

UNIVERSITEIT GENT

Academiejaar 2007-2008

Het sociaal hoger onderwijs te Gent (1950-1980)

*- Over de ontwikkelingen van de opleiding sociaal werk aan het
Stedelijk Instituut voor Sociale Studie (SISS) -*

Promotor
Prof. Dr. Gita Deneckere

Masterproef voorgelegd aan de Faculteit der
Letteren en Wijsbegeerte – Vakgroep Nieuwste
geschiedenis, voor het verkrijgen van de graad
van Master in de Geschiedenis, door LIESBET
VAN CROMBRUGGE

Verklaring in verband met de toegankelijkheid van de scriptie

Ondergetekende, Liesbet Van Crombrugge

afgestudeerd als Master in de Geschiedenis aan Universiteit Gent in het academiejaar 2007-2008 en auteur van de scriptie met als titel:

Het sociaal hoger onderwijs te Gent (1950-1980)

- Over de ontwikkelingen van de opleiding sociaal werk aan het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie (SISS) -

verklaart hierbij dat zij geopteerd heeft voor de hierna aangestipte mogelijkheid in verband met de consultatie van haar scriptie:

*** de scriptie mag steeds ter beschikking worden gesteld van elke aanvrager;**

~~* de scriptie mag enkel ter beschikking worden gesteld met uitdrukkelijke, schriftelijke goedkeuring van de auteur (maximumduur van deze beperking: 10 jaar);~~

~~* de scriptie mag ter beschikking worden gesteld van een aanvrager na een wachttijd van jaar (maximum 10 jaar);~~

~~* de scriptie mag nooit ter beschikking worden gesteld van een aanvrager (maximumduur van het verbod: 10 jaar).~~

Elke gebruiker is te allen tijde verplicht om, wanneer van deze scriptie gebruik wordt gemaakt in het kader van wetenschappelijke en andere publicaties, een correcte en volledige bronverwijzing in de tekst op te nemen.

Gent, 30 juli 2008

Liesbet Van Crombrugge

Voorwoord

Deze masterproef is het resultaat van een jaar intensief werk en onderzoek, wat me niet gelukt zou zijn zonder de hulp van een aantal mensen.

Mijn dank gaat vooral uit naar mijn ouders van wie ik de kans kreeg mij volledig te richten op mijn studie, en die me bovendien altijd gesteund hebben.

Ook mijn promotor Prof. Gita Deneckere wil ik hier bedanken, voor haar begeleiding in het schrijven van mijn masterproef. Zij wist me op weg te zetten, en was bereid nieuwe ideeën aan te reiken wanneer het moeilijker ging.

Vervolgens zou ik ook Prof. Maria De Bie willen bedanken, die me dit boeiende scriptieonderwerp heeft aangereikt. Ook Michiel Callaerts, huisbibliothecaris op rust en student van het eerst uur, die tot een interview bereid was. Dit interview verschaftte me heel wat kostbare informatie.

Mijn dank gaat ook uit naar de mensen van het secretariaat en de bibliothecaris Caroline Decadt van het departement Sociaal-Agogisch werk van de Hogeschool Gent, die me toegang gaven tot het archief, en waarbij ik altijd terecht kon voor vragen.

Als laatste wil ik mijn vriend Joris danken, die de tijd wou opbrengen om heel deze masterproef grondig na te lezen op spellings- en grammaticafouten. Maar vooral voor zijn voortdurend vertrouwen, wat dit alles de moeite waard maakte.

Inhoudsopgave

VOORWOORD.....	3
INHOUDSOPGAVE.....	4
INLEIDING.....	6
HOOFDSTUK 1. ONTSTAANSCONTEXT.....	12
1. VAN LIEFDADIGHEID NAAR SOCIAAL BEWUSTZIJN	12
2. DE DYNAMISCHE 19DE EEUW	14
2.1 <i>De Sociale Kwestie</i>	14
2.2 <i>De arbeidersbeweging</i>	15
2.3 <i>De Verzuiling</i>	17
3. INTERNATIONALE CONTEXT	19
3.1 <i>Engeland en VSA</i>	19
3.2 <i>Frankrijk en Duitsland</i>	22
3.3 <i>De vrouwenbeweging</i>	23
3.4 <i>Amsterdam</i>	24
3.5 <i>Internationale uitwisseling</i>	26
4. PROFESSIONALISERING VAN HET BELGISCHE SOCIAAL WERK VIA SCHOLING	28
4.1 <i>De eerste scholen</i>	28
4.2 <i>De uitbouw van een praktische scholing (1920-1952)</i>	31
4.3 <i>Naar een methodische en wetenschappelijk gefundeerde aanpak (1952-1962)</i>	35
4.4 <i>Het K.B. van 1952</i>	37
HOOFDSTUK 2. DE BEGINJAREN VAN HET STEDELIJK INSTITUUT VOOR SOCIALE STUDIËN (SISS)	40
1. HET INITIATIEF.....	40
1.1 <i>De officiële oprichtingsredenen</i>	40
1.2 <i>De schoolstrijd</i>	42
1.3 <i>Terug naar Gent</i>	44
2. DE EERSTE ACADEMIEJAREN	49
2.1 <i>Van Start</i>	49
2.2 <i>Wie waren leerkrachten en leerlingen in de beginperiode?</i>	52
3. DE OPLEIDING.....	54
3.1 <i>De figuur Gerda De Bock</i>	54
3.2 <i>De Preselectiecursus</i>	56

3.3	<i>Hoe werd er opgeleid?</i>	60
3.4	<i>De stages</i>	67
4.	DE RELATIE MET DE KATHOLIEKE SOCIALE SCHOOL.....	69
5.	VEELVULDIGE NAAMSWIJZIGINGEN	71
6.	EEN OPTIMALE SFEER.....	74
6.1	<i>Een zich ontwikkelende studentenwerking</i>	76
6.2	<i>De oud-studentenvereniging</i>	79
HOOFDSTUK 3. NAAR DE JAREN ZEVENTIG		81
1.	HET VERNIEUWINGSTREVEN	81
2.	DE VERANDERENDE HULPVERLENING	85
3.	DE STUDENTENCONTESTATIES VAN DE JAREN ZESTIG	88
3.1	<i>Herstructurering van het niet-universitair hoger onderwijs</i>	88
3.2	<i>De invloed van de kritische jaren zestig</i>	97
4.	DE OPLEIDING	102
4.1	<i>Een voortgezette opleiding?</i>	102
4.2	<i>Psychologische en pedagogische assistenten vullen de rangen aan</i>	104
4.3	<i>Het leerlingenaantal</i>	106
4.4	<i>De programmavernieuwing van 1962</i>	108
HOOFDSTUK 4. HET DECENNIUM VAN DE HARDE ACTIE.....		115
1.	KRITISCHE STROMINGEN IN DE HULPVERLENING.....	116
1.1	<i>Naar een structurele methodiek</i>	116
1.2	<i>Professionalisering en kritiek: de alternatieve hulpverlening</i>	117
1.3	<i>De Antipsychiatrie</i>	118
1.4	<i>De Jongeren Advies Centra (JAC)</i>	119
1.5	<i>Transformatie van COO tot OCMW</i>	120
2.	HET STEDELIJK INSTITUUT IN DE JAREN ZEVENTIG.....	121
2.1	<i>Zonder Filter: voorbode van de studentencontestaties</i>	121
2.2	<i>Toenemend sociaal engagement</i>	123
2.3	<i>De studentenacties</i>	126
3.	DE OPLEIDING	140
3.1	<i>De Theoretische scholing</i>	140
3.2	<i>De praktische scholing</i>	143
BESLUIT		146
BIBLIOGRAFIE		153
BIJLAGEN		

Inleiding

1. Thema

Deze masterproef handelt over het sociaal hoger onderwijs te Gent (1950-1980). Meerbepaald wordt onderzocht welke ontwikkelingen de opleiding sociaal werk aan het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, beter bekend als het SISS, vanaf haar ontstaan tot de jaren '80 heeft ondergaan.

In tegenstelling tot onze noorderburen blijft de geschiedenis van de opleiding sociaal werk in Vlaanderen grotendeels ongeschreven. Slechts een paar verwijzingen hier en daar dragen hieraan bij, zoals de impact van de wet op kindbescherming, de feitelijke start van de opleidingen sociaal werk, of de rol van arbeiders en vrouwen hierin. Dit onderzoek tracht dan ook een bijdrage te leveren aan de grotendeels ongeschreven geschiedschrijving van de opleidingen sociaal werk in Vlaanderen, en de hulpverlening in het algemeen.

Aanvankelijk was het de bedoeling om het ontstaan en de uitbouw van de opleiding sociaal werk in Gent te onderzoeken. In de naoorlogse periode werden immers twee sociale scholen te Gent opgericht: het Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk, KVMW (1944) en het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, SISS (1953). Vandaag de dag bestaan deze twee opleidingen nog steeds, respectievelijk als het departement Sociaal Werk van Artevelde Hogeschool, en als het departement Sociaal-Agogisch Werk van Hogeschool Gent. Daar een lijvige jubileumboek over de vijftigjarige geschiedenis van het KVMW reeds bestaat, werd besloten deze masterproef te beperken tot het Stedelijk Instituut.¹ Bovendien was nog geen onderzoek gedaan naar de stedelijke sociale school.

Op een aantal verouderde licentiaatverhandelingen na, is dit onderwerp nauwelijks terug te vinden in de literatuur. Ze bevatten voornamelijk informatie omtrent het ontstaan en de uitbouw van de Vlaamse opleiding sociaal werk. Ook het wettelijk kader komt hierin ruimschoots aan bod. Daarnaast vulden de uitgebreide literatuur

¹ Fleurbaey, J., *Markante episoden uit vijftig jaar geschiedenis van de Sociale Hogeschool-Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk te Gent (1944-1980). Delen I, II en III : 1944-1980*, 2001, 332 p.

inzake sociale geschiedenis en een aantal jubileumboekjes het verhaal aan waar nodig.²

Het zou echter onjuist zijn te beweren dat er geen recente werken omtrent dit onderwerp bestaan. Zo is er de doctoraatsverhandeling van Denise Keymolen: *Victoire Cappe (1886-1927). Une vie chrétienne, sociale et féministe* uit 2001, die in zekere mate een bijdrage vormt voor de geschiedenis van de Belgische hulpverlening. Deze studie richt zich echter vooral op de vrouwen- en arbeidersbeweging, en bleek daarom nauwelijks bruikbaar voor mijn onderzoek.

Ook het boek *Sociaal werk: in- en uitzichten* van Wim Verzelen is een recente publicatie, en draagt bij tot de geschiedschrijving van de hulpverlening en de opleiding sociaal werk te België. Andere publicaties over dat onderwerp werden niet gevonden. In zijn eerste hoofdstuk onderzoekt Verzelen de wortels van het Belgische sociaal werk, daar hij van mening is dat deze geschiedenis noodzakelijk is voor de oriëntatie van hedendaagse sociaal werker. Hij toont onder meer aan dat de fundamentele basis van het sociaal werk doorheen de jaren dezelfde zijn gebleven. *'Het is zo dat de fundamentele basis van het sociaal werk elke keer maar weer vertaald wordt en geactualiseerd via nieuwe, modieuze begrippen en concepten.'*³ Inzicht in de geschiedenis van hun beroep, zou sociaal werkers dan ook helpen om het hedendaagse gedifferentieerd werkerterrein beter te begrijpen.

Deze nood aan reflectie blijkt ook uit de recent ontworpen 'canon van het sociaal werk'. De canon is ontstaan naar aanleiding van de Nederlandse versie en te raadplegen op internet.⁴ De initiatiefnemers Wim Verzelen en Jan Steyaert, beiden sociologen, willen met deze canon de identiteit en de historische achtergrond van het maatschappelijk veld helpen uittekenen. Het sociaal werk in België heeft immers een specifieke, markante en karakteristieke ontwikkeling doorgemaakt, die veel vertelt over de wijze waarop ze vandaag de dag binnen de samenleving functioneert.⁵

Ook deze studie kan hier een bijdrage toe zijn.

² MESSIAEN, R. (1966), *Enkele aspecten uit de evolutie van het onderwijs in maatschappelijk dienstbetoon*, Licentiaatverhandeling (R.U.Gent, Faculteit der Rechten), Gent, 119p.

VAN SEVEREN, L. (1974), *De scholen voor maatschappelijk werk in Vlaams België en Nederland.*, Licentiaatverhandeling (K.U.Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen), Leuven, 2 vol., 571p.

SPITAELS, R. (1983), *De actuele opleiding voor maatschappelijke assistenten, in het bijzonder in de Vlaamse gemeenschap*, Licentiaatverhandeling (R.U.Gent, Faculteit der Rechten), Gent, 134p.

³ VERZELEN, W. (2005), p.127

⁴ <http://canonsociaalwerk.be> (24-07-2008)

⁵ <http://canonsociaalwerk.be/verantwoording.html> (24-07-2008)

Als laatste staan we nog even stil bij de Nederlandse geschiedschrijving omtrent dit onderwerp. Zoals reeds vermeld, is deze een stuk uitgebreider dan de Belgische historiografie. Voor dit onderzoek werd dan ook meermaals Nederlandse literatuur gebruikt, in het bijzonder het werk *Basisboek geschiedenis sociaal werk in Nederland* van Maarten Van der Linde.⁶ Heel wat Nederlandse ontwikkelingen zijn door te trekken naar België, vermits de theoretische en methodische achtergrond van het maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk en het personeelswerk in België vanaf de jaren '50 geïntroduceerd werd op basis van hoofdzakelijk Nederlandse modellen. Deze beperkte oriëntatie op de Nederlandse beroepssituatie en –literatuur zou tot de jaren '80 duren.⁷

Van der Linde koppelt in zijn werk de ontwikkelingen in de sociale sector aan de algemene sociale en politieke ontwikkelingen.⁸ Door aandacht te hebben voor de wisselwerking tussen het werkterrein en de opleiding, wordt in deze studie getracht om op dezelfde manier te werk te gaan.

1. Onderzoek en onderzoeksvragen

De centrale vraagstelling van deze masterproef wordt zo: welke ontwikkelingen heeft de opleiding sociaal werk van het Stedelijk Instituut, vanaf haar ontstaan tot de jaren '80 ondergaan?

Het archiefmateriaal werd doorgenomen en geanalyseerd vanuit twee grote onderzoeksvragen: hoe is het Stedelijk Instituut ontstaan? Hoe uitten de Kritische jaren '60 en '70 zich in het dagdagelijkse schoolleven, en in de opleiding?

Opggericht in het jaar 1953 bestond er immers al een sociale school te Gent, namelijk het Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk. Bovendien werd het SISS opgericht in volle schoolstrijd. Het loont dus de moeite om de ontstaanscontext van de school van naderbij te gaan bekijken.

Zo zal in het eerste hoofdstuk de historische context van mijn onderwerp geschetst worden. Deze achtergrondinformatie is nodig om het verdere verloop van het sociaal werk en de opleiding te begrijpen. De nadruk wordt gelegd op het ontstaan van de Belgische opleidingen sociaal werk, meerbepaald de directe inbedding van de sociale scholen, en daarmee samenhangend de professionalisering van de hulpverlening. Daarnaast bekijken we ook bepaalde ontwikkelingen die op lange termijn een

⁶ VAN DER LINDE, M. (2007), *Basisboek geschiedenis sociaal werk in Nederland*, Amsterdam, 287p.

⁷ <http://canonsociaalwerk.be/1950mariekamphuis/index.html> (07-04-2008)

⁸ STEYVAERT, J. (2007), pp.82-91

blijvende invloed zouden uitoefenen. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan wetgeving, buitenlandse ontwikkelingen, verzuiling, enzovoort..

In het tweede hoofdstuk wordt dan het eigenlijke onderwerp, het Stedelijk Instituut, ingeleid. De belangrijkste krachtlijnen van de ontstaansgeschiedenis, zoals nationale en lokale schoolstrijdperikelen, de oprichtingsredenen van de school door de stad Gent en het dagdagelijkse schoolleven, worden hier belicht. Daarnaast gaat extra aandacht naar de organisatie van de opleiding gedurende de eerste jaren van zijn bestaan. Vanuit welke motieven en met welke achterliggende redenen werd de opleiding ingericht zoals dat destijds gebeurde?

Vervolgens wordt in de laatste twee hoofdstukken de tweede (sub)onderzoeksvraag behandeld: Hoe uitten de Kritische jaren '60 en '70 zich in het dagdagelijkse schoolleven, en in de opleiding?

Immers, in de jaren '70 begon de democratisering van het onderwijs meer vorm te krijgen, wat voor studenten voor een deel vertaald werd als meer inspraak en medezeggenschap. In deze periode zouden de studenten van het Stedelijk Instituut zich vergaand engageren voor inspraak in het examenreglement, en lesinhouden die meer zouden gaan aansluiten bij de maatschappelijke realiteit. Onder de nodige mediabelangstelling zetten zij de school meermaals op zijn kop.⁹

In het derde hoofdstuk wordt onderzocht op welke wijze de kritische jaren '60, en de veranderende hulpverlening, doorsijpelden in het SISS. Of wat de indirecte aanleidingen waren voor de woelige jaren '70 periode aan het Stedelijk Instituut. Bovendien wordt ook hier de opleiding belicht, vanuit de vraag in welke mate bepaalde ontwikkelingen van de jaren '60 bijdroegen tot wijzigingen in de opleiding zelf.

Het vierde en tevens laatste hoofdstuk behandelt de woelige jaren van het Stedelijk Instituut. Er wordt onderzocht wat deze 'harde akties' nu concreet opleverden, en welke impact ze hadden op het dagelijks leven en de opleiding.

Vanuit het veranderende gedachtegoed in de jaren '60 en de contestatie in de jaren '70, wordt dus de opleiding sociaal werk bestudeerd. Daarbij ligt de nadruk op de permanente aanpassingsnoodzaak van de hulpverleningswereld aan recent maatschappelijke evoluties.¹⁰ Met andere woorden: de wisselwerking van de opleiding met het werkterrein, dat op haar beurt een afspiegeling is van de maatschappelijke realiteit. Dit met de bedoeling een sociaalverhaal i.p.v. een succesverhaal te schrijven.

⁹ DE CALUWÉ, I. (2003), p.5

¹⁰ SPITAEELS, R. (1983), p.27

2. Bronnenmateriaal

Dit onderzoek omvat een historische reconstructie aan de hand van literatuurstudie, archiefmateriaal en een interview, en is voornamelijk gebaseerd op primaire archiefbronnen.

Omdat de school werd ingericht door de stad Gent, en tot de hervorming van het hoger onderwijs in Vlaanderen in 1995 onder de vierde directie van de stad viel, werd het Stadsarchief van Gent geraadpleegd.¹¹ Op de jaarverslagen en gemeentebleden na, was hier nauwelijks informatie te vinden aangaande het Stedelijk Instituut. In de jaarverslagen werd elke jaar de toestand van het Instituut opgetekend. Ze bevatten informatie over het ontstaan van de school, het leerlingenaantal, bezoeken en stages. De verslagen van 1953 tot 1980 werden dan ook meermaals geconsulteerd. De gemeentebleden waarin alles over de gemeenteraadszittingen letterlijk werd genoteerd, waren op hun beurt bruikbaar voor het begrijpen van bepaalde beleidsbeslissingen.

Met het doel gegevens te vinden omtrent de sociale toestand van de stad Gent in de ontstaansperiode van de sociale school, werd vervolgens het OCMW-archief van Gent geraadpleegd. Ook daar bleek weinig bruikbare informatie aanwezig te zijn.

Voor informatie aangaande bepaalde Gentse actoren die bijdroegen tot het ontstaan van de school, werd het AMSAB bezocht. Hun biografische achtergrond droeg immers bij tot het beter begrijpen van bepaalde ontwikkelingen.

Evenwel heb ik het grootste deel van mijn tijd doorgebracht in het archief van de school zelf; Campus Schoonmeersen - Gebouw A, Voskenslaan te Gent. Nadat een 13-tal hogescholen van het gemeenschapsonderwijs in Oost- en West Vlaanderen en een aantal stedelijke scholen van Gent fuseerden tot Hogeschool Gent, werd het Stedelijk Instituut van de Bevelandstraat overgebracht naar de Voskenslaan. Het archief verhuisde mee. Enkele jaren geleden werd dit archiefmateriaal grotendeels geïnventariseerd door de bibliothecaris Caroline Decadt, die al een tijdje verbonden is aan de school. Uiteraard was dit een grote hulp, daar ik wist waar te zoeken. Desondanks bleven bepaalde zaken onduidelijk. De voornaamste reden hiervoor is dat sommige documenten niet systematische bewaard zijn gebleven, of verloren gingen. Op basis van dit archiefmateriaal werden evenwel de meeste onderzoeksvragen beantwoord.

¹¹ http://nl.wikipedia.org/wiki/Hogeschool_Gent (25-07-2008)

De voornaamste bronnen die voor deze studie werden aangewend, naast de jaarverslagen en gemeentebleden van de stad Gent, waren de zogenaamde D2 documenten, studentenbladen en brieven.

Omdat niet alle lessenroosters bewaard zijn gebleven, werd voor de studie van de opleiding voornamelijk D2 documenten geanalyseerd. Elke sociale school diende een opsomming te geven van de cursussen die zij wenste in te richten. De documenten waarin dit gebeurde, werden de D2 documenten genoemd. Bovendien geven deze documenten de veranderingen in het lessenrooster goed weer. Omdat deze werden opgestuurd naar het bevoegde ministerie, wordt verondersteld dat de realiteit hierin redelijk getrouw wordt weergegeven. Bedenking hierbij is dat er geen inhoudsbeschrijvingen voorhanden waren, waardoor het een stuk moeilijker wordt de opleiding inhoudelijke te analyseren.

Ook krantenartikels en brieven werden aangehaald, om het verhaal verder aan te vullen.

Een ander belangrijke bron zijn de (deels) bewaard gebleven studentenbladen. Met studentenbladen worden schooltijdschriften bedoeld, geschreven voor en door studenten. Aan de hand van deze bladen wordt de impact van de kritische jaren '60 en '70 op het Instituut bestudeerd. Tijdens de analyse ervan moet evenwel de nodige bronnenkritiek toegepast worden, onder meer omdat vaak een éénzijdige visie waarneembaar is. En dan vooral tijdens de periode van de studentencontestaties. Niettemin ben ik me daarvan bewust en worden de nodige nuances gemaakt.

Om een minder éénzijdig beeld te krijgen van de studentencontestaties, was het aanvankelijk de bedoeling dit verhaal aan te vullen met interviews. Wegens tijdsgebrek is het er maar één geworden. Desondanks leverde het gesprek met Michiel Callaert, huisbibliothecaris op rust en student van het eerst uur, heel wat aanvullende informatie op. Dit interview heeft me geholpen de revoltes beter te begrijpen, ze een stuk te nuanceren en in hun context te plaatsen. Evenwel was ook bij deze bron de nodige voorzichtigheid vereist. Zo werden bepaalde dingen niet opgenomen in het onderzoek, wanneer deze niet duidelijk waren.

Hoofdstuk 1. Ontstaanscontext

Vanuit de hypothese dat met het ontstaan van het sociaal werk de opleiding ontstond, wordt in dit eerste hoofdstuk de sociaal-economische context geschetst waarin het sociaal werk zich ontwikkelde.

Het ontstaan van het professioneel maatschappelijk werk situeert zich tegen de achtergrond van de ingrijpende sociale veranderingen eind 19de- begin 20ste eeuw.¹² De ontstaansgeschiedenis van het sociaal werk speelt zich voor een groot deel af tegen de achtergrond van de hulpverlening en de sociale kwestie die zich stelde in de 19de eeuw. De samenloop van het geïndustrialiseerde en onverbloemde kapitalisme, de snelle verstedelijking, de nieuwe arbeidsklasse - het industriële proletariaat - en de cumulerende probleemsituatie bij de laagste sociale klassen op vlak van werken, wonen, voeding en gezondheid, creëerde schrijnende wantoestanden waaraan iets gedaan moest worden.¹³

1. Van liefdadigheid naar sociaal bewustzijn

De wortels van het maatschappelijk werk liggen echter nog dieper. Oorspronkelijk ontwikkelde het sociaal werk in West-Europa zich uit de (kerkelijke) armenzorg, waar naastenliefde als evangelische waarde centraal stond.¹⁴

Abram De Swaan beschrijft in zijn boek 'Zorg en de staat' op welke wijze in de voorbije eeuwen *'het vocabulaire waarin kwesties van onwetendheid, armoede en ziekte werden bediscussieerd, stapsgewijs veranderden van een religieus naar een sociaal idioom.'*¹⁵ Of hoe de overgang van liefdadigheid naar een sociaal bewustzijn verliep.

Zonder meer heeft het ontstaan van de wetenschappelijke filantropie voor een ommekeer gezorgd in de discussie over armoede. Het verschuivende debat over armoede werd lange tijd bepaald door de angst en verwachtingen die armen veroorzaakten bij de gegoede klassen van de samenleving. Eeuwenlang werd de

¹² KEYMOLEN, D. (1997), p.603

¹³ MESSIAEN, P. (1996), p.15

¹⁴ VERZELEN, W. (2005), p.63

¹⁵ DE SWAAN, A. (1989), *Zorg en de staat: welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd*, Amsterdam, p.257

discussie beïnvloed door de angst voor de rondtrekkende, onbekende armen, terwijl er nauwelijks nagedacht werd over oplossingen voor het armoedeprobleem, bijvoorbeeld tewerkstelling. Armen werden daarentegen door een paar aalmoezen gepaaid of zelfs verjaagd.¹⁶ De Swaan verwoordt dit mooi als *'een kwestie van residuale pacificatie.'*¹⁷

Onder invloed van de verlichting maakte de idee dat mensen door sociale omstandigheden bepaald worden, opgang. In gunstige omstandigheden zouden armen rijk kunnen worden en omgekeerd. Deze verandering in zowel het vertoog over armoede als in de opvattingen over behoeftigen, verklaart De Swaan vanuit de *"gegeneraliseerde interdependentie" in de samenleving. De verlenging en versteviging van de interdependentieketens ging gepaard met een groeiend besef van die interdependenties bij de mensen die zo aaneengeketend waren.*¹⁸ Mensen werden zich hiervan bewust in oorlogen, hongersnoden, revoluties en economische crisissen. Bovenstaande besef van de alsmaar compacter en verder uitstreckende interdependentieketens, gecombineerd met de bereidheidwilligheid om iets te doen aan de tegenslagen en tekorten die anderen raken, is sociaal bewustzijn.¹⁹

Vervolgens maakten ook humanitaire en proletarische gevoeligheden alsmaar meer plaats voor een sociaal bewustzijn:

*'een besef van interdependentie en een gevoel van verantwoordelijkheid voor het leed van anderen gaat samen met de overtuiging dat deze andere geholpen moeten worden: maar niet langer daar iemand in het bijzonder: 'Er moet iets aan gedaan worden' – niet door de getuige, maar door iets anders, door 'het', door het verborgen onderwerp van al deze zinnen in het passief: de staat.'*²⁰

Dit manifesteerde zich in een reeks sociale wetten aan het einde van de 19de eeuw, en is een goede illustratie van het groeiend sociaal bewustzijn. Immers, wanneer het zwaartepunt verschoof van de persoonlijke verantwoordelijkheid naar meer aandacht voor invloeden vanuit de omgeving - een collectieve verantwoordelijkheid - betekende dit een belangrijke vernieuwing in het sociaal denken, omdat ze brak met de klassieke 19de eeuwse liberale theorieën.²¹

¹⁶ DE SWAAN, A. (1989), pp.257-258

¹⁷ DE SWAAN, A. (1989), p.257

¹⁸ DE SWAAN, A. (1989), p.258

¹⁹ De term sociaal bewustzijn impliceert vergaande sociale gevolgen op lange termijn. Het houdt ook een gevoel van gegeneraliseerde verantwoordelijkheid in, en heeft daarom tegelijkertijd betrekking op een moreel standpunt. DE SWAAN, A. (1989), p.258

²⁰ DE SWAAN, A. (1989), p.260

²¹ DEFERME, J. (2001), pp.70-75

2. De dynamische 19de eeuw

2.1 De Sociale Kwestie

In de 19de eeuw zette een technische, politieke en sociale revolutie zich in. Koen Matthijs beschrijft dit aan de hand van een aantal scharniermomenten in zijn boek 'De Mateloze Negentiende Eeuw'.²²

Een eerste scharnierperiode bevond zich rond 1780-1840, wanneer de agrarisch ambachtelijke samenleving en alle organisatievormen ervan (bijvoorbeeld gilden) werden afgeschaft ten voordele van economische liberalisering – met arbeidsdeling en professionalisering – en de uitbouw van de moderne natiestaat. De negentiende-eeuwer bouwde een gigantisch politiek controlenet uit om de feodale samenleving te herordenen en te controleren. De jaren 1850-1870 waren jaren met een stijgende conjunctuur, gevolgd door 15 magere jaren. Vanaf 1895 herstelde de economie zich, en kende men een periode van grote bloei, gekoppeld aan de tweede industriële revolutie²³ – een tweede scharnierperiode -, waarvan de gevolgen veel merkbaarder waren voor de gewone man. Er kwam elektriciteit, beter transport, beter communicatie.²⁴ De massaconsumptie en de massavraag trokken het economische systeem helemaal op gang, met merkbare gevolgen voor iedereen die eraan meewerkte.

De opkomst van stedelijke industrie en het groot aantal nieuwe arbeiders uit het platteland, zorgde voor een overbevolking in de steden met bijhorende verpaupering. De werkomstandigheden waren hard en onveilig, de huisvesting was slecht (beluiken) en van georganiseerde steun was nauwelijks sprake. De algemene levensverwachting was dan ook laag. De ellende die het vrij kapitalisme en de liberale (autoritaire) staat over de zwaksten van de samenleving bracht, kon men niet blijven negeren.

In de laatste decennia van de 19de eeuw groeide het besef dat sociale maatregelen nodig waren. De idee van *la question sociale* groeide snel, en werd gevoed door de grote arbeidersopstanden, onder andere in 1886.²⁵

Bij benadering werd in Europa op twee manieren gereageerd op de sociale kwestie. Enerzijds was er de eis voor diepgaande sociaal-economische en politieke veranderingen, die aangedreven werd door het socialisme. Anderzijds zette men de traditie van de traditionele hulpverlening verder, maar aalmoezen bleken niet meer

²² MATTHIJS, K. (2001), *De mateloze negentiende eeuw: bevolking, huwelijk, gezin en sociale verandering*, Leuven, 296p.

²³ VAN GINDERACHTER, M. (2005)

²⁴ SCHOLLIERS, P. (1985), p.31

²⁵ VANDENBROECK, M. (2004), p.27

voldoende om het ongenoegen van de zwakste sociale klassen te sussen. Van georganiseerde steun door de openbare onderstand was immers nauwelijks sprake, men leverde voornamelijk giften in natura, zoals kleding, geneesmiddelen en brandstof. Reactie hierop was de opkomst en heropleving van allerlei congregaties en confrérieën. Hun leden waren voornamelijk burgervrouwen uit de betere sociale klassen. Onder meer armenscholen, patronages voor arbeiders en leesbibliotheken behoorden tot hun verdiensten. Hun voornaamste taak was het afleggen van huisbezoeken waar 'aalmoes' gekoppeld werd aan 'les van moraliteit en godsdienstigheid'. Deze huisbezoeken zouden niet veel later worden overgenomen door de eerste maatschappelijk werkers.

Eind 19de eeuw was de burgerlijke liefdadigheid (van de genootschappen) niet meer opgewassen tegen de wantoestanden en het groeiende arbeidersproletariaat. De nood aan een efficiënte aanpak werd dringend. De burgerij voelde de hete adem van volksverzet in de nek.²⁶

2.2 De arbeidersbeweging

Gita Deneckere stelt in de inleiding van haar boek 'Sire, het volk mort' terecht dat pas rond het midden van de 19de eeuw een nieuwe vorm van politieke moderniteit ontstond.²⁷ Er ontwikkelde zich een democratiseringsproces - politiek was niet meer uitsluitend de aangelegenheid van oude elites -, het sociaal voelend liberalisme kwam op en de socialistische beweging diende zich aan met al haar felheid.

Nieuwe politieke bewegingen als het socialisme, progressief katholicisme en progressief liberalisme zagen het licht. Nieuw was dat dit gebeurde op basis van geloof of levensbeschouwing. Om zetels te verwerven in het parlement werden de eerste politieke partijen opgericht. De leiders van de nieuwe stromingen (bijvoorbeeld de gebroeders Daens) zetten nieuwe (strijd)middelen in, zoals een eigen krant, een eigen politieke partij, eigen verenigingen. Achterbannen werden gecreëerd en gemobiliseerd: de nieuwe politieke leiders verenigden mensen rond een eisenprogramma en maakten hen daarvoor enthousiast.²⁸

Hoofdzakelijk het proletariaat werd massaal op de been gebracht. Voordien waren de ongeschoolde arbeiders niet bij machte om aan hun onvrede een georganiseerde stem te geven. De tweede helft van de 19de eeuw was dan ook zeer rood gekleurd.

²⁶ VERZELEN, W. (2005), pp.65-69

²⁷ DENECKERE, G. (1997), pp.7-26

²⁸ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.147-148

Arbeiders organiseerden zich in vakbonden en hielden stakingen. Protestacties en straatoproer waren dagelijkse kost. De arbeidersbeweging was geboren.²⁹

Wegens het toenemende aantal volgelingen van het socialisme onder de arbeidsbevolking, gingen de katholieken op zoek naar eigen antwoorden op de sociaal-economische problemen. De kerkelijke armenzorg en burgerlijke liefdadigheid moesten immers onderdoen voor de socialistische organisaties die ijverden voor een diepgaande hervorming van de samenleving. In de ogen van de katholieken waren de socialistische oplossingen voor de sociale kwestie te radicaal.³⁰

In 1891 kondigde paus Leo XIII de eerste sociale encycliek *Rerum Novarum* af. Deze pauselijke brief, het katholieke antwoord op de sociale kwestie, gaat over de negatieve gevolgen van de snelle industrialisering en verstedelijking. De encycliek was een belangrijke impuls voor de oprichting van een Vlaamse katholieke arbeidersbeweging. Naar aanleiding van *Rerum Novarum*, en uit angst voor het revolutionair en vrijzinnig socialisme, werd zowel de christelijk arbeiderspartij als de christelijke Volkspartij in het leven geroepen. De sociale achteruitstelling van de arbeiders werd serieus genomen en men erkende het recht van de arbeider om zich te organiseren. De ideeën van de encycliek kregen vorm in alle takken van de christelijke arbeidersbeweging. Ook zij streefden voor betere sociale en politieke rechten voor de arbeiders.³¹

Vanaf eind 19de eeuw tot na WOI werden dan geleidelijk aan een eerste reeks sociale wetten doorgevoerd, omtrent openbare dronkenschap, vrouwen- en kinderarbeid, openbare onderstand, arbeidsvoorwaarden en huisvesting...

In de evolutie van liefdadigheid naar een geïnstitutionaliseerde zorg voor iedereen, speelde de socialistische en christelijke arbeidersbeweging een belangrijke rol.³² De echte start van een nationaal gestructureerde en duurzame arbeidersbeweging kwam er volgens Deneckere in 1886 na zware sociale rellen.³³

Vanaf 1889 werden diverse sociale initiatieven georganiseerd door zowel de socialistische als de christelijke arbeidsbeweging, de christelijke armenzorg als de liberale armenzorg. Deze initiatieven, bijvoorbeeld op het vlak van ziekte-, werkloosheids-, en pensioenverzekering worden beschouwd als de eerste vormen van maatschappelijk dienstbetoon. Groepen werden opgericht om ervaringen uit te wisselen omtrent de nieuwe instellingen en studiewerk. In verschillende Europese landen en in de Verenigde Staten werden studiedagen, avondlessen, zomercursussen

²⁹ DENECKERE, G. (1997), pp.7-26

³⁰ VERZELEN, W. (2005), p.87

³¹ KEYMOLEN, D. (1997), p.603; <http://canonsociaalwerk.be/1891rerumnovarum/index.html> (07-04-2008)

³² KEYMOLEN, D. (1997), p.606

³³ DENECKERE, G. (1997), p.115

en studiekringen in sociaal werk georganiseerd. Deze groeide enkele jaren later uit tot de eerste sociale scholen.³⁴

De directe inbedding van de sociale scholen in België had te maken had met de vraag naar gevormde krachten voor de katholieke en socialistische arbeidersbeweging. Aangezien het K.B. tot oprichting van sociale scholen heel wat vrijheid bood qua programma-uitbouw, bleken de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon immers ideaal te zijn voor de scholing van hun kaderleden.³⁵

2.3 De Verzuiling

De verzuiling heeft meer dan honderd jaar lang een stempel gedrukt op het sociaal werk in Vlaanderen en heeft de ontwikkeling ervan dan ook drastisch beïnvloed.³⁶

De (nieuwe) politieke stromingen kozen de laatste decennia van de 19de eeuw steeds bewuster voor een strategie van politieke en maatschappelijke blokvorming. Deze organisatiedrift werd pas later aangeduid als verzuiling. In zijn nieuwste boek over de geschiedenis van het sociaal werk in Nederland, definieert Maarten van der Linde de verzuiling als volgt: *'maatschappelijke blokvorming op basis van geloof op levensbeschouwing als strategie om je sterker te maken: eigen organisaties oprichten, een eigen cultuur ontwikkelen en uitbouwen, je afschermen van groeperingen die er andere ideeën op na houden.'*³⁷ De verzuilde samenleving was het gevolg van deze maatschappelijke blokvorming. Zuilen bepaalden wat de achterban moest denken, hoe zij moesten stemmen, wat zij moesten geloven, hoe zij hun leven moesten leiden, en ga zo maar door. Heel je leven kon je vertoeven in de eigen wereld van de zuil: het gezin, de kerk, de school, de jeugdvereniging de partij, de krant, het ziekenfonds, het ziekenhuis, de vrouwenbeweging enzovoort. Op basis van geloof of levensbeschouwing organiseerden zij zich om standpunt in te nemen over allerlei sociale en politieke kwesties. In de laatste decennia van de 19de eeuw werd de sociale strijd steeds meer gevoerd vanuit de zich nog ontwikkelende zuilen, wat de verzuiling in de hand werkte. De schoolstrijd is daar een goed voorbeeld van.³⁸

³⁴ VAN KERCKHOVEN, E. (2001), p.13

³⁵ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.36-39

³⁶ <http://canonsociaalwerk.be/1875helleputte/index.html> (07-04-2008)

³⁷ VAN DER LINDE, M. (2007), *Basisboek geschiedenis sociaal werk in Nederland*, Amsterdam, p.151

³⁸ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.151-152

Vlaanderen onderging twee 'verzuilingsgolven' in de periode 1895-1960. De eerste verzuilingsgolf – van eind 19de eeuw tot WOII – levert ons het beeld op van een aangehouden spiegelstrategie tussen de katholieke, socialistische en in mindere mate de liberale zuil. Alles in het domein van verenigingswerk, volksontwikkeling, zorg- en dienstverlening werd binnen de zuilen uitgebouwd. Men hield elkaar gedurig in het oog. Wat de ene ontwikkelde, nam de andere bijna onmiddellijk over. Dit alles gebeurde in een sfeer van gespannen concurrentie tussen elkaar. Deze concurrentie - gesocialiseerd in ideologische apartheid - ging om de strijd tussen de (socialistische) volkshuizen en parochiezalen of -cafés (De Gilde, De Vrede). Om een reeks van theatergroepen, studiekringen, mutualiteiten enzovoort. Een goed voorbeeld is ook de vereniging van de christelijke arbeidersbeweging in het Algemeen Christelijke Werkersverbond (ACW) in 1921, als antwoord op de goed werkende Belgische Werklieden Partij (BWP) en de socialistische vakbonden.

Vanuit de optiek van het sociaal werk, en het engagement met betrekking tot de emancipatie en zorg voor de arbeidersklasse, wordt deze verzuilingsgolf bovendien gekenmerkt door de spanning tussen volksontwikkeling (katholieken) en arbeidersopvoeding (socialisten). De klemtoon bij de socialisten lag op materiele ondersteuning – coöperaties -, culturele emancipatie – o.a. bibliotheken - en ideologische vorming. Deze initiatieven kregen al vlug navolging bij de katholieken in de vorm van corporaties, verenigingsleven en sociale werken.

Nadat deze mechanismen waren uitgebouwd, werd door de socialisten naar kwalitatieve versterking gestreefd via de 'gesubsidieerde vrijheid'. De militanten en propagandisten – gevormd in de eerste sociale scholen – werden in het eerste kwart van de 20ste eeuw uitgezonden voor het versterken van het sociaal werk in de eigen zuil. De socialisten werden hierbij gedreven door hun revolutionaire geest binnen een gedisciplineerde partij- en vakbondsapparaat, de katholieken door een onderbouwd apostolaat.³⁹

Na WOII werd de tweede golf van verzuiling zichtbaar. Binnen de zuilen werden nog meer organisaties uitgebouwd en nieuwe behoeften gedekt, maar nu met steeds meer professioneel gevormde sociaal werkers! In de jaren '50 bereikte de verzuiling haar hoogtepunt. De opzichzelfstaande levensbeschouwelijke organisaties hadden een dominante positie in de sector van het maatschappelijk werk weten te verwerven. Zeker in het begin van de jaren '50 werd het sociaal werk nog sterk bepaald door de traditionele armenzorg waaruit zij was ontsproten. De klemtoon lag voornamelijk op onmaatschappelijkheidsbestrijding, onder ander via huisbezoeken waarbij het gezin

³⁹ <http://canonsociaalwerk.be/1875helleputte/index.html> (07-04-2008)

het object van interventie vormde. Pas in de kritische periode van de jaren '60 zou de ontzuiling haar intrede doen.⁴⁰

3. Internationale context

Tegen deze achtergrond ontwikkelde zich twee verschillende benaderingen die beschouwd worden als de eerste vormen van professionele hulpverlening. Het *settlement* werk, dat verwijst naar de structurele kant van het beginnend sociaal werk, en de individuele hulpverlening waarvan de oorsprong ligt in de bijgestuurde caritas van de 'Charity Organization Society' (COS).⁴¹

3.1 Engeland en VSA

De aanzet voor deze eerste vormen van beroepsmatige sociaal werk kwam uit Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, en was steeds verbonden aan de reeds bestaande liefdadige organisaties die op zoek waren naar specifiekere interventies. Deze initiatieven werden hoofdzakelijk ondernomen door vrouwelijke kopstukken.

Voor de coördinatie en afstemming van de liefdadigheidsinstellingen werd in 1869 de Charity Organization Society opgericht in Engeland. Nog sterk bepaald door de 19de-eeuwse burgerlijke en religieuze denkbeelden, werd deze organisatie de bakermat van het ondersteuningswerk aan armen. Het ging echter eerder om armoedebeheersing dan om armoedebestrijding.

De COS werd gekenmerkt door drie karakteristieken. Een eerste belangrijk element in hun werken is aanleiding tot theoretische reflecties over armoede, die door de organisatie gecultiveerd werd. Theorie werd gekoppeld aan praktijk, en omgekeerd. Op basis daarvan werden strategieën voor armoedebestrijding uitgewerkt. Het uitgangspunt hierbij bleef dat de oorzaken van armoede bij de armen zelf lagen, bovendien was men er niet van overtuigd dat dit fundamenteel te verhelpen was. Een tweede element van de werking was het afleggen van huisbezoeken door vrijwilligers. Het doel van deze huisbezoeken was het opbouwen van een relatie met de cliënten en hen *self-supporting* te maken. Een laatste karakteristieke eigenschap van de COS was

⁴⁰ HORTULANUS, R.P., SPRINKHUIZE, A.M.M. en LIEM, P.P.N., (1993), pp.15-17

⁴¹ VERZELEN, W. (2005), p.80

dat de organisatie de basis zou vormen voor toekomstige ontwikkelingen binnen het sociaal werk.

In het jaarrapport van 1888-1889 wordt de vraag naar scholing uitdrukkelijk uitgesproken. Met de oprichting van het 'Committee on Training' tot gevolg. Dit comité pleitte voor een ambitieus programma, dat de kern moest worden van een latere universitaire richting in 'social science', waarbij al diegenen die zich bezighielden met liefdadige hulpverlening konden afstuderen.

De op individuen en gezinnen gerichte benadering van de COS-praktijk kreeg niet veel later een meer structureel georiënteerde tegenhanger, namelijk de Settlement Movement die vooral gehoor vond bij de arbeidersbeweging.⁴²

Volgens de Settlement Movement moesten de oorzaken van armoede niet zozeer bij de arme zelf gezocht worden, maar in de samenleving. Bijgevolg pleitte deze organisatie voor structurele hervormingen. Bovendien was zij van oordeel dat de staat een rol te vervullen had in de armoedeaanpak, bijvoorbeeld door de invoering van een nationale gezondheidsdienst.⁴³

In Engeland ontstond niet veel later een zijtak van deze beweging: de 'University Extension'. Samen met sociale ondersteuning werd academische kennis onderwezen aan de armere bevolking, met het doel hen op deze manier mondigheid en waardigheid aan te leren. Eind 19de eeuw kreeg deze University Extension ook navolging in België. Via de zogenaamde Hogeschooluitbreiding werd zowel door de vrijzinnige als door de katholieke zuil volwassenenonderwijs georganiseerd. Lodewijk de Raet⁴⁴ was een van de promotors van dit initiatief.

Naar het voorbeeld van de Engelse COS werd in de VSA in 1877 'the Buffalo New York Charity Organization Society' opgericht. Ook hier was het de bedoeling orde te scheppen in het ongesystematiseerde liefdadigheidswerk.

Het is vanuit deze organisatie dat Mary Richmond de strijd zou voeren voor de professionalisering van het sociaal werk. Via een systematische opleiding met een expliciete verwijzing naar de methoden van medici, was het immers zij die de professie haar eerste wetenschappelijk onderbouwde eigenschappen gaf.⁴⁵

⁴² VERZELEN, W. (2005), pp.68-74

⁴³ FLEURBAEY, J. (1996), pp.10-11

⁴⁴ De Stichting Lodewijk de Raet (1952) is een Vlaamse vormingsinstelling van openbaar nut, met als doel het versterken van de mondigheid en de participatie van de burger. De organisatie biedt, in functie van haar vormingswerk, verschillende vormingscursussen aan. <http://www.de-raet.be/vorming/> (20-04-2008)

⁴⁵ VERZELEN, W. (2005), pp.76-83

Mary Richmond wordt terecht beschouwd als de pionier van het social casework.⁴⁶ Immers, volgens haar was *'de verbetering van de situatie van gemarginaliseerde gezinnen zowel van sociale hervormingen en structurele maatregelen afhankelijk als van geïndividualiseerde hulpverlening op het niveau van het gezin.'*⁴⁷

In haar eerste boek *'Social Diagnosis'* (1917) pleitte ze voor een pragmatische, rationele en methodische ondersteuning van het liefdadigheidswerk. Onmaatschappelijkheid kon volgens haar bestreden worden door inzicht te verwerven in de sociale realiteit. Deze deskundigheid kon enkel via scholing verworven worden. Zij sprak zich dus duidelijk uit voor de professionalisering van de hulpverlening. De rationalisering van het liefdadigheidswerk moest gebeuren in aansluiting met de medische en pedagogische inzichten. Zo bestaat haar werkwijze uit vier afzonderlijke stappen: onderzoeken van het probleem, diagnose van de aard van het probleem, opstellen van een behandelingsplan en uitvoering van het behandelingsplan door de betrokkenen te overhalen tot gedragsverandering. Deze methode is gelijkaardig aan de wijze waarop medici hun patiënten diagnosticeren, en kan slechts via training verworven worden. Deze vrij vernieuwende methode van hulpverlening aan individuen en gezinnen aan het begin van de 20ste eeuw wordt in Mary Richmond's tweede werk *'What is social casework?'* (1922) verder uitgewerkt. Een eerste sociale werkmethode, het sociaal casework, was geboren, maar zou pas in de jaren '50 haar intrede doen in België.

Door deze methodiekontwikkeling werden maatschappelijk werkers plotseling professionele casewerkers. De case-gestuurde aanpak, toegespitst op de unieke situatie van de hulpbehoeftige, stond tegenover de stereotype massabehandeling en zou de leidraad worden voor verdere methodiekontwikkeling.⁴⁸

Van grote betekenis was dat sociale bewogenheid, intuïtie en spontane inzet opeens een eerbiedwaardige en verwetenschappelijkte basis kregen. Dit gaf het sociaal werk als professie een eerste effectieve aanzet. Geert Van der Laan merkt terecht op dat op deze manier de traditionele bevoogding geleidelijk aan vervangen werd door hedendaagse, vakkundige legitimatiekaders.⁴⁹

⁴⁶ Social casework: basismethodiek voor de individuele hulpverlening.

⁴⁷ HERMAN, S. (1996), p.13

⁴⁸ HERMAN, S. (1996), pp.13-15 en ROOSE, R. (2007), *Agogische theorieën*, onuitgegeven cursus UGent, academiejaar 2007-2008, les1

⁴⁹ VAN DER LAAN, G. (1991/1992), p.8

3.2 Frankrijk en Duitsland

Ondertussen zat men op het Europese vasteland niet stil. In Frankrijk werd de structurele aanpak van de settlement beweging binnengehaald en verwezenlijkt in de zogenaamde 'maisons sociales' (1898). Om de dokters-inspecteurs bij te staan, werden vrouwen omstreeks 1910 ingezet in scholen. In dezelfde lijn werden deze vrouwen nadien in ziekenhuizen ingezet, waar voor het eerst de benaming 'assistante sociale' werd gebruikt.⁵⁰ Een eerste sociale school, de 'Ecole normale sociale', werd in 1912 te Parijs opgericht.⁵¹

Alvorens de COS en de settlement beweging hun intrede deden in Europa vond in Duitsland al een systematische aanzet van dergelijk wijkgericht werk plaats via het 'Elberfeld System' - genoemd naar een stad in het Duitse Wuppertal (1853) -.

Steden werden opgedeeld in beheersbare entiteiten. Armenvoerders kregen elk een eenheid toegewezen waar ze hun cliënten screenden op basis van bepaalde criteria. Wanneer het Elberfeld System de sterk verpauperde arbeidersbevolking niet meer aankon, werden dezelfde mechanismen waarneembaar als in Engeland: aan de zijde van de juridisch geregelde armenvoerders ontwikkelde zich een privé hulp- en ondersteuningsstelsel. Vlugger dan in andere landen ging men in Duitsland met de 'Vereins für Socialpolitik' (1872) de wetenschappelijke richting uit. Deze 'Socialpolitik' werd uitgedokterd door economen, de zogenaamde 'Kathedersocialisten'.

Vanuit de wetenschappelijke aanzet en de burgerlijke (protestantse) armenvoerders is een rechtstreekse lijn door te trekken naar Alice Solomon. Aanvankelijk hield ze zich bezig met directe zorgverlening als ziekenzorg en kindzorg. Rond 1899 begon ze zich toe te spitsen op de scholing van hulpverleners, wat leidde tot de oprichting van de eerste 'Sozialen Frauenschule' in 1908.

Uit deze beknopte vroeg Angelsaksische en Frans-Duitse geschiedenis van het sociaal werk blijkt dat reeds een aantal wezenlijke kenmerken van het professioneel sociaal werk van bij het begin aanwezig waren.⁵²

⁵⁰ VERZELEN, W. (2005), p.80

⁵¹ DE BOCK, G. (z.d.), p.20

⁵² VERZELEN, W. (2005), pp.81-85

3.3 De vrouwenbeweging

Het Europese sociaal werk ontwikkelde zich in de bedding van de arbeidersbeweging maar ook parallel met de vrouwenbeweging, wat niet merkwaardig is. De geschiedenis van het sociaal werk is immers vervlochten met die van de vrouwenbeweging. Meerbepaald met een groot aantal vrouwelijke pioniers als Jane Adams (VSA), Mary Richmond (VSA), Octavia Hill (England), Alice Solomon (Duitsland), Marie-Jeanne Bassot (Frankrijk), Hélène Mercier (Nederland), Marie Muller-Lulofs (Nederland), Emile Charlotte Knappert (Nederland), en ga zo maar door. Dit waren voornamelijk vrouwen afkomstig uit het sociaal-liberale kamp. De actieve caritas was één van de weinige terreinen waarop burgervrouwen zich konden ontplooien. Lange tijd was deze dan ook grotendeels in de handen van vrouwen, die bijgevolg ook nauw betrokken zouden zijn bij de uitbouw van de latere professionele beroepspraktijk.

Er zijn verschillende redenen aan te halen waarom het sociaal werk oorspronkelijk een typisch 'vrouwelijke beroep' was. Het werk houdt eigenschappen als bekommernis om anderen, zorg en aandacht in, eigenschappen die men typisch vrouwelijk achtte. Een tweede belangrijk reden was de kans voor meisjes uit de hogere middenklassen en de bourgeoisie om zich te emanciperen, of zelfs om tot opschorting van een gepland huwelijk te komen. In de 19de-eeuwse samenleving was het immers *not done* voor vrouwen om te studeren, laat staan te gaan werken. Bijgevolg behoorden liefdadigheidswerken tot de weinige mogelijkheden van vrouwen om (eerbiedwaardige) arbeid te verrichten buiten de huiselijke muren. Dit soort werk en (latere) onderwijs was voor de meisjes zowat het enige middel om zichzelf een zinvolle en zelfstandige levensinvulling te geven, en was voor hen de manier om toegang te krijgen tot de samenleving.

Daar liefdadigheid als een typische vrouwelijke bezigheid werd aanzien, werd de opleiding in de beginjaren eerder 'algemeen vormend' aangepakt. Aanvankelijk was dit ook het geval in België. De mannelijke studenten aan de eerste sociale scholen (de Katholieke Hogeschool van Heverlee en de Arbeidershogeschool van Brussel) bereidden zich voornamelijk voor op leidersfuncties in de sociale bewegingen, bijvoorbeeld in de vakbond. Decennia lang werd het sociaal beroep bijna uitsluitend door vrouwen uitgeoefend, die daarmee het sociaal werk uitbouwden en de fundamenten van de latere verzorgingsstaat vormgaven. Pas in de jaren '60 zouden meer jongens de opleiding binnenstromen. De democratisering van het onderwijs en het toenemende aantal arbeidsplaatsen speelden hierin een rol.⁵³

⁵³ HERMAN, S. (1996), p.12; VERZELEN, W. (2005), pp.85-87; VAN DER LINDE, M. (2007), pp.156-159, p.173

Tijdens de eerste feministische golf – van 1880 tot WOII – ijverden vrouwen voor evenwaardige politieke rechten, maar ook voor toetreding tot hogere studies en beroep. Bovendien kwam de feministische beweging, samen met andere vrouwenbewegingen, op voor de belang van de arbeidsvrouwen.⁵⁴ Deze prille feministische onderstroom was ook waarneembaar bij de meeste vrouwelijke pioniers van het sociaal werk. De vraag naar scholing moet bijgevolg ook tegen deze achtergrond geplaatst worden.

3.4 Amsterdam

Tussen 1890 en 1900 werden 'sociale werkers' er zich van bewust een groep in de samenleving te vormen. Zij hadden een taak te vervullen in de maatschappij, waardoor zij in de eerste plaats behoefte hadden aan scholing, en het verwerven van nieuwe inzichten. Aanvankelijk gebeurde deze vorming via enkele conferenties - over experimentele aanpak -, ervaringsuitwisseling in groepen, studiedagen, zomercursussen, enzovoort.

De conferenties en cursussen kregen al snel een structurele vorm. In 1891 werd een lessencyclus te Brooklyn ingericht, in 1896 het 'committee for training' in Londen, in 1897 stelt Mary Richmond voor tot de oprichting van de 'school for applied philanthropy' die uitgroeide tot een zomercursus in New York. In datzelfde jaar richtten Nederlandse sociaal werkers de 'Vereniging voor vrijwillige Armeenzorg' op, die zou instaan voor vorming en in 1898 organiseerde de 'Duitse Vereniging voor Volksoopvoeding' haar eerste kadercursussen. Het mag overduidelijk zijn dat deze initiatieven getuigden van de behoefte aan scholing, die leefde bij eerste vrijwilligers.

Het was Nederland dat op wereldvlak het voortouw zou nemen.⁵⁵ In Amsterdam werd op initiatief van Marie Muller-Lulofs en Hélène Mercier de eerste school voor maatschappelijk werk opgericht in 1899. De 'Opleidingsinrichting voor Socialen Arbeid' voorzag in een tweejarig opleiding en paste perfect in de professionaliseringsbeweging die sedert 1860 was opgekomen. Vanaf 23 jarige leeftijd mocht je deelnemen aan de opleiding. Het schoolgeld bedroeg zo'n 150 gulden, een bedrag dat enkel betere families konden betalen. Het karakter van de onderrichting was deels wetenschappelijk - menswetenschappen als sociologie, allerlei wetgeving, geschiedkundige analysering van diverse vraagstukken -, deels praktisch. In de

⁵⁴ VANDENBROECK, M. (2004), p.27

⁵⁵ FLEURBAEY, J. (1996), pp.10-12

beginjaren van de school werden vijf werksoorten belicht: armenzorg, Toynbeewerk,⁵⁶ opzichterschap van arbeiderswoningen, zorg voor kinderen in tehuizen en opzichterschap in fabrieken en werkplaatsen. Later kwam daar ook nog de wijkverpleging bij. In deze vijf werksoorten zijn de werkterreinen van het brede maatschappelijk werk, personeel en arbeid, sociaal-pedagogische hulpverlening, maatschappelijke gezondheidszorg en sociaal-cultureel werk reeds te onderscheiden.⁵⁷ De Amsterdamse school onderging reeds in de éérste dertig jaar van haar bestaan datgene wat kenmerkend zou worden en blijven voor het sociaal onderwijs: de gevoeligheid voor maatschappelijke stromingen.⁵⁸

Niet snel nadien kregen ook de universiteiten in Engeland interesse voor deze opleiding. De COS pleitte al enkele jaren voor de oprichting van een opleiding. In het kader van de Charity Organization Society en de Settlement beweging, werden reeds vanaf 1890 vormingslessen gegeven. Het doel van deze cursussen was informatie uit te wisselen over nieuwe opvattingen, aangaande gesystematiseerde en geïndividualiseerde vormen van hulpverlening. Ook in de Verenigde Staten werden in dezelfde periode soortgelijke initiatieven genomen.⁵⁹

Met de bedoeling de praktijk wetenschappelijker te onderbouwen werd in 1903 de 'School of Sociology and Social Economics' opgericht in Engeland. Zij nam in haar programma de vormingsinitiatieven van de COS over, verdeelt over een tweejarige lessencyclus. Het toenmalige programma is vandaag de dag nog steeds herkenbaar: theorievakken als sociale economie en geschiedenis, gevallenstudie, buurtwerk, organisatie enzovoort. In 1912 zou deze school opgaan in het nieuwe 'Department of Social Science and Administration' van de 'Londen School of Economics'.⁶⁰ Ook te New York (1914) werd een twee jaar durende opleiding in het leven geroepen, die in 1919 uitgroeide tot de 'New York School of Social Work'.⁶¹ In de Angelsaksische wereld werden deze onderwijsvormen dus vrij vlug geïntegreerd in het universitair onderwijs. Bij de meeste Europese landen zou dit echter niet het geval zijn.⁶²

Duitsland bleef niet lang achter en richtte in 1908 haar eerste 'Sozialen Frauenschule' op. De reeds tien jaar bestaande kadercursussen werden opgenomen in de opleiding. Vervolgens werd in 1912 te Parijs de 'Ecole Normale Sociale' ingericht met het dubbele

⁵⁶ Het vanuit Engeland afkomstig Toynbeewerk was gericht op de ontmoeting van arbeidersklasse en hoger klasse in volkshuizen, om de 'verheffing van het volk' mogelijk te maken. Hélène Mercier voerde dit in Nederland in. In 1892 werd te Amsterdam het Volkshuis Ons Huis geopend. Hélène Mercier zat in het bestuur en oefende veel invloed uit op de inhoud van de lessen, lezingen en andere activiteiten. <http://www.mks.nl/> (21-04-2008)

⁵⁷ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.172-173

⁵⁸ FLEURBAEY, J. (1996), p.13

⁵⁹ DE BOCK, G. (z.d.), p.19

⁶⁰ VERZELEN, W. (2005), p.74 en FLEURBAEY, J. (1996), p.13

⁶¹ HERMAN, S. (1996), p.15

⁶² DE BOCK, G. (z.d.), p.19

doel zowel leidsters voor sociale werken op te leiden als arbeiders te vormen.⁶³ De tijd voor theoretische reflectie was aangebroken.

Mettertijd zouden deze ontwikkelingen ook doorsijpelen naar België.

3.5 Internationale uitwisseling

De beginnende opleiding sociaal werk in België werd beïnvloed door de Angelsaksische ontwikkelingen. Bovendien was een rechtstreekse lijn te trekken tussen het sociaal werk in de VSA, Nederland en België. De recente Amerikaanse opvattingen en ontwikkelingen werden door de Belgische pioniers opgepikt.

Een eerste invloed kwam echter uit Frankrijk. Wat eigenlijk nogal vanzelfsprekend is, gezien het toenmalig tijds kader. Zo zou de sociaal-katholieke wetenschapper Max Turmann een belangrijke impact gehad hebben op het denken van Victoire Cappe. Vakbondsvrouw en initiatiefneemster van de eerste Belgische katholieke sociale school, Victoire Cappe, zou haar belangstelling voor het sociaal onderzoek ontleend hebben aan Turmann.

Elke benadering, of ze nu Frans of Amerikaans was, diende echter telkens vertaald te worden naar de lokale en concrete instellingen waar sociaal werkers werkzaam waren. Immers, deze organisaties bepaalden zelf wat ze van hun sociaal werkers verwachtten, en bijgevolg hoe de praktijk van het sociaal werk eruit zag.⁶⁴

In de beginnende professionalisering van het sociaal werk in België, speelde de professor René Sand (1877-1953) een belangrijke internationale rol. Als arts was hij vooral actief op het vlak van sociale geneeskunde, in het bijzonder de sociale hygiëne. Tijdens WOI kwam hij in Engeland in contact met de Charity Organisation Society, waar hij één en ander opstak, en meenam naar België. Bovendien was hij werkzaam als arbeidsinspecteur (inspecteur principal du travail au Ministère de l'Industrie et du Travail) en was een tijdje voorzitter van het Belgische Rode Kruis. Deze twee betrekkingen zouden leiden tot zijn engagement met betrekking tot het sociaal werk. Samen met Hendrik De Man kreeg René Sand de opdracht van de Belgische regering in ballingschap, om een studiereis te maken naar de VSA om de rationalisatie van de arbeid te onderzoeken. Nadien bezocht hij ook Engeland. In zijn rapport wees hij

⁶³ VERZELEN, W. (2005), p.82 en FLEURBAEY, J. (1996), p.13

⁶⁴ VERZELEN, W. (2005), pp.91-93

vervolgens op het belang van de 'social services' en de opleidingen die reeds in Amerika, Engeland, Duitsland, Zwitserland en Nederland waren ingericht.

Zijn opvattingen inzake de scholingsmogelijkheden voor sociaal werkers, leidden in januari 1920 tot de oprichting van de 'École temporaire de service social à Bruxelles'. In dezelfde periode adviseerde Sand de socialistische minister Emile Vandervelde over de vormgeving van de eerste opleiding maatschappelijk dienstbetoon.⁶⁵

Ook op internationaal vlak ging Sand zijn gang. Zo nam hij deel aan de '50th National Conference of Social Work' te Washington (1923) en het jaar nadien te Toronto. Een paar jaar later was hij de algemene secretaris op de eerste internationale conferentie te Parijs (1928). Deze conferentie was een mijlpaal in de internationale ontwikkeling van het sociaal werk! 2481 deelnemers uit 42 verschillende landen, 32 regeringen met 31 nationale comités en 58 internationale werken waren vertegenwoordigd, wat uiteindelijk leidde tot een 87tal rapporten. Ervaringen uit heel de (Westerse) wereld werden uitgewisseld.⁶⁶

Verder werkte René Sand via een aantal publicaties en externe opdrachten mee aan de professionalisering van het sociaal werk met bijzondere aandacht voor de opleiding en de uitbouw van sociale diensten. Zo werkt hij samen met Mej. De Chary aan de Franse vertaling van Mary Richmond's werk 'What is Social Casework', uitgegeven in 1926.⁶⁷

⁶⁵ <http://canonsociaalwerk.be/1928ReneSand/index.html> (07-04-2008) en HEALY, L.M. (2001), pp. 60-62

⁶⁶ EILERS, K. (2003), pp.119-128

⁶⁷ <http://canonsociaalwerk.be/1928ReneSand/index.html> (07-04-2008)

4. Professionalisering van het Belgische sociaal werk via scholing

De periode van 1860 tot 1940 werd gekenmerkt door de uitbouw en de beginnende professionalisering van het sociaal werk dat sinds de 19de eeuw was opgezet. Voornamelijk de werkterreinen waar de medische wetenschap belangrijk werd, werden uitgebouwd, geprofessionaliseerd en steeds verder gedifferentieerd. Nieuwe werkterreinen ontstonden met daaraan gekoppeld nieuwe functies en bijhorende opleiding. Veel van dit werk werd uitgebouwd volgens het verzuilingspatroon. Bovendien kreeg de overheid interesse voor deze nieuwe werksoorten. Voornamelijk de sectoren met betrekking tot gezondheidszorg werden stapsgewijs gesubsidieerd. Vergaande en vernieuwende methodiekontwikkeling was een andere belangrijke ontwikkeling in de beginnende professionalisering van het sociaal werk. Onder invloed van de opkomende menswetenschappen als sociologie, pedagogiek en psychologie kreeg men meer oog voor sociale omgevingsfactoren en de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. In verschillende organisaties verschoof het accent van de zedelijk-godsdienstige benadering naar een sociaal-pedagogische invalshoek. Of zoals Maarten van der Linde dit correct formuleert: *'Het werk begon zich te ontwikkelen van roeping naar beroep.'*⁶⁸ De secularisatie deed haar intrede.⁶⁹

4.1 De eerste scholen

In overleg met verschillende universiteitsprofessoren en vooraanstaanden uit de liefdadigheidssector (sociale instellingen) werd naar buitenlands voorbeeld in 1920 de eerste Belgische school voor Maatschappelijk Dienstbetoon opgericht. De socialistische minister van Justitie Emile Vandervelde nam hiervoor het initiatief. Deze 'Ecole centrale de service social' te Brussel was een rijksschool, filosofisch neutraal en stond volledig los van politieke partijen en ideologieën. Wat voor de toenmalige onderwijssituatie in ons land een vrij uniek gebeuren was!

Door het Koninklijk Besluit van 31 oktober 1920 werd de school aan het Ministerie van Justitie gehecht. Dit Koninklijk Besluit van 1920 was het eerste K.B. omtrent de oprichting van men nadien 'de sociale scholen' is gaan noemen. Dit besluit bevat immers het officieel reglement die de opleiding van de (toekomstige) sociale scholen

⁶⁸ VAN DER LINDE, M. (2007), p.174

⁶⁹ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.174-175

regelde. Bovendien kreeg de school bij K.B. van 31 oktober 1920 het statuut van modelinrichting, onder de rechtstreekse bevoegdheid van het ministerie van Justitie.⁷⁰ De school te Brussel moest een model zijn waarop het vrij initiatief zich kon inspireren om andere scholen op te richten. Na erkenning zouden deze initiatieven vervolgens gesubsidieerd worden door de staat. Oorspronkelijk had de overheid dus niet de bedoeling op zelf scholen in te richten maar dit over te laten aan het vrij initiatief.⁷¹

Deze afhankelijkheid van het Ministerie van Justitie is op het eerste zicht misschien bevreemdend, nochtans was het geen toevaligheid. Eind 19de en begin 20ste eeuw behoorden de liefdadigheidsinstellingen immers tot de bevoegdheid van het Ministerie van Justitie.⁷² Bovendien werd het technisch onderwijs lange tijd georganiseerd door de verschillende ministeriële departementen waartoe de ambacht behoorde, en nog niet door het ministerie van Openbaar Onderwijs. Een laatste reden is het feit dat de minister van Justitie na de eerste wereldoorlog de strijd aanbod tegen de criminaliteit, het alcoholisme en de jeugdverwaarlozing die toen hevig woedden. De effecten van WOI speelden een markante rol in de ontwikkeling van de Belgische hulpverlening. Voor oorlogsinvaliden, kindersterfte en kinderczorg werden sociaal werkers ingezet. Ook de uitbouw van heel wat sociale organisaties vond plaats na WOI. Het vakbonds-, en verenigingswerk nam in deze periode toe, en werd het actieterrein voor de eerste geschoolde sociaal werkers.⁷³ Bovendien deden verschillende sociale wetten, zoals de wet op kinderczorg van 1912⁷⁴, de behoefte aan deskundige sociale hulpverlening ontstaan.⁷⁵

De behoefte aan dit soort onderwijs wordt in het Verslag aan de Koning bij K.B. van 10 augustus 1921, expliciet als volgt verwoord:

"De scholen hebben tot doel te voorzien in de onvoldoende, tot nog toe enkel empirisch gebleven voorbereiding tot de werken van hulp en onderstand. Gelukkig wordt steeds de neiging groter om op dit gebied de maatregelen die het kwaad voorkomen, te verkiezen boven die welke het trachten weer goed te maken. Maar

⁷⁰ Deze school werd niet veel later, in 1923, losgemaakt van het ministerie van Justitie. KEYMOLEN, D. (1997), p.606

⁷¹ SPITAEELS, R. (1983), pp.27-29

⁷² VANDENBROECK, M. (2004), p.57

⁷³ VERZELEN, W. (2005), p.67

⁷⁴ De wet op kinderczorg van 15 mei 1912 is een goed voorbeeld van de vernieuwende ontwikkelingen binnen het sociaal werk eind 19de- begin 20ste eeuw. Deze wet voorzag onder meer in de oprichting van kinderczorgbanken. Assistenten werden ingeschakeld om enquêtes af te leggen en toezicht uit te oefenen. Ook werd de dienst voor Kinderczorg opgericht binnen het ministerie van Justitie. Op het internationaal congres voor de kinderczorg te Brussel in 1913 werd gepleit voor een goede opleiding van de 'afgevaardigden van de kinderczorg'. KEYMOLEN, D. (1997), pp.604-605

⁷⁵ DE BOCK, G. (z.d.), p.21

*de toepassing dezer methode eist een gespecialiseerd, en ten dele deskundig personeel,...*⁷⁶

De minister steunde op het voorwerk van Hendrik De Man en van dr. René Sand. Hendrik de Man was hoofd van de Socialistische Centrale voor Arbeidersopvoeding en als voorzitter van het Belgische Rode Kruis was dr. René Sand op de hoogte van de Angelsaksische ontwikkelingen van de 'Social Services'.⁷⁷

Als snel werd een 'Raad der Scholen voor Maatschappelijk Dienstbetoon' in het leven geroepen. In deze raad zetelde 11 leden: 2 leden namens het ministerie van Justitie, 5 leden die de scholen vertegenwoordigden en 4 leden die het ministeries van Nijverheid, Arbeid en Bevoorrading, Wetenschappen en Kunsten (het latere Ministerie van Onderwijs), Buitenlandse Zaken en Koloniën vertegenwoordigden. Deze laatste dienen in het toenmalige tijds kader geplaatst te worden. De Raad der Scholen bezat een adviserende functie inzake toelatingsvoorwaarden, studieprogramma's en examenregelingen. Nieuwe scholen konden pas opgericht worden na een positief advies van de Raad. Meestal werden de adviezen afgekondigd door de Raad der Scholen door de wetgever bekrachtigd.⁷⁸

Reactie op het initiatief van Vandervelde bleef niet lang uit. Het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Vrouwenwerken bouwde haar sinds 1916 bestaande sociale leergangen te Brussel onmiddellijk uit tot een permanente opleiding: de 'Katholieke Sociale Normaalschool voor Dames en Juffrouwen', met een Franstalige afdeling. Dit gebeurde op het initiatief van Victoire Cappe en Maria Baers, beiden voorvechters van de respectievelijk Franstalige- en Nederlandstalige christelijke arbeidsterbewegingen.⁷⁹ De socialistische voorman Hendrik De Man richtte een Franstalige (1921) en een Nederlandstalige (1922) afdeling op van de 'Arbeidershogeschool' te Brussel. Een vierde school volgde in Heverlee. De 'Centrale Hogeschool voor Christene Arbeiders' werd opgericht door de christelijke arbeidersbeweging en bezat evenals een tweetalige afdeling. Deze scholen, uitgaand van de arbeidersbeweging, hadden tot doel kaderleden te vormen voor de snel groeiende arbeidersbeweging. Aangezien het K.B. tot oprichting van sociale scholen heel wat ruimte bood qua programma-uitbouw, bleken de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon een ideale formule te zijn voor de vorming van hun leiders.⁸⁰

Naar het voorbeeld van de eerste sociale school in Amsterdam, werd door liberalen een (voorlopige) laatste school opgericht te Antwerpen.

⁷⁶ FLEURBAEY, J. (1996), p.14

⁷⁷ <http://Canonsociaalwerk.be/1920socialescholen/index.html> (07-04-2008)

⁷⁸ VAN KERCKHOVEN, E. (2001), p.14

⁷⁹ VAN KERCKHOVEN, E. (2001), p.14 en KEYMOLEN, D. (2000)

⁸⁰ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.36-39 en DE BOCK, G. (z.d.), p.20

Bedoeling van deze opleiding was "*mannen en vrouwen voor te bereiden op de functies in de openbare en private werken van onderstand.*"⁸¹

Tussen 1920 en 1922 werden acht nieuwe scholen ingericht. Deze snelle groei is mede te verklaren door het inzetten van de twee landstalen in de concurrentiestrijd tussen de verschillende ideologische strekkingen.⁸² Op grond van het K.B. van 10 augustus 1921 bleef het aantal scholen tot 1942 tot acht beperkt. In 1942 werd deze beperkingmaatregel opgeheven en zou vrij vlug het aantal scholen tot 22 stijgen.⁸³

Zo gingen de eerste Belgische scholen voor Maatschappelijk Dienstbetoon van start. Enerzijds met de klemtoon op praktijkgerichtheid, en anderzijds naar het buitenlandse voorbeeld op twee methodische sporen: voorbereiden op taken van individuele hulpverlening ofwel van sociale actie.⁸⁴ Deze twee afzonderlijke benaderingswijzen die aan de grondslag liggen van het ontstaan van de Belgische sociale scholen, zouden de opleiding van het sociaal werk blijven beïnvloeden.⁸⁵

4.2 De uitbouw van een praktische scholing (1920-1952)

In de beginperiode (1920-1952) bezat de studie de allures van een typische beroepsscholing. Het onderwijs werd opgevat als een praktische voorbereiding op bepaalde taken: de hulpverlening en de sociale actie. De opleiding bestond uit een algemene menswetenschappelijke vorming die sterk ideologisch gekleurd was, en praktijkscholing.⁸⁶

Kenmerkend voor de opleiding was de zwakke wetenschappelijke en methodologische onderbouwing. Men deed voornamelijk beroep op een aantal menswetenschappen en hulpwetenschappen. De methodes van observatie en monografische analyse van Quetelet en Ducpétiaux werden wel gehanteerd, maar voor de begeleiding van cliënten waren geen aangepaste methoden beschikbaar. De toekomstige maatschappelijke assistenten dienden voornamelijk vertrouwd te zijn met de hulpbronnen in de samenleving, en moesten de sociale wetgeving weten toe te

⁸¹ FLEURBAEY, J. (1996), p.15

⁸² VAN KERCKHOVEN, E. (2001), p.15

⁸³ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.36

⁸⁴ FLEURBAEY, J. (1996), p.16

⁸⁵ DE BOCK, G. (z.d.), p.21

⁸⁶ CARRETTE, G. (1995), p.5 en DE BOCK, G. (z.d.), p.24

passen. Voorlopig werd er nauwelijks aandacht besteed aan de verschillende methodieken van het maatschappelijke werk, zoals social casework.⁸⁷

Zoals eerder beschreven, voorzagen de K.B.'s van 1920 en 1921 in de omkadering van de eerste sociale scholen. Zij bepaalden de erkenning, de toelatingsvoorwaarden, voorwaarden tot subsidiëring, de vereisten voor het diploma, het programma enzovoort.

De toelatingsvoorwaarden voor de tweejarige lessencyclus waren: minstens 18 jaar zijn, beschikken over een goede gezondheid en de vereiste geestesontwikkeling bezitten. De scholen waren vrij om deze laatste voorwaarde na te gaan op hun eigen manier. Onrechtstreeks hield de overheid wel een vinger in de pap. Wanneer bleek dat 1/3 van de leerlingen niet in het eindexamens slaagden, konden op advies van de Raad der Scholen de staatstoelagen opgeschort worden.

Het eerste jaar kregen de studenten 300 uur theorie onderwezen. Enerzijds algemene begrippen van recht, economie en psychologie, anderzijds de op praktijkgerichte vakken als instellingen, documentatie, kantoortechnieken, statistische methodes, onderzoek, verzorging van zieken en gewonden, persoonlijke en collectieve hygiëne. Opvallend, 1/3 van de algemene begrippen waren rechtsvakken. De praktijk bestond uit 50 studiebezoeken aan instellingen en organisaties en 5 voordrachten over Congo. Het Koninklijk Besluit van 19 maart 1923 preciseerde dat de oefeningen en seminars omtrent de leerstof 150 uur moest omvatten.

Het eerste jaarsprogramma was dus een gemeenschappelijk programma dat de student moest toelaten zich te oriënteren, en werd afgesloten door een examen voor de middenjury te Brussel. Het tweede jaar daarentegen was volledig gericht op de voorbereiding van één van de zes specialisaties, namelijk: Kinderen - functies als afgevaardigden voor de kinderbescherming, personeel voor kinderbescherming en kinderopvoeding -, Tehuizen - bestuur en beheer van instellingen -, Bijstand - bereidde voor op functies voor het beheer van onderstand en sociale onderzoekers -, Nijverheid - toezicht op werkplaatsen -, Maatschappelijke verzekering - mutualiteiten, sociale verzekering, het plaatsen van arbeiders en werkloosheidsverzekering -, en Bibliotheken - bibliothecaris -. Bij deze sterk maatschappelijk bepaalde specialisaties kwam in 1924 een zevende bij. 'Ambachten en Neringen' bereidde studenten voor op bepaalde functies in middenstandsorganisaties. Omdat er hiervoor echter weinig belangstelling was, werd deze in 1933 alweer afgevoerd. In 1947 werd dan opnieuw een zevende specialisatie 'Plattelandsvraagstukken' toegevoegd. De bedoeling van beide specialisaties was de opleiding te diversifiëren, door meerdere maatschappelijke groepen, en niet enkel arbeiders, aan te trekken.

⁸⁷ HERMAN, S. (1996), p.18 en CARRETTE, G. (1995), p.6

Aan deze specialisaties werden 150 uren besteed, verdeeld over drie maanden en afgestemd op datgene wat rechtstreeks nuttig was. Bovendien omvatte het tweede jaar een proeftijd van zes maanden. Over de opgedane ervaringen tijdens deze stage, diende een persoonlijk verslag, de eindproef, gemaakt te worden. Het eindexamen en de eindproef moesten afgelegd worden voor een centrale jury.⁸⁸ Desondanks het feit dat de sociale scholen inhoudelijk bijzonder vrij gelaten werden, hield het ministerie van Justitie de eindkwaliteit van de opleiding stevig in handen door dit systeem van middenjury. Het grote voordeel van deze vrijheid was dat het onderwijs vlot inspeelde op de veranderingen in de wereld van de hulpverlening en de samenleving in het algemeen. Deze permanente aanpassingsnoodzaak zou (en zal) altijd karakteristiek blijven voor het Sociaal Onderwijs.⁸⁹

In 1929 werd een derde jaar aan de studies toegevoegd. Dit laatste jaar diende enkel voor het beëindigen van de eindverhandeling en voor praktijkstages. Er was nog geen lesprogramma voorzien.⁹⁰

Een 'Dienst voor Technisch Onderwijs' werd ingericht door het K.B. van 20 december 1932, en beheerd door een interministerieel comité voorgezeten door de Minister van Openbaar Onderwijs. Het onderwijs voor maatschappelijk dienstbetoon werd niet veel later door het K.B. van 10 juli 1933 opgenomen in het technisch onderwijs. Hierdoor kwamen de sociale scholen onder toezicht van twee ministeriële departementen: het ministerie van Justitie met een wetenschappelijke-, pedagogische- en beleidsbevoegdheid; en het ministerie van Nationale Opvoeding, die administratief toezicht uitoefende. Dit zou zo blijven tot 1970, wanneer de hele kwestie werd overgeheveld naar het departement van Nationale opvoeding. In 1933 werd het diploma van de sociale scholen gelijkgesteld met het middelbaar technisch onderwijs, het zogenaamde A2 niveau.

Na 15 jaar experiment werd door K.B. van 11 juni 1935 de opleiding voor de eerste maal hervormd. Deze bepalingen omtrent de organisatie en de inhoud van de studies zouden de opleiding tot 1952 blijven beheersen. Om de verstandelijke ontwikkeling van een kandidaat student na te gaan, werd een ingangsexamen ingericht. Deze proef werd na enkele weken les door de scholen zelf afgenomen en had in feite betrekking op de reeds onderwezen leerstof. Het programma van het eerste jaar zoals vastgesteld bij K.B. van 1923, bleef onveranderlijk. Daarentegen werd het tweede jaar aangepast aan de opgedane ervaringen en de maatschappelijke evoluties, waardoor

⁸⁸ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.41-44

⁸⁹ FLEURBAEY, J. (1996), p.17

⁹⁰ SPITAEELS, R. (1983), p.30

de twee benaderingswijzen (individuele hulpverlening en sociale actie) nog beter tot hun recht kwamen.

Bovendien werd er gesleuteld aan de specialisaties:

- Kinderzorg en Bijstand. Deze werden samengevoegd, de ervaring leerde dat er veel overeenkomsten waren tussen beide.
- Beheer en besuur van instellingen, dit omvatte alles wat vroeger onder 'Tehuizen' viel.
- Nijverheid
- Arbeidsvraagstukken. Dit was een verruiming van de vroegere keuze 'Maatschappelijke verzekeringen' tot alle activiteiten in syndicaal verband.
- Volksoopvoeding
- Bibliotheken

Ging de aandacht in het eerste jaar vooral naar algemeen vormende vakken, dan lag het accent in het tweede jaar op de lesinhoud die rechtstreeks bruikbaar was in de praktijk. De organisatie of instelling waar de stage van zowel het tweede als derde jaar doorging, moest overeenkomstig zijn met de gekozen specialisatie. Ook hier weer blijkt dat het om een echte beroepsopleiding ging, rechtstreeks gericht op de betere werking van sociale instellingen die een beroep deden op maatschappelijke assistenten.⁹¹

Wanneer de beperkingsmaatregel in 1942 werd opgeheven, steeg het aantal scholen redelijk vlug tot 22. Het initiatief daartoe kwam zowel uit de privé-sector als vanuit de overheid. Er kwamen twee nieuwe rijkscholen bij - te Quaregnon (1947) en te Kortrijk (1948) -, twee provinciale - te Luik (1942) en te Bergen (1945) -, één stedelijke school - te Antwerpen (1947) -, en acht vrije scholen, waarvan in Vlaanderen vier katholieke - te Gent (1944), te Antwerpen (1946), te Kortrijk en Roeselare (1848) -. Er kwamen er ook vier in Wallonië, namelijk in Charleroi, Namen, Bergen en Luik. Opmerkelijk, van de scholen die na 1942 opgericht werden, was er geen enkele bij waar een sociale organisatie het initiatief zou nemen.⁹² De oorspronkelijke intentie van het ministerie van Justitie - om de oprichting van sociale scholen aan het vrij initiatief over te laten - werd hierdoor gedeeltelijk verlaten. Enerzijds droeg de dubbele ministeriële afhankelijkheid vanaf 1933 hiertoe bij, het ministerie van Openbaar Onderwijs kreeg immers ook bevoegdheid over de sociale scholen. Bovendien speelde de schoolstrijd op federaal niveau, waarvan het accent in deze periode verschoof naar het middelbaar onderwijs, hoogstwaarschijnlijk ook wel mee. Een tweede belangrijk feit dat bijdroeg tot deze ontwikkeling, was de verdere uitbouw van het sociaal werk(terrein). Door de uitbouw van de naoorlogse

⁹¹ SPITAELS, R. (1983), pp.31-34

⁹² SPITAELS, R. (1983), p.34

verzorgingstaat werden steeds meer professioneel sociaal werkers in de openbare sector ingezet. De vorming van leiders voor de arbeidersbeweging werd steeds meer naar de achtergrond verdrongen.

4.3 Naar een methodische en wetenschappelijk gefundeerde aanpak (1952-1962)

Na de tweede wereldoorlog nam de opleiding 'Maatschappelijk Dienstbetoon' een nieuwe wending. In deze tweede periode werd het onderwijs opgevat als een voorbereiding op methodologische en wetenschappelijke gefundeerde hulpverlening.⁹³ Vanaf 1945 kon ze daarbij rekenen op het uitreiken van een diploma met de beschermende titel van 'Maatschappelijk Assistent', dat op initiatief van senator Maria Baers en Vlaamse medestandster van het eerste uur Victoire Cappe, gerealiseerd werd.⁹⁴ Het beroep werd hierdoor maatschappelijk erkend en verzelfstandigd, wat nodig was voor de heropbouw van België en de uitbouw van de verzorgingsstaat na WOII.

Met het optrekken van de studies tot het niveau van 'Hoger Technisch Onderwijs' (A1) in 1952, vond in de jaren '50 een methodische verwetenschappelijking plaats, met een toenemende professionalisering van het werkveld tot gevolg.

Deze grondige evolutie in de jaren '50 was drievoudig. Ten eerste was het concept maatschappelijk werk gewijzigd. In de naoorlogse periode kregen sociaal werkers met nieuwe problemen te maken. Naast de zorg voor basisbehoeften breidde de vraag naar psychosociale hulp zich uit. Er werd opvang en begeleiding voorzien voor alle doelgroepen, niet alleen voor de arme proletariërs. Bovendien was er de opkomst van nieuwe sociale wetenschappen, en wijzigden de werkmethoden van sociaal werkers.⁹⁵

De specifieke Angelsaksische methoden als social casework (individuele hulpverlening), groupwork (groepswork) en community development (gemeenschapontwikkeling) die reeds bestonden sinds het begin van de 20ste eeuw, werden stapsgewijs door Belgische sociaal werkers overgenomen. Deze nieuwe werkwijzen kwamen eind jaren '40, begin jaren '50 tijdens de nationale conferenties ter sprake en werden vervolgens via studiedagen, lezingen, studiereizen enzovoort vanuit het buitenland ingevoerd.

⁹³ DE BOCK, G. (z.d.), p.24

⁹⁴ <http://canonsociaalwerk.be/1945beschermingberoepsgroep.html> (07-04-2008)

⁹⁵ MESSIAEN, R. (1966), pp.58-62

Dit waren beslissende jaren voor het Sociaal Hoger Onderwijs. Centraal in deze ontwikkelingen stond het K.B. van 1952 dat de onderwijsprogramma's grondig hervormde.⁹⁶

Reeds in 1926 had men toegang tot de publicatie 'What is Social Case Work' van Mary Richmond via de Franse vertaling door René Sand, maar hiervoor was blijkbaar weinig belangstelling. Na WOII was het Nederlands in het Vlaamse onderwijs een algemeenheid geworden, en om de opleiding inhoudelijk te onderbouwen richtte men zich dan ook vlugger op Nederlandse bronnen. Niettemin werden ook nog specialisatiecursussen gevolgd, hoofdzakelijk in de Verenigde Staten.

Dé publicatie dat het Belgische sociaal werk volledig zou beïnvloeden was het werk van de Nederlandse Marie Kamphuis 'Wat is Social Casework' (1950). Dit boek introduceerde het casework in de jaren '50 in België, en was meteen ook de aanzet tot verdere oriëntatie op de Nederlandse beroepsliteratuur – die bovendien vrij vlug vertalingen omvatte van Amerikaanse standaardwerken. Vanaf de jaren '60 werd de theoretische en methodische achtergrond van het maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk en het personeelswerk bij de studenten geïntroduceerd op basis van hoofdzakelijk Nederlandse bronnen. Deze beperkte oriëntatie op de Nederlandse beroepssituatie en –literatuur zou tot de jaren '80 duren.⁹⁷

Omdat het casework de algemene tendens van de individuele hulpverlening bevestigde die al dertig jaar lang op empirische wijze werd toegepast, werd deze nieuwe techniek met open armen ontvangen. De populariteit van deze methodiek zorgde ervoor dat de sociale actie (tijdelijk) op de achtergrond raakte. In de VSA betrachtte men in de jaren '20 van vorige eeuw, inzake het groepswork, een eerste systematisering. Deze methodiek werd net zoals het social casework met enige vertraging in Vlaanderen binnengehaald. Toch bleek het groepswork enkel bruikbaar te zijn voor opvoedingswerk in kleinere verbanden. Voorlopig verwachtte het hulpverlenend maatschappelijk werk nog alle heil van het casework. Ook het community development bleef voorlopig nog op de achtergrond.⁹⁸

⁹⁶ FLEURBAEY, J. (1996), p.68

⁹⁷ <http://canonsociaalwerk.be/1950mariekamphuis/index.html> (07-04-2008)

⁹⁸ MESSIAEN, R. (1966), pp.64-66

4.4 Het K.B. van 1952

Lode Van Severen⁹⁹ stelt in zijn onderzoek dat: *"De opleiding voor 1952 werd gezien als een geschikt maken voor bepaalde taken. Het onderwijs werd encyclopedisch opgevat en streefde naar algemene vorming, het kennen van nuttige reglementen (groot belang van rechtsvakken), het bijbrengen van wat levenservaring (...)"* Vanaf 1952 werd het onderwijs *"meer als een voorbereiding op methodologische en wetenschappelijke gefundeerde hulpverlening bedoeld."*¹⁰⁰ Het jaar 1952 was werkelijk een cruciaal keerpunt in de opleiding. In functie van het professioneler wordend maatschappelijk werk, voorzag het Koninklijk Besluit van 28 februari 1952 in een meer wetenschappelijke en methodologische onderbouwde opleiding.¹⁰¹ Hierboven werd al beschreven welke invloeden bijdroegen tot deze evolutie. Wat hield dit Koninklijk Besluit uit 1952 nu concreet in?

Ten eerste werd het onderwijs voor maatschappelijk dienstbetoon tot het A1 niveau - Hoger Technisch Onderwijs - opgetrokken. Daarom werden de toelatingsvoorwaarden tot de opleiding strenger. Om de studies aan te vangen moest men beschikken over een gehomologeerd getuigschrift van het oude of nieuwe humaniora economische afdeling, of het einddiploma van een normaalschool of een getuigschrift van technisch- of landbouwonderwijs van de middelbare graad. Indien de kandidaat niet aan bovenstaande eisen voldeed, moest hij een toelatingsexamen afleggen, ingesteld door de scholen. Wegens de strenger geworden toelatingsvoorwaarden mochten scholen een voorbereidend jaar oprichten (op A2 niveau), de zogenaamde 'preselectie cursus'. Bovendien werden de voorwaarden voor lesgevers nauwkeuriger omschreven. Zo dienden leraars beroepspraktijk of monitoren (minstens) in het bezit te zijn van het diploma maatschappelijk assistent. Directeurs, leraars en lesgevers moesten beschikken over een diploma dat door het K.B. van 1933 werd voorgeschreven.

Ook de organisatie van de opleiding werd grondig door elkaar geschud. De Raad der Scholen voor Maatschappelijk Dienstbetoon werd vervangen door de Hoge Raad voor het Onderwijs van het Maatschappelijk Dienstbetoon. In deze Hoge Raad zetelden 4 leden van het officieel onderwijs, 4 leden uit het vrij onderwijs, 4 afgevaardigden van openbare diensten en 4 vertegenwoordigers van private instellingen. Ook deze raad had een adviserende functie inzake alles in verband met de organisatie en rationalisatie van dit onderwijs. Namelijk het programma, het personeel, de oprichting van rijksscholen en de erkenning van nieuwe scholen.

⁹⁹ VAN SEVEREN, L. (1974), *De scholen voor maatschappelijk werk in Vlaams België en Nederland.*, Licentiaatverhandeling (K.U.Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen), Leuven, 2 vol., 571p.

¹⁰⁰ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.56

¹⁰¹ CARRETTE, G. (1995), p.6 en DE BOCK, G. (z.d.), p.24

Daarnaast werd een 'vast comité' ingericht, die de activiteiten van de Hoge Raad voorbereidde en advies uitbracht bij de minister. Tenslotte bleef de dubbele afhankelijk van de twee ministeries behouden, maar de taken van beiden departementen werden nauwkeuriger omschreven.

Een andere belangrijke vernieuwing was de wijziging van het lesprogramma, dat sinds 1933 vrij stabiel was gebleven. Een minimumprogramma, bestaande uit theorielessen, praktische oefeningen en bezoeken aan instellingen, werd opgelegd: 750 uur in het eerste jaar, 450 uur in het tweede jaar en 80 uur in het derde jaar. De invoering van theoretische lessen in het derde jaar was totaal nieuw. Actuele problemen, afstemming van de theorie op de praktijk en de vervolmaking van de beroepstechnieken werden in dit 'nieuwe' jaar opgenomen. Naast het opgelegde minimumprogramma waren er nog een aantal uren voorzien die elke school vrij diende in te vullen, en facultatieve uren die eveneens vrij te bepalen waren.¹⁰²

Door de reductie van de specialisaties tot drie, namelijk: Kinderbescherming, bijstand en verzorging, Maatschappelijke en economische vraagstukken en Volksoopvoeding, werd een brug geslagen tussen de Belgische praktijken en de internationale ontwikkelingen. Zo werd het social casework toepasbaar voor 'les Services Sociales', het groupwork of groepswork werd hanteerbaar in sociaal-culturele organisaties van de arbeidsbeweging en het community development richtte zich op het werk in de vakbeweging.¹⁰³

Tenslotte werd de stage in het tweede jaar teruggebracht op vijf maanden, in het derde jaar werden negen maanden voorzien. Stage mocht enkel in '*instellingen welke voldoende geschikt zijn om in de methodische opleiding van studenten te voorzien*'.¹⁰⁴

Vervolgens werkte het Ministerieel Besluit van 1 oktober 1953 het hervormde programma gedetailleerd uit. In het eerste jaar nam het aantal vakken toe, en was er meer ruimte voorzien voor sociale wetenschappen als wijsbegeerte, sociale geneeskunde enzovoort. Ook in het tweede jaar werden nieuwe cursussen ingevoerd, onder andere de methodiekvakken. Inleiding tot het maatschappelijk dienstbetoon voor individuele gevallen (casework), Inleiding tot het maatschappelijk dienstbetoon voor groepen (groepswork), Maatschappelijk dienstbetoon voor individuele gevallen (als vak van de specialisatie Kinderbescherming, bijstand en voorzorg) en Maatschappelijk dienstbetoon voor groepen (als vak van de specialisatie Volksoopvoeding) stonden op het programma.¹⁰⁵

¹⁰² VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.54-65

¹⁰³ <http://canonsociaalwerk.be/1950mariekamphuis/index.html> (07-04-2008)

¹⁰⁴ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.57

¹⁰⁵ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.57-59

Roland Messiaen wijst op het feit dat deze methodieken in het programma werden opgenomen "(...) op een ogenblik dat de methodes van het maatschappelijk werk pas enkele jaren bekend waren in België. Daarenboven hebben we kunnen vaststellen dat de Amerikaanse werkwijze door de praktijkinstellingen nog niet algemeen aanvaard werd, inzonderheid wat betreft het groepswerk. De stellers van het nieuw programma hebben toch rekening gehouden met de tendens om het maatschappelijk werk open te stellen voor de moderne methodes (...)"¹⁰⁶ Zoals hierboven beschreven, kwam het groepswerk traag op gang in België. Over opbouwwerk of iets dergelijks was zelf nog geen sprake.

Het lessenrooster van het tweede jaar bestond dus uit een gemeenschappelijke stam theorievakken en groepen keuzevakken in de drie specialisaties.

We kunnen besluiten dat er naast de grote belangstelling voor de sociale wetenschappen en de psychologie, ook meer aandacht ging voor het onderwijs in de eigen beroepskennis. Bovendien ging de aandacht in dit denken over het maatschappelijk werk meer en meer naar methodiek.¹⁰⁷

Tegen deze achtergrond ontstaat dan in 1953 het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (SISS) te Gent.

¹⁰⁶ MESSIAEN, R. (1966), p.72

¹⁰⁷ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.58-61

Hoofdstuk 2. De beginjaren van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (SISS)

1. Het initiatief

Toenmalig schepen van onderwijs, professor Armand Hacquaert, hoofdinspecteur van het stedelijk onderwijs Remi Fecheyer en Gustave Nicaese, namen in 1953 het initiatief tot de oprichting van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, het SISS.¹⁰⁸ Binnen het vierde Bureau (of Afdeling) van het Stedelijk onderwijs werden zij met de administratie van dit nieuwe instituut belast.¹⁰⁹

1.1 De officiële oprichtingsredenen

Wat waren nu de beweegredenen voor de oprichting van deze school? En waarom juist de opleiding tot maatschappelijk assistent?

In het Jaarverslag van de Stad Gent uit 1953 vinden we de (officiële) motieven terug van Schepen Hacquaert – en bijgevolg het hele schepencollege – voor de inrichting van deze school:

*'Het diploma van sociale assistent(e) biedt talrijke en zeer uiteenlopende toekomstmogelijkheden. Zowel in de openbare besturen en de parastale instellingen als in de grote handels- en nijverheidsondernemingen en in de arbeidersorganisaties vinden de maatschappelijke assistenten een interessante werkkring, die hen tevens een menswaardig bestaan bezorgt. (...) In een belangrijke nijverheids- en handelscentrum zoals Gent is een school voor Maatschappelijke Dienstbetoon ongetwijfeld leefbaar, de oprichting er van is niet alleen volkomen gewettigd, maar moet zelfs als noodzakelijk beschouwd worden.'*¹¹⁰

¹⁰⁸ VAN DER POEL, C., De Morgen, (1988)

¹⁰⁹ DE CALUWÉ, I. (2003), p.4

¹¹⁰ Jaarverslag Stad Gent (1954), pp.1008-1009

De behoefte aan professionele hulpverlening dat zich vanaf begin 20ste eeuw manifesteerde in België, komt in bovenstaande citaat duidelijk naar voor. Vooral na WO I en WOII – door de naoorlogse omstandigheden en de uitbouw van de verzorgingsstaat - werden professionele hulpverleners noodzakelijk geacht. Toch, zo blijkt ook uit de stagebezoeken in de beginjaren, werd de opleiding in de beginjaren nog ingericht met het oog op arbeidsplaatsen, voornamelijk in de nijverheid en arbeidsorganisaties. De opleiding was in 1953 niet ver verwijderd van haar roots. Daar zou in de loop van de jaren '50 wel vlug verandering in komen.

Met de oprichting van het SISS in 1953 droeg de stad bijgevolg bij tot de uitbouw van haar stedelijk hoger onderwijs, onderwijs dat in de loop der jaren alleen maar aan belang zou toenemen! Bovendien bezat de professie maatschappelijk assistent in de naoorlogse periode een zeker populariteit, mede door de ideologische opvatting van hulpverlening in die tijd.

In de jaren '50 bezat het beroep nog een vrouwelijk connotatie. Zo is onderstaande motief niet echt relevant voor ons verhaal, toch geeft het mooi de tijdsgeest weer waarin het SISS werd gesticht:

*'Het jonge meisje vindt bovendien in deze studies een uitstekende basis voor haar toekomstige taak als echtgenote en moeder.'*¹¹¹

Hét hoofdargument van het schepencollege voor de stichting van de opleiding maatschappelijk dienstbetoon klonk als volgt:

*'In de gehele provincie Oost-Vlaanderen bestaat geen enkele officiële school voor Maatschappelijk Dienstbetoon. De dichtstbijgelegen scholen zijn de Stedelijke scholen te Antwerpen en het Rijksinstituut voor Sociale Studiën te Kortrijk. Deze toestand heeft voor gevolg dat de leerlingen, die de Gentse agglomeratie bewonen en de studies van sociale assistent(e) willen ondernemen, zich tijdrovende en zeer kostbare verplaatsingen moeten getroosten.'*¹¹²

Een bedenking hierbij: in 1953 bestond er al een opleiding tot maatschappelijk assistent in Gent! Het Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Dienstbetoon was immers reeds in 1944 door het vrij initiatief opgericht, en verkreeg haar erkenning in 1946.¹¹³

¹¹¹ Jaarverslag Stad Gent (1954), p.1008

¹¹² Idem

¹¹³ Aangezien ook jongens werden toegelaten vanaf 1961 werd de officiële schoolbenaming Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk (KVMW). FLEURBAEY, J. (1996), p.63

Deze school gelegen op het Sint-Annaplein was echter enkel bestemd voor de vorming van meisjes en er werd een som inschrijvingsgeld gevraagd.¹¹⁴ Desondanks is het vandaag de dag vreemd dat de stad bijna tien jaar later een tweede school stichtte, die nota bene eenzelfde opleiding aanbood. Waarom dit geld niet investeren in andere opleiding? Was de opleiding op het Sint-Annaplein niet goed genoeg misschien? Niets is minder waar. De oprichting van het SISS past immers volledig in de toenmalige politieke context. Zo blijkt uit mijn onderzoek dat de lokale politieke situatie een grote rol speelde bij de oprichting van het Stedelijk Instituut. De tweede schoolstrijd op federaal niveau in de jaren '50 sjoepde immers door naar de stad Gent.

1.2 De schoolstrijd

Zoals in vorig hoofdstuk vermeld, werd vanaf het eind van de 19de eeuw de Belgische samenleving uitgebouwd volgens drie zuilen: de socialistische, de katholieke en in mindere mate de liberale zuil. Van cruciaal belang hierbij was de uitbouw van het onderwijs, de school was immers het mobiliserend middel bij uitstek.¹¹⁵

De schoolstrijd was de strijd tussen het officieel onderwijs – ingericht door staat, provincies en gemeenten – en het vrij onderwijs – hoofdzakelijk ingericht door de katholieken -. Bij de onafhankelijkheid van België in 1830 had het officieel onderwijs een katholiek karakter. Met de vrijheid van onderwijs als grondwettelijk beginsel richtte de staat nauwelijks scholen in, terwijl het katholieke net zich verder uitbouwde. Door de veranderende politieke situatie bleek dit vanaf 1850 voor bepaalde groepen in de samenleving – vrijzinnigen, liberalen en socialisten - niet meer zo vanzelfsprekend te zijn.

De nieuwe liberale regering stemde in 1879 een wet die het officieel onderwijs een neutraal karakter gaf. Deze wet op lager onderwijs poogde de godsdienst uit het openbaar onderwijs te bannen. De katholieken voelden dat hun monopolie inzake onderwijs op de helling kwam te staan. De reactie van het katholiek onderwijs hierop was dan ook zo hevig dat het land in twee kampen werd verdeeld, wat de verzuiling van de samenleving in de hand werkte. Deze strijd werd door de katholieken gevoerd om 'de ziel van het kind' en tegen de 'scholen zonder God'. De schoolstrijd was geboren.¹¹⁶

¹¹⁴ FLEURBAEY, J. (1996), vol 1

¹¹⁵ DE GROOF, R. en TYSENS, J. (1994), p.33

¹¹⁶ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Schoolstrijd> (26-04-2008)

De eerste schoolstrijd zou tot 1914 duren. Van 1884 tot 1914 waren de katholieken zonder onderbreking aan de macht. In deze periode legden de opeenvolgende katholieke regeringen de basis voor de subsidiering van haar onderwijsnet via de centrale overheid (voornamelijk lager onderwijs), en werd de uitbouw van het officieel onderwijs zoveel mogelijk beperkt. Liberalen en socialisten verenigden zich, maar konden weinig weerstand bieden.¹¹⁷ De katholieken hadden immers een lange traditie inzake onderwijs, bij socialisten en liberalen was dit niet het geval. Daarom vormden zij op vlak van onderwijs een kartel, en ijverden samen onder het mom van de vrije keuze van de huisvader als grondwettelijk beginsel, voor de subsidiering van 'hun' officieel onderwijsnet. Dit argument werd ook door de katholieken aangewend. Socialisten en liberalen waren echter van mening dat de vrije keuze van de huisvader nu ook maar één in omgekeerde richting diende te gebeuren.¹¹⁸ In 1914 werd het inschrijvingsgeld voor het lager onderwijs afgeschaft. Met het uitbreken van WOI verdween de schoolstrijd (voorlopig) van het politieke toneel.

Tijdens het interbellum laaide de onderwijskwestie, als thema van de verkiezingstrijd in 1932, nog één op. Relevant voor ons verhaal is de gedurige poging van de katholieke zuil tot herovering van de arbeidsklasse. De technische school werd één van meest wezenlijke elementen in de dagelijkse strijd om het onderwijs. De hevige concurrentiestrijd tussen de netten zorgde voor een verder uitbouw van het technisch (secundair) onderwijs.¹¹⁹ Bovendien ontstond deze periode de Vlaamse organisatie 'De Vrienden van het Officieel Onderwijs', waarin voornamelijk vrijzinnige, socialisten en liberalen zetelden. In het voorjaar van 1939 zouden deze verschillende provinciale bewegingen overkoepeld worden door het 'Algemeen (Vlaams) Verbond tot Bevordering van het Officieel Onderwijs', kortweg AVBO. Hun visie zou zich op korte termijn volledig toe spitsen op de expansie van het officieel onderwijs, gefundeerd met een realistisch en concreet eisenpakket.¹²⁰ Eind jaren '30 namen socialisten en liberalen deze strategie over: de discussie betreffende de subsidiëring van het vrij onderwijs werd op de lange baan geschoven, en in plaats daarvan streefden men op korte termijn naar de expansie van het openbaar onderwijs. Via een herschikking van de wetgeving moest het mogelijk zijn officieel middelbaar onderwijs in te richten daar waar het noodzakelijk was, zo nodig zonder gemeentelijke goedkeuring. Deze benadering vond ook ingang bij meer gematigde groepen. Een laatste belangrijk gegeven is dat de concurrentiestrijd aangaande het lager onderwijs geleidelijk aan

¹¹⁷ TYSENS, J. (1998), p.83

¹¹⁸ TYSENS, J. (1993), p.392

¹¹⁹ TYSENS, J. (1998), p.118 en VANSCHOENBEEK, G. (1995), pp.131-132

¹²⁰ Wegens de beperktheid van deze masterproef kunnen we hier niet verder op in gaan. Wie hierover meer wenst te weten, zie TYSENS, J. (1993), "Een Vlaamse inbreng in de vrijzinnige actie rond de schoolkwestie in de jaren '30: Van de Vrienden van het Officieel Onderwijs naar het Algemeen Verbond ter Bevordering van het Officieel Onderwijs.", in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, vol. XXIV (nr.3-4), pp.353-397

verschoof naar het secundair onderwijs. Naast het technisch onderwijs werd nu ook het middelbaar onderwijs conflictmaterie. Reden van deze verschuiving waren de lagere inschrijvingsgelden of zelfs mogelijkheid tot vrijstelling ervan bij het officieel middelbaar onderwijs, wat een kans was voor minder bemiddelde groepen om na veertienjarige leeftijd hun scholing verder te zetten.¹²¹

Na WOII maakten steeds meer leerlingen de stap naar het secundair onderwijs, de democratisering van het onderwijs zette zich in. Door deze toename voelden zowel het vrij als het officieel onderwijs zich tekort geschoten. Het officieel net worstelde met een structureel probleem, omdat het minder scholen bezat dan het vrij onderwijs. Daarentegen kende het vrij net een financieel probleem: omdat het vrij secundair onderwijs niet gesubsidieerd werd, dienden hogere inschrijvingsgelden betaald te worden.¹²²

In 1950 leverde de koningskwestie de CVP (Christelijke Volkspartij, nieuwe partijnaam van de katholieken) een volstrekte meerderheid op – voor het eerst sinds WOI -, wat haar in staat stelde het compromismodel inzake onderwijs tijdelijk te verlaten. Vier jaar lang voerden de homogene CVP-regeringen een eenzijdige politiek van subsidiering van het vrij secundair onderwijs, verhoging van de bijdragen aan andere confessionele scholen en verhinderden ze de groei van het rijksnet. De tweede schoolstrijd barste los.¹²³ Ze bereikte in 1955 haar hoogtepunt, wanneer de socialistische minister Leo Collard de vrijheid van de katholieke scholen trachtte in te perken, en eindigde in 1958 in schoolvrede door het "Schoolpact". Het schoolpact voerde onder andere het inschrijvingsgeld in het secundair onderwijs af.

1.3 Terug naar Gent

In zijn werk 'Novecento in Gent' over de wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen, stelt Guy Vanschoenbeek dat de verdediging van het officieel onderwijs een belangrijk plaats innam in het socialistische gemeenteprogramma. Deze strijd voerden men samen met de liberale partij, die in Gent een lange traditie had inzake de uitbouw van het stedelijk onderwijs. Bovendien was de uitbouw van het onderwijs in het militante sociaal-democratische milieu een belangrijk element in de

¹²¹ TYSENS, J. (1998), pp.128-135

¹²² <http://nl.wikipedia.org/wiki/Schoolstrijd> (26-04-2008)

¹²³ DE GROOF, R. en TYSENS, J. (1994), p.44

emancipatiestrijd, bijzondere aandacht ging daarbij naar het stedelijk technisch en beroepsonderwijs.¹²⁴

Na WOII kwam in Gent een einde aan meer dan een eeuw liberaal burgermeesterschap. Een homogeen CVP-college onder leiding van de burgermeester Emile Claeys nam van 1946 tot 1952 de macht over van de paarse coalitie. Een lange traditie was gebroken. Tot grote ergernis van de socialisten en liberalen brak voor hen een periode van oppositie aan.¹²⁵

Omdat de katholieken nu vrij spel hadden, bouwden zij via het aannemen en subsidiering van de vrije scholen, hun onderwijsnet verder uit. Het openbaar onderwijs daarentegen liet men grotendeels bij wat het was. De strijd barste pas echt los vanaf het ogenblik dat de CVP een volstreekte meerderheid behaalde in de federale regering.

De eenzijdige federale politiek inzake onderwijs zette immers heel wat kwaad bloed, ook te Gent. Vanaf 1950 laaiden de discussies in de gemeenteraad hoog op:

'Hij heeft ook gezegd dat wij eisen van zelfde recht te hebben om overal officiële onderwijsinstellingen in te richten, wat vandaag niet bestaat. En dat is het wat Gij niet wilt begrijpen of niet wilt verstaan. De ouders in België moeten het recht hebben – en dit zullen mijn laatste woorden zijn – hun kinderen te sturen naar de scholen die zij wensen, ook op officieel onderwijsgebied, maar dat gebeurt niet vandaag.' (...) 'Wie vandaag, doet de wet Vanderpoorten¹²⁶ niet toepassen? Wie houdt de werken tegen? Wie, vandaag, verbreekt al de engagementen die aangegeven zijn in het Parlement voor de oorlog en ook na de oorlog? Wie verbreekt vandaag de woorden die gegeven geweest zijn en past de wet niet toe? En de scholen worden niet gevormd? Wie voert campagne tegen het officieel onderwijs, dat ook in Vlaanderen zou moeten bestaan?'¹²⁷ (De heer Anseele)

¹²⁴ VANSCHOENBEEK, G. (1995), pp.131-132

¹²⁵ http://www.liberaalarchief.be/vraagbaak_merchiers.html (23-02-2008)

¹²⁶ De wet Vanderpoorten (1937) legde de bevoegdheid van de staat vast inzake de infrastructuur van het rijksmiddelbaar onderwijs. Tot dan bemoeilijkte de gemeentelijke tussenkomst in deze materie vaak de expansie of degelijke uitrusting van het officieel middelbaar onderwijs. DE GROOF, R. en TYSSENS, J. (1994), p.40

¹²⁷ Gemeentebld van Gent (1950), p.1311

Ook de verwaarlozing van het stedelijk onderwijs in de periode 1946-1952 door het homogene CVP-college, brachten liberalen en socialisten meermaals ter sprake:

*'Nu het onderwijs zelf. Na een zeer ernstig onderzoek ter plaatse, over de toestand van het materieel, wat betreft het didactisch materieel enz. menen wij, en dat is het recht dat wij hebben, dat in de verschillende klassen waar boekerijen zijn ingericht voor de jeugd, dit ontoereikend is. (...) zult Gij zien dat er veel verouderd is en veel versleten, vooral nu in een periode dat de jeugd totaal moet vernieuwen in zake taalkennis, met de vereenvoudigde spelling. En men kan de boeken tellen die er zijn van die tijd? (...) Wij zeggen ook dat de toestand van de scholen, wat de koeren betreft, op veel plaatsen moet verbeterd worden.'*¹²⁸ (de heer Nachez)

'Ik sta argwanend tegenover U wat uw bedoelingen betreft aangaande de Kulderschouw, want met uw bouwpolitiek zult ge op de Martelaarslaan beginnen "lotisseren" enz. enz.' (...) *'Ik ben ook verplicht U te vragen wat uw inzichten zijn jegens de Textielschool, waarover onze vriend Grau u zal spreken, want in de dagbladen lezen wij dat er te Gent een Hoger Instituut voor Textiel zal komen.'* (...) *'Dat alles noemt men niet, en men durft zeggen dat de schepen die van 1945 tot 1947 op die bank gezeten heeft niets gedaan heeft. De tegenwoordige schepen doet het anders, hij schrapt alles'*¹²⁹ (De heer Nachez)

De voorkeursbehandeling van de katholieke scholen die genoten van een stadstoelage, was overigens vaak stof tot discussie:

*'Iedereen weet wat het betekend voor iemand die controle moet uitoefenen, als er een programma van het bezoek van te voren gereed gemaakt wordt en alle andere controle wordt uitgesloten. Na 5 jaar is er dus éénmaal sprake van controle, in een vorm die geen controle is en waarvan op sommige dagen er 4 scholen afgelopen werden. Dhr Inspecteur heeft alleen zijn oordeel kunnen vellen door een indruk over reinheid en onderhoud van de lokalen, waarvan er sommige nog een bepaald ongunstige indruk nalaten.'*¹³⁰ (de heer Nachez)

De kiesstrijd in 1952 werd hard gevoerd en kreeg al heel vroeg het imago van één tegen allen. De CVP kwam zwaar onder vuur te liggen en moest uiteindelijk het onderspit delven. Doordat de CVP twee zetels verloor, verloor het zijn absolute

¹²⁸ Gemeenteblad van Gent (1950), p.1324

¹²⁹ Gemeenteblad van Gent (1950), pp.1329-1330

¹³⁰ Gemeenteblad van Gent (1952), pp.40-41

meerderheid en het vormen van een coalitie verliep niet zonder slag of stoot.¹³¹ Eerst pleitte de liberaal Laurent Merchiers voor een tripartite waarbij naar gewoonte de liberalen een buffer zouden vormen tussen de katholieken en socialisten. Twee belangrijke redenen weerhielden hem hiervan. Ten eerste werd een tripartite als politiek ongezond beschouwd, aangezien er geen oppositie is. Ten tweede was er de schoolstrijd, waarin het voorbije homogene katholieke schepencollege zich vergaand had geëngageerd. Liberalen en socialisten wouden een radicale ommezwaai inzake onderwijs, maar zagen dit niet verwezenlijkt worden met de CVP. Er werd dan een paarse gemeentebestuur gevormd met Laurent Merchiers als burgemeester en de socialist Anseele als eerste schepen. Omdat de paarse coalitie een inhaalbeweging inzake onderwijs noodzakelijk achtte, werd de Gentse onderwijssituatie onmiddellijk onder handen genomen. Zo blijkt uit de eerste zitting na de gemeenteraadsverkiezingen, waarbij het nieuwe bestuur zijn beleid uiteenzet:

*'In zake Openbaar Onderwijs wenst het College duidelijk te zijn: het is van oordeel dat er niet kan voortgegaan worden met deze toestand die door de uittredende meerderheid aan de Raad werd opgedrongen, waarbij de aanneming van het vrij onderwijs, gepaard ging met een verwaarlozing van het eigen Stadsonderwijs.'*¹³²(Laurent Merchiers)

De contracten van de aangenomen scholen werden niet vernieuwd. De 84 vrije scholen die door de vorige legislatuur werden gesubsidieerd, moesten het redden met een voorgeschreven minimumsubsidie. In 1949 steunde het CVP-college het vrije net nog met zo'n tien miljoen frank, tegen 1956 was dit verminderd tot 600 000 frank. Bovendien werd de uitbouw en renovatie van stedelijk onderwijs grondig onder handen genomen. De vorige legislatuur had slechts in een aantal renovatiewerken toegestemd, waardoor een groot aantal scholen verwaarloost waren. Tussen 1953 en 1958 werden heel wat verbouwingen uitgevoerd en een groot aantal stedelijke scholen gesticht. Het is tijdens deze inhaalbeweging dat het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, als tegenhanger van de katholieke Sociale school, werd opgericht. Ook de Stedelijke School voor Kinderverzorgsters was nieuw, de Textielschool Henri Story werd geopend en de Stedelijke Handelsschool voor Juffrouwen, de Stedelijke Normalschool, de Stedelijke Jongensvakschool en de Stedelijke Kleding- en Huisvakschool breidden gevoelig uit. Er kwam ook een nieuwe kleuterschool.¹³³

¹³¹ Uitreksel uit het proces-verbaal der Gemeenteverkiezingen van 12 October 1952, in: *Gemeentebld van Gent*, zitting van 12 januari 1953, Jaargang 1953, pp.4-5

¹³² *Gemeentebld van Gent* (1953), pp.14-23

¹³³ *Gemeentebld van Gent* (1953), pp.789-803; http://www.liberaalarchief.be/vraagbaak_merchiers.html (23-02-2008)

Het is van belang hier ook even stil te staan bij de toenmalige socialistische schepen van Openbaar Onderwijs en Schone Kunsten Prof. Armand Hacquaert. Reeds voor hij schepen van onderwijs werd, was hij een actieve voorstander van het officieel neutraal onderwijs. Zo was hij onder meer ondervoorzitter van het Onderrichtsbond, ondervoorzitter van het Actiecomité ter verdediging van de nationale school en nationaal ondervoorzitter en provinciaal voorzitter van het AVBO. Tijdens de inhaalbeweging inzake onderwijs, was hij bijgevolg de aangewezen persoon om het ambt van onderwijsschepen op zich te nemen.¹³⁴

Het schoolpact in 1958 zorgde voor schoolvrede. Onderwijskwesties zorgden dan ook nauwelijks nog voor problemen, wanneer de CVP – vanaf 1958 – weer in het schepencollege zetelt.

Met de oprichting van het SISS droeg de stad overigens bij tot de uitbouw van haar voortgezet onderwijs.¹³⁵ Dit soort onderwijs nam vanaf de jaren '50, door de democratisering van het onderwijs, aan belang toe. In het jaarverslag van 1953 wordt deze beweegreden zelfs expliciet vermeld:

*'Door het stadsbestuur van Gent werd in de loop van de laatste maanden verschillende initiatieven genomen met het oog op de uitbreiding van het stedelijk voortgezet onderwijs.'*¹³⁶ (de heer schepen Hacquaert)

Zo werd in het kader van de Stedelijke Kleding- en Huishoudvakschool een 'leerwerkplaats' en een 'huishoudschool met normaalafdeling' opgericht. Ook een afdeling voor Bewaarschoolonderwijzeressen (kleuterjuffrouwen) die gehecht was aan de lagere normaalschool en het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën werd geopend. De stad Gent bezat immers toen voornamelijk lager onderwijs, in veel mindere mate middelbaar onderwijs.

Als derde grootste stad van Vlaanderen vond Gent het bovendien noodzakelijk om over scholen te beschikken die door hun belangrijkheid het enge kader van de eigen agglomeratie te buiten gingen. De stad was zich immers bewust van haar rol van provinciehoofdstad, waardoor haar scholen niet enkel voor de eigen bevolking dienden. Daar waar kleinere steden niet bij machte waren onderwijs op te richten, moesten de grote steden hun verantwoordelijkheid opnemen.

¹³⁴ Biografisch document Armand Hacquaert, p.183

¹³⁵ Het voortgezet onderwijs is het onderwijsniveau dat volgt op het lager onderwijs. De term voortgezet onderwijs wordt vandaag de dag voornamelijk in Nederland gebruikt, wij noemen dit middelbaar of secundair onderwijs. Bovendien slaat de term voortgezet onderwijs in de gemeenteraadsverslagen vooral op het (voortgezet) middelbaar technisch onderwijs. Veel van de opleidingen dat tot dit niveau behoorden (vb. kleuterleider), werden in de jaren '60-'70 van vorige eeuw opgetrokken tot het A1 niveau, hoger technisch onderwijs. De stad droeg, op lange termijn, dus bij tot de uitbouw van haar hoger onderwijs.

¹³⁶ Jaarverslag Stad Gent (1954), p.1010

De aard en de degelijkheid van het onderwijs te Gent moest over de gehele provincie uitstralen.¹³⁷

*'(...) wat ons Gentse officieel onderwijs betreft, niet alleen de achterstand in te winnen die het sinds de laatste jaren moest inboeten, maar tevens aan dit onderwijs in diverse domeinen, en niet het minste in dit van het technische onderwijs, een stuwkracht te geven, welke het in staat zal stellen aan al de moderne noodwendigheden te voldoen.'*¹³⁸ (Laurent Merchiers)

2. De eerste academiejaren

2.1 Van Start

Het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën werd ingericht overeenkomstig met de wet van 29 juli 1953, tot regeling van het Technisch Onderwijs. De Inrichtende Macht (IM) was de stad Gent, die heel het gebeuren – naast de overheidssubsidies – financierde. Meer bepaald de vierde afdeling: openbaar onderwijs van de stad, hield zich bezig met het stedelijk onderwijs. Deze afdeling centraliseerde onder meer alle documenten betreffende de Stedelijke Onderwijsinstellingen die vervolgens aan het Ministerie van Openbaar Onderwijs en/of Justitie moesten worden overgemaakt.¹³⁹ Aangezien belangrijke documenten hierdoor vaak te laat bij bepaalde instanties arriveerden, zorgde deze administratieve tussenstop geregeld voor frustraties bij de directie.

Doormiddel van een Bestuurscommissie (BC) werd de school door de stad beheerd. Het SISS stond onder toezicht van deze commissie, die als raadgevende instantie functioneerde (Art. 15 en 54 van de Wet van 29 juli 1953). De commissie bracht onder ander advies uit over leerplannen, lessenroosters, begrotingsontwerpen, rekeningen, plannen tot uitrusting, reglementen enzovoort. Ook inzake een voorlopige of vaste benoeming van lesgevers moest zij gehoord worden. Bovendien stelde zij maatregelen voor *'die zij nuttig acht met het oog op een goede gang van het onderwijs.'*¹⁴⁰ Zo konden de leden – als soort van controle naast de stedelijke inspectie - de school bezoeken en cursussen inkijken wanneer zij dit noodzakelijk achtten.

¹³⁷ Jaarverslag Stad Gent (1954), pp.1010-1011

¹³⁸ Gemeentebld van Gent (1953), pp.14-23

¹³⁹ Brief aan de Heer J. Crauls (1955)

¹⁴⁰ Artikel 25, Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

In bepaalde gevallen kon de Bestuurscommissie zich laten bijstaan door een zogenaamde Voorlichtingsraad. Deze raad bestond dan uit specialisten, werkgevers en werknemers, uit personen die beroepshalve bij het technisch onderwijs betrokken waren of uit oud-studenten van de school.

De Bestuurscommissie werd samengesteld uit een afgevaardigde van het College van Burgemeester en Schepenen en uit een zestal leden, benoemd door de gemeenteraad. Meer dan de helft van de leden moesten personen zijn die beroepshalve het economische en sociale leven vertegenwoordigden. Zo bestond de bestuurscommissie in de eerste jaren uit volgende leden: Armand Hacquaert (professor en schepen), Amedeus De Keuleneir (vakbondsecretaris), Amanda Tackaert-Foket (bediende), Henri Van De Putte (geneesheer), Arthur Decordier (advocaat), Alexis Janssens (directeur) en Francis Leys (ingenieur).¹⁴¹

De burgemeester of zijn afgevaardigde was voorzitter van de commissie en de directeur van de school was secretaris. De mandaten van de commissieleden benoemd door de gemeenteraad bedroegen zes jaar. De hernieuwing van deze mandaten gebeurde ambtshalve bij iedere vernieuwing van de gemeenteraad, alle leden waren dus herkiesbaar.

Op het einde van elk schooljaar diende de directeur een verslag te maken over de werking van de school. Dit verslag dat *'handelt over de gang van het onderwijs, de waarde van het onderwijzend personeel, de vorderingen van de leerlingen, de uitslagen van de studiën en de aan te brengen verbeteringen'*¹⁴² werd door de betrokken personeelsleden ondertekend en nadien aan de bestuurscommissie voorgelegd.¹⁴³

Afzonderlijk van de bestuurscommissie bestond er ook een 'Schoolraad van het Voortgezet Onderwijs' van de stad Gent. Deze schoolraad was uitsluitend een raadgevende instantie inzake pedagogische en materiële inrichting van het middelbaar, normaal, technisch en kunstonderwijs. Voorstellen werden voorgelegd aan het College van Burgemeester en Schepenen. Deze schoolraad was piramidaal opgebouwd: een Commissie per schooltype, een Centrale Schoolraad voor het Voortgezet Onderwijs en de Gezamenlijke Vergadering van de Commissies. Voor ons verhaal is deze raad niet echt relevant, aangezien deze in verhouding met directie en de bestuurscommissie niet zoveel invloed had. Zo blijkt uit briefwisseling naar Gerda De Bock dat het SISS meermaals niet aanwezig was op de vergaderingen.¹⁴⁴

¹⁴¹ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (1956)

¹⁴² Artikel 26, Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

¹⁴³ Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

¹⁴⁴ Schoolraad van het Voortgezet Onderwijs, Organiek Reglement (z.d)

Nadat het SISS was opgericht, diende de school erkend te worden door de overheid, in het bijzonder door het Ministerie van Openbaar Onderwijs. Door deze erkenning werd de opleiding tot subsidiëring toegelaten en was de school gewettigd het diploma van maatschappelijk assistent uit te geven. Een jaar later, bij K.B. van 5 april 1954, verwierf het SISS haar voorlopige erkenning (voorerkenning). Deze voorerkenning was belangrijk aangezien de voorerkende afdeling één jaar na haar opening tot subsidiering kon worden toegelaten. De definitieve erkenning volgde pas op 2 januari 1957. Met ingang van 1 augustus 1955 werd het SISS tot subsidiëring toegelaten. Deze definitieve erkenning blijkt op het eerste zicht redelijk laat te zijn verworven. Enerzijds werd de wettelijke erkenningprocedure vertraagd door de dubbele afhankelijkheid van de sociale scholen: het Ministerie van Onderwijs, dat subsidieert, moest advies vragen aan het Ministerie van Justitie, dat op zijn beurt advies kreeg van de Hoge Raad der Scholen. Anderzijds kon *'een definitieve erkenning eventueel slechts toegestaan worden nadat de volledige cyclus gedurende één jaar gewerkt heeft.'*¹⁴⁵

Het SISS opende haar deuren in 'de Muide', een typische volksbuurt te Gent waar veel arbeiders woonden en later de eerste migranten leefden.¹⁴⁶ Toekomstige sociaal werkers bevonden zich als het ware daar waar de sociale problemen zich voordeden! Dit was echter toeval. Aangezien de stad op korte termijn een extra schoolgebouw nodig had, werd in september 1953 een deel van de stedelijke lagere school aan de Bevelandstraat omgebouwd tot het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie. In de Bevelandstraat waren voordien twee stadscholen gelegen, een jongensschool op nummer 22 en een meisjesschool op nummer 24.¹⁴⁷ Beide werden bijeengevoegd tot een gemengde school waardoor één van de twee vleugels vrijkwam die het SISS weldra in gebruik nam. Het was dus eerder een praktische oplossing dan een bewuste keuze van de stad. Deze ligging had bovendien niet altijd het gewenste effect bij de werving van studenten. Immers, wanneer ouders hun kinderen vergezelden bij de inschrijving, schrokken ze meermaals van de buurt waarin de school gevestigd was.¹⁴⁸ Wat niet altijd een positief effect had op het aantal inschrijvingen:

*'Het uiterlijk uitzicht van het Instituut, vooral de buitenfaçade en de ligging (buurt, excentrisch, gebrek aan eet- en logiesmogelijkheden dichtbij) blijken mettertijd een toenemende handicap te zijn voor de werving van studenten.'*¹⁴⁹

¹⁴⁵ FLEURBAEY, J. (1996), vol 1, p.22; Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent (1953a); Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent (1957); Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent (1954)

¹⁴⁶ Specifieker in de 'Voormuide', de Bevelandstraat bevond zich namelijk voor de brug. Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.8

¹⁴⁷ Jaarverslag Stad Gent (1954), p.1013

¹⁴⁸ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.9

¹⁴⁹ Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1960-1961

In de 1970 zouden de twee vleugels van het Bevelandcomplex (nummer 22 en 24) door de sociale school volledig worden ingepalmd.¹⁵⁰ Pas met de fusie van de Gentse hogescholen in 1995 zou de afdeling maatschappelijk assistent overgebracht worden naar de Voskenslaan, waar ze vandaag nog steeds gevestigd is.¹⁵¹

Normalerwijs zou het eerste academiejaar half september van start gegaan zijn, maar wegens een aantal infrastructurele problemen werden de lessen pas begin oktober aangevat.¹⁵² Dit is niet echt verwonderlijk aangezien het SISS pas tijdens de zitting van 6 juli 1953 door de gemeenteraad in het leven werd geroepen, en de (tijdelijke) aanstellingen van directie en staf pas eind september gebeurde.¹⁵³ Bovendien lezen we in het jaarverslag van het schooljaar 1953-1954 dat er nog heel wat werken in de school moesten gebeuren. Zo dienden de muren gekalkt, de toiletten in orde gebracht, klaslokalen geschilderd enzovoort. Als inrichtende macht zorgde de stad ervoor dat dit - weliswaar met enige vertraging - in orde kwam.¹⁵⁴

2.2 Wie waren leerkrachten en leerlingen in de beginperiode?

De gloednieuwe sociale school ging het eerste schooljaar tegemoet met meer docenten dan studenten. Negentien leerlingen schreven zich in, zowel jongens als meisjes. Slechts vijftien daarvan namen deel aan het eindejaarsexamen, waarvan veertien naar het tweede jaar overgingen.¹⁵⁵ Omdat er geen internaat aan het SISS was, werden voor de meisjes van buiten de stad in de eerste jaren logiesmogelijkheden voorzien bij de Stedelijk Kostschool voor Juffrouwen. De kamerdienst van de RUG stelde op haar beurt haar diensten ter beschikking voor de mannelijke studenten. Vanaf de jaren '60 geraakten de studentenkamers ingeburgerd.¹⁵⁶

Het personeel bestond uit een directeur, beroepsleraars of monitoren, lesgevers, administratief en dienstenpersoneel. De beroepsleerkrachten waren belast met de invulling van hun vak en organiseerden, in akkoord met de directie, de wekelijkse

¹⁵⁰ Vdm. W., Het Laatste Nieuws (1988)

¹⁵¹ Met de fusie in 1995 gingen dertien hogescholen samen om de Hogeschool Gent te vormen. Vijf behoorden tot de Stad Gent, acht tot het Gemeenschapsonderwijs. Z.n., De Gentenaar (1995) en Brief t.a.v. De heer Guy Aelterman (1995)

¹⁵² Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.3 en Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (1956)

¹⁵³ Jaarverslag Stad Gent (1954), pp.1008-1009 en pp.1100-1101

¹⁵⁴ Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1953-1954

¹⁵⁵ Idem

¹⁵⁶ Idem en Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.28

bezoeken en stages. De lesgevers of docenten daarentegen waren personen, vaak specialisten, die maar een paar uur per week de theorievakken kwamen onderwijzen. De stad stelde de Antwerpse Elly Courtain aan als monitrice. In functie van de schoolbevolking nam het aantal monitoren snel toe.

Vervolgens werden Leopoldina Van Dijck, Dora Lammens, Elisabeth Van den Abeele, Marie-Louise Janssens, de HH. Revis Julien, Frans Snacken, Jan Hublé, J. Van Herck, Roger Thibau, Firmin Van Steenhuyse en Marcel Vandevelde door de stad als (voorlopige) lesgevers benoemd en Gerda De Bock kreeg de leiding over heel het gebeuren.¹⁵⁷

In tegenstelling tot het KVMW liet het SISS wel jongens toe. Dit was zowel uit overtuiging (een pluralistische visie op de opleiding) als uit noodzaak, zeker in de beginperiode. Wilde de school erkend en bijgevolg gesubsidieerd worden, moest ze immers een bepaald leerlingenaantal zien te halen. Veel jongens die hun opleiding aan het SISS begonnen, zouden – mits toelating – zeker voor het vrij onderwijs geopteerd hebben. De lage inschrijvingsom van +/- 400 frank dat aan het begin van elke schooljaar betaald moest worden, was een tweede troef die het SISS bezat. In sommige gevallen werden leerlingen zelfs vrijgesteld van inschrijvingsgeld. Bij het KVMW lag deze som vermoedelijk een stuk hoger omdat het KVMW niet zo ruimschoots gefinancierd werd door de stad als het SISS. Bovendien bezat het vrij onderwijs beschermende neigingen; voor goed onderwijs diende betaald te worden.¹⁵⁸

De eerste SISS-studenten kwamen overwegend uit Oost-Vlaanderen. Omdat in West-Vlaanderen geen katholieke sociale school aanwezig was, ronselde het KVMW ook in deze naburige provincie haar leerlingen. Daar de school voornamelijk haar studenten rekruteerde in de middenklasse en in de burgerij en het inschrijvingsgeld een stuk hoger lag, bezat het KVMW een elitair tintje.¹⁵⁹ In feite waren ook de meeste studenten van het SISS afkomstig uit de gegoede middenklasse. Reeds eind jaren '50 kwam daar verandering in. De democratisering van het onderwijs en het lage inschrijvingsgeld droegen bij tot deze ontwikkeling.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Jaarverslag Stad Gent (1954), pp.1100-1101

¹⁵⁸ Het schoolgeld van het SISS was vastgelegd op 300 frank per jaar. Bovendien werd er een recht van inschrijving op de cursussen geïnd van 100 frank. Artikel 30, Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955) en Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.13,33

¹⁵⁹ FLEURBAEY, J. (1996), vol 1, p.34

¹⁶⁰ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.13

3. De opleiding

3.1 De figuur Gerda De Bock

De juriste Gerda De Bock werd door de stad aangesproken om de leiding van de Stedelijke sociale school op zich te nemen. Zoals in hoofdstuk 1 besproken, lag de klemtoon van de opleiding lange tijd op de rechtsvakken. Het is waarschijnlijk omwille van deze reden dat Gerda De Bock in aanmerking kwam als directrice. Bovendien zal ook haar levensbeschouwing wel mee gespeeld hebben, zeker in de jaren '50.¹⁶¹ Waarschijnlijk zou men niet voor iemand geopteerd hebben *'die bij wijze van spreken twee keer in de week in de kerk zat.'*¹⁶² Desondanks was het de bedoeling om, binnen het Stedelijk Onderwijs, de opleiding tot maatschappelijk assistent te onderwijzen in een pluralistisch perspectief.¹⁶³ Alle opvattingen moesten aan bod kunnen komen, zo was het dragen van een kruisje of het fakkeltje van de vrijzinnigen geen uitzondering. Deze lijn poogde directie en staf ook door te trekken naar de lessen waar verschillende problemen belicht werden. Of dit altijd lukte, is maar de vraag.¹⁶⁴

Het is van belang hier even stil te staan bij de figuur van Gerda De Bock. Zij was het immers die, in haar functie van directrice, de opleiding in de eerste jaren volledig uitbouwde.

In tegenstelling tot de directies van andere sociale scholen, voornamelijk personen uit de arbeidersbeweging, werd Gerda De Bock vooral omwille van haar verstandelijke capaciteiten aangesteld. Reeds in 1954 ontving zij haar doctoraat in de rechten (jeugdrecht) en werd zij titulairs van de cursus 'Wetgeving op de jeugdbescherming' aan de toenmalige Rijksuniversiteit van Gent.¹⁶⁵ Als directeur zetelde Gerda De Bock bovendien in de Hoge Raad voor het Onderwijs van het Maatschappelijk Dienstbetoon, die een adviserende functie had inzake de organisatie en rationalisatie van dit onderwijs, het programma, het personeel, enzovoort. Door haar bekwaamheid verwierf zij al snel aanzien bij de andere sociale scholen.¹⁶⁶

Om haar rol van directeur beter te begrijpen, dienen we hier in te zoomen op de statuten van het Stedelijk Instituut.¹⁶⁷

¹⁶¹ Jaarverslag Stad Gent (1954), p.1100

¹⁶² Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.5

¹⁶³ Z.n., De Gentenaar (1988)

¹⁶⁴ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.31

¹⁶⁵ <http://www.sociale-agogiek.ugent.be/ndl/vakgroep.htm> (14-05-2008)

¹⁶⁶ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.19

¹⁶⁷ Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

Ten eerste, zo blijkt uit het reglement, was de directeur van de school secretaris van de Bestuurscommissie. Gerda De Bock had dus als secretaris wel één en ander in de pap te brokken. Bovendien was de directeur verantwoordelijk voor de opleiding, voor de uitvoering van de beslissingen genomen door het stadsbestuur en het personeel was haar ondergeschikt. Zij was het die met de bestuurscommissie contacten onderhield en niet het personeel:

*'Het personeel van de school kan slechts in verbinding treden met de Hogere Overheid, door bemiddeling van de directeur met alle aanvragen of geschriften, vergezeld van zijn advies, overmaakt aan het Stadsbestuur.'*¹⁶⁸

Ook volgend artikel van het reglement is hier interessant:

*'Na eventueel het advies van de leraars ingewonnen te hebben stelt de directeur het leerplan alsmede de er aan toe te brengen wijzigingen voor. De uurrooster der cursussen wordt door hem opgemaakt. Zonder toelating kunnen de leraars de programma's der cursussen niet wijzigen, ze zijn gehouden hun lessen te geven op dagen en uren vastgesteld door de uurrooster.'*¹⁶⁹

In theorie lagen alle beslissingen bij de gemeenteraad, die zich liet adviseren door de bestuurscommissie. In praktijk liet de stad de inhoud van de opleiding volledig over aan Gerda De Bock, die zij daar bekwaam genoeg voor achtte. Het was dus Gerda De Bock die in de beginperiode de opleiding uitbouwde: zij werkte het curriculum uit, sprak lesgevers aan, regelde de stages enzovoort.¹⁷⁰ Leerkrachten hadden zelf nauwelijks inspraak in de wijze waarop het curriculum werd ingevuld. Om de simpele reden dat dit gewoon niet gedaan werd; het personeel was ondergeschikt aan de directeur.¹⁷¹ Ook door het Ministerie werd de directie verantwoordelijk gesteld voor de uitbouw van de opleiding. Immers, het Ministerie van Openbaar Onderwijs verwachtte van de sociale scholen dat hun onderwijs op zodanig peil moest zijn, wat normaal van een dergelijke school verwacht kon worden. Bovendien moest:

*'dit peil gewaarborgd zijn door de keuze van de directie en het leerplan.'*¹⁷²

¹⁶⁸ Artikel 22, Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

¹⁶⁹ Artikel 23 en 24, Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën (1955)

¹⁷⁰ Zoals eerder beschreven, werd het curriculum opgelegd door het Ministerie van Justitie. Het K.B. van 1952 voorzag in een minimumprogramma bestaande uit theorielessen, praktische oefeningen en bezoeken aan instellingen. Naast dit opgelegde minimumprogramma waren er nog een aantal uren voorzien die elke school vrij diende in te vullen, en facultatieve uren die eveneens vrij te bepalen waren.

¹⁷¹ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.6

¹⁷² Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent (1953b)

Dat Gerda De Bock voor kwaliteit ging, blijkt ook uit het toenmalige docentenkorps waar men heel wat (toekomstige) prominenten aantrof als EG-commissaris Willy De Clerq, staatssecretaris Jean Dujardin, de professoren Henri Picard, Duchêne, Frans Snacken, Jan Hublé, Roger Thibau, Julien Denduyver, de raadsheren Tillekaerts, Verheughe en Van de Vyver, jeugdrechter J.P. Steger en ga zo maar door.¹⁷³ De docenten werden namelijk dikwijls door Gerda De Bock aangesproken en vervolgens na sollicitatie benoemd door de gemeenteraad.

3.2 De Preselectie cursus

Zoals reeds beschreven in hoofdstuk 1 werd door het Koninklijk Besluit van 1952 de opleiding meer methodologisch en wetenschappelijk gefundeerd aangepakt. Tegelijkertijd werden de studies opgetrokken tot het A1 niveau waardoor de toelatingsvoorwaarden verstrengd werden. Bijgevolg werd in heel wat scholen een voorbereidend jaar ingericht, de zogenaamde 'preselectie cursus' op A2 niveau. De eindproef van de preselectie cursus gold als toelatingsexamen tot de opleiding sociaal werk. Door deze voorbereidende afdeling behoorde de sociale school tot één van de weinige uitwegen voor mensen die geen middelbaar onderwijs diploma bezaten om toch Hoger Onderwijs aan te vatten. Deze troef van het sociaal hoger onderwijs werd dan ook door meerdere sociale scholen in het leven geroepen. Desondanks werd deze afdeling anno 1953 in heel wat scholen nog niet erkend door het Ministerie.¹⁷⁴

De toelatingsvoorwaarden opgelegd door het K.B. van 1952, werden ook door het SISS gehanteerd.¹⁷⁵ Bijgevolg ging een voorbereidende afdeling reeds op 15 september 1954 van start. Veertien leerlingen schreven zich hiervoor in, waarvan er twaalf overgingen naar het eerste jaar. Om tot deze afdeling te worden toegelaten, moest men 17 jaar oud zijn en slagen in de rijpheidspreef afgenomen door de school.¹⁷⁶ Het eerste onderhoud met de directeur werd beschouwd als de rijpheidspreef van het SISS. Bovendien werd van begin af aan door al de leerkrachten zogenaamde peilingsproeven ingeschakeld die eventueel toelieten een student de raad te geven niet verder te studeren.¹⁷⁷

¹⁷³ Z.n., De Gentenaar (1988)

¹⁷⁴ Zo werd deze voorbereidende afdeling reeds opgericht in de Staatsschool te Kortrijk, de Ecole Centrale de l'Etat te Brussel, de Provinciale Sociale School te Luik en in de meeste vrije sociale scholen – waaronder het KVMW. Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.1 en Stedelijk Instituut voor Sociale Studies, Verslag betreffende de wenselijkheid van een voorbereidend jaar (z.d.), p.2

¹⁷⁵ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (1956)

¹⁷⁶ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (z.d.)

¹⁷⁷ Rapport betreffende de Preselectie (1960)

Er kunnen twee belangrijk redenen aangehaald worden waarom ook het Stedelijk Instituut dergelijke afdeling inrichtte. Ten eerste diende de school haar leerlingenaantal te halen wilde ze erkend worden. Immers, door deze preselectie cursus nam het totaal aantal leerlingen toe. Bovendien werd het aantal studenten dat wel voor het toelatingsexamen slaagde, maar niet voor het eindexamen van het eerste jaar, aanzienlijk verminderd. Vooral in de beginperiode was deze vorm van recuperatie belangrijk.¹⁷⁸ Daarom ook dat de preselectie cursus al in het tweede schooljaar, nog voor de volledige studiecycclus sociaal werk werd aangeboden, in het leven werd geroepen.

Ten tweede was de inrichting van de preselectie cursus een logisch gevolg van het Koninklijk Besluit van 1952, dat volledig in het teken stond van de toenemende professionalisering van het sociaal werk. In het 'Doel en rechtvaardiging van de afdeling' uit 'het verzoek tot het uitreiken van door de Staat erkende diploma's en tot de subsidiering van een afdeling', werd dit door de school als volgt geformuleerd:

*'Het onderwijs dat thans in de sociale scholen wordt verstrekt, streeft ernaar het maatschappelijk dienstbetoon te laten uitgroeien tot een technisch aangepast aan de moderne noden, en die niet verstrikt blijft in de traditionele vormen van de bezoldigde liefdadigheid. Vroeger was men de mening toegedaan dat de karaktervorming, de belangstelling voor de noden van de evenmens, slechts moesten worden aangevuld door een zeer algemene, encyclopedische en eerder oppervlakkige kennis. Nu worden, naast deze nog zeer belangrijke karaktervorming, een grondige kennis van diverse technieken en een brede algemene vorming evenzeer onmisbaar geacht.'*¹⁷⁹

De aanleiding tot deze voorbereidende afdeling lag dus in de wisselwerking van het verwetenschappelijkte veld met de opleiding, en bijgevolg het zwaarder geworden lesprogramma (bij K.B. van 1952). Bovendien leerde de ervaring dat een groot deel van de studenten dat in de toelatingsproef slaagde, vaak moeilijkheden ondervond tijdens het verder verloop van de studies. Niet zozeer omdat deze studenten minder begaafd waren, wel omdat ze niet in het bezit waren van de nodige schoolse basiskennis. Het eerstejaarsprogramma dat redelijk zwaar was, liet hen bovendien weinig tijd om deze achterstand in te halen.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.1

¹⁷⁹ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (z.d.)

¹⁸⁰ Idem

Bij haar aanvraag tot subsidiering van de voorbereidende afdeling besloot de directie dat dergelijke afdeling echt wel nuttig en nodig was:

*'(...) Het moet de studenten die, de onontbeerlijke voorafgaande vorming niet genoten hebben, toelaten hun kennis op het vereiste peil te brengen, om in de beste voorwaarden de studies voor sociaal assistent aan te vatten.'*¹⁸¹

In het pedagogisch verslag van 1954-1955 lezen we bovendien dat: *'Het algemeen peil van de school, door de betere schiftingsmogelijkheid en bijwerking in de Preselectie, zeker verhoogd is.'*¹⁸²

Dat het SISS van oordeel was dat een voorbereidend jaar noodzakelijk was, blijkt ook uit haar aanvraag tot erkenning van deze afdeling. Dit verzoek gebeurde immers op 31 december 1953, bijna een jaar voor de preselectie cursus van start ging!¹⁸³ Aangezien de volledige studiecycclus sedert één jaar bestond, werd een definitieve erkenning reeds in 1954 – met ingang van 1 september 1955 - aangevraagd.¹⁸⁴ Ondanks het voldoende aantal leerlingen werd de preselectie cursus pas door het Koninklijk Besluit van 13 maart 1961 tot de subsidiëring toegelaten, met ingang van 1 september 1959. Ook andere sociale scholen kregen hierover pas laat bevestiging.

De meeste leerlingen van de preselectie cursus hadden minimum drie, dikwijls vier of vijf jaar middelbaar onderwijs (humaniora) achter de rug. Regelmatig waren er ook studenten met een A2 diploma bij (bijvoorbeeld beroepsschool) die reglementair wel toegang hadden tot het eerste jaar maar die te weinig algemene vorming hadden gekregen. Het niveau, zowel intellectueel als mentaal, varieerde sterk van jaar tot jaar.

Ook het aantal leerlingen varieerde sterk. Vermits het door uitzonderingsgevallen over een onregelmatige studie ging, was het leerlingenaantal nooit bijzonder hoog. Omwille van het individueel gericht onderwijs was dit ook niet wenselijk. Toch moest men minimum 12tal leerlingen beschikken wilde de afdeling gesubsidieerd worden.¹⁸⁵

De preselectie cursus omvatte bijna uitsluitend algemeen vormende vakken. Zo stond er 4 uur Nederlands, 4 uur Frans, 4 uur Engels en 2 uur Duits op het programma. In het Stedelijk Instituut werd dus opvallend veel belangstelling besteed aan talen. Wat ook terecht was, aangezien de studenten in staat moesten zijn vormende werken te

¹⁸¹ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (z.d.)

¹⁸² Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1954-1955

¹⁸³ Brief aan De Heer Minister van Openbaar Onderwijs (1953)

¹⁸⁴ Brief aan De Heer Minister van Openbaar Onderwijs (1954)

¹⁸⁵ Rapport betreffende de Preselectie (1960)

lezen, en veel van deze boeken in het Engels of het Frans geschreven waren (bijvoorbeeld Amerikaanse werken over psychotechniek en casework).¹⁸⁶

Voor de rest werd het uurrooster opgevuld met geschiedenis, aardrijkskunde, natuur- en scheikunde, wiskunde, staatsburgerlijke opvoeding, moraal en godsdienst, algemene cultuur (3 uur in de vorm van lessen, bezoeken en oefeningen), praktische seminaries, lichamelijke opvoeding en dactylografie. Wat in totaal een behoorlijk gevulde programma opleverde. Daarnaast werden ook lessen tot junior-secourist en ambulancier van het Rode-Kruis onderwezen.¹⁸⁷ Voor de studenten die dit wensten werd bovendien de mogelijkheid voorzien om algemeen vormende stages te doen in de verlofperiode voor het eerste jaar.¹⁸⁸

Een andere voorbereiding op de opleiding was de wekelijkse 2 uur praktische seminarie. Hierbij trachtten men de student bepaalde informatie mee te geven welke zijn 'algemene ontwikkeling' ten goede kwam. Ook werd er aandacht besteed aan de '*praktijkaspecten van elk besproken onderwerp, hoewel tevens in zekere mate 'theorie en praktijk' wordt aangebracht.*'¹⁸⁹ Een aantal bezoeken aan instellingen, diensten en tentoonstellingen werden hiervoor ingeschakeld waarover door de student een verslag gemaakt werd. Deze manier van onderwijzen sloot nauw aan bij de opleiding in het maatschappelijk dienstbetoon. Bovendien kwam in het preselectieprogramma datgene al aan bod, wat bij de verdere studie van belang zou zijn. Zo werd er veel aandacht besteed aan taalonderricht, aan algemene en actuele vraagstukken en werd getracht de leerlingen tot zelfwerkzaamheid te brengen.¹⁹⁰

Pas begin jaren '60 werd een minimumprogramma door het ministerie uitgewerkt, in de vorm van opgegeven korte cursusinhouden.¹⁹¹ Dit algemeen vormend programma kwam min of meer overeen met dat van het SISS, toch week het urenaantal sterk af.¹⁹² Immers, zoals hierboven vermeld, hechte de school enorm veel belang aan talenkennis en minder aan bijvoorbeeld wiskunde. Gerda De Bock beklagde zich dan ook over het feit dat '*de opgegeven korte inhouden van de cursussen sterk geïnspireerd zijn op het gewoon middelbaar technisch onderwijs.*' En: '*Indien mogelijk ware hier grote soepelheid gewenst.*'¹⁹³

¹⁸⁶ Stedelijk Instituut voor Sociale Studien, Verslag betreffende de wenselijkheid van een voorbereidend jaar (z.d.), p.1

¹⁸⁷ Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs (z.d.)

¹⁸⁸ Rapport betreffende de Preselectie (1960)

¹⁸⁹ Praktische Seminarie (z.d.)

¹⁹⁰ Verslag over de Werking van de Preselectie (1956/57)

¹⁹¹ In tegenstelling tot de opleiding sociaal werk werd in 1954 nog geen officieel programma opgelegd. Dit zou zo blijven tot in de jaren '60. Daarom sprak Gerda De Bock in 1954 de 'Ecole Central de l'Etat' te Brussel aan, en het Brusselse lessenrooster diende dan ook als voorbeeld. Rapport betreffende de Preselectie (1960); Brief aan Mlle De Bock (1954); Vakken die verplicht moesten worden onderwezen in de loop van het voorbereidende jaar, bepaald in artikel 29 van het K.B. van 28 februari 1952 tot regeling van het onderwijs in maatschappelijk dienstbetoon.

¹⁹² Toegang tot de Studien in Maatschappelijk Dienstbetoon van de leerlingen die niet voldoen aan de eisen bepaald in artikel 7, 1e lid, van het Koninklijk Besluit van 28 februari 1952 tot regeling van het onderwijs van Maatschappelijk Dienstbetoon (z.d.)

¹⁹³ Rapport betreffende de Preselectie (1960)

In de jaren '60 zag het preselectieprogramma er nog grotendeels hetzelfde uit als in 1954. Uiteraard wijzigde het lessenrooster, zoals het optrekken van het aantal uren wiskunde van 1 tot 3, maar dit leidde nooit tot aanzienlijke veranderingen. Bovendien diende ook dit programma goedgekeurd te worden door de 'Inspecteur van het Technisch Onderwijs' en het Ministerie. In praktijk zorgde dit nauwelijks voor problemen.¹⁹⁴

Vanaf het schooljaar 1968-1969 werd geen preselectiejaar meer ingericht.¹⁹⁵ Meer dan waarschijnlijk was dit omwille van het dalend aantal inschrijvingen voor deze afdeling. Zo namen voor de schooljaren 1961-1962, 1962-1963, 1963-1964 en 1966-1967, minder dan 12 leerlingen deel aan de preselectie cursus – zie grafiek in bijlage. Door het toenmalige Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur werd zelfs een aantal keren de toelagen voor deze afdeling geschorst.¹⁹⁶ Deze tendens had waarschijnlijk ook te maken met de democratisering van het onderwijs in de jaren '60. Uiteindelijk besliste de stad om dit voorbereidend jaar af te schaffen. Het KVMW had deze beslissing reeds in 1962 genomen.¹⁹⁷

3.3 Hoe werd er opgeleid?

In de beginperiode bestond de opleiding, naast het noodzakelijk theoretische gedeelte, hoofdzakelijk uit sociale vorming – gesteund op eigen ondervinding tijdens bezoeken en stages in de industrie. Het eerste jaar was vrijwel volledig gewijd aan theoretische leergangen. Daarentegen omvatte het tweede studiejaar een half jaar theorie en een half jaar stage. Bovendien diende de toekomstige sociaal werker zich in de loop van dit jaar in een bepaalde richting te specialiseren: Kinderzorg en Bijstand, Maatschappelijke en Economische vraagstukken of Volksoopvoeding. Deze afdelingen wijzigden eind jaren '50 van naam in Individuele en Gezinsproblemen, kortweg Individuele Gevallen en Arbeidsvraagstukken, wat niet veel later wijzigde in Actuele Problemen. De benaming Volksoopvoeding bleef voorlopig behouden.

De studenten van de afdeling Volksoopvoeding werden ook grondig voorbereid tot het Staatsexamen van Bibliothecaris. De studie werd afgesloten door slechts één maand les in het derde jaar, de rest van de tijd werd volledig gewijd aan stage en de eindverhandeling.

¹⁹⁴ Programma voorbereidend jaar (67/68) en Brief aan De Heer Ulens (1961)

¹⁹⁵ Jaarverslag Stad Gent (1969), p.238

¹⁹⁶ Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent (1963); Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent (1964); Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent (1967)

¹⁹⁷ FLEURBAEY, J. (1996), p.65

Deze eindverhandeling of sociaal observatieverslag was een reflectie over de tijdens de stage opgedane ervaringen, en werd pas in september van het volgend academiejaar (vierde jaar) verdedigd voor de Centrale Examencommissie te Brussel.¹⁹⁸

Hoe werd het uurrooster in de eerste jaren van het Stedelijk Instituut nu concreet ingevuld? En op welke manier werden de nieuwe methoden in het programma geïntegreerd? Om tot een antwoord op deze vragen te komen, werden voornamelijk de jaarlijkse gemeenteverslagen, het opgelegde programma door het Ministerie van Justitie en de zogenaamde D2 documenten geconsulteerd.¹⁹⁹

Zoals beschreven in hoofdstuk 1, voorzag het K.B. van 1952 in een groot aantal verplichte vakken – opgelegd minimumprogramma –, keuzevakken en vrij in te vullen vakken – facultatieve vakken –. Het minimumprogramma bestond uit theorielessen, praktische oefeningen en bezoeken aan instellingen; 750 uur in het eerste jaar, 450 uur in het tweede jaar en 80 uur in het derde jaar. Het facultatieve gedeelte bestond uit maximum 90 uren theoretische cursussen of praktische oefeningen die door de elke school vrij te kiezen waren. Dit maximumaantal werd door de meeste scholen, voor het eerste en tweede jaar, volledig benuttigd.

Om tot een goede vergelijking te komen, wordt hieronder per studiejaar het opgelegde minimumprogramma weergegeven en aangeduid of deze vakken al dan niet door het SISS ingericht werden en op welke wijze dit eventueel gebeurde.²⁰⁰

Het eerste jaar werd hoofdzakelijk theoretisch aangepakt:

30 uur Inleiding tot de wijsbegeerte

30 uur Sociale Filosofie of moraalfilosofie. Het SISS richtte sociale filosofie in, en liet de moraalfilosofie voor wat het was.

45 uur Psychologie

15 uur Begrippen van Biologie

15 uur + 30 uur Begrippen van Ontleedkunde en van Physiologie

15 uur Individuele en collectieve hygiëne

¹⁹⁸ Jaarverslag Stad Gent (1954), pp.1008-1010

¹⁹⁹ Door de dubbele onafhankelijkheid werd het programma opgelegd door het Ministerie van Justitie en lag de controle van deze lessenroosters bij het Ministerie van Openbaar Onderwijs. Elke sociale school moest een opsomming geven van de cursussen welke zij wenste in te richten binnen het kader van de minimum- en maximummarges waarover zij beschikte. De documenten waarin dit gebeurde werden de D2 documenten genoemd. Wanneer een school voornemens koesterde om een wijziging aan te brengen in het programma van een bepaald studiejaar, moest zij, uiterlijk voor 31 maart voor het schooljaar tijdens hetwelk de wijziging zou verwezenlijk worden, een nieuw lesrooster indienen voor dat studiejaar. Wanneer niets gewijzigd werd moet dus geen nieuw lesrooster ingezonden worden. Brief aan Meijuffer De Bock (1954)

²⁰⁰ Het aantal uren wordt weergegeven per jaar. 30 uur is gelijk aan 1u per week, 45 uur is gelijk aan ½ uur per week enzovoort.

15 uur Sociale geneeskunde
30 uur Inleiding tot Recht – Burgerlijk Recht
30 uur Grondwettelijk Recht – Administratief Recht
30 uur Hedendaagse economische- politieke en sociale geschiedenis
15 uur Menselijke en economische aardrijkskunde van België. De school betitelde dit vak als Sociale Aardrijkskunde.
45 uur Staathuishoudkunde en sociale huishoudkunde. Deze cursus werd in het SISS gegeven als Staathuishoudkunde.
30 uur Sociologie
15 uur Inleiding tot het Maatschappelijk Dienstbetoon en Geschiedenis ervan
15 + 15 uur Statistiek en demografie
15 uur Techniek van administratie en kantoortechniek
45 uur Algemene begrippen betreffende de inrichting van de openbare en private werken
15 uur comptabiliteit

Vervolgens werden de 90 facultatieve uren besteed aan 30 uur Moraal, 30 uur Geschiedenis van de Sociale Leerstellen en 30 uur Frans. Enkele jaren later werd dit gewijzigd in 30 uur toegepaste psychologie, 15 uur Zorgen aan zieken en gewonden, 15 uur Literatuur vanuit sociaal standpunt en 30 uur Groepsspelen.

Dit theoretische gedeelte van de opleiding werd aangevuld met 120 uur praktische oefeningen bestaande uit studiekringen en seminariewerk, en 90 uren bezoeken aan maatschappelijke instellingen. Deze bezoeken werden op hun beurt aangevuld met voordrachten over Scoutisme, het Wit-Gele Kruis, Nationaal Werk Kinderwelzijn, Bibliotheekwezen, Bedrijfspersoneel en sociaal werk,... In de Seminaries werden aan de hand van bijvoorbeeld tijdschriftartikelen en bepalingen van het sociaal werk, discussies behandeld over talrijke sociale problemen. Deze werden door de student zelf voorbereid en handelden onder meer over de hoedanigheid van een sociaal assistent, beroepsgeheim, wat wordt van hen verwacht, huisbezoeken, vorming tot casework enzovoort.²⁰¹ Het maximumaantal uren werd dus volledig benut.²⁰²

Toch klaagde Gerda De Bock over het feit dat het opgelegde programma te omvattend was om naar de diepte te worden uitgewerkt. Daarom pleitte zij ervoor om in het vrij gekozen programma meer aandacht te besteden aan talen, vooral Frans en Engels. Maar ook aan vrije tijd, nuttig voor de stages, knutselen, sport, volksdansen, zang, enzovoort. Dat de school belang hechte aan creativiteit en expressie blijkt ook uit de

²⁰¹ Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1953-1954

²⁰² Lesrooster voor de cursussen van het eerste jaar 1954-1955; Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1954-1955; Brief aan Mevrouw de Bestuurster (1953); Huidige stand van lessen: 1e jaar (1961/62)

legendarische 'crea stage' voor de eerstejaars. Deze week werd door de stad gesubsidieerd en zorgde elk jaar opnieuw voor een zeer goede sfeer. Tot in de jaren '90 ging dit ofwel in de school zelf of op verplaatsing door.²⁰³

In totaal kwam dit alles neer op zo'n 810 uren per jaar of 27 uren les per week. Het eerstejaars uurrooster kwam dus bijna volledig overeen met het opgelegde programma. Vaak werden de facultatieve uren gebruikt om bepaalde vakken dieper uit te werken. Bedenking die we ons maken, is het feit dat we niet beschikken over de inhouden van deze cursussen. Immers, al bij al bepaalde de school zelf hoe ze een opgelegd vak (titel) invulde. Opvallend is ook dat er in het eerste studiejaar veel aandacht ging naar sociale wetenschappen, wat het jaar een algemeen vormend karakter gaf, en aan het onderwijs in de eigen beroepskennis.

Het tweede jaar zag er totaal anders uit. Het theoretische gedeelte bestond uit een gemeenschappelijke stam theorievakken en keuzevakken in functie van de specialisatie. Daar het K.B. van 1952 de voorwaarden voor lesgevers nauwer omschreef, dienden bepaalde vakken onderwezen te worden door leraars of lesgevers en andere door voordrachtgevers. Zo werden volgende gemeenschappelijke cursussen toevertrouwd aan lesgevers:

15 uur Plichtenleer

30 uur Arbeidswetgeving

15 uur Begrippen over strafrecht en Strafvordering

15 uur Sociale psychologie

15 uur Genetische psychologie

15 uur Gedragingspsychologie

60 uur Beroepstechnieken van het maatschappelijk dienstbetoon. Waarvan telkens 15 uur besteed werd aan:

- a) Grondbeginselen van de klinische psychologie
- b) Het individueel contact in het maatschappelijk dienstbetoon
- c) Inleiding tot het maatschappelijk dienstbetoon voor de individuele gevallen
- d) Inleiding van het maatschappelijk dienstbetoon voor groepen

Het is hier dat de studenten een eerste maal kennis maakten met de nieuwe technieken van het maatschappelijk werk. Nadien werden deze per specialisatie, in de keuzevakken, verder uitgewerkt. Blijkt bovendien dat de leraren die deze methodieken onderwezen zich bijschoolden te Nederland.²⁰⁴

²⁰³ Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1953-1954

²⁰⁴ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.18

Vervolgens werden volgende vakken aan voordrachtgevers toevertrouwd:

25 uur Maatschappelijke zekerheid

30 uur Sociale economie

6 uur Penitentiaire problemen

9 uur Internationale organisaties

30 uur Methodes voor enquêtes en sociologische opzoekingen en bijzondere vraagstukken van de sociologie

Volgende facultatieve vakken van telkens 15 uur, vulden het gemeenschappelijk programma aan: Arbeidswetgeving (uitbreiding), Ondernemingsraden, Strafrecht, Genetische psychologie (uitbreiding), Commissie van openbare onderstand en Woning en Stedenbouw. Wat later werden deze afgewisseld met Pedagogiek, Ondernemingsraden en Mutualiteiten.

Als laatste waren er ook de activiteiten onder leiding van de beroepsleerkrachten: 3 uur per week Studiekringen, 7 uur per week Praktisch opleidingswerk en 2 uur per week Bezoeken aan instellingen.

Naast dit gezamenlijk uurrooster waren keuzevakken (120 minimum en 55 uur facultatief) voorzien in functie van de gekozen specialisatie. Voor de optie Kinderbescherming en Bijstand was dit:

15 uur Wet van 15 mei 1912.

15 uur schoolwetgeving, inrichting van het onderwijs

15 uur Hygiëne van de moeder, van het kind en van de adolescent

30 uur psychopathologie en geesteshygiëne van het kind en de volwassene

15 uur maatschappelijk dienstbetoon voor individuele gevallen

30 uren Problemen en raden van wie beroep doen op het maatschappelijk dienstbetoon en de instellingen opgericht om verhelpen. (Dit vak werd onderwezen door voordrachtgevers)

Daarnaast werden nog 15 uur Kinderbescherming, 15 uur Paedagogische problemen en 25 uur vrije expressie als facultatieve cursussen voorzien.

Voor de optie Maatschappelijke en Economische Vraagstukken was dit:

15 uur Bedrijfseconomie

45 uur Menselijke problemen van de arbeid. Waarvan telkens 15 uur ging naar: Industriële psychologie, Sociale problemen in het bedrijf en Maatschappelijk dienstbetoon in het bedrijf.

15 uur Pysiopathologie en hygiëne bij de arbeid

15 uur Veiligheid bij de arbeid

15 uur Beroepsorganisaties

15 uur Problemen en raden van wie beroep doen op maatschappelijke instellingen opgericht om te verhelpen

Dit werd aangevuld met 15 uur Budgetberekening, 15 uur Administratie groot bedrijf, 10 uur Beroepsorganisaties en 15 uur Mutualiteiten.

Als laatste was er nog de optie Volksopleiding:

30 uur Algemene beschavingsgeschiedenis. De keuze diende gemaakt te worden tussen dit vak of Algemene beschavingsleer.

30 uur De Volksopvoeding en haar methodes

30 uur Bijzondere technieken van de volksopleiding

30 uur Statuut, Structuur en werking van de instellingen die de volksopleiding bevorderen.

Deze 120 uur minimumprogramma werd aangevuld met 15 uur Sociologische aspecten van de Volksopvoeding en 15 uur Pedagogische aspecten van de Volksopvoeding. Wat aangevuld werd met 20 uur Methodes van vrije expressie en 5 uur Verenigingsleven, dat door voordrachtgevers onderwezen werd.²⁰⁵

Op het eerste zicht wijken deze uurroosters niet veel af van het opgelegde programma, net zoals in het eerste jaar. Dit is echter schijn! Als we de D2 documenten van de eerste vijf jaar nader bekijken, blijkt dat het uurrooster veel wijzigingen heeft ondergaan om tot het bovenstaande programma te komen. Zo werden, in de mate van het mogelijke, vakken die verplicht gesteld werden in een bepaalde specialisatie overgeheveld naar de gemeenschappelijke stam en omgekeerd. Bijvoorbeeld de 30 uur Genetische psychologie als keuzevak van de optie Kinderbescherming en bijstand, werd verplaatst naar het gemeenschappelijk gedeelte. Het blijkt dat men vooral de methodiekvakken in het gemeenschappelijk vormend programma beter aan bod wilde laten komen. Om dan nadien, afhankelijk van de specialisatie, verder uitgewerkt.²⁰⁶

Deze keuzevakken, en bijgevolg de drie opties, weerspiegelen de drie pijlers van het oorspronkelijk 19de-eeuws maatschappelijke werk. Kinderzorg en Bijstand vanuit de liefdadige burgervrouwen die via huisbezoeken bijstand verleenden aan moeder en kind, maar ook als gevolg van het ontstaan van de kindercrèches midden 19de eeuw. De Volksopvoeding vanuit de 'heropvoeding' van arbeiders (Cf. University Extension), en als laatste de optie Arbeidsproblemen, die voornamelijk betrekking had op sociale toestanden in nijverheid en industrie.

²⁰⁵ Lesrooster voor de cursussen van het tweede jaar 1954-1955 en Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1954-1955

²⁰⁶ Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1953-1954 tot schooljaar 1958-1959

In het derde studiejaar moesten ten minste 80- en ten hoogste 100 uren besteed worden aan voordrachten en seminariewerk. Bijgevolg hadden de laatstejaarsstudenten niet veel les. Uit de D2 documenten van het SISS blijkt dat deze 100 uren allemaal besteed werden aan voordrachten. Er werd echter niet vermeld waarover deze voordrachten precies handelden.²⁰⁷ Begin jaren '60 zien we 30 uur Psychologie, 30 uur Maatschappelijk dienstbetoon voor individuele gevallen, 20 uur Statistiek en demografie en 20 uur Methodes voor enquêtes en sociologische opzoekingen op het lessenrooster verschijnen. Dit beperkt aantal laatstejaarscursussen diende voor de bespreking van actuele problemen, afstemming van de theorie op de praktijk en de vervolmaking van de beroepstechnieken toegepast bij de uitwerking van het eindverslag.²⁰⁸

Door het K.B. van 1952 bleef het Ministerie van Justitie zijn kwaliteitscontrole uitoefenen via de centrale examencommissie, doch enkel nog voor het tweede en derde jaar. Eind jaren '50 vonden de tweedejaarsexamens van heel wat sociale scholen meer en meer plaats in de eigen school. Pas in 1963 werd de centrale examenjury definitief opgeheven, en werden de examens voortaan in de eigen school afgenomen.²⁰⁹

We kunnen concluderen dat in de beginperiode (tot aan de programmavernieuwing in 1962) heel wat gesleuteld werd aan het lesprogramma. Toch hebben we geen grote wijzigingen weten te traceren. Een bedenking hierbij is dat de lessenroosters slechts geanalyseerd werden op basis van de 'titels' van de cursussen en niet inzake cursusinhouden, die pas later verplicht werden. Bovendien werd een programma opgelegd door het Ministerie, waar ruimte tot eigen invulling (facultatief programma) en wijziging (wat wij waargenomen hebben) was.

²⁰⁷ Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1957-1958

²⁰⁸ Lesrooster voor de cursussen van het tweede jaar 1954-1955 en Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1959-1960

²⁰⁹ FLEURBAEY, J. (1996), pp.76-77

3.4 De stages

Door het K.B. van 1952 nam het belang van de stage in de opleiding toe. Bovendien werd de duur ervan nauwkeurig vastgelegd door het ministerie. Zo moest de stage ten minste 13 maanden omvatten, waarvan 3 maanden verplicht in het tweede jaar. De 210 uren praktisch opleidingswerk, voorzien in het tweede jaar, kwamen overeen met een maand stage. Bovendien moest er ten minste 6 van die 13 maanden besteed worden aan stages die langer dan een maand duurden. Ter compensatie voor de theoretische cursussen, de voordrachten of het seminariewerk werd in het derde jaar van het totaal der stage een maand afgetrokken.²¹⁰

Dat de stage aan belang toenam, blijkt ook uit het feit dat de wetgever op volgende aandrang:

*'De stages moeten een onbetwiste vormingswaarde hebben en er moet afwisseling zijn. Er moet werkelijk en regelmatig door de school toezicht op uitgeoefend worden. De school zal in nauw contact blijven met het organisme waar de stage gedaan wordt, en in verband met die stage moet voor elke leerling een dossier bijgehouden worden waardoor de inspectie in de gelegenheid gesteld wordt toezicht uit te oefenen.'*²¹¹

De supervisie was geboren.²¹²

Hoe zagen de stages er nu uit in die eerste jaren?

Voor de eerstejaarsstudenten werden doorheen het schooljaar nog geen stages voorzien. Wel werd elke woensdagnamiddag een geleid bezoek aan een sociale of maatschappelijke instelling ingelast. Deze bezoeken varieerden sterk; een schoolmuseum, weeshuis, sociale dienst, psychiatrische instelling, fabriek,... werden allemaal aangegaan. Over elk van deze bezoeken dienden de student een verslag te maken dat nadien besproken werd.²¹³ Opvallend was wel het groot aantal bedrijven, zowel bij de bezoeken als bij de zomerstage. Ook de tweedejaars bezochten talrijke fabrieken, tehuizen, culturele en sociale inrichtingen.

Pas in de zomervakantie volgend op het eerste studiejaar, werd voor de toekomstige sociaal werkers een eerste stage ingelegd. Deze zomer- of werkstage vond plaats tussen 1 juli en 30 augustus, duurde 1 maand en kon zowel in binnen- als in buitenland worden doorgebracht. Studenten werden getraceerd in C.O.O.'s, Fabrieken

²¹⁰ Ministerie van Justitie, STAGES (z.d.)

²¹¹ Idem

²¹² VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.59

²¹³ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.9

(werkzaam als arbeider), de elektriciteitscentrale van Gent (als arbeider), het gevangeniswezen, de stadsbibliotheek, Byloke-Hospitaal, het Preventorium marin in de Haan en ga zo maar door. Een onafhankelijk Jeugdherberg in Zuid-Frankrijk en het Observatiecentrum van Zeist, waren de buitenlandse stageplaatsen.²¹⁴

In overleg met de andere scholen voor maatschappelijk dienstbetoon werd vanaf het schooljaar 1960 het aantal geleide bezoeken verminderd *'met het oogmerk een grondiger voorbereiding en nabespreking ervan mogelijk te maken.'*²¹⁵

In vergelijking met het eerste jaar werden de stages van de tweedejaars meer afgestemd op de rechtstreekse praktijk en bepaalde de gekozen specialisatie de stageplaats. De wet schreef voor dat stages enkel mochten doorgaan in *'instellingen welke voldoende geschikt waren om in de methodische opleiding van studenten te voorzien.'*²¹⁶ Daarom werd in het SISS aan de twee namiddagen praktisch werk die de stage vervingen extra aandacht geschonken. Zo werden de studenten van de afdeling Individuele en Gezinsproblemen getraind op dossierstudie, enquête, rapportering en casework. De betrokken studenten werden ingezet in een weeshuis, politiecommissariaten, een centrum voor beroepsoriëntatiering, een onderwijsinstelling, een jeugdherberg,... De leerlingen van de specialisatie Arbeidsvraagstukken werden op hun beurt ingezet voor een enquête betreffende de krottenbestrijding en een onderzoek dat regelmatig huisbezoeken vergde.

De studenten Volksopleiding tenslotte, werden geleidelijk naar het groepswerk georiënteerd. Vanaf het begin van de jaren '60 werden zij voornamelijk tewerkgesteld in het Buurthuis van het Instituut – zie hoofdstuk 3. Hiervoor werden voor het personeel enkele studiedagen met Nederlandse experts ingericht. Andere voorbeelden van stageplaatsen, waar de studenten minimum twee maanden werden ingezet zijn: Liberaal Syndikaat, ABVV, Arbeidsbemiddeling, Stedelijk Toeristische dienst en een Kinderrechtbank.²¹⁷

Ook de tweedejaarsstudenten moesten naar keuze 1 maand stage doen in juli of augustus. Bovendien werden studiereizen georganiseerd naar Nederland en Belgische provincies als Antwerpen en Limburg. Tijdens deze studiereizen werden voornamelijk sociale en culturele instellingen bezocht.

Tenslotte werd door de wet 9 maanden stage voorzien in het derde jaar, vergelijkbaar met de stage uit het tweede jaar.

²¹⁴ Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1953-1954 en Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1954-1955

²¹⁵ Jaarverslag Stad Gent (1960), p.245

²¹⁶ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.57

²¹⁷ Jaarverslag Stad Gent (1959), pp.245-246; Jaarverslag Stad Gent (1960), pp.245-246; Jaarverslag Stad Gent (1961), p.237

Het belang van de stages in het tweede en derde jaar werd versterkt door de eis van de wetgever dat de stage-instellingen geschikt moesten zijn 'om de *methodische opleiding van de student te verzekeren, zij het dan in een meer gespecialiseerd domein.*' Bij deze werd het basiscriterium aangegeven voor de keuze van stageplaatsen.²¹⁸

4. De relatie met de katholieke sociale school

Hoe was de relatie tussen het Stedelijk Instituut en de Katholieke school voor maatschappelijk dienstbetoon te Gent? Beide scholen hielden zich immers bezig met dezelfde opleiding en konden bijgevolg waarschijnlijk wel één en ander van elkaar opsteken. Was er sprake van uitwisseling van de opgedane ervaringen aangaande de opleiding, of zelfs samenwerking? Werd er naar elkaar gekeken inzake lesprogramma, stages en dergelijke? Of heerste er eerder een zekere levensbeschouwelijke vijandigheid (Cf. ontstaan van het SISS als tegenhanger van de katholieke school)?²¹⁹

De twee sociale scholen te Gent hadden van begin af aan weinig contact met elkaar. Als er dan toch contact was (bijvoorbeeld op studiedagen) verliep dit bijzonder stroef, vooral met de eerste katholieke directrice juffrouw Cauwe. Waarschijnlijk kwam dit voort vanuit een zeker gevoel van concurrentie, al dan niet bewust. Deze twee scholen boden immers dezelfde opleiding aan vanuit een verschillende 'levensvisie'. Bovendien bezat het KVMW - doordat het voornamelijk burgermeisjes opleidde en heel de sfeer van toezicht, internaat en godsdienst dat hier rond hing - een elitair tintje. Wat niet bepaald bijdroeg tot een goede verstandhouding tussen beide scholen. Vaak zelfs keken de studenten van het SISS en het KVMW elkaar misprijzend aan.

Nadat Jos Beckers in september 1961 de fakkel had overgenomen van juffrouw Cauwe verbeterde de situatie. Zo werden beide bibliotheken meermaals door de studenten geraadpleegd. Deze 'samenwerking' vond echter op beperkt gebied plaats. Onbewust bleef de angst bij de scholen bestaan om studenten aan elkaar te verliezen.²²⁰

Directie en leerkrachten waren in eerste instantie niet echt happig op nauw contact met elkaar, de studentenbewegingen daarentegen ontmoetten elkaar meermaals op het voetbalveld. Vanaf de jaren '60 - wanneer ook jongens werden toegelaten op het

²¹⁸ FLEURBAEY, J. (1996), p.75

²¹⁹ Omdat hieromtrent nauwelijks archiefmateriaal is, werd dit deel voornamelijk gebaseerd op de het interview met Michiel Callaert. Een beperkt aantal brieven vult het verhaal aan.

²²⁰ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.2,30 en FLEURBAEY, J. (1996), vol 1, p.97

Arteveldeplein – werd éénmaal per jaar een voetbalmatch tussen de studenten van het SISS en het KVMW georganiseerd. Tijdens dit *studentikoos* contact voetbalden beide partijen voor de eer van hun eigen school.²²¹

Het SISS had bovendien nauwelijks contact met de dichtstbijzijnde stedelijke school te Antwerpen of andere Vlaamse sociale scholen.²²² Blijkbaar werd er weinig gecommuniceerd tussen de scholen wat betreft het lesprogramma. Bedenking hierbij is dat de directies van alle Belgische sociale scholen gezamenlijk zetelden in de 'Kommissie der Scholen'.²²³ Hoogstwaarschijnlijk vond op deze manier wel enige interactie en ervaringsuitwisseling plaats. Zo is te lezen in een brief uit 1959 dat '*naar aanleiding van ons gesprek in verband met de pre-selectieprogramma (zitting Hoge Raad)*'²²⁴ het programma "Nederlandse Letterkunde" uit het preselectieprogramma door Leopoldina Van Dijck aan de directie van het KVMW werd overhandigd. Voor het overige werd weinig materiaal gevonden dat wijst op frequente contacten en uitwisselingen.

Overleg en uitwisseling met andere sociale scholen op inhoudelijk vlak was er dus hoogstwaarschijnlijk wel. Vooral vanaf de jaren '50 wanneer de opleiding verwetenschappelijkte en steeds meer afstand nam van het zuilenstramien waarin ze was uitgebouwd. Deze contacten bleven echter beperkt, ook in de jaren nadien.

²²¹ Brief aan het presidium van T.H.S.V. S.I.S.S. (1964) en De SISSER (december 1963)

²²² Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.32 Ook is er weinig briefwisseling tussen de directie en andere sociale scholen terug te vinden.

²²³ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, IV

²²⁴ Brief aan Mejuffrouw D. Cauwe (1959)

5. Veelvuldige naamswijzigingen

In tegenstelling tot de Katholieke school, die tot vandaag slechts tweemaal van naam veranderde²²⁵, stond het SISS bekend om haar veelvuldige naamswijzigingen. Vanaf het ontstaan van het Stedelijk Instituut tot de fusie in 1995 veranderde de school (officieel) welgeteld acht keer van naam!

Vanwaar en waarom deze veelvuldige naamswijziging?

Vrijwel zeker is dat het vooral de stad was die de aanzet gaf tot deze naamswijzigingen. De school had hierover wel iets te zeggen, toch lag de uiteindelijke beslissing bij de gemeenteraad wat soms aanleiding gaf tot onenigheid.²²⁶ De benaming van de school werd immers beschouwd als het uitgangsbord van de opleiding. Voor directie en leerkrachten was het dan ook van belang dat deze naam zo goed en beknopt mogelijk de studies weergaf.²²⁷ De stad daarentegen bekommerde zich eerder over hoe het instituut zich kon profileren als stedelijke school. De reden tot deze naamsveranderingen werden hierdoor wel vaker gekarakteriseerd als 'een grill van één of andere gemeenteraadslid'. Nochtans waren deze wijzigingen niet altijd onterecht. Zo ging het SISS haar tweede schooljaar (1954-1955) tegemoet als het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie i.p.v. Studiën.²²⁸ Deze eerste, weliswaar kleine, wijziging was vanzelfsprekend aangezien de school niet meerdere maar slechts één studie aanbood en werd dan ook in alle stilte door de gemeenteraad doorgevoerd.

Uit dankbaarheid voor de politieke steun werd reeds in 1957 'Edward Anseele' toegevoegd. Een ongelukkige keuze aangezien het SISS zich profileerde als een pluralistische school, los van elke levensbeschouwing. Evenwel werd met deze naamstoevoeging van een vroeger socialistisch gemeenteraadslid, een politiek etiket op de school geplakt! Gelukkig zag de stad dit vlug in en enkele jaren nadien werd het aanhangsel 'Edward Anseele' geschrapt. Bovendien ging deze schrapping in 1961 gepaard met een derde naamswijziging.²²⁹

In 1961 werd de sociale school omgedoopt tot het Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, afgekort SISPPS. Deze nieuwe naam gaf aan dat de sociale school, naast de opleiding tot maatschappelijk assistent, twee nieuwe opleidingen aanbood namelijk psychologisch- en pedagogische assistent – waarover

²²⁵ De katholieke sociale school van Gent startte in 1944 als 'Vormingscenter voor Maatschappelijk Dienstbetoon voor Juffrouwen'. In 1961 wijzigde de school haar naam in 'Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk (Sociale School)'. Tenslotte werd het KVMW, door de fusie van vier Gentse katholieke Hogescholen in 2000, omgedoopt tot Arteveldehogeschool: departement Sociaal-Agogische Werk. FLEURBAEY, J. (1996), vol 1, pp.7,80

²²⁶ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.11

²²⁷ Brief aan De Heer A. Vanhove (1988)

²²⁸ Jaarverslag Stad Gent (1955), p.228

²²⁹ Jaarverslag Stad Gent (1958), p.231 en Jaarverslag Stad Gent (1962), p.229

meer in hoofdstuk 3. Ondanks het feit dat beide opleidingen maar twee schooljaren (1961-1962 en 1962-1963) werden ingericht, ging deze benaming nadien nog twee jaar mee.

Reeds in september 1965 werd een vierde naamswijziging doorgevoerd. Het SISPPS werd SHISS, Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie.²³⁰ Waarschijnlijk moest deze nieuwe naam, enerzijds, duidelijkheid brengen over te volgen opleiding - duidelijkheid die door de vorige benaming zoek was geraakt. Anderzijds wees het woord 'Hoger' op het feit dat het om een opleiding op A1 niveau ging. Immers, het K.B. van 1962 reorganiseerde het Hoger Technisch Onderwijs door het in drie graden in te delen: in de derde graad werd de licentie handelswetenschappen ondergebracht, de opleidingen architectuur en technisch ingenieur in de tweede graad, al de rest kwam terecht in de graad die bij wijze van troost de 'eerste' heette.²³¹ Bijgevolg werd de strijd voor een hogere kwalificatie door het sociaal hoger onderwijs, reeds begin jaren '60 ingezet. Zij zou deze echter verliezen, en werd door de wet van 7 juli 1970 met betrekking tot de algemene structuur van het hoger onderwijs, ondergebracht in het lange type - waarover uitgebreid meer in hoofdstuk 3.

In 1967 werd het SHISS omgedoopt tot het Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele.²³² Het had evengoed het SHISS Willy De Clerq of het SHISS Jo Röpcke kunnen zijn, aangezien beiden er nog les gegeven hebben. De kleur van de toenmalige onderwijsschepen heeft waarschijnlijk wel een rol gespeeld bij de naamskeuze. In deze periode stond de sociale school ook wel bekend als het 'Anseeleinstituut.' Vermoedelijk had deze bijnaam ook te maken met de linkse acties die in de jaren '70 gevoerd werden op het SHISS.

De nieuwe Gentse onderwijsschepen André Vanhove (PPV) ging in 1987 over tot de fusie van de sociale school met de Stedelijke Technische Normaalschool, het Stedelijk Technisch Instituut Tweebruggen (Bij gemeenteraadsbesluit van 12 oktober 1987).²³³ Met de dienstbrief van 13 oktober 1987 werd door het Ministerie van Openbaar Onderwijs kennis genomen van deze fusie, en werd de benaming Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele door het ministerie opgelegd. Desondanks werd in de gemeenteraadszitting van 18 januari 1988 het eerste voorstel goedgekeurd, namelijk 'Stedelijk Instituut Edward Anseele, Instelling voor Hoger Onderwijs buiten de Universiteit', afgekort SIHOB.U.

²³⁰ Jaarverslag Stad Gent (1962), p.229; Jaarverslag Stad Gent (1963), p.229; Jaarverslag Stad Gent (1966), p.227

²³¹ FLEURBAEY, J. (1996), p.77

²³² Jaarverslag Stad Gent (1968), p.231

²³³ Z.n., Vooruit (1989)

Beide scholen reageerden meteen negatief. Hun ongenoegen werd door de toenmalige directrice Trees Duym als volgt omschreven:

'Met deze beslissing is de gemeenteraad erin geslaagd de naam van beide instituten in één trek van de kaart te vegen (...)'²³⁴

Zij lobbyde bij de schepen van onderwijs dan ook voor een andere naam, namelijk 'Stedelijk Instituut Hoger Onderwijs buiten de Universiteit' (SIHOBU), afdeling: Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Afdeling: Stedelijke Middelbare Technische Normaalschool Tweebruggen.

Deze benaming was volgens Trees Duym:

'(...) zowel een nieuwe naam als het behoud van de herkenbaarheid van beide Instituten. Met aanvraag vragen we u dan ook, Mijnheer de Schepen, de naamgeving van 18.01.88 ongedaan te maken en aan te sturen op een naamgeving waardoor beide Instituten hun eigenheid op een herkenbare manier kunnen verdedigen.'²³⁵

In de gemeenteraadszitting van 24 april 1988 werd deze naamswijziging, met ingang van 1 september 1987, definitief goedgekeurd.

Hiermee was de kous nog niet af. Na het bezoek van de verificateur bleek immers dat de benaming van de school niet die was, welke vermeld werd (opgelegd) in de ministeriele dienstbrief van 13 oktober 1987. Naar aanleiding hiervan werd het gemeenteraadsbesluit met de laatst goedgekeurde naamswijziging opgestuurd naar het departement. In november 1988 ontving de school een brief waaruit bleek dat het door de gemeenteraad aangenomen besluit niet aanvaard kon worden, vooral wat betreft de afdelingen, en tegelijkertijd de naamswijziging niet gold gedurende het schooljaar 1987-1988.

Uiteindelijk werd dan, op initiatief van de Stedelijke inspectrice S. Mannekens, de benaming van de onderwijsinstelling gewijzigd in Stedelijke Hoger Instituut voor Pedagogische en Sociale Studie Edward Anseele, met ingang van het academiejaar 1988-1989. Deze nieuwe naam werd wel door het Ministerie aanvaard. Deze naam omvatte beide onderwijscategorieën en was, in tegenstelling tot SIHOBU, herkenbaar.

²³⁴ Brief aan De Heer A. Vanhove (1988)

²³⁵ Idem

Bovendien bleef een groot deel van het SHISS, dat ondertussen een begrip was geworden, behouden. Tweebruggen viel daarentegen totaal weg.²³⁶

Na dit avontuur bleef de naam tot 1995 ongewijzigd. In 1995 fuseerden dertien hogescholen tot Hogeschool Gent; vijf scholen behoorden tot de stad Gent, acht tot het gemeenschapsonderwijs. Sinds de fusie bestaat de opleiding als departement Sociaal-Agogisch Werk van de Hogeschool Gent.

6. Een optimale sfeer

Door de kleinschaligheid van de eerste jaren heerste een familiale sfeer in de school. Leerlingen en leerkrachten (voornamelijk vaste beroepsleerkrachten) spraken elkaar met de voornaam aan. Het contact met de directie verliep daarentegen een stuk formeler. Meermaals wachtte men gezamenlijk op de terugkomst van medestudenten die in Brussel examen hadden afgelegd, om dit al dan niet te vieren. Ook werd heel wat lief en leed gedeeld in het stamcafé 't Zouaafke, bij Frans en Vonneke. Wanneer leerkrachten een mededeling of leswijziging wouden doorgeven, volstond één telefoontje naar Vonneke. Door het stijgend aantal leerlingen werd dit in de loop der jaren een stuk formeler en werd iedereen weer met mevrouw of meneer aangesproken.

Bovendien was er altijd van alles te doen, wat bijdroeg tot de goede sfeer in het SISS. Zo werd elk jaar in samenspraak met studenten en leerkrachten een dansavond, een banket, een driekoningenvond en het legendarische Sint-Niklaas feest georganiseerd. Dat de sociale school niet startte als een schooltje maar als een Instituut, was wellicht ook te danken aan het groepje gemotiveerde leraren in de beginperiode. Bijzondere aandacht dient hier te gaan naar de Antwerpse monitrice Elly Courtain. In de periode dat zij werkzaam was aan het SISS nam zij het initiatief tot een aantal naschoolse activiteiten en clubs.²³⁷

Zo nam zij in het voorjaar van 1955 de aanzet tot de beruchte DDT-klub. Deze 'Dans-Deklamatie en Toneel Klub' was een ontspanningsclub die zich tot doel stelde ontspanningsavonden in te richten voor sociale instellingen. In het eerste beknopte verslag van de club werden de doelstellingen als volgt nader omschreven: 1) repertorium hebben voor de komende feestgelegenheden 2) het publiek nader kennis

²³⁶ Brief aan mevrouw Duym Th. (1988); Brief aan De Heer A. Vanhove (1988); Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent (1989); Openbaar onderwijs – Instituut Edward Anseele – Instelling voor Hoger Onderwijs buiten de Universiteit – Wijziging van benaming goedkeuring (1988), Voorstel naam Instituut – voorgelegd aan Mw S. Mannekens-Fecheyr op de vergadering van 16.12.88

²³⁷ DE CALUWÉ, I. (2003), p.4 en Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.8,15

te laten maken met de sociale problemen en 3) ons nader bij elkaar te brengen door nauwe en eensgezinde samenwerking.²³⁸

De clubavonden gingen door na de schooluren en voor de repetities werd meestal gezamenlijk gegeten. Het programma bestond hoofdzakelijk uit zang, volksdans en toneel.²³⁹ Éénmaal in het bezit van een repertoire werden sociale inrichtingen als bejaardenhuizen, weeshuizen en scholen uit Gent en omstreken aangesproken om hun opvoeringen aan te bieden.²⁴⁰

Hieronder en stukje uit het programma, dat zo'n 1 à 2 uur omvatte en goed de sfeer weergeeft waarin heel het gebeuren verliep.

"DIE GOEDE OUWE TIJD" Programma:

1. *inleidend woord van de Jeugd tot de Ouderdom. Lied: "vrienden komt, zit neder in de ronde..."*
2. *Gemimeerd lied: Anne-Marieken*
3. *Volksdans uit Denemarken: Halbe Kaede.*
4. *Mime*
5. *Zang dor de D.D.T.-klub – de oudjes zingen mee*
6. *Een-akter: Valse Champètre*
7. *Dans: de Lanciers.*
8. *Lied: Vaarwel en Goede nacht*

(De regie wordt door een student verzorgd. - De piano wordt door een studentin bespeeld.)²⁴¹

Ook op de eigen naschoolse activiteiten, zoals het jaarlijkse driekoningenfeest en het afstudeerbanket, zorgde de DDT-klub voor de nodige ambiance met haar sketches en volksdansen.

Dat deze club een uiting was van het sociaal engagement dat deze school jarenlang zou typeren, blijkt ook uit het optreden dat ze organiseerde voor de buurtbewoners in 1957. Alle inwoners van de wijk Voormuide, Muide, Afrikalaan, ect. waren uitgenodigd in de feestzaal van het SISS. Het personeel en de leerlingen van het Instituut wensten zichzelf en hun school voor te stellen, nader kennis te maken met hun burens, een woordje uitleg te geven over hun opleiding en toekomstig beroep en welke plannen zij koesterden om met de buurt samen te werken.²⁴²

²³⁸ Verslag: eerste vergadering van de toneelgroep van het S.I.S.S., Vrijdag 12 maart 1955

²³⁹ D-D-T. Vergadering, 16 mei 1955

²⁴⁰ Z.n., Vooruit (1957)

²⁴¹ Gezellige avond voor de ZELZAATSE oudjes door de D.D.T.-klub van het Instituut voor Sociale Studie van GENT..., z.d.

²⁴² Brief aan de Heer Nuytens (1957)

Al vlug werd de DDT-klub gevraagd door andere sociale instellingen. Op haar hoogtepunt telde de club een 30tal leden (van de +/- 90 studenten). Studenten van zowel de preselectie, als het eerste, tweede en derde jaar namen deel aan het creatief gebeuren.

Vanaf midden jaren '60 is er nauwelijks nog informatie terug te vinden over de beruchte DDT-klub. Waarschijnlijk werd deze wegens gebrek aan belangstelling opgedoekt.²⁴³ Of werd deze, net als de filmclub, overschaduwd door de actieve studentenbeweging?

6.1 Een zich ontwikkelende studentenwerking

Het SISS bestaat nog niet lang wanneer in de archieven de eerste sporen van een studentenbeweging opduiken. Het Technische Hoogstudentenverbond SOCIA groepeerde alle studenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie te Gent. Hoe en wanneer deze studentenbeweging in het leven is geroepen, is niet helemaal duidelijk. Wel is het vrijwel zeker dat dit gebeurde tussen 1953 en 1955.

In de statuten lezen we dat de activiteiten van SOCIA moesten bestaan uit clubs, openbare voordrachten en een jaarlijks banket. Met deze activiteiten poogde de studentenclub een bepaalde sfeer te scheppen, afgestemd op het toekomstig beroep. Bovendien werkte de club mee aan activiteiten die vanuit de school, of op initiatief van de verschillende verenigingen van het Instituut werden georganiseerd. Wanneer het belang van het Instituut in het gedrang kwam, kon de directie van het SISS haar veto stellen tegen bepaald activiteiten. Zoals elke echte studentenbeweging bezat SOCIA een praesidium, dat bestond uit een praeses, vice-praeses, secretaris, feestleider, penningmeester en propagandaleider. Het erevoorzitterschap van SOCIA berustte bij de directrice Gerda De Bock.²⁴⁴

Evenwel werd in het schooljaar 1955-1956 een nieuwe studentenbeweging in het leven geroepen. Alle informatie over het Technische Hoogstudentenverbond SOCIA, blijkt vanaf dan uit de archieven verdwenen. Waarschijnlijk werd SOCIA opgedoekt, onder meer daar de studentenbeweging van het KVMW 'Hoogstudentenclub SOCIA' noemde, beter bekend als 'Moeder Socia'.²⁴⁵

²⁴³ In het laatste (terugggevonden) verslag telde de DDT-klub nog maar 17 leden. Eerste vergadering DDT-klub, 22 september 1960

²⁴⁴ Inwendig reglement van het Technisch Hoogstudentenverbond "SOCIA" (z.d.)

²⁴⁵ FLEURBAEY, J. (2001), p.207 en Brief aan het presidium van T.H.S.V. S.I.S.S. (1964)

De nieuwe studentenbeweging had in eerste instantie de bedoeling om een "Vereniging voor Studenten en Oud-Studenten van het S.I.S.S." te zijn. In de geest van de jaren '50 omschreef deze nieuwe vereniging haar doel als volgt:

*'Enerzijds, het bevorderen en aanmoedigen van eerbied voor de rechten van de mens en voor de grondvrijheden voor allen zonder onderscheid naar ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijk afkomst, eigendom, geboorte of welk andere status, welke praktische beleving door de leden van de vereniging er zal toe bijdragen om het ideaal van sociaal dienstbetoon, dat elk lid van de vereniging nastreeft, te helpen ontplooiën en te verstevigen. Anderzijds, de schakel te zijn tussen alle leden van de vereniging, die zich door hun toetreding tot maatschappij verplichten elkander in een geest van broederschap te zullen bijstaan, zowel op stoffelijk, zedelijke al geestelijk gebied.'*²⁴⁶

Ook deze studentenvereniging verdwijnt al snel uit de archieven. Wat juist gebeurd is, is ons niet duidelijk geworden. Vermoedelijk is de beweging opgegaan in de oudstudentenvereniging VEMAS, daar VEMAS dezelfde periode ontstond en de een 'normale' studentenbeweging zich niet openstelde voor oud-studenten.

Ondanks bovenstaande onzekerheden over het ontstaan en de verdere ontwikkeling van de studentenbeweging in de eerste jaren van het SISS, is het vrijwel zeker dat vanaf het academiejaar 1956-1967 een eerste studentenblad werd uitgegeven. Onder impuls van de afdeling Volksoepvoeding verscheen in oktober 1956 het eerste SISS-tijdschrift.²⁴⁷ Dit intern maandelijks blaadje stond in de jaren '50 volledig los van de studentenbeweging. Zowel de verschillende clubs als studenten, leerkrachten en de studentenbeweging kwamen hier aan bod. Bijgevolg werden in dit tijdschriftje zeer verschillende artikels opgenomen, gaande van het bibliotheeknieuws door Michiel Callaert tot de studentenliedjes van Elly Courtain. Verder nog DDT-nieuws, informatie over de samenstelling en activiteiten van het presidium, een bespreking over de probleemsituatie in Hongarije, stage- en thesis informatie...²⁴⁸

Het is in dit studentenblad dat het T.H.S.V.-S.I.S.S. een eerste maal – november 1956 - vermeld wordt. Het Technisch Hogeschool Studentenverbond van het SISS zou lange

²⁴⁶ Statuten van de Vereniging voor Studenten en Oudstudenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie te Gent (1955), p.1

²⁴⁷ Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent (1956a), p.4

²⁴⁸ Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent (1956a); Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent (1956b); Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent (1957a)

tijd dé actieve studentenbeweging van het SISS zijn.²⁴⁹ Het THSV-SISS stelde zich dan ook tot doel:

*'Het THSV-SISS groepeerde studenten van het SISS te Gent, voor studentikoze, kulturele en ontspannende naschoolse activiteiten. Als zodanig wenst het verbond ook het overkoepelend organisme te zijn van alle clubs op het SISS'*²⁵⁰

Oud-studenten werden niet toegelaten, en het erevoorzitterschap berustte nog steeds bij de directrice Gerda De Bock. Bovendien stond de club *'buiten alle wijsgerige, politieke, godsdienstige overtuiging.'*²⁵¹ In de jaren '60 en '70 zou evenwel blijken dat dit niet haalbaar was.

In tegenstelling tot de twee voorgaande clubs bezat het THSV-SISS de allures van een echte studentenbeweging. Het verbondsjaar begon op 1 oktober en eindigde met de verkiezing van een nieuwe praeses op 31 mei. Het praesidium bestond uit de verkozen praeses, de verkozen vice-praeses en afgevaardigden van de schoolclubs. De andere leden die in het praesidium zetelden, werden bij het begin van het lopende verbondsjaar door de praeses en de vice-praeses aangeduid. Ook een secretaris, een penningmeester (verplicht omwille van de andere aangesloten groeperingen), een schachtentemmer, een machinist (cantor) en een zedenmeester maakten deel uit van het praesidium.²⁵² Bovendien werden diverse 'typische' studentenactiviteiten ingericht als culturele avonden, de legendarische Nicolas-Dansant of Sint-Niklaas feest, een bal, clubavonden, cantussen, bieravonden, en ga zo maar voort. Nieuw was dat de studentenbeweging, als een soort centraal organisme, de diverse clubs (DDT-klub, filmklub, redactie) trachtte te overkoepelen. De verschillende verenigingen bleven wel hun eigen statuten, autonoom bestuur en werking behouden.²⁵³ Evenwel nam begin jaren '60 het clubblad 'De Sisser' de plaats in van het tot dan toe onafhankelijke SISS-tijdschrift.²⁵⁴ Het schooltijdschrift werd dus vanaf de jaren '60 onderdeel van de studentenbeweging. Net zoals het vorige blad verschenen ook in dit tijdschriftje zeer uiteenlopende artikels.

In volgende hoofdstukken zullen we nog zien dat de studentenbeweging in de jaren '60 en '70 evolueerde naar een echte studentenwerking, die zich steeds meer ging bezighouden met maatschappelijk engagerde thema's.

²⁴⁹ Nieuwsbrief voor de studenten van het derde jaar van het SISS (1956)

²⁵⁰ Bepaling 1, T.H.S.V. – Projekt van Statuut (z.d.)

²⁵¹ Bepaling 2, T.H.S.V. – Projekt van Statuut (z.d.)

²⁵² Bepaling 6, 7 en 14, T.H.S.V. – Projekt van Statuut (z.d.)

²⁵³ Open brief van de THSV-SISS (z.d.)

²⁵⁴ T.H.S.V. – Projekt van Statuut (z.d.)

6.2 De oud-studentenvereniging

De oud-studentenvereniging VEMAS (Vereniging voor Maatschappelijke Assistenten Oudstudenten van het SISS) werd onder impuls van Michiel Callaert in februari 1958 opgericht. Naar eigen zeggen werd VEMAS door de afgestudeerden in het leven geroepen *'omdat we op dat moment die goede sfeer hadden, wouden we een beetje van die sfeer bewaren.'*²⁵⁵ Zo trachtten men elk jaar een reünie en/of een banket te organiseren.

Tot de stichtende leden behoorden ook: K. Desmet, R. Deswaene, A. D'Hont, A. Goyvaerts, Mevr. F. Thys-Verspeelt, A. Timmermans, W. van Durme en S. Van Eekel.²⁵⁶

Ondanks het feit dat VEMAS in eerste instantie was opgericht om de contacten tussen oud-studenten te onderhouden, legde deze vereniging zich al snel toe op de organisatie van bijscholing en nascholing. De activiteiten van VEMAS gingen reeds op 8 maart 1958 van start, toen - onder het voorzitterschap van R. Deswaene - elke maand een bijeenkomst werd georganiseerd. Deze bijeenkomsten waren contactmogelijkheden waar ook uiteenzettingen omtrent het beroep en het werkveld werden gehouden. De directrice, Gerda De Bock en de heer Ooms, directeur van de Landelijk Vereniging Clubhuiswerk, behoorden tot de eerste sprekers.

In 1958 werd een eerste lentefeest ingericht en een gestencild berichtenblad verspreid. Nog in de jaren '50 trachtte VEMAS nauwer samen te werken met de studenten, bijvoorbeeld door het gezamenlijk organiseren van activiteiten. Vanaf 1960 verscheen het berichtenblad in de vorm van een tweemaandelijks contactblad. Hierbij trachtte men, naast de verslagen over activiteiten, mededelingen, leestips e.d., ook originele bijdragen op te nemen. Vanaf 1961 werd bovendien aan de leden een bijna tweemaandelijks periodiek mededelingsblaadje toegezonden waarin hoofdzakelijk vakante betrekkingen werden gesignaleerd. In datzelfde jaar zocht VEMAS aansluiting bij NUVEMA (Nationale Unie van Verenigingen voor Maatschappelijke Assistenten)²⁵⁷ en startte met de inrichting van seminaries over "problemen van maatschappelijk werk in het bedrijf". Een andere nieuwigheid was de studiereis "kennismaking met sociaal Rotterdam" onder leiding van Mej. Courtain.

²⁵⁵ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.34-35

²⁵⁶ Vereniging voor Maatschappelijke Assistenten Oudstudenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho- Pedagogische Studie, Gent (V.E.M.A.S.) (z.d.)

²⁵⁷ Deze organisatie richtte zich op afgestudeerden van de stedelijke opleidingen en uit het Rijksonderwijs.

Bij het behalen van het eindexamen werd elk jaar een VEMAS-prijs uitgereikt aan de meest verdienstelijke student(e). Deze prijs werd voor het eerst in 1961 op een receptie uitgereikt, en was van dan af aan een jaarlijks terugkerend evenement.

In de jaren '60 werkte VEMAS op de gewone wijze verder. Voordrachten, geleide bezoeken, een studiereis naar Amsterdam, recepties enzovoort bleven de agenda vullen. In het jaar 1963 werd bijzondere aandacht besteed aan het 10-jarige bestaan van het Instituut. Met de inrichting van een nationale studiedag over schoolmaatschappelijk werk gevolgd door een feestbanket, werd dit eerste jubileum feestelijk gevierd.

Verder werden de contacten met verschillende zusterorganisaties verstevigd en werkte VEMAS - via haar contacten met NUVEMA - mee aan diverse initiatieven op beroepsvlak.²⁵⁸ In het kader van haar relatie met de 'Union Belge des Associations d'Assistants Sociaux' (UBAAS, de Franstalige tegenhanger van NUVEMA) onderhield zij ook goede contacten met de sociale scholen van Charleroi en Luik.²⁵⁹

De oud-studentenvereniging groeide in de jaren '60 en '70 verder uit tot een bloeiende vereniging die zich bezighield met het inrichten van studiegroepen, uitgeven van publicaties, organiseren van studieavonden, en ga zo maar door. Bijscholing en nascholing werd dus niet door het SISS zelf georganiseerd, maar vanuit de oud-studentenvereniging. Hiervoor werd VEMAS wel financieel gesteund door de school. Bovendien stelde het SISS graag haar klaslokalen ter beschikken. Af en toe werd deze bijscholing in samenspraak met de studentenbeweging georganiseerd. In de jaren '50 hadden deze studiedagen vooral betrekking op het casework en groupwork.²⁶⁰

We kunnen dit hoofdstuk besluiten met de bedenking dat in de beginjaren van het SISS werd gestudeerd, les gegeven en bovendien veel gefeest. Afgezien van een paar initiatieven van het clubhuis De Loods werd er nauwelijks naar de andere kant van de straat gekeken. Schoolstrijdperikelen, stakingen rond de eenheidswet gingen aan de Bevelandstraat voorbij.²⁶¹ Niet veel later zou hier echter verandering in komen.

²⁵⁸ Vereniging voor Maatschappelijke Assistenten Oudstudenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho- Pedagogische Studie, Gent (V.E.M.A.S.) (z.d.)

²⁵⁹ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.32

²⁶⁰ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.18-19,34-35

²⁶¹ P. Roskam (1995)

Hoofdstuk 3. Naar de jaren zeventig

Eind jaren '60 kwam een deel van de samenleving, waarvan een groot deel jongeren en studenten, in opstand tegen het paternalistisch handelen en de verzuiling. De begrippen democratisering, emancipatie en participatie kenmerkten het nieuwe gedachtegoed en waren te vinden in bijna elke beweging die op dat moment iets wilde betekenen. Denk we aan de feministische beweging, de milieubeweging, de vredesbeweging enzovoort.²⁶²

In dit hoofdstuk trachten we te onderzoeken op welke wijze het veranderende gedachtegoed van de jaren '60 de hulpverlening beïnvloede. Meerbepaald wordt er dieper ingegaan op een aantal (nieuwe) ontwikkelingen in het maatschappelijk werk tijdens deze markante periode. Vervolgens wordt onderzocht of deze mentaliteitswijziging al dan niet doorsijpelde in het Stedelijk Instituut. Immers, tijdens de jaren '70 vonden in het SHISS een aantal hevige confrontaties plaats tussen de autoriteiten en de studenten. We trachten in dit hoofdstuk dan ook te achterhalen in welke mate bepaalde ontwikkelingen van de jaren '60 bijdroegen tot de woelige jaren '70. Als laatste komt de opleiding aan bod, waar onder meer aan de hand van de zogenaamde D2 documenten, de impact van het veranderende gedachtegoed op de opleiding bestudeerd wordt.

1. Het vernieuwingstreven

Om op bovenstaande een antwoord te kunnen geven, dienen we eerst even stil te staan bij de context en het vernieuwingstreven van de jaren '60.

Ten eerste merken we op dat de 'bevrijding van het individu' zich reeds in de jaren '50 aftekende. Gekoloniseerd door ideologie, geloof en zuil, voerde de burger een onafhankelijkheidsstrijd om zelf te mogen nadenken. Het beeld van de jaren '50 als saai en bekrompen is net zo cliché als het beeld dat de jaren '60 alleen maar vernieuwend en maatschappelijke geëngageerd zouden zijn. Immers, de typische thema's uit de zestigerjaren, zoals ontzuiling, ontkerkelijking, vrijere omgang tussen mannen en vrouwen, nieuwe jeugdculturen en maatschappijkritiek, werden allemaal

²⁶² http://nl.wikipedia.org/wiki/Maatschappelijk_werk (23-06-2008)

voorbereid in de periode ervoor. In het begin sloegen culturele vernieuwingsbewegingen van dichters en schilders slechts bij een klein publiek aan, dit veranderde in de jaren '60.²⁶³ Ook Marc Hooghe stelt dat de jaren '60 geen breuk was met het verleden.²⁶⁴ Wel kwamen tijdens dit decennium de reeds aan de gang zijnde processen in een stroomversnelling.

De naoorlogse periode wordt gekenmerkt door een toenemende welvaart en stijgende levensstandaard. In de zestigerjaren leek er maar geen einde te komen aan de groeiende economie, waardoor men dan ook spreekt van de *golden sixties*. Waar de nadruk in de jaren '50 lag op de wederopbouw, lag deze in de jaren '60 op sociale en materiële welvaart voor iedereen. Er was een algemeen vertrouwen in de toekomst en een grenzeloos vertrouwen in de wetenschap als motor voor de modernisering.²⁶⁵

De naoorlogse economische bloei maakte de uitbouw van de welvaartstaat en de overlegeconomie mogelijk. De sociale zekerheid werd grondig uitgewerkt en zorg en welzijn behoorden steeds meer tot het domein van de staat. Gaandeweg werden steeds grotere geldstromen vrijgemaakt voor zogenaamde collectieve voorzieningen als gezondheidszorg, cultuur, verkeer, maatschappelijke welzijn en onderwijs. Steeds vaker werden voor sociale wetgeving en voor de uitwerking van tal van voorzieningen, sociaal werkers ingeschakeld. Maatschappelijk werkers kregen in de jaren '60 dan ook voet aan de grond.²⁶⁶

Na WOII was het onderwijs één van de snelst groeiende maatschappelijke sectoren. De onderwijsmogelijkheden werden uitgebreid en zowel in het secundair- als in het hoger onderwijs nam het leerlingenaantal gestaag toe. Voor ons verhaal is het relevant om even stil te staan bij de zogenaamde democratisering van het onderwijs; gevoed door de toenemende welvaart gingen steeds meer jongeren verder studeren. Er werd niet enkel langer, maar ook beter opgeleid. Bovendien stroomden alsmaar meer meisjes het onderwijs binnen. De betekenis van het toenemende aantal hooggeschoolde vrouwen zou zich later uiten, onder meer in de tweede feministische golf.

Marc Hooghe wijst ook op het feit dat de democratisering van het (hoger) onderwijs bijdroeg tot een toenemend studentenaantal dat deelnam aan straatprotesten. Bovendien steeg het aantal studenten sterk, toch bleven de middelen (voorlopig) ongeveer dezelfde. Wat op zijn beurt aanleiding gaf tot een aantal conflicten, onder meer aangaande de ongelijkheid tussen het niet-universitair onderwijs en het

²⁶³ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.203-204

²⁶⁴ HOOGHE, M. en JOORIS, A. (1999), *Golden sixties: België in de jaren zestig 1958-1973*, Gent, 207p.

²⁶⁵ VANDENBROECK, M. (2004), pp.88-91

²⁶⁶ VERZELEN, W. (2005), p.106

universitair onderwijs. Als laatste is er de link tussen de scholingsgraad en de deelname aan politieke activiteiten. Democratisering en inspraak waren hot items, niet in het minst in de politiek. Steeds meer jongeren engageerden zich hiervoor.²⁶⁷

De toegenomen mobiliteit en de grootschaligere communicatiemogelijkheden voor iedereen - denken we maar aan televisie en auto - zorgden ervoor dat de wereld verkleinde. De introductie van betrouwbare anticonceptie had invloed op de seksualiteitsbeleving en leidde tot de zogenaamde (stille) seksuele revolutie. Bovendien werd de Belgische samenleving tijdens de jaren '60 geconfronteerd met een stroomversnelling in de eerder gestarte processen van ontkerkelijking en ontzuiling.

Na WOII ging de staat steeds zich steeds meer bemoeien met de samenleving, ook met het verzuilde sociaal werk (cf. ontstaansgeschiedenis), die na tien, vijftien jaar aanzienlijk wat overheidssubsidies ontving. Op deze manier raakte de overheid en het verzuilde bestel van het sociaal werk volledig met elkaar vervlochten. In het begin versterkte deze vervlechting de invloed van de zuilen op het beleid, op lange termijn leidde dit echter tot hun teloorgang. Door de toenemende invloed van de overheid, ook financieel, werd de macht van de verzuilde organisaties langzaam ondermijnd. Immers, 'wie betaalt, bepaalt.' Steeds vaker bleken de onderlinge verschillen tussen de gesubsidieerde instellingen niet zo groot en relevant te zijn. Tijdens het samenwerken in de professionele praktijk van alledag, smolten de levensbeschouwelijke beginselen als sneeuw voor de zon. Mede teweeggebracht door pluralistische gevoeligheid, gaf de kritische periode van de jaren '60 dus aanleiding tot de eerste ontzuilingverschijnselen. Daarbij speelde vanaf dan ook de autonome ontwikkeling van de Vlaamse en Waalse organisaties mee. Toch trad de ontzuiling niet zo ver door als in Nederland. De kerninstellingen van de verzuiling als het onderwijs, de vakbonden, ziekenfondsen en politieke partijen, bleven bestaan.²⁶⁸ Niet in het minst in het beheer van de sociale scholen - de Inrichtende Macht, de Beheerraad,... - zouden nog lange tijd de verschillende vertegenwoordigers van de zuil waaruit de school was ontsproten, zetelen.

In deze context ontstond, als reactie op de alsmaar toenemende rijkdom, de zogenaamde tegencultuur, die een aantal gevestigde zekerheden in vraag stelde en maatschappijkritisch was. Er was kritiek op de macht van maatschappelijke instellingen (het 'establishment') en verzet tegen de autoritaire gezagsdragers en de

²⁶⁷ HOOGHE, M. en JOORIS, A. (1999), pp.22-25

²⁶⁸ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.203-204; HOOGHE, M. en JOORIS, A. (1999), pp.12, 36-42; <http://canonsociaalwerk.be/1875helleputte/index.html> (25-06-2008)

gevestigde structuren. Door het optreden van de studentenbeweging en andere sociale bewegingen kwam deze kritiek in een stroomversnelling.

De 'buitenparlementaire oppositie' werd een nieuwigheid in de politiek en er werden verschillende actiecomités opgericht die zich bezighielden met maatschappelijke problemen als armoede, woningnood, de derde wereld, slechte toegankelijkheid van goede gezondheidszorg, milieu, buurtwerk, antimilitarisme, kindbescherming en psychiatrie. Doorgaans werd het kapitalistische systeem aangeduid als dé oorzaak van alle (sociale) problemen. Marx werd herontdekt en het neomarxisme trok veel belangstelling. Ook werd het startsein voor de tweede feministische golf gegeven.

Vanaf het midden van de jaren '60 staken zowel oude als nieuwe sociale bewegingen de kop op, zoals vakbewegingen, de studentenbeweging, de Vietnambeweging, de vredesbeweging, de Derdewereldbeweging, de Tweede Feministische Golf, homo- en lesbo-emancipatie en ga zo maar door. Vaak werden de 'oude' emancipatiebewegingen – bijvoorbeeld arbeiders – verondersteld hun doel bereikt te hebben.

Tevens zorgde de dekolonisatie voor de ontdekking van de derde wereld. Aan het begin van de jaren '60 domineerde nog duidelijk de missioneringsaanpak: wij, het westen, gaan helpen bij de armoedebestrijding in het zuiden. Vanaf de tweede helft van de jaren '60 trad de structurele aanpak op de voorgrond. Zo organiseerden de ontwikkelingsorganisaties voor het eerste een collectieve geldomhaling in 1965, namelijk SOS-Honger waaruit later de 11.11.11-acties zouden groeien. Vooral bij het studentenpubliek groeide de afstand tot de puur liefdadige acties en ging de aandacht steeds vaker naar de problematiek van de grondstoffenprijzen en de uitbuiting door de geïndustrialiseerde landen.²⁶⁹

Met de woorden van Verzelen kunnen we concluderen dat *'In de beweging van modernisering en wil tot aanpassing van de Belgische (vooral Vlaamse) samenleving aan de democratische ontwikkelingen, groeide de roep om een 'pluralistische' en meer open aanpak van maatschappelijke problemen en educatieve behoeften.'*²⁷⁰

²⁶⁹ HOOGHE, M. en JOORIS, A. (1999), p.35 en VAN DER LINDE, M. (2007), pp.204-208

²⁷⁰ VERZELEN, W. (2005), p.106

2. De veranderende hulpverlening

Het is duidelijk dat de hulpverlening werd beïnvloed door het nieuwe denken. Wat hield dit veranderende gedachtegoed voor het sociaal werk, en voor de hulpverlening in het algemeen, nu juist in?

Binnen de ontplooiing van de verzorgingstaat nam het aantal gesubsidieerde instellingen per werksoort in aantal en omvang toe, en bijgevolg ook de hoeveelheid professionals in het welzijnswerk. Bovendien ontstonden nieuwe werkterreinen; zowel op het vlak van nieuwe maatschappelijke fenomenen - bijvoorbeeld migranten, de derde wereld problematiek en vrije tijd voor jongeren - als reeds bestaande problemen - bijvoorbeeld verslaving.

Een tweede ontwikkeling was de steeds luider wordende kritiek op de gangbare opvattingen over de 'onmaatschappelijkheidsbestrijding'. Het werk *'Lof der onaangepaste: een studie in sociale aanpassing, niet-aanpassing en onmaatschappelijkheid'* uit 1961 van de Nederlandse socioloog Herman Milikowski, was voor veel hulpverleners in de late jaren '60 het symbool voor de gewijzigde inzichten. In deze studie ging Milikowski in de aanval tegen de gangbare opvattingen omtrent onmaatschappelijkheid. De courante denkbeelden gingen uit van de noodzaak tot aanpassing van 'ontmaatschappelijken' of 'asocialen' aan de 'normale', burgerlijke levenswijze. Daarentegen was Milikowski's mening dat men mensen diende te ondersteunen in hun emancipatiestrijd, in plaats van onmaatschappelijkheid te bestrijden. De asociale mensen moeten zich niet aanpassen aan de maatschappij, maar de asociale maatschappij moet zich wenden naar de behoeften van mensen. Met deze benadering zette Milikowski het gangbare analysekader helemaal op zijn kop. Ook veroordeelde zijn studie de directe, individuele hulpverlening, die het gedrag van de onmaatschappelijke aanpakke in plaats van voor meer structurele oplossingen te ijveren. Verder bekritiseerde hij de morele superioriteit van de hulpverleners tegenover hun cliënten. Men moest niet boven de cliënt staan (bevoogdende aanpak), maar samen met de cliënt, vanuit diens eigen kracht en cultuur, hem ondersteunen in zijn emancipatieproces. *'Met deze stellingname verwoordde Milikowski de stemming onder de jonge generatie hulpverleners, die zich afzette tegen bevoogdende autoriteiten en de legitimatie van het aanpassend maatschappelijk werk van de naoorlogse jaren niet meer accepteerde.'*²⁷¹

²⁷¹ VAN DER LINDE, M. (2007), p.224

Terwijl aanpassing en bemoeien taboe werd, werden verzet en emancipatie (eventueel zelfontplooiing) het nieuwe credo. Binnen de hulpverlening werd de paternalistische praktijk, waarvan het huisbezoek hét symbool was, verdreven. De nieuwe methodische norm was terughoudendheid. Dit alles bracht een veranderende taak voor de sociaal werker met zich mee. Deze ontwikkeling zette zich eerst door in Nederland.

Eind jaren '60 drong het maatschappijkritische denken en het antipaternalisme door in het brede sociale werkveld en de (sociale) opleidingen te België. Bovendien wonnen de sociale ambachten aan populariteit en stroomden een groot aantal jongeren uit de naoorlogse geboortegolf de opleiding binnen. In discussies over opleiding en beroep werden democratisering en politisering sleutelwoorden. Deze discussies vormden de aanzet voor het politiserende vormingswerk en groepswerk, en voor de emanciperende hulpverlening en trainingsprogramma's die in de jaren '70 en '80 zouden worden uitgewerkt. Met politisering doelde men op het feit dat men de *'inzicht in en verandering van structuren en machtsverhoudingen die worden gekenmerkt door sociale, economische, politieke en culturele ongelijkheid in verschil en macht'* trachtte te bewerkstelligen.²⁷² Deze analyse was noodzakelijk om een rechtvaardige samenleving te bekomen. Immers, in de analyse kwam de ongelijkheid het duidelijkst aan het licht en toonde het politieke en economische systeem zijn ware aard.

Deze kritische houding werd door de opkomst van de feministische beweging uitgebreid met aandacht voor ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen, migranten, homo's,... Vervolgens kwam in de jaren '90 het veelomvattende concept 'diversiteit' in gebruik.²⁷³

Een ander markant gegeven in deze periode is dat het sociaal-cultureel werk, binnen de ontplooiing van de welvaartstaat, haar gouden jaren beleefde.

Voor WOII liepen de sociaal-culturele activiteiten samen met de verschillende verenigingen van de arbeidsbewegingen en dus parallel met de verzuiling. Oorspronkelijk lag de klemtoon op de volksverheffing, later op arbeidsvorming (socialistisch) en op volksontwikkeling (katholiek). In de jaren '40 en '50 floreerde het verzuilde jeugdwerk en werd het sociaal toerisme een begrip.²⁷⁴ Vanaf de vijftiger jaren, maar vooral tijdens de jaren '60, kwam hier verandering – of beter: vernieuwing – in. Het vormings- en educatieve werk begon zich stapsgewijs van het verzuilde juk te ontdoen. Tevens bloeide verschillende specialismen binnen het sociaal-cultureel werk op, denk maar aan het vormings- en ontwikkelingswerk, club- en buurthuiswerk, opbouwwerk, jongerenwerk, volwassenenwerk, allochtonenwerk,

²⁷² VAN DER LINDE, M. (2007), p.225

²⁷³ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.219, 223-226

²⁷⁴ Met de term 'sociaal toerisme' beoogd men de vakantie voor gezinnen met een smalle beurs.

vrouwenwerk en ga zo maar door. Bovendien nam, parallel met het aantal sociaal-culturele voorzieningen, het aantal beroepskrachten sterk toe.

Illustratief voor deze verandering is de Stichting Lodewijk De Raet. Reeds opgericht in 1952 tracht deze organisatie pluralistisch en buiten de traditionele verenigingsstructuur te werken. Bovendien koos de vereniging voor nieuwe methoden en een eigenzinnige aanpak. In tegenstelling tot het traditionele volkshogeschoolwerk dat zich op persoonsvorming richtte, was de stichting gericht op het brede verenigingsleven in Vlaanderen. De klemtoon lag op modernisering, persoonlijke ontplooiing, mentaliteit en informatie. Tegen de achtergrond van deze nieuwe ontwikkeling speelden oude en nieuwe inzichten, namelijk pluralisme en *éducation permanente*. Ondertussen is dit laatste concept geactualiseerd in wat we vandaag de dag levenslang leren noemen. Waarschijnlijk nog sterker dan in de jaren '60 beïnvloed de idee van de *éducation permanente* de hedendaagse vormings- en opleidingswereld.²⁷⁵

Een laatste belangrijk ontwikkeling was de opkomst van het 'community development' of het maatschappelijk opbouwwerk als nieuwe sociaal werk methodiek. Reeds in de jaren '50-'55 werd het opbouwwerk in Europa experimenteel getest tijdens verschillende nationale streekontwikkelingsprogramma's. Vanaf 1960 werd de eenzijdige benadering op ontwikkelingsgebieden verlaten en ontplooidde het opbouwwerk zich meer tot een algemene voorziening. Pas in 1962 kwam deze nieuwe methodiek op het programma te staan van de 11e Nationale Conferentie voor Maatschappelijk Werk te Brussel. In de sfeer van de samenlevingsopbouw had Vlaanderen aanvankelijk twee aparte ontwikkelingskanalen: het buurtwerk en het streekopbouwwerk.²⁷⁶ De oorsprong van het buurtwerk ligt in de katholieke zuil. Zij zocht immers naar een (nieuwe) aansluiting bij bewoners in stedelijke achterstandsbuurten en de achterliggende armoedeproblematiek. Vanaf 1949 waren de eerste tekenen van dit soort werk aanwezig. Pas vanaf de jaren '60 zou deze methodiek in België opgang maken. De professionele ondertoon was die van 'volksontwikkeling' en het werd bijgevolg ook beschouwd als een element van het cultuurbeleid. Een vijventwintigtal buurtwerken richtten in 1967 de 'Federatie buurtwerk' op.

Bij het Belgische streekopbouwwerk lag de klemtoon vanaf het begin op een meer structurele aanpak, rechtstreeks geïnspireerd door de Nederlandse provinciale opbouwwerkorganen.²⁷⁷

²⁷⁵ VERZELEN, W. (2005), pp.111-112 en VAN DER LINDE, M. (2007), pp.225-228

²⁷⁶ Zoals de term reeds laat vermoeden, richt het buurtwerk zich tot werken in de buurt. Terwijl het streekopbouwwerk zich eerder richt op (grotere) gebieden (nl. streken).

²⁷⁷ <http://canonsociaalwerk.be/1967buurtenopbouwwerk/index.html> (07-06-2008) en VAN DER LINDE, M. (2007), p.227

De hulpverlening werd dus beduidend beïnvloed door de maatschappelijke ontwikkelingen en het veranderende gedachtegoed. Steeds meer kwam de traditionele hulpverlening (bevoogdende individuele hulpverlening) onder vuur te liggen. Toch kunnen we niet spreken van een radicale omzwaai. De individuele hulpverlening bleef bijvoorbeeld dominant, en de verworven nieuwigheden zouden zich nog verder ontwikkelen.

3. De Studentencontestaties van de jaren zestig

In het voorjaar van 1968 grepen in verscheidene landen een aantal studentenmanifestaties plaats. Ook België bleef niet gespaard. Waar studenten aanvankelijk de universitaire structuren in vraag stelden, sloeg de studentencontestatie in bepaalde middens om tot verzet tegen de toenmalige maatschappij. Na een paar maanden sloeg deze beweging in België van de universiteiten over op het niet-universitair hoger onderwijs, waaronder ook de sociale scholen. Zo werd op 28 oktober 1968 een staking en nationale betoging gehouden door de studenten van het sociale onderwijs. In de geest van de jaren '60 streefden de toekomstige sociaal werkers hoofdzakelijk naar de herwaardering van de opleiding, het diploma en het beroep, inspraak inzake de opleiding en de structuren van de scholen en een poging tot maatschappijanalyse.²⁷⁸

Deze eisen dienen gesitueerd te worden tegen de achtergrond van het jaren zestiger denken, maar ook in het kader van de herstructurering van het hoger onderwijs die begin jaren '60 van start ging.

3.1 Herstructurering van het niet-universitair hoger onderwijs

De jaren '60 waren voor het sociaal onderwijs een periode van onzekerheid. Daar de herstructurering van het Niet Universitair Hoger Onderwijs (NUHO) bepalend zou zijn voor het niveau van de sociale scholen, werd deze ontwikkeling vanaf 1960 door het merendeel van de sociale scholen op de voet gevolgd.

²⁷⁸ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.149-150

Het K.B. van 14 november 1962 betreffende de algemene regeling van de studiën in het hoger technisch onderwijs, deelde de opleidingen van het Hoger Technisch Onderwijs op in drie niveaus of graden. De opleiding handelswetenschappen kwam terecht in de derde graad, technisch ingenieur en architectuur in de tweede graad, en al de rest werd ondergebracht in de graad die bij wijze van troost de 'eerste' werd genoemd.²⁷⁹ Dit werd door de sociale scholen aanzien als een onlogische schikking. Immers, sinds 1952 werd de opleiding omwille van haar toelatingsvoorwaarden, programma en kwaliteit niet verbonden met een typische A2-opleiding, en bezat ze dus de "juridische" voorwaarden om in de tweede graad opgenomen te worden. Bovendien zou een graadsverhoging een gunstig effect hebben op het statuut en het barema van de maatschappelijke assistenten, en onrechtstreeks op het niveau van de nieuwe kandidaten. Het zwaarder geworden programma, door de programmavernieuwing van 1962, werd door de sociale scholen als bijkomende reden aangewend om in de tweede graad te komen. Vanuit diverse hoeken werd hier dan ook op aangedrongen. Onder meer door de Hoge Raad voor het Onderwijs van het Maatschappelijk Dienstbetoon, die haar hoop uitsprak dat, wanneer de duur van de opleiding zou worden opgetrokken tot vier jaar – zoals zij voorstelde – ook het niveau zou stijgen. Bijgevolg zou door deze stijging de opleiding in een hogere graad moeten komen, wat ook de nieuwe structuur zou zijn van het Hoger Onderwijs.²⁸⁰

3.1.1 Reactie van verschillende belangengroepen

Ook andere belangenverenigingen ageerden tegen bovenstaande hervormingen. Zoals oud-studentenorganisaties, beroepsverenigingen, studenten en de directies van de sociale scholen. Hieronder een voorbeeld uit het archief van het toenmalige Stedelijk Instituut.

De Franstalige beroepsvereniging 'Union Belge des Associations d'Assistants Sociaux' (UBAAS) trachtte in de eerste plaats een bind- en studiemiddel te zijn – waar we hier niet verder op in gaan. Belangrijker voor ons verhaal is dat UBAAS zichzelf bovendien omschreef als een actiemiddel. In deze sfeer ijverde de organisatie onder meer:

'Voor de gelijkschakeling van A2 en A1 diploma's.

Voor de overschakeling van de maatschappelijke assistenten naar de 2e categorie voor alle openbare betrekkingen.

²⁷⁹ FLEURBAEY, J. (1996), p.77

²⁸⁰ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.143-144

Dit laatste verzoek had betrekking op de gelijkschakeling van de barema's toegepast in de PMS-centra en in de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon. UBAAS kreeg hiervoor de steun van de Commissie van de Directies der Scholen en van de syndicaten. Deze laatste twee publiceerden reeds begin jaren '60 de "Nota betreffende de herwaardering van het barema: maatschappelijk assistent." Ze klaagden er over dat, niettegenstaande het feit dat het peil van de studie geleidelijk werd opgevoerd – zo getuigen de strengere toelatingsvoorwaarden, het uitvoeriger programma en het wetenschappelijker karakter van de opleiding – het barema van de maatschappelijke assistenten in de openbare diensten, uitgezonderd van enkele uitzonderingen, nooit aangepast was.

In deze nota lezen we ook dat *'de maatschappelijke assistenten maar al te vaak het gevoel hebben dat men zich niet om hen bekommert.*²⁸² Enkel de herwaardering van het barema kon volgens hen sociaal werkers de plaats in de maatschappelijke ordening toekennen die hen rechtmatig toekwam. Bovendien zou *'het niet verwezenlijken van deze herwaardering een belangrijke weerslag hebben en op de rekrutering en op de selectie van de scholen; de standing van het beroep zal nog dalen waardoor tenslotte, de doelmatigheid van de sociale diensten zal verminderen, hetgeen neerkomt op een sociale achteruitgang.*²⁸³

Bovenstaande aanklacht omtrent de dalende status van de opleiding en het beroep klonk vanaf de jaren '60 steeds luider. Ondanks het toenemende aantal studenten en beroepskrachten, klaagden maatschappelijk werkers over het feit dat hun professie niet genoeg gewaardeerd werd. Wat was hier aan de hand?

Uiteraard droeg de indeling van de opleiding in de laagste graad, en de niet zo hoge verloning, bij tot het miskennen van het beroep. Maar waarschijnlijk droeg ook de democratisering van het hoger onderwijs, waardoor steeds meer mensen over een (al dan niet universitair) diploma beschikten, bij tot de ontwikkeling dat het maatschappelijk werk een beroep 'als een ander' werd. Reeds vanaf haar ontstaan hing er een zekere sfeer van 'goed doen' rond het werk. Desondanks daalde de standing van het beroep naarmate de professionele hulpverlening, mede door de stijgende welvaart, vanzelfsprekend werd. Althans zo ervoeren een groot aantal sociaal werkers dit.

²⁸¹ Union Belge des associations d'assistants sociaux, Activiteitenverslag van U.B.A.A.S. met betrekking tot de jaren 1962/63

²⁸² Nota betreffende de herwaardering van het barema: maatschappelijk assistent (z.d.)

²⁸³ Idem

3.1.2 *Het eisenprogramma van de 22 sociale scholen*

Ook de studenten van de sociale scholen reageerden, onder meer door een staking en nationale betoging op 28 oktober 1968. Een aantal maanden later, op 20 februari 1969, werd door de studenten van de 22 sociale scholen het "Eisenprogramma van de sociale hoge scholen van België" gepubliceerd. Hierin werden een aantal eisen geformuleerd wat betrof het programma, de stages, de examens, de toelatingsvoorwaarden van de preselectie, de ongelijkheid tussen universitair en niet-universitair hoger onderwijs en de beleidsdeelname.

Overduidelijk dat dit eisenpakket een reactie was op het K.B. van 1962 dat de opleiding tot maatschappelijk assistent in een onzekere positie bracht. Meer nog hadden (ook) de studenten de hoop aangevat dat de naderende wet betreffende de algemene structuur van het Hoger Onderwijs hen in een betere positie zou brengen.

Bovenal vonden de studenten een systematische studie van de arbeidsmarkt noodzakelijk. Deze studie moest duidelijkheid geven over welke beroepen er door de maatschappelijke assistenten konden worden uitgeoefend, en *'welke beroepen specifiek tot de functie van de maatschappelijk werker behoorden en aldus een wettelijke bescherming nodig hadden.'* Zo vroegen zij de wettelijke erkenning *'van de functie en het barema van de maatschappelijk werker in functie van zijn taak, zijn specifieke rol en zijn opleiding.'*²⁸⁴

De taken die volgens de studie specifiek een opleiding sociaal werk vereisten, mochten volgens de studenten slechts uitgeoefend worden door gediplomeerde maatschappelijk werkers (cf. het concurrentiegevoel, waarover later meer). Bovendien mocht het barema nauwelijks afwijken van de barema's voor andere diploma's hoger onderwijs.

Vervolgens stelden de studenten een stapsgewijze reorganisatie van de opleiding voor in drie fasen, die uiteindelijk zou leiden tot een nieuwe structuur van het hoger onderwijs. In deze stadia werden regionale centra voorzien die tijdelijk avondonderwijs zouden verschaffen.

Dit avondonderwijs zou voor de afgestudeerden vanaf 1962, of voor de verantwoordelijken in een sociale dienst zonder diploma, gelijkgesteld worden met de daglessen van de tweede cyclus.

Op lange termijn was het de bedoeling dat de opleiding zou evolueren naar 3 cycli in de regionale centra. De 1e cyclus zou leiden tot het diploma maatschappelijk werker; ofwel individueel maatschappelijk werker, kandidaat maatschappelijk assistent, syndicaal werker of sociaal-cultureel werker. In de 2e cyclus werd men opgeleid tot licentiaat in het individueel maatschappelijk werk, in het sociaal-cultureel werk of in

²⁸⁴ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.150-151

het sociaal beleid. Uiteindelijk zou de 3e cyclus leiden tot het diploma van doktor in het individueel maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk of in sociaal beleid. De gediplomeerden van de 3e cyclus moesten *'beantwoorden aan de noodzaak van een prospectieve studie, aan een dringende behoefte van programmatie, planificatie en fundamenteel onderzoek naar de methodologie van het maatschappelijk welzijnszorg.'*²⁸⁵

Een andere krachtlijn uit het studentenprogramma was het verzoek tot een diepgaande programmawijziging, en wel tegen september 1969. Naast de optievakken als boekhouden, dactylografie, talen en wiskunde die voorzien moesten worden, dienden een aantal fundamentele lessen verplicht te blijven. Aan het eind van de opleiding moest er een thesis gemaakt worden, waarvan het onderwerp vrij gekozen werd. Bovendien waren de studenten voorstander van collectieve proefwerken en een vergoeding voor de gedane stages.

De studenten van de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon bekritiseerden het in voege zijnde examensysteem, dat dan ook afgeschaft moest worden. In plaats daarvan diende de jaarlijkse evaluatie te gebeuren op basis van een individueel dossier van elke student over diens medewerking aan discussies, groepswork, seminars en praktische werken. Verder ageerden de studenten tegen de ongelijkheid tussen het universitair en niet-universitair onderwijs op het vlak van studiebeurzen, studieleningen, onrechtstreekse financiële hulp en sociale voorzieningen als huisvesting, inschrijvingskosten, studentenrestaurants enzovoort. Ook ijverden zij voor inspraak in alle beleidsorganen. Een laatste belangrijke claim, was de eis tot oprichting van een studentencomité dat controle kon uitoefenen en vetorecht bezat. Dit comité diende hiervoor in het bezit te zijn van informatie over het doen en laten van de instelling. Deze informatie moest aan het comité de kans bieden om alternatieven voor te stellen of om zich te verzetten tegen het beleid. Bovendien moest het studentencomité de volledige vrijheid van syndicale actie waarborgen.

Ook vanuit andere hoeken werden analoge eisen geformuleerd. Onder meer door de Vereniging van Socialistisch Onderwijzend Personeel, die eiste dat ook het hoger onderwijs democratische georganiseerd zou worden. Desondanks zou blijken dat er nauwelijks rekening werd gehouden met de voorstellen van de studenten, van de directies of van de Hoge Raad.²⁸⁶ Vele studenten zouden gefrustreerd achter blijven.

²⁸⁵ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.152

²⁸⁶ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.149-155

3.1.3 *De wet van 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het Hoger Onderwijs*

Wegens de vele reacties kreeg een werkgroep in 1967 van de bevoegde minister de opdracht om, rekening houdend met het nieuwe programma, de overgang naar de tweede graad te realiseren. Ondanks de belofte van het Ministerie van Nationale opvoeding om tot een gunstig regeling te komen, werd de beslissing hieromtrent uitgesteld, vooral uit angst om hiermee een precedent te scheppen; en dat het Technisch Hoger Onderwijs bijgevolg zou evolueren naar twee in plaats van drie graden. Het Ministerie van Nationale Opvoeding wachtte dus de definitieve regeling voor het gehele hoger onderwijs, af. Deze regeling kwam er door de wet van 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het Hoger Onderwijs. Ook deze wet was van belang voor het niveau van de sociale opleidingen. De wet deelde het hoger onderwijs, met uitzondering van de universitaire opleidingen, onder in opleidingsvormen van het korte type en van het lange type. Het korte type bestond uit één cyclus en het lange type uit twee cycli. Met een cyclus bedoelden men het geheel van een studie over ten minste twee jaren verspreid.

Ondanks de talrijke reacties op het K.B. van 1960 werden de sociale scholen ondergebracht in het lange type, de laagste van de twee niveaus. Volgens een toevoeging op de wet bleef de mogelijkheid open om over te gaan naar de lange cyclus. In theorie was deze rangschikking dus niet definitief.

Uiteraard werd hierop verontwaardigd gereageerd door de diverse belangengroepen, niet in het minst door directies, leraren en studenten. Er was immers geen rekening gehouden met hun voorstellen of met de aanbeveling van de Hoge Raad. Bovendien waren zij ervan overtuigd dat deze nieuwe regeling zou leiden tot de degradatie van het beroep.²⁸⁷

Ook de beroepsverenigingen waren zwaar ontgoocheld.²⁸⁸ Opggericht begin jaren '70 had BeVeMa tot doel zoveel mogelijk maatschappelijke assistenten onder één vlag te verenigen, ten einde meer zeggings- en drukingsrecht te verkrijgen bij de

²⁸⁷ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.145-147

²⁸⁸ Daar vanaf de jaren '50 het maatschappelijk werk 'concurrentie' kreeg van andere sociale ambachten als sociale verpleegkunde, ontstonden een aantal verenigingen om hun terrein te verdedigen. Vaak waren het de sociale scholen en oud-studenten die het initiatief hiertoe namen. Overeenkomstig de tijdgeest bouwde deze organisaties zich uit binnen het verzuild bestel. Zo was er de Beroepsgroepering voor Katholieke Maatschappelijk Assistenten (BKMA) en de Socialistische Vereniging voor Sociale Werkers. Verder was er ook nog de Nationale Unie van Verenigde Maatschappelijk Assistenten (NUVEMA), de Nederlandstalige tegenhanger van UBAAS. Midden jaren '60 werd vanuit West-Vlaanderen de aanzet genomen om te fuseren, waarna de andere provincies, uitgezonderd Limburg en Brabant, volgden. Zo ontstonden twee verenigingen, namelijk de Nationale Beroepsvereniging van Maatschappelijke Assistenten (BeVeMa) en BKMA. BeVeMa bestond uit provinciaal zelfstandige afdelingen. Deze structuur was bepalend voor de latere fusie tot de Beroepsvereniging van Maatschappelijke Assistenten (BEMA) in 1973.
<http://canonsociaalwerk.be/1945beschermingsberoepsgroep/1945beschermdeberoepsgroep.html> (28-06-2008)

verdediging van hun beroepsbelangen.²⁸⁹ Hun denken en handelen werd grotendeels bepaald door de sfeer van de jaren '60 en '70. Zo stelden zij dat de tijd voorbij was dat ieder alleen, veilig binnen zijn eigen zuiltje, de strijd aanvatte. Bovendien waren zij ervan overtuigd dat ze leefden in een steeds meer open bloeiende wereld met een eerlijk streven naar democratisering, openheid en pluralisme. Het moest gedaan zijn met het individualisme en men moest solidair handelen.²⁹⁰

Bovendien maakte ook BeVeMa de link tussen het type opleiding en de status van het beroep:

*'Onze sociale hogescholen zitten nog steeds, ondanks de zware studie, structureel in de laagste categorie vast, wat vooral weerslag heeft op onze status van maatschappelijk assistent en op onze salarisregeling. Wij verdienen beter!'*²⁹¹

Het is opvallend dat de verschillende belangengroepen van het maatschappelijk werk hun voorgestelde wijzigingen slechts door middel van actie tot stand zagen komen. Zo wou BeVeMa een zeggings- en drukkingsgroep zijn, trachtte UBAAS naast een bind- en studiemiddel ook een actiemiddel te zijn, begon in de jaren '60 de Oost-Vlaamse beroepskamer voor maatschappelijk assistenten zich te verenigen om samen (solidair) te strijden, en het duurde dan ook niet lang vooraleer de studenten van de sociale scholen de straat op kwamen om hun ongenoegen te uiten. Bovendien hadden hun eisen voornamelijk betrekking op de opwaardering van de opleiding en diploma - in het kader van de herstructurering van het NUHO -, het herwaarderen van het beroep, onder meer door een hogere verloning, en inspraakmogelijkheden in de bestaande instellingen.

Een andere belangrijke deelnemer, waarschijnlijk de belangrijkste, aan de discussie waren de directies van de sociale scholen, al dan niet via de commissie der scholen. Zij werkten diverse voorstellen uit over hoe de opleiding er volgens hen diende uit te zien. Aangezien de stof zo uitgebreid was, was de meerderheid gewonnen voor een vierjarige opleiding. Bovendien moest de studie zich veel meer richten op de wetenschap en de techniek van het maatschappelijk werk, en bijgevolg mochten de cursussen welke niet rechtstreek betrokken waren op het beroep (bijvoorbeeld geschiedenis) geschrapt worden. De voortgezette opleidingen – waarover meer in § 4.1 Een Voortgezette opleiding? - dienden beter georganiseerd te worden om deze vervolgens verder uit te bouwen vergelijkbaar met de titel van doctor.

²⁸⁹ Nationale Beroepsvereniging van maatschappelijke assistenten ontwerp van statuut (1970)

²⁹⁰ BEKE, J. (1969), pp.6-8

²⁹¹ BEKE, J. (1969), p.6

De maatschappelijk werkers op beleidsniveau zouden dan degene kunnen zijn welke een voortgezette opleiding volgden. Hierdoor zouden de studies dan ook in het korte type opgenomen moeten worden.

Evenwel bleef men niet bij de pakken zitten, en werden ten aanzien van de wet uit 1970 diverse alternatieven geformuleerd. Zo was er het voorstel tot behoud en verbetering van het korte type, met eventueel bruggen naar de universiteit toe. Een andere suggestie was de fusie van bepaalde scholen voor het lange type, of zelfs volledige fusie (voor het lange en het korte type). Een laatste voorstel was de affiliatie met een universiteit, waarbij bijvoorbeeld de school het korte type bleef behouden. Hoewel er over deze alternatieven veel gediscussieerd werd, werd er weinigs concreet gerealiseerd.²⁹²

Ook Gerda De Bock nam actief deel aan dit debat. Ondanks het feit dat haar ideeën niet door iedereen gedeeld werden – zo was zij onder meer voorstander van aansluiting bij de universiteit – werd ook haar zienswijze meerdere malen gepubliceerd en besproken. Ook zij was van mening dat de bestaande opleiding vooreerst opgewaarderd diende te worden. Vervolgens kon de studie eventueel uitgebreid worden tot vier jaar. Indien de studie drie jaar zou blijven was zij voorstander van een nieuwe opleiding, naast de bestaande, welke maatschappelijk werkers moest opleiden op beleidsniveau. Deze opleiding zou kunnen doorgaan aan de scholen voor maatschappelijk werk of aan de universiteiten in de licentie sociologie of sociale pedagogiek, en dus niet in de kandidaturen. Zij werd daarom wel eens verweten twee niveaus maatschappelijk werkers te willen creëren, namelijk de 'werkers in het veld' en de 'werkers op beleidsniveau'.²⁹³

Gerda De Bock was dus één van de pleitbezorgers voor de uitbreiding van het onderwijs in maatschappelijk dienstbetoon naar de universiteiten:

*'Ik stel me alleen de vraag na 17 jaar ervaring met de opleidingen of de sektor sociale scholen gelijk heeft zich helemaal buiten en los van de universiteiten (en de eigen aard van wetenschappelijke bijdrage die deze kunnen leveren) te ontwikkelen. Voor alle andere disciplines en opleidingen zullen overigens tal van wederzijdse overgangen tussen het Hoger Technisch Onderwijs en het Hoger Universitair Onderwijs worden ingebouwd.'*²⁹⁴

²⁹² VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.168

²⁹³ SMET, M. (1969), pp.13-16

²⁹⁴ Brief aan De heer Roland Deswaene (1970)

Voor een behoorlijke uitbouw van de functie maatschappelijk werker was samenwerking met de universiteiten vereist:

*'Er wordt al te zeer vergeten dat wij met een zeer jong beroep te doen hebben – Als overgang is het normaal dat in afwachting dat voldoende mensen vanuit de eigen beroepsopleiding voldoende kaderscholing op universitair niveau krijgen mede beroep wordt gedaan op academische geschoolden voor de opleiding van beroepskrachten. In deze opleiding, ook binnen het hoger technisch onderwijs, lijkt het mij ook voor de toekomst een verder samenwerking met universitair gediplomeerden een winstpunt.'*²⁹⁵

Deze zienswijze past helemaal in het kader van de voortschrijdende verwetenschappelijking en professionalisering van opleiding en beroep in de jaren '60 en '70.

Het is dan ook niet vreemd dat Gerda De Bock te Gent hiervoor de aanzet zou geven. In 1970 werd haar directeursfunctie van het Stedelijk Instituut overgenomen door Leopoldina Van Dyck, en werd ze aangesteld als titularis van de cursus 'Wetgeving op de jeugdbescherming' aan de toenmalige Rijksuniversiteit van Gent. Dit onderzoek in de jeugdbescherming zou de basis vormen voor het 'Seminarie voor Sociale en Gerechtelijke Jeugdbescherming', dat in 1974 omgevormd werd tot 'Seminarie en Laboratorium voor Jeugdwezijn en Volwassenenvorming'. Deze herstructurering ging samen met de introductie van een nieuwe afstudeerrichting binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen, namelijk de optie sociale agogiek.²⁹⁶

²⁹⁵ Brief aan De heer Roland Deswaene (1970)

²⁹⁶ <http://www.sociale-agogiek.ugent.be/ndl/vakgroep.htm> (14-05-2008)

3.2 De invloed van de kritische jaren zestig

Hoe sijn de bovenstaande beschreven ontwikkelingen – onder meer de mentaliteitswijziging, de democratiserings- en de inspraakgedachte – nu door in het Stedelijk Instituut? En hoe manifesteerde zich dit?

3.2.1 Invloed van buitenaf

Als we het archiefmateriaal van deze periode doorbladeren, voornamelijk studentenbladen, een aantal losse brochures en brieven, valt het inderdaad op dat het gedachtegoed omtrent inspraak en verzet in het S.I.S.S. haar intrede deed. Bovendien kunnen we stellen dat tot midden jaren '60 deze nieuwe ideeën niet zozeer afkomstig waren van de studenten zelf, als wel van buitenaf. Het aantal kritische artikels in de studentenbladen bleef immers nog beperkt. Bovendien had het hierboven besproken eisenprogramma en de beroepsverenigingen ongetwijfeld impact. Ook de Vereniging der Vlaamse Studenten (VVS) speelde een markante rol.

Ontstaan in de jaren '30 als overkoepelende studentenbeweging, ging het VVS zich vanaf het eind van de jaren '50 steeds meer bezighouden met Vlaamse en sociale thema's.²⁹⁷ In de geest van de jaren zestig, stelden zij dat actie voor hun beweging steeds belangrijker werd. Twee slogans gaven deze actie weer: "*Gelijke kansen voor elke jongere*" en "*Een democratisch land, een democratisch onderwijs*".²⁹⁸ Tijdens de jaren '60 werd het VVS onderverdeeld in 5 centra: centrum Leuven, centrum Gent, centrum Brussel, centrum Antwerpen en centrum NUHO.²⁹⁹ Zo zetelden de afgevaardigden van het Gents Studentenkorp (G.S.K.) in de verschillende bestuursorganen en commissies van de VVS.³⁰⁰

Of er studenten van het SHISS lid waren van het GSK en of zij al dan niet deelnamen aan hun acties, is ons, wegens de beperktheid van het archiefmateriaal, niet helemaal duidelijk geworden. In een aantal artikels lezen we wel dat gedurende deze periode de SHISS studenten vertegenwoordigd waren in tal van proteststoeten.³⁰¹ Vermoedelijk circuleerden de brochures van deze goed georganiseerde beweging op regelmatige wijze in het SHISS. Vooral dan vanaf het midden van de jaren '60 omtrent het NUHO. Analoog met de reeds vernoemde belangenverenigingen hadden ook de actiepunten

²⁹⁷ http://www.vvs.ac/vvs/geschiedenis/geschiedenis_bis.htm (29-06-2008)

²⁹⁸ Gents studentenkorp (1965-1966), p.9

²⁹⁹ Niet Universitair Hoger Onderwijs (z.d.)

³⁰⁰ Gents studentenkorp (1965-1966), p.12

³⁰¹ Zie onder andere VAN DER POEL, C., De Morgen (1988); DE CALUWÉ, I. (2003); Z.n., Vooruit (1965)

van de VVS-GSK betrekking op sociale subsidies, efficiëntere studiebeurzen, de herwaardering van het diploma, ruimere academische vrijheid, sociaal geplande huisvesting, studieloon en voor democratisch onderwijs.³⁰²

Belangrijk voor ons verhaal is de rol van het VVS bij de introductie van het democratiseringsjargon in het Stedelijk Instituut, en al hetgeen hiermee gepaard ging. Uiteraard zal zij niet het enige element in deze ontwikkeling geweest zijn. Toch is het opvallend dat in het Stedelijk Instituut (en waarschijnlijk was dit ook het geval in de andere sociale scholen) deze 'nieuwe' gedachten in eerste instantie gelinkt werden aan de problematiek van het NUHO. Een problematiek die – zoals hieronder zal blijken – door het VVS-GSK werd aangegrepen om andere 'ondemocratische uitspattingen' aan te pakken. Zo zijn een aantal brochures, brieven en verslagen van en over het VVS-GSK afkomstig uit het SISS archief, doordrongen van het nieuwe denken. Deze hadden voornamelijk betrekking op de problematiek van het NUHO en handelen over *demokratisering*. Meerbepaald streefde het VVS *'als studentensyndikaat naar de demokratisering van het onderwijs om zo te komen tot een grotere democratie op elke gebied van onze samenleving.'*³⁰³ Ook het sociaal bewustzijn van de student, dat de laatste jaren aan belang had toegenomen, werd besproken. Verder vulden pluralisme, actie en ideologie het rijtje aan.³⁰⁴

Het bleef echter niet bij denken, het VVS ondernam ook actie. Zo lezen we in een aantal brieven en verslagen over een betoging tegen de onderwijspolitiek van de regering, omdat deze de budgetten voor Nationale Opvoeding had verminderd. Of over de oprichting van contactcommissies in de verschillende scholen om tot een open gesprek te komen met de professoren.³⁰⁵

Een ander frappant gegeven is het VVS-bulletin uit 1966 dat naar alle sociale scholen werd opgestuurd met het doel *'gegevens te verkrijgen die ons in staat stellen om enig idee te vormen van de toestand die er in Uw instituut heerst.'*³⁰⁶ Hierin werd onder meer verzocht een omschrijving te geven van eventuele problemen eigen aan het instituut. Er werd dus gepolst naar mogelijke ondemocratische 'uitspattingen' in de scholen om deze vervolgen te democratiseren. Zo is er de vraag of er al dan niet contact is tussen de directie en het presidium en of er bepaalde toestanden samen besproken worden.³⁰⁷ Bij het lezen van dit bulletin kan men zich niet ontdoen van de indruk dat men actief op zoek ging naar excessen - van het beleid - om hier vervolgens tegen te contesteren.

³⁰² Niet Universitair Hoger Onderwijs (z.d.)

³⁰³ Waarom? Daarom! (z.d.)

³⁰⁴ Idem

³⁰⁵ Brief aan de Voorzitters van de studentenverenigingen van de hoger scholen in de Gentse Agglomeratie (1965) en Verslag vergadering NUHO van 8 januari 1966

³⁰⁶ V.V.S.-bulletin (1966)

³⁰⁷ Idem

Een tweede ontwikkeling die we konden vaststellen in deze periode, was dat de studentenacties nog niet gericht waren op het beleid en de directie van het SHISS zelf, maar eerder op zaken van 'buitenaf'. Er waren immers aanleidingen genoeg om in tal van proteststoeten mee te lopen met een spandoek van het SHISS op kop. Toekomstige maatschappelijk werkers, vertrouwd met het democratiseringsjargon en al dan niet gesteund door hun leraren, begonnen zich te roeren.³⁰⁸

3.2.2 *De impact op het Stedelijk Instituut*

Aan de hand van de studentenbladen wordt hieronder nagegaan op welke wijze het veranderende gedachtegoed zich manifesteerde in het Stedelijk Instituut. Er is immers een evolutie waarneembaar in de gepubliceerde artikels.

Tot midden jaren '60 bevatten de studentenbladen voornamelijk veel ludieke artikels als verhaaltjes, aankondigingen van studentenclubactiviteiten, verslagen over schooluitstappen, vermelding van de stageplaatsen, mededelingen over de diverse clubs, schoolactiviteiten en VEMAS.³⁰⁹ Al bij al getuigden deze artikels nauwelijks van enige vorm van maatschappelijk engagement. Dat wil niet zeggen dat er in deze periode geen maatschappelijk engagement was in het Stedelijk Instituut. Integendeel! Meermaals werden in de school tentoonstellingen en projectdagen rond maatschappelijke thema's al buurtwerking ingericht. Of acties om geld in te zamelen voor een goed doel, bijvoorbeeld ten voordele van het Rode Kruis.³¹⁰ Maar dit gebeurde vooral in het kader van de opleiding, en dus niet buiten de schooluren op initiatief van de studenten zelf, zoals later het geval zou zijn. Daar het om een studentenblad gaat, en niet om een informatief tijdschrift, is dit bovendien niet zo verwonderlijk.

Wanneer we nu de studentenkranten van de jaren '50 en '60 doorlezen is een duidelijke kentering waarneembaar.³¹¹ Vanaf het midden van de jaren '60 breidde de redactie haar repertoire uit, en verschenen naast de ludieke artikels ook informatieve stukken omtrent de hulpverlening, het antimilitarisme, de maatschappijkritiek enzovoort.

³⁰⁸ VAN DER POEL, C., *De Morgen* (1988)

³⁰⁹ Zie de verschillende studentenbladen vanaf 1956 tot 1957 (zonder naam) en *De SISSER* van 1962 tot 1964

³¹⁰ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1971/1972.

³¹¹ In de jaren '50 hadden de studentenbladen van het SISS geen naam. Begin jaren '60 startte men met *De SISSER*, om dan midden jaren '60 te veranderen in *De Prikkel*. Zie: Inhoud van deze bundel.

Reeds aan het begin van de jaren '60 had deze evolutie zich ingezet, en verschenen zeer sporadisch de eerste artikels als *'Hanteren van principes'*³¹², *'Studentenstoet van het Gentse Studenten Korps'*³¹³ en *'De waarde van het algemeen beschaafd Nederlands en standpunt van de maatschappelijke assistent.'*³¹⁴ Midden jaren '60 nam dit soort van artikels zienderogen toe. Bovendien veranderde het blad van naam in 'de Prikkel', en in datzelfde jaar beweert de studentenclub *'IETS MEER te kunnen zijn dan een boemelklub.'*³¹⁵

Vanaf dan verscheen een hele resem maatschappijkritische en maatschappij geëngageerde artikels. Zo lezen we over *'Het verzoek om vrijstelling van de militaire dienst'*³¹⁶, *'Kan de maatschappelijke assistent meewerken aan een opbloei der maatschappij?'*³¹⁷, *'Een nabeschoouwing naar aanleiding van gesprekken met een twaalfstal Provoos in Arteveldestad'*³¹⁸, *'ontwikkelingshulp – community development'*³¹⁹, *'Indrukken uit Canada en de USA'*³²⁰ over SHISS studenten die hielpen plukken op de tabaksplantages. Verder was er ook nog *'"Populorium Regressio" of requiem van een stukadoor'*³²¹ over maatschappijkritiek, *'Kontakt door communicatiemiddel'*³²² dat kritiek had op de hedendaagse maatschappij en een artikel over het NUHO.³²³

Dat de studenten kinderen van hun tijd waren, blijkt ook uit de sfeer waarin de artikels geschreven werden. Zo schrijft een student in het schooljaar 1965-1966:

*'(...) Want, diep en nauw menselijk contact is meestal de grootste bron van vreugde en is immers de basis die het leven als zinvol doet ervaren. Wie houdt er niet van, naar ervaringen te luisteren van mensen die er veel hebben en te discussiëren met leeftijdsgenoten?'*³²⁴

³¹² "Het Hanteren van principes", in: De SISSER (december 1963)

³¹³ "Studentenstoet van het Gentse Studenten Korps", in: De SISSER (december 1963)

³¹⁴ "De waarde van het algemeen beschaafd Nederlands en standpunt van de maatschappelijke assistent", in: De SISSER (1964 nr.3)

³¹⁵ "Het nut van een studentenklub", in: De Prikkel (1965-1965 nr.2)

³¹⁶ "Verzoek om vrijstelling militaire dienst", in: De Prikkel (1965-66 nr.4)

³¹⁷ "Kan de maatschappelijke assistent meewerken aan een opbloei der maatschappij?", in: De Prikkel (Jrg. 1966-1967 nr.2)

³¹⁸ "Een nabeschoouwing naar aanleiding van gesprekken met een twaalfstal Provoos in Arteveldestad", in: De Prikkel (Jrg. 1966-1967 nr.2)

³¹⁹ "Ontwikkelingshulp – community development", in: De Prikkel (1967-1968 nr.1)

³²⁰ "Indrukken uit Canada en de USA", in: De Prikkel (1967-1968 nr.1)

³²¹ "'Populorium Regressio" of requiem van een stukadoor', in: De Prikkel (1967-1968 nr.3)

³²² "Kontakt door communicatiemiddel", in: De Prikkel (1967-1968 nr.3)

³²³ "NUHO", in: De Prikkel (1967-1968 nr.3)

³²⁴ "Onze tijd schenkt een ruime plaats aan groeps- en ploegactiviteiten", in: De Prikkel (1965-66 nr.4)

Of nog:

*'In de literatuur die de dagdagelijkse slik-en bladerkranten ons voorschotelen vindt men soms wel woorden als "sociaal bewustzijn" en "democratische verantwoordelijkheidszin". Deze woorden hebben een mooie maatschappelijke back-sound, maar wat de geschaafde bewoners van onze hongerende planeet ervan maken klinkt niet zo hoopvol voor de toekomst...'*³²⁵

En:

*'de essentiële taak van de student is kritiek uit te oefenen op de maatschappij (...)*³²⁶

Nu en dan werd door een aantal studenten in de studentenbladen geklaagd over het feit dat de (SHISS) studenten te weinig interesse hadden voor de NUHO-problematiek en de samenleving in het geheel. Naar eigen zeggen kon men *'op te weinig belangstelling rekenen.*³²⁷ Hiermee willen we wijzen op het feit dat hoogstwaarschijnlijk niet alle studenten een dergelijk engagement opnamen. De artikels gepubliceerd in het studentenblad waren voor en door studenten, maar wellicht waren het vooral de meest engageerde studenten die hun pen de vrije loop lieten. Bijgevolg werd onverschilligheid of zelfs andere opinies nauwelijks weergegeven in de studentenbladen.

Een andere bedenking die wij ons maken, is dat de dingen zeer zwart/wit voorgesteld werden in de artikels. Bovendien waren deze vaak ideologisch en links getint, wat te kaderen valt in de toenmalige tijdgeest.

We kunnen besluiten dat de woelige jaren '70 reeds midden jaren '60 werd ingeluid. Aan de hand van buitenlandse en binnenlandse voorbeelden, stelden de toekomstige sociaal werkers de maatschappelijke ordening in vraag. Voor de studenten waren er aanleidingen genoeg om in tal van proteststoeten mee te lopen met een spandoek van het SHISS, niet het minst voor meer inspraakmogelijkheden. Alhoewel deze beroering niet altijd enthousiast onthaald werd, leefde en manifesteerde het SHISS zich en getuigde het van maatschappelijke betrokkenheid.³²⁸ Ons onderzoek heeft bovendien aangetoond dat het verzet (voorlopig) enkel betrekking had op zaken buiten de schoolmuren, zoals het NUHO, het antimilitarisme enzovoort.

³²⁵ "Over cactussen en andere prikkels", in: De Prikkel (1967-1968 nr.1)

³²⁶ "De Student", in: De Prikkel (1967-1968 nr.3)

³²⁷ Zie onder andere De Prikkel (1967-1968 nr.3)

³²⁸ DE CALUWÉ, I. (2003)

Ondanks het feit dat ook het schoolbeleid meer en meer onder vuur kwam te liggen, werd hiertegen nog niet geprotesteerd. Hierbij dienen we wel aan te merken dat we voor de periode '68-'72 geen studentenbladen hebben teruggevonden. Bijgevolg hebben we niet kunnen achterhalen hoe de studentencontestatie van de sociale school in het voorjaar 1969 beleefd werd aan het SHISS; en of er al dan niet reeds gereageerd werd tegen het beleid. Hiervoor hebben we geen aanwijzingen gevonden in het andere archiefmateriaal.

Pas in de jaren '70 zouden de studenten zich effectief richten tot al datgene wat autoriteit uitstraalde en bijgevolg meteen de stempel 'ondemocratisch' kreeg, niet in het minst de eigen school. Na de rimpelloze jaren werd een periode van contestatie, bezetting, onrust en staking ingeluid. Het Stedelijk Instituut zou het uithangbord van de studentenstrijd worden.³²⁹

4. De Opleiding

4.1 Een voortgezette opleiding?

Daar sociaal werkers steeds meer met specifieke taken te maken kregen, klonk de roep vanuit het veld om verdere professionalisering na de basisopleiding steeds luider.³³⁰ Wegens de democratisering van het onderwijs studeerden bovendien steeds meer gediplomeerden verder aan de universiteit of andere scholen.

Reeds in 1951 werd tijdens de 3e Nationale Conferentie voor Maatschappelijk Hulpbetoon te Brussel, gesproken over eventuele voortgezette opleidingen voor gediplomeerde maatschappelijk werkers. Pas in de jaren '60 werd door het Nationaal Centrum tot Bevordering van het Maatschappelijk Werk een tweede poging ondernomen. Met de steun van alle Belgische sociale scholen, de Stichting Julie Renson³³¹ en de Ministeries van Sociale Voorzorg en van Justitie, ging een voortgezette opleiding in 1964 van start die zowel voor Frans- als Nederlandstalige bedoeld was. Ook vanuit beleidshoek, meer bepaald het Ministerie van Justitie, was er vraag en steun voor deze opleiding. De wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie en de nieuwe jeugdbeschermingwet van 8 april

³²⁹ Roskam, P. (1995)

³³⁰ VERZELEN, W. (2005), p.117

³³¹ De Stichting Julie Renson werd in 1957 opgericht, en is een organisatie ten dienste van geestelijke gehandicapten. Reeds verschillende malen had zij in dienst zijnde sociaal werkers voor een gespecialiseerde methodiektraining naar het buitenland gestuurd. De ervaring wees echter uit dat dit zowel financiële als taalmoeilijkheden tot gevolg had, en daarom werd naar andere scholingsmogelijkheden uitgekeken. VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.133 en <http://www.julierenson.be/files.accueiln.html> (19-07-2008)

1965 vroegen immers om maatschappelijke werkers met bijzondere deskundigheid in diagnose en hulpverlening. In de praktijk, namelijk tijdens aanwervingen in deze sectoren werd echter nauwelijks rekening gehouden met het al dan niet in bezit zijn van een getuigschrift van voortgezette opleiding.

In samenwerking met een aantal professoren van de Leuvense universiteit, werd in 1963 door de groep van Vlaamse Katholieke scholen gestart met een eerste voortgezette opleiding in België. Ook andere sociale scholen gingen reeds begin jaren '60 van start met een eigen voortgezette opleiding. Van begin af aan was men de mening toegedaan dat niet elke sociale school dergelijke scholing zou mogen inrichten, en dat er meer duidelijkheid moest zijn over deze opleidingen. Deze problematiek werd dan ook in 1964 een uitdrukkelijk thema op de 13e Nationale Konferentie voor Maatschappelijk Werk.³³²

De voortgezette opleidingen in Vlaanderen hebben zich niet zo ruim en succesvol weten uit te bouwen als in Nederland. Niet zo succesvol, omdat dergelijke opleiding in Nederland meestal leidde tot een rechtstreeks 'civiel effect'. Hiermee bedoelen we dat deze voortgezette opleiding leidde tot promotie, of tot een weg naar het onderwijs. Op enkele uitzonderingen na heeft de voortgezette opleiding dat statuut niet weten te bemachtigen in België.³³³

In de jaren '60 namen dus een aantal sociale scholen het initiatief om een eigen voortgezette opleiding in te richten. Deze trend moeten we ook plaatsen tegen de achtergrond van de herstructureringen in het hoger onderwijs en, parallel hiermee, het streven van de sociale scholen voor de opwaardering van de opleiding. Ook de vraag vanuit het veld, om de opleiding te concentreren op specifiekere taken, meer theorieonderricht aan te bieden, en verdere professionalisering door te voeren, droeg bij tot deze evolutie. Bovendien zou de steeds luidere roep naar vorming van beroepskrachten op beleidsniveau in de jaren '70 leiden tot het organiseren van een universitaire opleiding - zie hiervoor § 3.1.3 De wet van 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het Hoger Onderwijs.

³³² VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.132-133

³³³ VERZELEN, W. (2005), p.117

4.2 Psychologische en pedagogische assistenten vullen de rangen aan

Het Stedelijk Instituut ging in 1961 van start met twee aanvullende opleidingen voor gediplomeerde maatschappelijk assistenten: de éénjarige opleiding tot pedagogische assistent en de éénjarige opleiding tot psychologische assistent. Meteen werd de sociale school omgedoopt tot het Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie (SISPPS).

In de jaarverslagen van de school en de stad Gent duiken deze twee nieuwe afdelingen vanuit het niets op. Gedurende de twee jaar dat deze opleiding werd aangeboden, werd bovendien enkel melding gemaakt van het leerlingenaantal.³³⁴ Het is dan ook gissen naar hun ontstaansreden.

De (methodiek van) sociale wetenschappen, en dan vooral de psychologie, namen in deze periode een enorme sprong voorwaarts. De testpsychologie, ontwikkelingspsychologie, industriële psychologie..., werden enthousiast ontvangen in de sociale sector. De vrij recente opleidingen tot psychologisch of pedagogisch assistent waren een mooie kans voor het Stedelijk Instituut om haar opleidingsaanbod op een eenvoudige wijze uit te breiden. Immers, deze driejarige opleidingen werden aan het SISPPS aangeboden als aanvullende opleiding van één jaar. Bovendien nam het leerlingenaantal hierdoor toe. Aangezien het SISPPS tijdens deze periode over genoeg leerlingen beschikte, en beide voortgezette opleidingen reeds twee jaar nadien werden geschorst, is het vrij onwaarschijnlijk dat dit argument zwaar doorwoog. Toch is het opvallend dat men in 1961 met deze opleidingen startte, hetzelfde jaar dat het Arteveldeplein voor de eerste maal jongens toeliet!³³⁵ Waarschijnlijk was het dus toch een manier om zich qua opleidingsaanbod te onderscheiden van andere sociale scholen, en dan vooral van het KVMW.

Voor het schooljaar 1961-1962 schreven zich 9 psychologisch assistenten in, waarvan er 6 afvielen tijdens het jaar, en 5 pedagogische assistenten, waarvan er slechts 1 afviel. Het daaropvolgende jaar werden 8 psychologische assistenten ingeschreven. Daarentegen werden in de jaarverslagen van de school en de stad Gent de pedagogische assistenten niet meer vermeld. Het jaar nadien zijn de twee opleidingen uit de verslagen verdwenen.³³⁶

³³⁴ Jaarverslag Stad Gent (1962), p.229 en Jaarverslag Stad Gent (1963), p.229

³³⁵ FLEURBAEY, J. (1996), pp.59-61

³³⁶ Jaarverslag Stad Gent (1962), p.229; Jaarverslag Stad Gent (1963), p.229; Jaarverslag Stad Gent (1964), p.234; Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1961-62;

Daar het SISPPS van het Ministerie van Openbaar Onderwijs nooit antwoord had ontvangen - ook niet negatief - op hun vraag tot erkenning, werden deze twee afdelingen na twee schooljaren reeds geschorst. Ook bij andere sociale scholen was dit net zo gelopen.³³⁷ Bijgevolg werden deze aanvullende jaren niet gesubsidieerd, wat een extra kost voor de stad zou betekenen. Waarschijnlijk speelde ook de invoering van het nieuw programma in 1962 een rol. Deze programma-invoering bracht immers heel wat extra administratief werk teweeg.

Aanvankelijk was het de bedoeling van het Stedelijk Instituut om deze opleidingen opnieuw in te richten. Bovendien richtte het SISPPS ook andere activiteiten in, zoals cursussen voor opvoeders, studieonderzoek en voordrachtscyclussen. Dit gebeurde wel niet in de vorm van volledige opleidingen. Op deze manier hoopte de school dat haar bredere benaming Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, gerechtvaardigd zou blijven. Ook hieruit blijkt dat het Stedelijk Instituut haar aanbod wou uitbreiden met het doel zich te onderscheiden van andere sociale scholen. Bovendien trachtte ze deze uitbreiding te bewerkstelligen door mee te gaan met de nieuwe trends. Het ministerie was hier echter niet mee akkoord en de termen 'psycho- en pedagogische' mochten vanaf het schooljaar 1965 niet meer voorkomen in de naam. Daar de bedoelde afdelingen niet meer ingericht werden, zou dit enkel maar voor verwarring zorgen.³³⁸

Dit voorval is een goede illustratie voor de concurrentie die er heerste tussen de sociale scholen, meer bepaald tussen de diverse nieuwe sociale opleidingen die in de jaren '50 en '60 het licht zagen. Zo werden de opleidingen tot sociale adviseurs, sociaal verpleegkundigen, psychologische en pedagogische assistenten als concurrentie van het maatschappelijk werk beschouwd. Dit waren immers beroepen waarvan het werkterrein overlapte met deze van het maatschappelijke werk. Bovendien waren sommige van deze nieuwe richtingen vier jaar, waardoor ze in de tweede graad terecht kwamen, wat niet het geval was voor het maatschappelijk werk. Vaak was dit stof tot hevige discussies tussen het beleid en de scholen, zoals bijvoorbeeld de opleiding tot sociaal adviseur.³³⁹

De psychologische assistenten werden opgeleid tot 'assistenten' van artsen of universitair geschoolde psychologen. Ze werden voornamelijk getraind in het afnemen van testen (vaak collectief) en het corrigeren en verwerken (normeren) van de uitslag.

Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1962-1963; Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1963/1964

³³⁷ Brief aan Mevrouw de Directrice (1963) en Brief aan Mevrouw P. Van Ursel (1963)

³³⁸ Brief aan De Heer V. Geens (1965); Brief aan Mevrouw G. De Bock (z.d.); Brief aan De Heer Burgemeester van de Stad Gent (1965)

³³⁹ Zie hiervoor: VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.65-66

Het ontwerp en de interpretatie van de testen werd aan de universitair geschoolden overgelaten.³⁴⁰ In het aanvullend jaar werden daarom diverse soorten psychologie (gezinspsychologie, pedagogische psychologie, dynamische psychologie...) en verschillende methodes (toegepaste statistiek, testpraktijk, studies van milieus,...) onderwezen. Stage en een scriptie vulde het lessenrooster aan. De pedagogische assistenten kregen ongeveer hetzelfde programma voorgeschoteld, maar dan met meer vakken pedagogie in plaats van psychologie. Door het zware lesprogramma van een 30tal uur per week haakten heel wat leerlingen, die bovendien meestal reeds tewerk gesteld waren, tijdens het jaar af. Gerda De Bock sprak er dan ook over om deze lessenregeling te herzien.³⁴¹

4.3 Het leerlingenaantal

Zoals we reeds vermeld hebben, kregen maatschappelijk werkers voet aan de grond in de jaren '60. Vanuit een bepaald ideaalbeeld, de groeiende verzorgingsstaat - welzijn en zorg werd steeds meer het domein van de overheid - en de opgang van het maatschappijkritisch denken en handelen, werd de opleiding bijzonder populair in België en omstreken. Lode Van Severen stelt in zijn onderzoek dat er in het schooljaar 1959-1960, 1.410 studenten sociaal werk waren, bijna tien jaar later, in 1968-1969, waren dit er 3.082! Wat, zo concludeert Van Severen, een bijzondere toename van 2,18 is! Ook in Nederland was dit het geval.³⁴²

In het Stedelijk Instituut nam het aantal studenten toe van 66, aan het begin van de jaren '60, tot 124, aan het eind van de jaren '60. In de schooljaren 1959-1960, 1961-1962 en 1962-1963 nam het aantal studenten af met respectievelijk 10, 13 en 6 leerlingen. Op het eerste zicht lijkt dit niet zo drastisch. Wanneer we nu het leerlingenaantal eind jaren '50 vergelijken met het leerlingenaantal van een paar jaar later, blijkt dit aantal evenwel geslonken van 80 naar 60!

Er zijn niet direct concrete aanwijzingen voor deze toch wel grote terugval. Een enkele reden die we kunnen bedenken is de toelating van jongens op het KVMW vanaf 1961. Toch was de daling reeds voordien ingezet. Daar het Stedelijk Instituut reeds in 1961 twee nieuwe afdelingen inrichtte werd deze afname deels opgevangen (zie rode lijn).

³⁴⁰ http://nl.wikipedia.org/wiki/Psychologisch_assistent (18-06-2008)

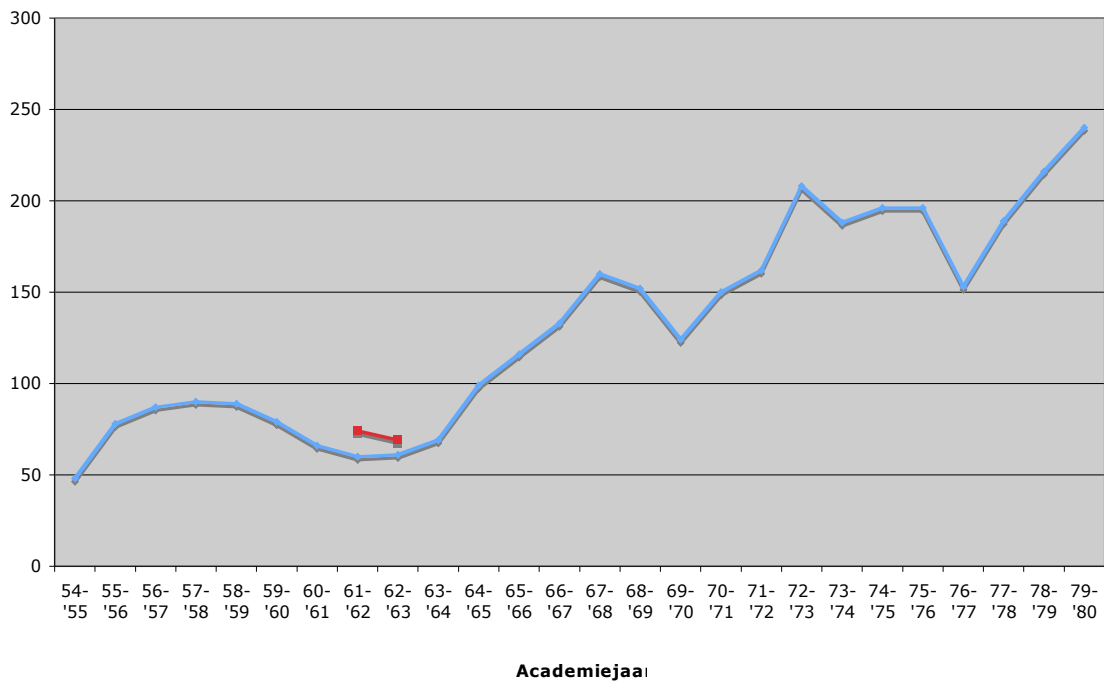
³⁴¹ Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1961-1962, Afdeling psychologische assistenten - in instantie van erkenning en Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1961-1962, Afdeling pedagogische assistenten

³⁴² VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, p.170

Vanaf het midden van de jaren '60 neemt het leerlingen aantal weer gestaag toe. Deze evolutie is zoals hierboven beschreven een algemene trend in de jaren '60.

In de jaren '70 zien we het aantal leerlingen duidelijk afnemen in periode van crisis – waarover meer in volgend hoofdstuk.

Studentenaantal van het Stedelijk Instituut '50-'70³⁴³

Blaue lijn: Totaal leerlingen

Rode lijn: Totaal leerlingen, psychologische en pedagogische assistenten meegerekend

³⁴³ Jaarverslagen Stad Gent (1954 tot 1981)

4.4 De programmavernieuwing van 1962

In 1962 gaf de Hoge Raad aan een werkgroep de opdracht een nieuw programma te ontwerpen. Er zijn verschillende verklaringen voor het feit dat minder dan tien jaar na de grondige wijziging van 1952 reeds een nieuw programma ingevoerd werd. Ten eerste werd de eigenheid van het maatschappelijk werk als psychosociale hulpverlening binnen het geheel van de hulpverlenende activiteiten duidelijk. Tegelijk tekende zich binnen dit maatschappelijk werk – meer dan vroeger – verschillende taken af, volgens de principes van het social casework en social groupwork. Een tweede reden ligt in de systematische uitbreiding van de actiegebieden van het maatschappelijk werk, bijvoorbeeld onderwijs, sociologisch onderzoek, gerecht,... Als laatste was er de toename van de methodieken. De effectiviteit van het casework voor bepaalde interventies werd niet meer betwist, deze van groupwork drong intussen snel door, vooral bij de hulpverlening aan sociaalonaangepasten, bijvoorbeeld alcoholiekers. Bovendien had zich in de vijftiger jaren een nieuwe methode ontwikkeld: het 'community development work' of het maatschappelijk opbouwwerk.³⁴⁴

Na onderzoek door de 'commissie van de directies der scholen' was het programmavoorstel in 1962 klaar, en werd het door de Hoge Raad overgemaakt aan het Ministerie van Nationale Opvoeding. Vervolgens beloofde het Ministerie van Justitie hieromtrent een commissie samen te stellen, wat in werkelijkheid niet gebeurde. In afwachting werd via Ministeriële omzendbrieven vanaf augustus 1962 het programma-ontwerp jaar per jaar ingevoerd. Een K.B. kon kwam er ditmaal echter niet.³⁴⁵

Welke waren nu de algemene kenmerken van dit nieuwe lessenrooster?

In vergelijking met vorig programma nam het aantal uren toe; 840 uur in het eerste jaar, 900 uur in het tweede jaar en 270 uur in het derde jaar. Bovendien werd het grote aantal theorievakken gegroepeerd tot een kleiner aantal clustervakken, van telkens meerdere uren. Op deze manier nam het aantal vakken af: van 17 naar 8 in het eerste jaar en van 18 naar 10 in het tweede jaar. Evenwel werd het aantal uren (op geschiedenis na) behouden in het eerste studiejaar. Onder andere filosofie, psychologie, sociologie, en recht verzamelden men in één vak van telkens 2 uren per week. De meeste van deze theorievakken werden vervolgens in het tweede jaar

³⁴⁴ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.134-135

³⁴⁵ Een nieuwe Ministeriële omzend brief verscheen op 9 juni 1965 die de globale (voorlopige) goedkeuring inhield van het programma van 1962. Dit in afwachting van een definitief K.B., dat er uiteindelijk nooit zou komen.

uitgediept, zo werd filosofie sociale filosofie, recht sociaal recht, economie sociale economie, enzoverder...

Daarnaast kwamen ook de methodiekvakken aan bod; individueel maatschappelijk werk, groepmaatschappelijk werk én maatschappelijk opbouwwerk. In het derde jaar werden deze methodiekvakken voortgezet door een grondige scholing in één van deze methodes, volgens de keuze van de student en in aansluiting met zijn praktijkwerk. Vanaf het schooljaar 1963-1964 werden geen specialisaties meer voorzien in het tweede jaar. In plaats daarvan werden een aantal keuzevakken ingelegd in het derde jaar. Nieuw is dat de meeste sociale scholen deze vakken groepeerden in zogenaamde opties of studierichtingen, en aldus ontstond het maatschappelijk werk, het medisch-maatschappelijk of psychiatrisch maatschappelijk werk, het personeelswerk of personeelsbeleid, het sociaal beleid en het (sociaal) cultureel (vormings)werk. Het derde jaar werd dus het jaar van de keuzes, maar dan rond één methodiek of rond een combinatie van één methodiek en één werkterrein. In dit laatste jaar werden bijgevolg weinig verplichte algemene vakken voorzien. Men had de keuze tussen minimum 5 en maximum 20 uur per week, door de school in te leggen keuzevakken. Bovendien werd voor het eerst de individuele supervisie opgenomen in het lesprogramma. Minstens 1½ uur per week diende besteed te worden aan de individuele (stage) begeleiding van de student.

Opvallend is ook het groot aantal psychologische en sociologische vakken. Daar in het vorige programma eerder de nadruk lag op inleiding in de sociologie en de studie van de onderzoeksmethodes, kwam in dit nieuwe programma eerder bijzondere vraagstukken in de sociologie, gezinssociologie en/of arbeidersociologie aan bod. Immers, de scholing tot maatschappelijk werkers had niet tot doel mini-sociologen te vormen, maar wel sociaal werkers met voldoende inzicht in de invloed van de samenleving op het individu. Het nieuwe programma poogde hierop een aangepaster antwoord te geven, al hing natuurlijk veel af van de docent van het bewuste vak.

Een aantal verplichte en facultatieve vakken bleven voorzien, en ook het praktijkwerk omvatte nog steeds seminaries, oefeningen, bezoeken en stages. Nieuw was wel dat geen stages meer ingelegd mochten worden buiten het schooljaar (de zomerstages), waardoor een betere begeleiding door de school mogelijk werd. Bovendien werd de 13 maanden stage verminderd tot 10 maanden. De eindverhandeling die moest afgestemd zijn op de eigen stage en op het doelmatige gebruik van de methoden en technieken van het maatschappelijk werk, kwam op 1/3 punten van het jaartotaal te staan.

Als laatste werd de centrale examencommissie te Brussel afgeschaft en deze werd vervangen door een schoolcommissie onder het toezicht van het Ministerie van Justitie, die in praktijk nog weinig toezicht uitoefende.³⁴⁶

4.4.1 *Het SISPPS in de programmavernieuwing*

Net zoals alle andere Belgische sociale scholen, ging ook het Stedelijk Instituut het schooljaar 1962-1963 van start met het voorgestelde nieuwe programma in het eerste jaar. De oude tweede- en derdejaarsuurroosters werden voorlopig behouden.

Het voorgestelde lesprogramma werd grotendeels overgenomen en aangevuld met cursussen uit het oude uurrooster. Nog steeds beoogde het eerste jaar de oriëntering van de student. Nieuw in dit eerste studiejaar waren de 'technische vakken behorende tot de methodologie'; groepsspelen, rapportage en gesprekstechnieken werden (samen) 5 uur per week onderwezen. Opvallend is het groot aantal sociologische-, psychologische- en rechtsvakken, onder meer omdat het SISPPS haar minimumprogramma aanvulde met deze vakken.

Daar het nieuwe programma door het Ministerie van Justitie geleidelijk werd opgelegd, vielen de specialisaties in het schooljaar 1963-1964 weg, en werd in het daaropvolgende academiejaar van start gegaan met de optionele cursussen. In het gemeenschappelijk tweede jaar kwamen de professionele methodes casework (2 uur), groupwork (½ uur) en community organisation (½ uur) aan bod. Ondanks de introductie van nieuwe methodieken, bleek de individuele hulpverlening dus nog steeds dominant te zijn. Vervolgens dienden de studenten in het derde jaar een keuze te maken tussen de optievakken casework en groupwork, van telkens 2 uur per week. Van opbouwwerk was geen sprake. Vanaf het schooljaar 1968-1969 werden de keuzevakken van het derde jaar gegroepeerd tot de opties Individuele en Gezinsproblematiek, Sociaal Cultureel Werk en Sociaal Economische Problemen, van elk 4 ½ uur per week. Sociale administratie was een gezamenlijk vak van de drie opties. Vervolgens werd in optie A: Organisatorische aspecten van het jeugdwerk en Psychologische aspecten van het werken met gevallen onderwezen, in optie B: Organisatorische aspecten van het jeugdwerk, organisatorische aspecten van het volwassenenwerk (volksopvoeding) en de methodiek van het sociaal-cultureel vormingswerk en in optie C: Mutualiteiten, Middenstand en vakbeweging, Industriële psychologie met praktische oefeningen. Hier werden nog een aantal vakken aan toegevoegd zodat 5 à 9 uur per week aan de optie werd besteed.

³⁴⁶ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.132-143; FLEURBAEY, J. (1996), pp.78-79; MESSIAEN, R. (1966), pp.78-81

Daar het programma nog niet wettelijk vastgelegd was bij Koninklijk Besluit, nam het Stedelijk Instituut in de eerste jaren van de programmavernieuwing een afwachtende houding aan. Grotendeels werd het voorgestelde nieuwe programma overgenomen en aangevuld met vakken uit het oude lessenroosters.

4.4.2 De vernieuwende hulpverlening in de opleiding

Wanneer we de uurroosters van het begin van de jaren '60 vergelijken met deze van het begin van de jaren '70 is een evolutie waarneembaar.

Ondanks het feit dat het SISPPS aanvankelijk een afwachtende houding aannam, werd het programma vanaf 1967 stapsgewijs uitgewerkt. Verouderde cursussen werden van het uurrooster geschrapt, en nieuwe werden toegevoegd. De oudere vakken omtrent de speciale structuren (bijvoorbeeld NWK en PMS) vielen geleidelijk aan weg en werden vervangen door actuelere cursussen. Zo werd bijvoorbeeld begin jaren '70 het vak 'Inrichting Onderwijs' vervangen door 'Rapportage', men vond dit noodzakelijk *'met het oog op het hanteren van rapportage technieken in de cursussen 2e leerjaar (groupwork) en (casework) en ter voorbereiding op stagewerkzaamheden, eveneens 2e leerjaar.'*³⁴⁷

Een andere belangrijke ontwikkeling was dat het maatschappelijk opbouwwerk in het programma begin jaren '70 aan belang toe nam. Immers, de drie uren beroepsmethodologie in het tweede jaar werden evenredig verdeeld over de drie methodieken, ten koste van het casework. Bovendien werd 1 uur per week Maatschappelijk Opbouwwerk aan het derdejaarslessenrooster toegevoegd. De beperkte, informatieve introductie in het terrein van het "Maatschappelijk Opbouwwerk" volstond niet meer.³⁴⁸ Aangezien het nog steeds niet tot de keuzemogelijkheid behoorde in het derde jaar kwam het opbouwwerk nog niet volledig op gelijke voet te staan met de andere twee methodieken. Pas midden jaren '70 zou het maatschappelijk opbouwwerk aan het lijstje optievak worden toegevoegd.³⁴⁹ Verklaring hiervoor is dat men in begin niet zo goed blijf wist met deze nieuwe methodiek. Bovendien werd het opbouwwerk vooral in nieuwere organisaties toegepast, waarmee de school nog niet zo goed vertrouwd was - uitgezonderd buurthuiswerking -.³⁵⁰

³⁴⁷ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Voorstellen wijziging programma 71/72

³⁴⁸ Idem

³⁴⁹ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 76/77

³⁵⁰ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.18

Daarenboven werd (en zou) het opbouwwerk in Vlaanderen veel minder toegepast (worden) in tegenstelling tot het casework en het groepswork, die vrij vlug enthousiast ontvangen waren.³⁵¹

Bovendien springen en aantal zaken in het oog aangaande de wisselwerking van de opleiding, met het veranderende werkerterrein (als gevolg van de veranderende samenleving).

Ten eerste nam het aantal bezoeken aan tentoonstellingen, voordrachten en congressen door de directie en personeel aanzienlijk toe in de jaren '60. Aangezien de methodiekvakken aan belang wonnen en het aantal (nieuwe) taken binnen het maatschappelijk werk toenam (Cf. een steeds in ontwikkeling zijnde professie), diende het lerarenkorps zich verder te professionaliseren. Zo ontving de monitrice Elly Courtain in 1963 het getuigschrift groupworker van de 'Voortgezette Opleiding voor Maatschappelijk Werkers' te Amsterdam, volgde Dhr. Heene een congres inzake het maatschappelijke opbouwwerk te Utrecht, kwam mevr. Conpernelle, lerares beroepspraktijk van de sociale school te Luik, samen met Elly Courtain het groupwork en het nut ervan in de sociale school bespreken, werd in het voorjaar van 1965 door een aantal personeelsleden deelgenomen aan een studiedag omtrent de evaluatie en uitbouw van een voortgezette opleiding in het maatschappelijk werk, werden zowel de nationale als internationale conferenties aangegaan, werden conferenties inzake volksoopvoeding bezocht en ga zo maar door. Een paar keer werden zelfs studiereizen naar Amsterdam en Rotterdam ingelegd. Op verschillende conferenties en studiedagen aangaande het statuut van het beroep en het niveau van de opleiding, was Gerda De Bock zelf één van de sprekers.³⁵²

Ook is het opvallend dat inzake het groepswork vooral studiedagen in eigen land werden bezocht, terwijl men voor informatie omtrent het maatschappelijk opbouwwerk naar Nederland trok. Bovendien was er deze periode wat betrof het groepswork, club- en buurthuiswerking heel wat interactie tussen leerkrachten en zogenaamde specialisten.³⁵³

³⁵¹ Overzicht Programma-Inhouden der drie studie jaren (z.d.); Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Opleidingsprogramma 1e en 2e jaar (z.d.); S.I.S.P.S., Leerplan 1e studiejaar 1962/1963; Voorstel uurrooster 2e jaar 1963/1964; Voorziene wijzigingen 1965/1966; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Voorstellen wijziging programma 71/72; Aangepast programma 1e leerjaar 1970/71; Programma 2e leerjaar 1970/71; Programma 3e leerjaar 1970/71; Programma 3e leerjaar 1967/68, 1968/1969, 1969/70; Brief aan Mejuffrouw De Bock (1965)

³⁵² Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1963/1964; Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1964/1965; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1965/1966; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1968/1969; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1969/1970

³⁵³ Brief aan Mijnheer Hirsch (1961)

Dat het opbouwwerk en groepswork tijdens deze periode in zwang raakten, blijkt ook het clubhuis 'De Loods' dat begin jaren '60 haar deuren opende. Van begin af aan werden de mogelijkheden onderzocht om hiervan een permanent oefenterrein te maken voor de studenten. De directie van het SISPPS was dan ook automatisch lid van de Beheerraad en er was een nauwe samenwerking voorzien. Dit clubhuis, onder leiding van de oud-student Wilfried De Geest, richtte zich tot jongens en meisjes van 16 tot 23 jaar en was iedere zaterdag- en zondagavond van 18u tot 23u open. Verschillende hobbyclubs (zoals een filmclub, fotoclub, creatieve club, meisjesclub, zwemclub,...), activiteiten en uitstappen werden ingericht.

Het merendeel van de leden woonde in het havengebied, en kwam uit sociaal achtergestelde gezinnen. Vaak hielden de toekomstige sociaal werkers zich met de begeleiding van de clubs of activiteiten bezig. Ook monitrice Elly Courtain was actief in dit buurthuis, meestal zorgde zij voor de pedagogische begeleiding en supervisie van de verschillende clubs. Dit soort buurtwerk was typisch voor de jaren '60 en '70 (en zelfs '80). Schuin gelegen tegenover het SISS op de Bevelanstraat nr.78, was het clubhuis De Loods dan ook een geliefd stageoord van het Stedelijk Instituut.³⁵⁴

Een tweede ontwikkeling in de jaren '60 was het feit dat studenten steeds vaker werden ingezet voor enquêtes en (universitaire) onderzoeken, wat wijst op het toenemende belang van het toegepast wetenschappelijk onderzoek in de opleiding, weliswaar op kleinschalig vlak. Uit de archieven blijkt dat het SHISS van diverse (sociale) organisaties de vraag kreeg om mee te werken aan hun onderzoek. In de jaren '70 waren dit er zelfs zo veel dat men verschillende malen vriendelijk bedanken moest.³⁵⁵ Een voorbeeld van dergelijk onderzoek is dat uit 1967, waar ook het KVMW aan meewerkte. Het provinciebestuur wenste in Oost-Vlaanderen een onderzoek inzake de vrouwelijke tewerkstelling buitenshuis. Het KVMW pakte de situatie van de loontrekkenden aan, het Stedelijk Instituut kreeg het onderzoek van de weddetrekkenden toegewezen. Reeds in november 1967 werden de resultaten gepubliceerd. Een algemene conclusie was dat de tewerkstelling buitenshuis niet echt gewenst was.³⁵⁶

Een laatste belangrijke ontwikkeling was de veranderende aard van de stageplaatsen, die een mooie illustratie zijn van de wijzigende hulpverlening vanaf de jaren '60. Zo blijkt uit de jaarverslagen dat het aantal stages in fabrieken en bedrijven daalde ten voordele van nieuwere organisaties als vrouwenopvangtehuizen, buurthuizen, opvang

³⁵⁴ Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1961-62 en Clubhuis DE LOODS (1963-64)

³⁵⁵ Clubhuis DE LOODS, Stageoord S.I.S.S., Clubjaar 1963-64

³⁵⁶ FLEURBAEY, J. (1996), p.90

van migranten, jongeren en alcoholiekers, waar de nieuwe methoden werden gehanteerd. Evenwel bleven de klassiekers zoals COO's, en bejaardentehuizen behouden. Bijgevolg had dit ook invloed op de onderwerpen van de eindverhandeling. Onderwerpen als De derde wereldbevolking, Motivatie voor aansluiten en aanblijven bij Jong-Davidsfond, Buurt/Buurtleven/Buurthuis, Groepservaringen, Het jeugdbeleid te Aalst, Vrije tijd en bedrijf,... zijn slechts enkel voorbeelden die de maatschappelijke evolutie weerspiegelden.³⁵⁷

Uit ons onderzoek blijkt dat de veranderende hulpverlening invloed had op de opleiding. Zo won het groepswerk aan belang, werd het opbouwwerk binnengehaald en wijzigde de aard van de stages. De mentaliteitswijziging van de jaren '60 had dus indirect - via het veranderende werkterrein - invloed op de opleiding. Toch is er geen sprake van een directe beïnvloeding. Daarmee bedoelen we dat er geen expliciet maatschappijkritische vakken werden onderwezen. Bovendien moeten we de wijzigingen in de opleiding tijdens de jaren '60 vooral zien als reactie op het veranderde werkterrein en de verdere uitbouw van het beroep. Zo stellen Benzwi en Brauns dat *'Even after May 1968, the schools were more influenced by humanist ideas in psychology and therapy than by radical political notions. The courses aimed for a professional training in psycho-social methods in an individual setting.'*³⁵⁸

³⁵⁷ Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1964/1965; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1965/1966; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1968/1969; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1969/1970; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1970-1971

³⁵⁸ BENZWI, A. en BRAUNS, H.J. (1986), p.66

Hoofdstuk 4. Het decennium van de Harde Actie

In 1973 maakte de oliecrisis een einde aan de golden sixties. Vanaf 1975 kende de Belgische economie een negatieve groei en nam de werkloosheid toe. Daarmee samenhangend groeide de kritiek op de welvaartstaat. Desondanks leidde de economische recessie in de tweede helft van de jaren '70 nog niet tot overheidsbezuinigingen. Het is zelfs zo dat de sociale zorg in het algemeen groeide. Een andere belangrijke ontwikkeling was de toenemende politieke consensus, dat zorg en welzijnswerk tot het domein van de overheid behoorden.³⁵⁹

In de jaren '70 begon de democratisering van het onderwijs meer vorm te krijgen, wat voor een deel vertaald werd in inspraak en medezeggenschap voor studenten. In deze periode ijverden de studenten van het Stedelijk Instituut voor inspraak in het examenreglement, en dat de lesinhouden meer zouden aansluiten bij de maatschappelijke realiteit.³⁶⁰

In dit laatste hoofdstuk wordt onderzocht op welke wijze bepaalde ontwikkelingen, die zich hadden ingezet in de jaren '60, zich radicaal voortzetten in de jaren '70. Zo nam vanaf 1968 de democratiseringsgedachte een hoge vlucht, en de welvaartstaat en het sociaal werk bouwden zich verder uit in het teken van de inspraakgedachte.³⁶¹ Tevens zette de hulpverlening haar verandering, of beter vernieuwing, verder door. De kritische jaren '60 en '70 waren dan ook een belangrijke periode voor het welzijnswerk, en de hulpverlening in het algemeen. Van een breuk tussen beide decennia was nauwelijks sprake.

Overigens gaan we dieper in op de beruchte studentencontestaties aan het SHISS. In het vorige hoofdstuk hebben we reeds besproken hoe de tijdgeest, de onzekerheid op het vlak van onderwijs en de veranderende hulpverlening, bijdroegen tot een zekere sfeer van verzet. In dit hoofdstuk trachten we te onderzoeken wat de directe aanleidingen waren tot de contestaties, en wat deze acties juist inhielden. Bovendien stellen we ons de vraag, wat deze 'harde acties' opgeleverd hebben.

Een ander belangrijk item dat hier onderzocht wordt, is de opleiding. Daar de studenten onder meer ijverden voor inspraak in het lesprogramma, vragen wij ons af of het programma hierdoor werd gewijzigd. En welke andere ontwikkelingen al dan niet meespeelden?

³⁵⁹ VANDENBROECK, M. (2004), pp.133-136, 192

³⁶⁰ DE CALUWÉ, I. (2003), p.5

³⁶¹ VANDENBROECK, M. (2004), p.135

1. Kritische stromingen in de hulpverlening

Zoals reeds vermeld, waren de jaren '70 een decennium vol verandering, of beter vernieuwing, voor het sociaal werk. De reeds aan de gang zijnde ontwikkelingen, ingezet in de jaren '60, geraakten gedurende deze periode in een stroomversnelling. Hieronder worden slechts de belangrijkste ontwikkelingen aangehaald, die van belang zijn voor ons onderzoek.

1.1 Naar een structurele methodiek

In de zeventiger jaren verschoof de klemtoon van de sociale dienstverlening, individuele hulpverlening en animatie, naar een meer structurele benadering. Onder meer onderzoek van Carl D'Aes en Luc Valgaeren, en de sfeer van de jaren '70 droegen bij tot deze ontwikkeling.

De Belgische socioloog Carl D'Aes publiceerde een eerste wetenschappelijk onderzoek over het samenlevingsopbouwwerk in het buurtwerk. Hij gooide de oude werkwijze, gebaseerd op individuele hulpverlening, groepswork en buurtanimatie (buurthuiswerk), overboord voor een meer structurele aanpak die de oorzaken van problemen trachtte weg te nemen (buurtopbouwwerk). In 1975 ontstond dan een tweede koepel, namelijk de Bond van Buurtopbouwwerken. De klemtoon lag hier op de politiserende en bewustmakende taak. Deze organisatie wou op een andere manier omgaan met arme buurtbewoners, en vanuit wetenschappelijk onderzoek in plaats vanuit het oude liefdadigheidsgevoel. Luc Valgaeren werd door de Federatie Buurtwerk in de jaren '70 aangesteld om in diverse buurten onderzoek te doen.

Het sociaal werk kreeg in Vlaanderen tijdens de zeventiger jaren een bijzondere schwing. Er ontstonden diverse nieuwe bewegingen in de samenlevingsopbouw, en de sector kreeg in zekere mate een overkoepelende regelgeving.³⁶²

³⁶² <http://canonsociaalwerk.be/1967buurtenopbouwwerk/index.html> (07-07-2008) en MELS, S. (2001) - http://www.ethesis.net/armsten/armsten_hfst_1.htm (25-06-2008)

1.2 Professionalisering en kritiek: de alternatieve hulpverlening

Aansluitend op Milikowski's kritiek dat sociaal werkers assimilerend en paternalistisch handelden, werden methodes ontwikkeld die bijdroegen tot de emancipatie en participatie van de cliënt. De directe individuele hulpverlening (het social casework) werd veroordeeld, daar deze zich teveel zou richten op cliënten uit de middenklasse. Bovendien was het maatschappelijk werk in de volksbuurten bij de hulpverleners uit beeld geraakt.

Tegenover de 'traditionele hulpverlening' ontwikkelde zich de 'alternatieve hulpverlening'. Deze periode werd later bestempeld als een periode van deprofessionalisering. Sociaal werkers werkten nauw samen met buurtcomités, en het groepswork en (structureel) opbouwwerk wonnen aan belang. De belangrijkste karakteristieken van de alternatieve hulpverlening waren: beschikbaarheid gedurende dag en nacht, werken met vrijwilligers, directe hulp in plaats van hulp op afspraak, anonimiteit, accent op betrokkenheid in plaats van op deskundigheid, expliciete maatschappijvisie, sociale actie in plaats van individuele hulpverlening, maatschappelijke in plaats van individuele oorzaken, en een andere kijk op overheidssubsidies.

Alternatieve hulpverleningsinstellingen schoten vanaf eind jaren '60 als paddestoelen uit de grond. Een voorbeeld hiervan zijn de Jongeren Advies Centra (JAC) die zich bezighielden met jongeren waar de 'klassieke instellingen' geen raad mee wisten.

Daarnaast traden ook andere denkpijlers omtrent hulpverlening en begeleiding op de voorgrond, die evenzeer een grote invloed hebben gehad. Meer bepaald het 'sociaal-technologisch model' en 'het persoonsgebonden model'. De sociaal-technologische benadering heeft onder meer geleid tot de systeembenadering, de communicatiebenadering, de cognitieve gedragstherapie en het taakgerichte hulpverleningsmodel. De persoonsgerichte benadering is geïnspireerd op het werk van de psychologen Carl Rogers en Abraham Maslow, en gaat uit van een positief mensbeeld, waarin iedere mens is autonoom de keuze kan maken tussen goed of kwaad. De doelen in de hulpverleningsrelatie worden bijgevolg zo veel mogelijk gezamenlijk vastgesteld, zelfs wanneer blijkt dat de hulpverlener hierover een ander idee heeft. In deze manier van handelen staat de groei van de cliënt centraal. Deze persoonsgerichte benadering heeft bijgedragen tot methodes als de rogeriaanse benadering, de psychoosynthese, de gestaltemethodiek, de bio-energetic, het dialogisch model in het maatschappelijk activeringswerk en de presentietheorie.³⁶³

³⁶³ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.228-230

1.3 De Antipsychiatrie

Ook in de psychiatrie waarde de geest van de jaren '60 (cf. kritische stromingen in de hulpverlening). De antipsychiatrie, of kritische psychiatrie, is de overkoepelende term die deze tegenbeweging kenmerkte, en pleitte voor een menselijke benadering van psychiatrische patiënten.

Ook hier weer speelde buitenlandse beïnvloeding een grote rol. Zo was er de Italiaanse psychiater Franco Basaglia, die onmenselijke praktijken als elektroshocks en lobotomie sterk veroordeelde. In de Angelsaksische wereld plaatsten de Britse psychiater Ronald Laing en de Amerikaanse hoogleraar psychiatrie Thomas Szasz grote vraagtekens bij de bestempeling van 'gek' en 'normaal'. Ook het standpunt van de Amerikaanse culturele antropoloog Erving Goffman voedde de antipsychiatrie. Hij zag psychiatrische instellingen als 'totale instituties' en vergeleek deze inzake inrichting, leefwijze, beheer, orde en tucht met gevangenissen en kloosters.

Voor Vlaanderen waren vooral de Nederlandse psychiaters Jan Foudrain en Kees Trimbos richtinggevend. Kees Trimbos was een belangrijke pleitbezorger voor ambulante gezondheidszorg in gesloten inrichtingen, en Foudrain formuleerde zijn kritiek in zijn boek 'Wie is van hout. Een gang door de psychiatrie' (1971). Deze bestseller werd door bijna elke werker in de psychiatrie gelezen.

De antipsychiatrie heeft bijgedragen tot de brede hervormingsbeweging in de geestelijke gezondheidszorg. Het medisch model werd bekritiseerd, de sociale sector rukte op, en de invloed van verschillende psychosociale vormen van behandeling nam toe. Tevens werd - in navolging van de buitenlandse voorbeelden - de witte jas overboord gegooid en werden elektroshocks en de ouderwetse hiërarchie in de inrichtingen ter discussie gesteld.

De Vlaamse psychiater Steven de Batselier opende het therapeutisch centrum 'Passage 144' te Leuven, waar een psychische stoornis niet meteen als een ziekte werd gezien, maar wel al een reactie op een overspannen sociale omgeving. Zo was hij de mening toegedaan dat vooral industrialisering en verstedelijking aan de oorzaak lagen van geestesstoornissen. Hij beschreef dit ook in zijn boek 'De zachte moordenaars: het sociopathologisch syndroom der maatschappijstructuren.'³⁶⁴

De populaire democratische psychiatrie in Vlaanderen vormde een voorbode voor de zogenaamde latere vermaatschappelijking van de zorg. Psychiatrisch zorg is niet meer beperkt tot 'verzorging', maar omvat ook bijvoorbeeld vormen van begeleid wonen.

³⁶⁴ <http://www.knack.be/kanaal/mensen/site72-section9-article2276.html?cid=rss> (09-07-2008)

Vanaf eind jaren '60 werd de creatieve therapie in inrichtingen, sanatoria en binnen de verstandelijke gehandicaptenzorg steeds populairder. Onder creatieve therapie verstaan we voornamelijk beeldende kunst, drama en muziek. In de jaren '70 gingen ook alternatieven als speltherapie, bewegingstherapie en vooral gedragstherapie een belangrijke rol spelen.³⁶⁵

De alternatieve hulpverlening in Vlaanderen was het toonbeeld (en zou zelfs richtinggevend zijn) voor de vernieuwingen in het sociaal werk. In de jaren '60 en '70 werden een aantal projecten op poten gezet die:

- Conform de tijdgeest de maatschappijkritische benadering meenamen in het sociaal werk.
- Afzonderlijk (of naast) de traditionele zorg- en ondersteuningspraktijk werden ontwikkeld.
- Aandacht hadden voor nieuwe problemen die hoofdzakelijk bij jongeren zichtbaar werden, zoals druggebruik en ongewenste zwangerschappen.
- De authenticiteit van het sociaal werk nastreven, d.w.z. fundamenteel democratisch, aansluiting bij de cliënt, enzovoort.³⁶⁶

1.4 De Jongeren Advies Centra (JAC)

Een voorbeeld van een dergelijk project zijn de Jongeren Advies Centra (JAC). Reeds in 1966 ontstond het Jongereninformatiecentra (JIC) te Gent, en lag het referentiepunt bij het jeugdwerk. Naar aanleiding van een onderzoek door Willy Faché werd een eerste informatiecentrum voor jongeren opgericht. Hiervoor werd men beïnvloed door Groot-Brittannië. Een tweede dynamiek was die van de Jongerenadviescentra (JAC). Zij werden anno 1972 te Antwerpen, Leuven en Aalst ingericht, en hun referentiepunt lag eerder bij de geestelijke gezondheidszorg. Van begin af aan positioneerden zij zich als hulpverleningsinstantie met een specifieke aanpak. Zo was er plaats voor het combineren van hulpverlening, dienstverlening, voorlichting en sociale actie, waardoor de traditionele grens tussen maatschappelijk werk en sociaal-cultureel werk werd verlaten. Bovendien was er aandacht voor professionele interventie, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en professionele kennis, omgeven door een betrokken 'solidariteit met de doelgroep'.

³⁶⁵ VAN DER LINDE, M. (2007), pp.232-236 en <http://canonsociaalwerk.be/wieisvanhout/index.html> (09-07-2008)

³⁶⁶ <http://canonsociaalwerk.be/1972JongerenAdviesCentraJACs/index.html> (08-07-2008)

Zowel de JIC's als de JAC's gingen in tegen de gangbare ordening van het sociaal werk en het jeugdwerk. Zij doorbraken de bestaande structuren, waren formeel pluralistisch, werden als 'experimenteel jeugdwerk' erkend en ontvingen financiële steun. Bijna al het jeugdwerk was tot dan toe verzuild.

De JIC's en JAC's hebben invloed gehad op de aanpak van het sociaal werk in Vlaanderen. Zij wisten vanuit een ondersteunings- en hulpverleningskanaal, buiten de bestaande organisatie, een nieuwe impuls te geven aan de professionalisering van het sociaal werk.

De traditionele sturing vanuit de organisatiestructuren werd in deze alternatieve hulpverlening teruggedrongen. Alle aandacht ging naar cliëntgericht werken. Dit inspireerde ook de maatschappelijk werkers in de traditionele organisatie om hun professionele ruimte op te eisen.³⁶⁷

1.5 Transformatie van COO tot OCMW

Door de wet van 8 juli 1976 werden de Commissies voor Openbare Onderstand (COO's) vervangen door de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's). Het belang hiervan ligt in de grondige hervorming van de lokale zorg, die tot voorheen hoofdzakelijk financiële hulpverlening bood aan armen en behoeftigen. De hervorming was het gevolg van de steeds groter wordende welvaartstaat, en werd reeds voorbereid door een aantal wetten. Zo was er de zogenaamde Onderstandswet van 2 april 1965 die één en ander bijstelde rond onderstanddomicilie en de inhoud van 'dringende hulpverlening', en de wet van 7 augustus 1974 op het bestaansminimum. De nieuwe wet hield een aantal fundamentele wijzigingen in. Ten eerste werd het OCMW een algemene voorziening. De hulp werd dus een recht van elke burger, en was niet langer exclusief voor armen. Het dagelijks bestuur werd uitgeoefend door de OCMW-raad of de Raad voor Maatschappelijk Welzijn die een afspiegeling was van de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen, en dus was samengesteld uit politici. Ten derde werden de bevoegdheden van het OCMW uitgebreid. Bovendien kon elk OCMW dit uitwerken op basis van plaatselijke noden en behoeften. Zo werd men niet meer beknot door louter materiële en financiële hulp, maar kon men ook interventies ontwikkelen omtrent sociale, juridische en psychologische begeleiding van cliënten. Als laatste bepaalde de wet dat in elke OCMW ten minste één sociaal werker, een secretaris en een ontvanger werkzaam moesten zijn.

³⁶⁷ <http://canonsociaalwerk.be/1972JongerenAdviesCentraJACs/index.html> (08-07-2008)

Van belang is dat de transformatie van COO's – armen – tot OCMW's – algemene ondersteuning – kan worden gezien als een radicale kentering in de transformatie van de welvaartstaat naar een verzorgingstaat. De wet van 1976 richt zich immers van problemen die het hedendaagse leven met zich meebrengen, tot en met aandacht voor preventie.³⁶⁸

2. Het Stedelijk Instituut in de jaren zeventig

2.1 Zonder Filter: voorbode van de studentencontestaties

De stroomversnelling in het kritische denken begin jaren '70, wakkerde de studenten van het SHISS hun frustraties aan, wat zou leiden tot verschillende studentenacties.

Ook hier weer is deze evolutie het best waarneembaar in de studentenbladen. Meerbepaald kondigde het studentenblad 'Zonder Filter' de studentenacties aan die midden jaren '70 van start gingen.³⁶⁹ Zoals de naam al laat vermoeden, werd in dit blad zonder enige terughoudendheid kritiek geuit op het (school)beleid. Daarnaast werd het studentenblad opgevuld met een groot aantal maatschappijgeoriënteerde artikels. Zo wou *'het schooltijdschrift meer zijn dan louter een schools tijdschrift.'*³⁷⁰

In Zonder Filter werden maatschappijkritieken en oproepen tot actie neergepend als nooit tevoren. Bovendien valt de typische hippie, peace and love sfeer op in dit blad. Zo zijn er een massa's gedichtjes en tekstjes over een beter wereld, in een zeemzoete sfeer. Het studentenblad was volledig in de geest van de kritische jaren '60 en '70.

Het artikel: *'Persoonlijke bewustwording of bevrijding en sociale verantwoordelijkheid'*³⁷¹ door Paulus Beckers, stelde dat *'het tijd werd dat de sociale werker zich engageert en dat hij maatschappij-kritisch moet zijn.'* In dit stuk werd het onderwijs en de samenleving in het algemeen, bekritiseerd.

Bovendien was de auteur van mening dat maatschappijkritiek een belangrijke taak van sociaal werkers diende te zijn.

³⁶⁸ BOUVERNE-DE BIE, M. (2007), pp.8-13 en <http://canonsociaalwerk.be/1976COOnaarOCMW.html> (07-07-2008)

³⁶⁹ Zonder Filter werd gepubliceerd van schooljaar 1972 tot schooljaar 1975.

³⁷⁰ KETELS, J. (ed.), "Voorwoord", in: Zonder Filter (oktober 1973)

³⁷¹ "Persoonlijke bewustwording of bevrijding en sociale verantwoordelijkheid", in: Zonder Filter (oktober 1974 nr.1)

Ook de alternatieve hulpverlening werd geapprecieerd door de studenten. Zo was er het artikel *'Sociologische benadering van de psychiatrische patiënt'*³⁷² over de verklarende en de 'verstehende' methode. Een ander artikel stelde dat misdaad voornamelijk sociale oorzaken heeft.³⁷³ Verder werden een aantal boeken over alternatieve hulpverlening aanbevolen, zoals "Wie is van hout?" van Jan Foudraine. En lezen we in de *'Open brief'*³⁷⁴, over hulp aan het JAC. Een aantal maanden lang boden studenten doorverwezen jongeren van het JAC logement aan.

Bovendien kwamen de cursussen, het zware lesprogramma en het schoolbeleid, steeds vaker onder vuur te liggen:

*'Naar buitenuit is dit een progressieve school, dit leeft ook bij de studenten, deze euforie duurt gewoonlijk tot aan de examens wanneer blijkt dat ieder voor zijn eigen vel vecht.'*³⁷⁵

Of:

*'De leraars doceren nog altijd en nemen nog altijd absenties tot meerdere eer en glorie van de wetenschap.'*³⁷⁶

Ook was er de *'Brief van Mieke Verschure'*³⁷⁷ als aanklacht tegen het te zware lesprogramma, en het *'Antwoord aan Mieke Verschure'*³⁷⁸ dat tevens het lessenrooster bekritiseerde. Meerbepaald ging het over de manier waarop de studenten aan het Stedelijk Instituut gevormd werden tot maatschappelijk werkers. Sommige onder hen waren van oordeel dat zij geschoold werden tot het bevestigen van de dominante maatschappijstructuren, in plaats van deze in vraag te stellen. Hiervan getuigd ook het artikel *'Omtrent de school nu en misschien straks'*,³⁷⁹ dat het schoolsysteem hekelde. De vraag naar overleg tussen het schoolbeleid en de studenten inzake cursussen, examens..., werd steeds luider. Democratisering en inspraak werden alsmaar belangrijker geacht, zowel wat betrof het eigen onderwijs als het maatschappelijk werk zelf.

Daarenboven duiken steeds vaker links georiënteerde artikels op, zoals *'De arbeiders van ACEC hebben de fabriek bezet.'*³⁸⁰ Dit stuk werd geschreven door de communistische jeugdbond, en bekritiseerde vakbondsleiders die de klassenstrijd

³⁷² "Sociologische benadering van de psychiatrische patiënt", in: Zonder Filter (1973/3)

³⁷³ "Oorzaken van de misdaad", in: Zonder Filter (1972)

³⁷⁴ "Open brief", in: Zonder Filter (1974/6)

³⁷⁵ "Samenvattend verslag vergadering "Vorming: Front sociale scholen", in: Zonder Filter (1974)

³⁷⁶ "Woord van de Redactie", in: Zonder Filter (1974-5)

³⁷⁷ "Brief van Mieke Verschure: 'het schoolgaan'", in: Zonder Filter (1973/3)

³⁷⁸ "Antwoord aan Mieke Verschure", in: Zonder Filter (1973/4)

³⁷⁹ "Omtrent de school nu en misschien straks", in: Zonder Filter (1974/5)

³⁸⁰ "De arbeiders van ACEC hebben de fabriek bezet", in: Zonder Filter (1974/5)

zouden breken. In dit soort artikels werd vaak opgeroepen tot 'harde actie', toch verschenen deze eerder sporadisch.

We kunnen stellen dat in de studentenbladen Zonder Filter een zekere sfeer van kritiek, onvrede en zelfs vijandigheid, hangt. Bovendien kan men zich bij het lezen van deze bladen niet ontdoen van de indruk dat de onvrede elk moment tot uitbarsting kan komen.³⁸¹

2.2 Toenemend sociaal engagement

Eind jaren '60, begin jaren '70 doken een aantal initiatieven op; in het leven geroepen door de studenten, buiten de schooluren om en conform de tijdgeest (cf. alternatieve hulpverlening). Overigens getuigden deze van een zeker sociaal engagement, dat in deze periode aan belang won. Niettemin waren deze initiatieven meestal geen lang leven beschoren.

2.2.1 *Ons Huis*

Tijdens het schooljaar 1972-1973 kreeg De Loods er een broertje bij, namelijk het buurthuis 'Ons Huis'. Waarschijnlijk vernoemd naar het volkshuis 'Ons Huis' te Amsterdam. Hoewel dit buurthuis er kwam op initiatief van een aantal studenten van het SHISS, had de school zelf hier niets mee te maken. Gelegen op de Schoolkaai nr.2 te Gent, wou Ons Huis een ontmoetingsplaats zijn voor 1e, 2e en 3e jaarsstudenten. Overeenkomstig met De Loods, werden ook in Ons Huis activiteiten ingericht. Toch was er een verschil tussen beide buurthuizen, omdat Ons Huis zich duidelijk meer concentreerde op collectieve studie en sensibilisatie. Men wou dus 'iets meer' zijn:

'(...) daar ontwaren zij ene bloeiende bezigheid van drukdoende eerstejaars-shissers die zich buigen over netelige sociale problemen, zoekend naar informatie in het leeshoekje, vergaderend in het bovenlokaal, zich uitend onder gezwollen muziek in den weken kleikluiten, drinkend en dobbelend zich vermakend, en de grote plaats beneden zal te klein zijn om al de buurtmensen te ontvangen die zij "sensibiliseren", en ergens op zolder zwoegt een kabaret-groepje in spe, groene

³⁸¹ Zie Zonder Filter (1972); (oktober 1973 nr.8); (1973/3); (1973/4); (oktober 1974 nr.1); (1974/5); (1974/6)

*kabouters dwarrelen rond, discussies zwellen aan, en ook gij zult enen vriend ontmoeten tussen deze enthousiaste shissmensen.*³⁸²

2.2.2 *Het wijkgezondheidscentrum*

In dezelfde periode trachtten een aantal studenten een zogenaamd wijkgezondheidscentrum uit de grond te stampen, dat verbonden was aan Ons Huis. In de lijn van de alternatieve hulpverlening trachtte men dag en nacht op lokaal vlak gezondheidszorg te verstrekken. Overigens probeerde men patiënten aan te trekken omwille van de kwaliteit en niet omwille van het prijsvoordeel. Ook dit centrum trachtte 'iets meer' te zijn dan een louter medisch centrum. Zo was het een artspraktijk in groepsverband, zonder hiërarchie, en stond het contact met de buurt centraal. Artsen en vrijwilligers streefden ernaar *'om na hun integratie, de patiënten in het centrum op te nemen en hen een controle te laten uitoefenen op de werking van het centrum.*³⁸³ Voor en door buurtbewoners dus.

Vermoedelijk was ook dit initiatief geen lang leven beschoren, daar het een aantal jaren na oprichting reeds uit het archiefmateriaal verdween. Het is ons zelfs onduidelijk of het wijkgezondheidscentrum echt van de grond is gekomen. Immers, steeds vaker werden in de studentenbladen oproepen gedaan voor vrijwilligers die zich wouden bezighouden met de organisatie en coördinatie van de activiteiten en de praktische regeling ervan.³⁸⁴ Ook Ons Huis verdween na enkele jaren uit de archieven.

2.2.3 *Het schoolcomité*

Sinds oktober 1974 hadden een aantal studenten zich georganiseerd in een 'schoolkomitee'. Dit comité had tot doel *'zoveel mogelijk mensen te verzamelen die ermee akkoord zijn dat de maatschappelijk werker krities dient te staan tov. de maatschappelijke structuur en eventueel de sociale actie gebruikt als middel om deze structuur aan te pakken.*³⁸⁵ Het schoolcomité was gebaseerd op het studentencomité uit het eisenprogramma van de 22 sociale scholen van 1969 – zie §3.1.2 Het eisenprogramma van de 22 sociale scholen. Het comité stond rechtstreeks in contact met het 'Front sociale scholen' dat bestond uit een aantal werkgroepen, zoals de werkgroep voor analyse van het maatschappelijk werk, werkgroep cursussen,

³⁸² Brief aan de Huisvrienden en Activiteiten van Ons Huis in Zonder Filter (1973/3)

³⁸³ "Wijkgezondheidscentrum", in: Zonder Filter (1972)

³⁸⁴ "Brief aan de Huisvrienden en Activiteiten van Ons Huis", in: Zonder Filter (1973/3); "Samenvattend verslag vergadering "Vorming: Front sociale scholen", in: Zonder Filter (1974); "Het Huis", in: Zonder Filter (1974-5)

³⁸⁵ "Schoolkomitee", in: Zonder Filter (1974-5)

enzovoort. Dit front had tot doel een stimulans te zijn voor een actieve studentenwerking. Met studentenwerking doelde men niet op het organiseren van typische studentenactiviteiten als cantussen, als wel op actie om bepaalde doelstellingen te bereiken. In het front der scholen werden onder meer volgende zaken behandeld: Wat met consequenties? Hoe de cursussen kritisch benaderen? Hoe ongenoegens organiseren? Hoe reageren tegen verkeerde lesinhoud? Hierbij zag men het front van de sociale scholen als een orgaan dat alternatieven formuleerde die werden doorgegeven aan de diverse schoolcomités. Bovendien hield men zich ook bezig met strategie en methodiekbepaling in verband met oppositievoering in de sociale scholen.³⁸⁶ Om allerlei redenen, onder meer omdat er geen deftige basiswerking op de scholen zelf was, kwam dit front niet doelmatig van de grond. De idee van samenwerking en bundeling van krachten was echter geboren, en zou de weg openen voor de oprichting van de 'kontaktgroep der sociale scholen' (KSS) in 1976.³⁸⁷

Het schoolcomité van het SHISS legde in eerste instantie de link met de functie van sociaal werkers:

*'Indien de maatschappelijk werker, als deskundige, weigert te zien dat individuele problemen maatschappelijke problemen kunnen zijn, dan blijkt hij een schakel te zijn in de sociale technocratie die slechts de bedoeling heeft de bestaande toestand te bestendigen. Ons inziens moet de maatschappelijk werker een actieve rol spelen in de maatschappelijke strijd. Hij kan de sociaal en ekonomies zwakken helpen bewust maken van hun positie in de maatschappij en daardoor hun verzet daartegen stimuleren en ondersteunen.'*³⁸⁸

Één van de actiepunten was het verzet tegen de plannen van minister Paul Vanden Boeynants voor de vorming van een beroepsleger. Alvorens tot actie over te gaan, trachtten men zoveel mogelijk objectieve informatie te verzamelen om deze daarna via het studentenblad en pamfletten te verspreiden. In eerste instantie poogde het schoolcomité dus bewustmakend te werken. De verdere werking zou afhangen van de studenten zelf. Hun middelen tot actie waren: muurkranten die discussies moesten uitlokken, het tijdschrift Zonder Filter, om de werking van het schoolcomité te verduidelijken, en men ijverde om infomomenten in te schakelen tijdens de lessen. Actie werd niet meer gezien als iets louter buiten het schoolgebeuren, men begon zich

³⁸⁶ "Samenvattend verslag vergadering "Vorming: Front sociale scholen", in: Zonder Filter (1974)

³⁸⁷ "Elker-ic Antwerpen sticht "vzw kontaktgroep sociale scholen" (?) (?) of de ballade van de geldchantage", in: *De SHISS-Krant* (Jaarg.1 nr.6 1976-77)

³⁸⁸ "Schoolkomitee", in: Zonder Filter (1974-5)

te organiseren binnen de schoolmuren! In tweede instantie trachtte dit schoolcomité dus ook mensen te verzamelen rondom schoolgebonden materies. Zo konden, naast het 'anti-beroepslegercomité', nog andere diverse actiegroepen werkzaam zijn.³⁸⁹

Nog geen jaar later zouden bovenvernoemde werkwijzen gehanteerd worden tijdens de vierdaagse bezetting. Het ontstaan van dit schoolcomité zou men ook kunnen lezen als een voorbode van de studentencontestatie.

2.3 De studentenacties

2.3.1 *De zaak Paulus Beckers*

Op 18 september 1975 gingen de studenten van het SHISS in staking tegen wat zij de "repressie vanwege de directie" noemden. Volgens de studenten uitte die repressie zich in een aantal maatregelen genomen door de directrice Polly Van Dyck. Meerbepaald het verbod op affichering, de schorsing van SHISS-leraar Paulus Beckers, het verbod op vrije vergadering en de intrekking van medezeggenschap in het besteden van de cafetariagelden.³⁹⁰ Onder heel wat mediabelangstelling zou de bezetting van het schoolgebouw vier dagen duren. Overigens leidde deze staking een periode in van meerdere acties voor inspraak in het schoolbeleid en de opleiding.

De staking tijdens de herfst van 1975, ook wel de zaak Paulus Beckers genoemd, vond haar directe aanleidingen in het schooljaar 1974-1975.

Eind oktober 1974 organiseerden de studenten een actie naar aanleiding van het brutale politieoptreden tijdens de dokprocessen te Antwerpen. Hiervoor kreeg de leerlingen de steun van enkele leraars en van de directie, en bijgevolg vond de actie 'repressie' plaats in schoolverband. Al werkend in verschillende werkgroepen onderzocht men de rol van 'politierijkswacht' en 'gerecht' in de maatschappij. In deze context trachtte men ook het maatschappelijk werk te situeren.

Naar eigen zeggen zagen de leerlingen dit als een geslaagde actie, daar ze inzagen dat er in de school samen met docenten op een dialogerende manier gewerkt kon worden. De studenten beschouwden dit een eerste stap naar medezeggenschap.

Enkele weken later werd de praktijklerares Lieve De Grande ontslagen. Volgens de studenten omdat zij zich openlijk uitsprak voor dialoog met de studenten. Met welke reden zij juist werd ontslagen, hebben we niet kunnen achterhalen.

³⁸⁹ "Schoolkomitee", in: Zonder Filter (1974-5)

³⁹⁰ P.B., Vooruit (1975a)

Zeker is wel dat er heel wat onduidelijkheid en verwarring heerste omtrent haar ontslag, ook bij de studenten.

Overigens werd in datzelfde schooljaar de werkgroep 'cafetariagelden' door de directie opgeheven. Deze werkgroep waar studenten en stafleden mee konden beslissen over de besteding van de opbrengst uit de cafetariaconsumpties, was de enige vorm van inspraak op het SHISS. Bovendien trachten men in dit orgaan een dialoog op te starten tussen de directie en studenten, onder meer inzake het schoolbeleid.

De frustraties bij de studenten bereikten een hoogtepunt in februari van datzelfde schooljaar. Enkele leerlingen wouden een informatievergadering organiseren betreffende de aankoop van gevechtsvliegtuigen en de bewapeningswedloop. Aanvankelijk kregen zij hiervoor de steun van de directie maar naarmate het plan meer gestalte kreeg, stuitten ze op een afwijzend standpunt. Voortaan zou een informatievergadering moeten worden toegestaan door de schepen van Onderwijs. De betrokken schepen, dhr. Pante, antwoordde dat het onderwerp 'bewapeningswedloop' moest passen in het lesprogramma, zoniet diende dit buiten de lesuren besproken te worden. Over het al dan niet 'passen in het lesprogramma' werd in de school zelf nooit gediscussieerd. Ondanks het verbod werd de voorziene film toch gespeeld. De directie zette de uitgenodigde spreker aan de deur en eiste dat de actie direct werd stopgezet. De studenten weigerden naar de klassen terug te gaan, met dit verschil dat de discussies nu vooral draaiden rond inspraak in het schoolgebeuren.

Uit bovenstaande actie groeide een beweging die ijverde voor inspraak in het schoolbeleid. Meerbepaald eiste men dat de lesinhouden meer zouden aansluiten bij de maatschappelijke realiteit, en dat de studenten hierover konden meebeslissen. Met deze claim stapten de studenten voor overleg naar de directie. Polly Van Dyck gaf de opdracht in elke klas voorstellen op te stellen omtrent inspraak, en ook de directie en de staf zouden dit doen. Een week later waren de studenten klaar, maar wegens de naderende examens werd dit door de mevr. Van Dyck op de lange baan geschoven. Daarop werd een open brief naar de directie geschreven, waarin uiteengezet werd wat inspraak betekende: *'Recht op informatie, medezeggenschap in programma, stimuleren van zelfwerkzaamheid en zelfverantwoordelijkheid. De opleiding moet een dynamische wisselwerking worden tussen student en leerkracht (...)*³⁹¹ Op deze brief kwam evenmin reactie. Om hun eisen inzake inspraak kracht bij te zetten, werd besloten tot de oprichting van de werkgroep 'Inspraak' (WIS) die vanaf de eerste schooldag van het volgende academiejaar bijeen zou komen. Zo gezegd, zo gedaan en de werkgroep kwam op 1 september 1975 een eerste maal samen. Tevens had de directie tijdens de vakantie nieuwe maatregelen genomen, die insloegen als een bom. Zo werd het verboden om vrij te afficheren en vrij te vergaderen binnen de

³⁹¹ P.B., Vooruit (1975a)

schoolmuren. Bovendien waren een aantal wijzigingen in het lessenrooster opgenomen tijdens de vakantie. Onder meer de cursus sociale pedagogie werd geschrapt. De studenten beschouwden dit als het stelselmatige afbreken van hun 'democratische rechten' door de directie. Verder ageerden zij tegen het autoritaire beleid, dat iedereen buiten werkte die maatschappijkritisch was; zoals het ontslag van Lieve De Grande, het dreigend ontslag van Bob Carlier, leraar sociale pedagogie, en de schorsing van Paulus Beckers.³⁹²

Paulus Beckers was van 1971 tot 1974 werkzaam als praktijkleraar, leraar groepswork en seminarieleraar aan het Stedelijk Instituut. Als oud-student stond hij bekend om zijn goede verstandhouding met de studenten, en hij trad meermaals op als contactpersoon tussen de studenten en de directie. Aanvankelijk bestond er trouwens ook een goede samenwerking met de directie. Op 4 maart '75 woonde Polly Van Dyck één van zijn lessen bij ter inspectie, waarvan hij een positief inspectieverslag kreeg. Eind juni kreeg Paulus Beckers ineens een negatief inspectieverslag. Ondanks het feit dat deze keer geen enkele les was bezocht, werd hij in het verslag door de directrice onbekwaam verklaard. Dit verslag werd door zowel Polly Van Dyck, hoofdinspecteur Bots als inspecteur Lambert ondertekend. Als reactie op dit negatief verslag zond Paulus Beckers in de vakantie brieven en bezwaarschriften naar hoofdinspecteur Bots, inspecteur Lambert, de schepenen van onderwijs Pante en naar mevr. Van Dyck, voor een open en eerlijk onderzoek. Hierop kreeg hij echter geen antwoord. Op 2 september, de tweede schooldag van het nieuwe academiejaar, vernam hij dat hij door het College van Burgemeester en Schepenen geschorst werd.

Op 12 september moest hij verschijnen op het stadhuis. Noch hij of zijn raadsman van het ACOD, werden door de onderwijscommissie gehoord. Ondertussen werd het erg onrustig op het SHISS, waar de studenten van zijn ontslag hadden vernomen. Paulus Beckers blijft zwijgen tot 22 september, naar eigen zeggen met de hoop op een rechtvaardig behandeling. Op 22 september 1975, na een woelige zitting van de gemeenteraad, werd hij ontslagen. Vanaf Paulus Beckers stapte naar de pers en ondernam juridische stappen, waar hij het pleit won. Op 1 september 1977 werd hij dan opnieuw tewerkgesteld door de vierde directie van de stad Gent, weliswaar niet meer aan het SHISS.³⁹³

Wat was hier aan de hand? Vermoedelijk was er spanning opgetreden in de persoonlijke relatie tussen Polly Van Dyck en Paulus Beckers. De Nederlandse Paulus Beckers was heel welbespraakt en kende veel bijval van de studenten. Conform de tijdgeest had hij het in zijn lessen over maatschappijkritiek, dialoog, een constructief samenwerken en de rol van maatschappelijk werkers in de samenleving.

³⁹² P.B., Vooruit (1975a); P.B., Vooruit (1975c); ZWARTBOEK (z.d.), pp.3-7

³⁹³ ZWARTBOEK (z.d.), pp.42-44 en "Een lentebrief aan de SHISS-krant", in: *De SHISS-Krant* (z.d.)

Bovendien was hij in stafvergaderingen een aantal keren ingegaan tegen Polly Van Dyck. Onder meer stelde hij haar de vraag of het niet nodig was eindelijk eens een antwoord te geven op de "voorstellen tot inspraak" die de studenten het schooljaar voordien hadden opgesteld.³⁹⁴ Niettemin zijn dit slechts speculaties. De ware (persoonlijke) toedracht zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen, en zijn ook niet echt relevant voor ons onderzoek. Wat wel belangrijker is, is dat er duidelijk wrijving ontstond tussen de 'nieuwe generatie' studenten die inspraak normaal achtte, en het 'verouderde beleid', dat dit niet zomaar normaal vond. Over inspraak, maatschappijkritiek... werd wel gedoceed, toch bleek het in de praktijk nog een hekel punt te zijn. Bovendien droegen zowel de persoon van mevr. Van Dyck als de opgejutte, geëmotioneerde groep studenten bij tot deze moeilijk situatie. Zo liep de communicatie tussen studenten en directie meermaals mank. Tevens presenteerden de studenten hun eisen dikwijls onder de vorm van een ultimatum, waarop het niet inwilligen ervan onverbiddeijk tot actie leidde...

Immers, sedert begin september '75 had de werkgroep inspraak - voornamelijk bestaande uit derdejaars, daar de eerste- en tweedejaars pas midden september van start gingen - gereageerd tegen bovenstaande maatregelen door open brieven te versturen naar de directie, de staf en de gemeenteraadsleden. In deze brieven eisten ze de handhaving van het mandaat van Paulus Beckers, en de opzegging van voorgenoemde maatregelen. Vervolgens werden op 16 september - de eerste schooldag van de eerste- en tweedejaars - informatiepamfletten uitgedeeld, en op 17 september werd een algemene (studenten)vergadering (plenum) gehouden. Deze vergadering kende met zijn 127 aanwezigen, op een totaal van plusminus 180 studenten, een groot succes. Na kennismaking en bespreking van de situatie drukte de voltallige vergadering de noodzaak uit tot een dringend en kordaat ingrijpen. De actie werd voorbereid, en de volgende dag, op 18 september, werd een algemene schoolstaking uitgeroepen.³⁹⁵

Gedurende vier dagen staakten de studenten solidair tegen het beleid van de directie en inspectie, en voor een beter, kritisch onderwijs. Vier dagen lang stonden tientallen studenten op wacht aan de schoolpoort om niemand binnen te laten. En vier dagen lang vergaderden en overtuigden ze elkaar dat de staking zeer zinvol was, en dat de actie moesten doorgaan.

De studenten voerden actie op twee fronten; (eerst) buiten en (nadien) binnen de school. Een persconferentie, een straattoneel te Gent, stakingsliederen en het verspreiden van informatieve pamfletten, behoorde tot de tactiek van de studenten

³⁹⁴ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.23 en ZWARTBOEK (z.d.), p.46

³⁹⁵ ZWARTBOEK (z.d.), pp.3-7

om de actie bekendheid te geven. Op 22 september – de dag dat Paulus Beckers voor de gemeenteraad moest verschijnen – werd een betoging voor het stadhuis georganiseerd. Spandoeken en muurkranten werden in heel Gent verspreid. Ook werd er contact opgenomen met andere sociale scholen om solidariteitsacties te stimuleren, en om duidelijk te maken dat hun strijd geen losstaand feit was, maar slechts een beginpunt in de strijd voor een betere opleiding. Op de vierde stakingsdag werd tram vier bezet, met de bedoeling via de pers de openbare opinie te bereiken. Aan de ramen van het rijtuig werden slogans aangebracht inzake inspraak en Paulus Beckers.³⁹⁶

Gedurende deze vier dagen werden in de school stakingsliederen gezonden, de grote zaal werd volgehangen met affiches, enzovoort. Bovendien werd elke morgen in kleine groepjes gediscussieerd over de verder te voeren acties. Reeds in de namiddag van de eerste stakingsdag had er een gesprek plaats met dhr. Bots en de secretaris van de schepen van onderwijs, dhr. David. Hier werd harde taal gesproken. Het beleid wou absoluut niet ingaan op de eisen van de studenten en de lessen moesten onmiddellijk hervat worden, pas nadien kon er eventueel over inspraak gesproken worden. De studenten hadden hier geen oren naar en de harde actie ging verder.

Vervolgens werden brieven door de directie naar de ouders gestuurd, waarin gedreigd werd dat het kindergeld kon worden ingetrokken indien de student te vaak afwezig was. Tevens werden de eerste afwezigheidsattesten opgesteld. Vooral de brieven van de directie naar huis, hadden impact. Verschillende studenten werden van thuis uit onder druk gezet, en begonnen te twijfelen. Na een aantal dagen werd de politie opgetrommeld om de schooldeuren vrij te houden, zodat de leerlingen die les wilden volgen erdoor konden. Na vier dagen actie voeren werd op de algemene vergadering besloten om de buitenschoolse acties stop te zetten. Naar eigen zeggen om verdeeldheid te voorkomen en te vermijden dat de staking zou doodbloeden. De staking was eindelijk gebroken.

Er werd echter beslist de actie binnen de school verder te zetten. De maatregelen die de directie aan het begin van het schooljaar had genomen, bleven immers gehandhaafd. De volgende dagen werden de lessen terug bijgewoond, evenwel werden verschillende prikacties gevoerd in de school. Zoals het bezetten van de stafvergadering en de bibliotheek, blijven afficheren, een staking voor de vierde directie, het organiseren van een benefietavond voor Paulus Beckers enzovoort. Dit alles, nog steeds, voor het verkrijgen van inspraak.³⁹⁷

³⁹⁶ Z.n., Vooruit (1975)

³⁹⁷ ZWARTBOEK (z.d.), pp.4-12; P.B., Vooruit (175c); S.V., Spectator (1975); P.B., Vooruit (1975b); GERMIS, M., De Nieuwe (1975)

Tijdens de vierdaagse bezetting hadden de studenten zich weten te organiseren, en de werkgroep inspraak werd bijzonder actief in het voeren van prikacties. Zo werd in december '75 het 'Zwartboek' voltooid, een lijvige bundel van een 70tal pagina's. Hiermee wou men een aantal wantoestanden in de school aanklagen, achtergrondinformatie verstrekken, en een bijdrage te leveren aan de discussies inzake de democratiseringstrijd. Met de nodige persbelangstelling poogden de studenten het zwartboek te overhandigen aan de gemeenteraad, evenwel bleven de deuren van het stadhuis gesloten.³⁹⁸

De werkgroep inspraak, bestaande uit leerlingen, oud-leerlingen en een aantal oud-docenten, bleef proberen een dialoog op te starten tussen de studenten en de directie. Ook het plenum kwam nog verscheidene malen samen. Tot eind juni 1977 bleef de werkgroep actief, toen zij min of meer werd op geheven door de studenten. Ook Paulus Beckers zetelde in deze werkgroep.³⁹⁹

Evenwel was er nog steeds weinig tot geen inspraak in het schoolgebeuren, en nog steeds leefde het ongenoegen bij de studenten.

Samengevat kunnen we stellen dat de studenten hun actie al snel wisten uit te breiden naar medezeggenschap in de opleiding. Waar het effectief om ging was dat zij *'tegen een school zijn die de theorie scheidt van de praktijk; die mooie woorden gebruikt maar niets aan de wereld verandert.'*⁴⁰⁰ Het belangrijkste waar de studenten dus voor ijverden, was voor medezeggenschap in het lesprogramma (lesinhouden moesten aangepast worden aan de maatschappelijke realiteit), in de stages (meer overleg), in het dagdagelijkse schoolbeleid, in het examenreglement, enzovoort. Vergaande eisen dus, vooral gezien het toenmalig tijds kader.

Deze eerste grote actie zorgde ervoor dat de studenten zich wisten te organiseren, en dat de werkgroep inspraak van de grond kwam. Het WIS zou zich vergaand engageren: *'met het doel verschillende akties beter te koördineren en te voorkomen dat het aanvankelijk élan zou stranden op stage- en andere drukke periodes.'*⁴⁰¹ De werkgroep was niet te vergelijken met een studentenraad, daar zij niet alle studenten vertegenwoordigde. Wel was er een plenum of algemene vergadering van alle leden, dat het hoogste beslissingsorgaan was. Een aantal subgroepen (of werkgroepen) werkten rond bepaald noden, zowel op lange als op korte termijn. Zo was er de werkgroep redactie van de schoolkrant, juridische onderzoek, zwartboek, stage, examensysteem, opleiding... Een comité samengesteld uit afgevaardigden van elke

³⁹⁸ Z.n., krant onbekend (1975)

³⁹⁹ "Een lentebrief aan de SHISS-krant", in: *De SHISS-Krant* (z.d.)

⁴⁰⁰ ZWARTBOEK (z.d.), p.16

⁴⁰¹ ZWARTBOEK (z.d.), p.17

subgroep coördineerde en voerde de opdrachten uit die beslist waren door het plenum, en bereidde de plenaire vergaderingen voor.

Evenwel mogen we het belang van het WIS niet overschatten. Na een aantal jaren werd de werkgroep, wegens te weinig belangstelling, opgedoekt. Het is maar de vraag of deze door haar talrijke prikacties effectief iets bereikt heeft. In ieder geval heeft zij het bewustzijn bij de studenten verder aangewakkerd, en ervoor gezorgd dat de 'onvrede' verder leefde.⁴⁰²

2.3.2 *Het absenteïsme*

In het schooljaar 1977-1978 ontpopte zich een tweede grote contestatie in het SHISS. De aanleiding voor heel het gebeuren was het 'probleem absenteïsme'. Op 13 februari '78 kwam het lerarenkorps bijeen om deze kwestie te bespreken. Om toezicht uit te oefenen op de aanwezigheid van de studenten werd besloten tot het nemen van absenties. Vervolgens werd deze maatregel in een open brief kenbaar gemaakt aan een groot deel van de leerlingen. Belangrijk voor de studenten was dat deze maatregel genomen werd zonder enige overleg met hen. Zij waren immers van mening dat het vermeende absenteïsme moest aangepakt worden vanuit specifieke oorzaken, en wouden hierin gehoord worden.

Daarom hadden op dinsdag 21 en op donderdag 23 februari buiten de lesuren klasvergaderingen plaats. Er werd besloten tot het voeren van prikacties. Zo ging een hele klas naar buiten bij het nemen van afwezigheden.

Op donderdagavond was er een plenum waar besloten werd over te gaan tot harde actie. Naar aanleiding van een appel in het 2e jaar werden alle lessen de dag nadien, op vrijdag 24 februari om 8u40, door de studenten onderbroken. In totaal ging het om een 150tal studenten. Vervolgens werd het bureau van de directie bezet en werd een brief opgesteld. Deze brief werd overhandigd aan het fulltime personeel, en de studenten weigerden de lessen te hervatten alvorens hierop een antwoord kwam. In de brief stelden de studenten dat de oorzaak van het absenteïsme lag in de kwaliteit van de opleiding. Het lesprogramma was te zwaar, sloot niet aan bij de maatschappelijke realiteit, heel wat cursussen werden bijzonder saai onderwezen of waren niet relevant. Zij wezen vooral op het feit dat het nemen van absenties geen oplossing voor het probleem was. Bijgevolg werd de actie (alweer) opengetrokken naar overleg omtrent de opleiding. Bovendien werd gesteld dat pas na de intrekking van de bewuste brief gepraat kon worden. De staf van haar kant antwoordde slechts in dialoog te willen treden met kleine groepen en niet met één grote groep

⁴⁰² ZWARTBOEK (z.d.), pp.16-20 en "Achter de schermen van de stagebeurs", in: De SHISS-Krant (Jaarg.1 nr.7-8 1976-77)

(geëmotioneerde) studenten. Van de intrekking van de brief was geen sprake. Dit voorstel werd radicaal afgewezen door de studenten. Beide bleven bij hun standpunt, en het kwam niet tot een akkoord.

Het gevolg was dat de studenten besloten tot harde actie. 's Middags werden werkgroepen opgericht om de complexiteit van de problematiek uit te diepen. De werkgroep opleiding evalueerde de verschillende docenten, stelden zich de vraag hoe bepaalde vakken geplaatst konden worden binnen het kader van de opleiding tot maatschappelijk werker, en werkten aan de hand van een enquête rond stagebegeleiding. De werkgroep inspraak ging op zoek naar een inspraakmodel voor studenten in de globale schoolstructuur. De werkgroep contact met de schepen van onderwijs bundelde de argumenten van de studenten, ten aanzien van de brief van de docenten, met het oog op een gesprek met de schepen van onderwijs. Daarnaast was er ook nog de werkgroep benefiet, animatie, pers en coördinatie. Een drietal keer per dag werd een plenaire vergadering gehouden. Daarin werd de stand van zaken van de werkgroepen toegelicht, het verder verloop van de actie bediscussieerd en de strategie bepaald. Men beweerde enkel voorstellen bij unanimitieit aan te nemen. Af en toe waren er wel eens conflicten in het plenum omtrent voorstellen en taakbepalingen.

Iedereen kwam die dag naar school, maar volgde de lessen niet. Ook de maandag en dinsdag daarop werd geen les gevolgd, maar in de werkgroepen gewerkt en na de pauze het 2e jaar bezet. Bovendien ging men tevergeefs solidariteit zoeken en betuigen in een Antwerpse sociale school. Door de directrice Polly Van Dyck werd dinsdagnamiddag een voorstel van de schepen van onderwijs overhandigd om te praten met de studenten.⁴⁰³ Op woensdag 1 maart trokken de studenten naar dhr. Van Eeckhaut. De delegatie eiste dat de bewuste brief zou worden afgeschaft en dat er een drieledig inspraakorgaan zou worden gecreëerd, bestaande uit de inrichtende macht, de staf en de studenten. Op zijn beurt stelde de schepen het volgende voor: in de tussenperiode van de onderhandelingen zouden er geen absenties meer worden genomen, er zou een werkgroep opgericht worden die werkte rond inspraak en absenties en de studenten zouden de lessen hervatten. Het voorstel van de schepen kon de studenten in staat stellen te onderhandelen met de docenten en met de IM.

⁴⁰³ In januari 1977 werd Piet Van Eeckhaut aangesteld als schepen van onderwijs van de stad Gent. In zijn beleidsnota had hij het over de materiele verbetering van de gebouwen, maar ook de neutraliteit, de kwaliteit en de inspraak zou hij trachten te verbeteren. Hij stond dus open voor inspraak in het schoolgebeuren. "Noot van de redactie of beter antwoord van de redactie", in: De SHISS-Krant (z.d.)

's Middags waren de docenten aan de beurt. Deze werden evenwel iets minder hartelijk ontvangen. Zo herinnert Michiel Callaert zich nog goed hoe de schepen eiste *'dat dit direct gedaan moest zijn, of men anders de school zou sluiten!*⁴⁰⁴

Terug op school was er diezelfde dag nog een benefietnamiddag en een persconferentie, op touw gezet door de studenten. Tegen de avond kwam er een positief antwoord van de docenten op het voorstel van de schepen. Vanaf maandag zouden de lessen hervat worden, samen met docenten en studenten zou rond het voorstel tot inspraak gewerkt worden, en in tussentijd werden geen absenties genomen. Het plenum ging in op dit voorstel en donderdag, vrijdag en maandagvoormiddag werd er weer naar de les gegaan.

Evenwel werd maandagnamiddag in het plenum door de studenten een voorstel uitgewerkt, dat de docenten dienden goed te keuren. Zo moest er een representatieve delegatie docenten worden samengesteld die met een representatieve delegatie van studenten zou praten over de vormen en de bevoegdheden van een medezeggenschapsorgaan op school. De studenten eisten een antwoord tegen woensdagmiddag, zodat men donderdagmorgen kon beginnen met de besprekingen van beide delegaties. De docenten antwoordden dat de eisen van de studenten het overeengekomen standpunt van de schepen overschreden, en dat een ultimatum niet het aangewezen middel was om tot overleg te komen. Bovendien was het door de studenten gevraagde medezeggenschap een beleidsbeslissing die niet op het niveau van de directie en de leerkrachten genomen kon worden. Wel bevestigden de docenten hun bereidheid om binnen elke vak te overleggen over de bijdrage van dit vak tot de opleiding. Dit antwoord werd door het plenum als negatief beschouwd, en zij besloten dezelfde dag nog een delegatie naar de schepen te sturen. Daar aangekomen waren ook de directrice, de hoofdsinspecteur dhr. Bots en andere inspecteurs aanwezig. De inrichtende macht dreigde met schoolsluiting en de niet-valorisering van diploma's. Daarop stelde Piet Van Eeckhaut dat er een 'werkgroep achtergronden absentieïsme' moest worden opgericht, bestaande uit representatieve gemandateerde studentenvertegenwoordigers en het volledig lerarenkorps.

Alle vergaderingen van deze werkgroep moesten plaats vinden buiten de lesuren. Uiterlijk tegen 1 mei moest deze werkgroep een omstandig gemotiveerd advies uitbrengen over de structuur en de bevoegdheden van een toekomstig inspraakorgaan. Hierbij moesten de leerkrachten wel het inhoudelijke blijven bepalen. Vervolgens zou de IM zich engageren om binnen de maand het voorgelegde advies te onderzoeken en hierover uitspraak te doen.

Op donderdag 9 maart kwam de schepen op school voorgenoemd standpunt uiteenzetten voor de studenten en het personeel. Daarbij stelde hij ook dat vanaf

⁴⁰⁴ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.26 en Brief aan de Heer voorzitter van het A.C.O.D. (1978)

maandag 13 maart de lessen hervat moesten worden, en haalde hij uit naar enkele oproerkraaiers die de kans van anderen om hun diploma te behalen niet mochten ontnemen. De dag daarop werd er vrijaf gegeven, waarop het plenum weer bijeenkwam. Tijdens het bepalen van hun strategie bleek evenwel verdeeldheid te ontstaan tussen de studenten. Sommigen wensten zich te distantiëren van de actie, anderen wensten door te gaan tot hun eis – een drieledig inspraakorgaan – werd ingewilligd. Ook de maandag daarop werd nog druk vergaderd door het plenum, het bureau van de directie werd bezet en de lessen werden gestaakt. Toch werd de verdeeldheid groter. Steeds meer studenten wensten de actie stop te zetten en van start te gaan moet het overleg over de oprichting van een inspraakorgaan. Op dinsdag 14 maart sprak de meerderheid zich uit voor het overlegvoorstel, en om de harde actie te laten varen daar deze niet meer houdbaar waren. Op het einde van de dag werd een tienkoppige delegatie verkozen om in overleg te treden met de docenten. Op woensdag 15 maart werden de lessen eindelijk weer hervat.⁴⁰⁵

In een delegatie van 10 studenten en 10 (vaste) docenten werd besproken wat medezeggenschap juist inhield, en waar het beslissingsrecht zou liggen. De studenten eisten expliciet medezeggenschap in de plaats van inspraak, daar inspraak neerkomt op advies waar al dan niet rekening mee wordt gehouden. Medezeggenschap daarentegen houdt ook beslissingsrecht in. De studenten werkten aan een tekst inzake materiële eisen als vrije affichering, het bekomen van didactisch materiaal en een studentensecretariaat. Verder kwam het inhoudelijke van de opleiding, het examensysteem en de aanwerving en afdanking van docenten, aan bod.

Over de materiele eisen kwam het tot een akkoord met de docenten. Over het 2e en 3e punt werd men het evenwel niet eens. Hierover stelden de leerkrachten een tekst op, die de studenten moesten goedkeuren. De studenten vonden deze tekst niet concreet genoeg. Tenslotte kreeg de schepen van onderwijs een tekst opgesteld door de docenten, met een begeleid schrijven dat een deel van de studenten niet met deze tekst akkoord kon gaan. Bovendien werd de ontwerp tekst veel te laat, namelijk eind mei, binnen gegeven.

Een aantal materiële eisen, zoals de inrichting van studentensecretariaat en vrije affichering werden ingewilligd. Voorlopig bleef het daarbij. Het jaar nadien zou de delegatie van studenten en docenten nog eens samen zitten omtrent de spreiding van de examens, en rondom andere inhoudelijk zaken. Desondanks zou dit overlegmodel

⁴⁰⁵ Perscommuniqué over de situatie op het Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studies (SHISS) (1978); Wat gebeurde er op 't SHISS? (z.d.); Verslag van het gesprek van een afgevaardiging van de studenten met de schepen van onderwijs Piet Van Eeckhout (z.d.); Een overzicht van het verloop van de dagelijkse gebeurtenissen tijdens de stakingsactie op het Shiss in februari en maart 1978; Reactie op de brief van de docenten (z.d.); Brief aan Mevrouw Van Dyck (1978); Brief aan de Dames en de Heren leraars (1978); Brief aan de Directie, de leerkrachten en de studenten van het S.H.I.S.S. (1978); Verslag toespraak Dhr. Schepenen van Openbaar Onderwijs tot studenten, directie en personeel S.H.I.S.S., in aanwezigheid van Dhr. Hoofdinspekteur, en de heren Inspecteurs, dd. 09 maart 1978.

in de daaropvolgende schooljaren nooit echt van de grond komen. Evenwel werd in deze korte periode de basis gelegd voor een overlegmodel tussen studenten en docenten. Een uniek gebeuren! Begin jaren '80 zou dit idee verder uitgewerkt worden.⁴⁰⁶

2.3.3 *Nasleep en nawerking*

Wat hebben bovenstaande studentencontestaties aan het SHISS nu concreet opgeleverd? Of met andere woorden: wat is er voortgevloeid uit de harde actie, en was er een waarneembaar verschil met de voorgaande periode?

Een eerste belangrijke wijziging vond plaats in het schooljaar 1978-1979, toen Dirk Heene het roer overnam van Polly Van Dyck. Onder meer omwille van een verregaande vertrouwensbreuk tussen directie, docenten en studenten moest zij de school verlaten. Bovendien hadden bovenstaande gebeurtenissen een serieuze impact op Polly Van Dyck's gezondheid.⁴⁰⁷ Haar opvolger zou voor een moeilijke taak komen te staan. Onder Dirk Heene ging het er een stuk gemoedelijker aan toe. Nochtans leed ook zijn gezondheid onder de last van het directeursschap, en overleed hij reeds in 1984.⁴⁰⁸

Op korte en zelfs lange termijn, is het niet gekomen tot het driedelige medezeggingsorgaan dat de studenten claimden; waar studenten, de staf en de inrichtende macht op gelijke voet beslisten over lesinhouden en het schoolbeleid. Evenwel werd binnen de studentenwerking een structuur ontworpen die een meer democratische studentenwerking trachtte te bewerkstelligen. Zo bleven het plenum en de diverse werkgroepen – naargelang de noden – nog enkele jaren actief. Hierbij bleef de kwaliteit en de organisatie van de opleiding prioritair.

Als onderdeel van de studentenbeweging trachtte de schoolkrant het belangrijkste discussieforum voor de studenten te zijn.⁴⁰⁹ Op korte termijn engageerde de studentenbeweging zich dus hoofdzakelijk voor inhoudelijke zaken.⁴¹⁰

Bovendien bleef men opteren voor overleg met de docenten, wat het wantrouwen in de hand werkte en nog leidde tot een aantal moeilijkheden.

⁴⁰⁶ De studentenwerking (z.d.); Basisteksts voor discussie (vanwege studenten) dd. 14.03.78; Verslag van leraarsvergadering van vrijdag 24 maart 1978; Brief aan de Heer Schepen (z.d.); Brief aan Mevrouw Van Dyck (1978)

⁴⁰⁷ Reeds op 2 oktober 1978 werd Dirk Heene als tussentijdse directie aangesteld. Zijn definitieve aanstelling volgde op 2 januari 1979. Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.23 en Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1978/79

⁴⁰⁸ De opkomst en het verval van het SHISS met vooruitzichten op de wederopstanding (1988), p.2

⁴⁰⁹ Plenum 28/09/78

⁴¹⁰ Vooruit met de studentenbeweging!!!!!! (z.d.)

Zo werd op donderdag 22 maart 1979 een bezetting van de schoolgebouwen gestart. Evenwel vond deze bezetting plaats na de lesuren, daar de studentenactie niet gericht was tegen de eigen school, noch tegen de inrichtende macht. De gestelde eisen hadden betrekking op, onder meer, een gelijk statuut voor NUHO en de universiteit. Wat enkele concrete punten betrof, viel het SHISS buiten het eisenpakket (onder meer wat betrof het inschrijvingsgeld). De bezetting zelf verliep rustig, en de lessen werden normaal hervat.⁴¹¹ Een andere meer woelige actie vond plaats in september 1980, toen het niet delibereren van de tweedejaarsstudent Paulus bijna tot de derde grote studentenstaking op het SHISS leidde. Nadat hij op zijn enigste herexamen radicaal gebuisd was, concludeerden de staf op 22 september 1980 dat Paulus *'onvoldoende matuur was om maatschappelijk werker te worden, omdat hij te speels en te oppervlakkig'*⁴¹² was. Dit vormde voor de studenten de aanzet om de quoterings van examens en de manier van delibereren te bekritisieren, als *'de willekeur van sommige docenten.'*⁴¹³ Opnieuw werd tijdens de lesuren het plenum bijeengeroepen, waar eisen gesteld werden omtrent medezeggenschap inzake het examensysteem en de deliberaties. Gedurende een aantal weken werden de lessen verschillende malen stopgezet om te vergaderen.

Onder meer omdat er van begin af aan een goede communicatie was tussen de staf, de directie en de studenten, kwam het deze keer niet tot een harde actie. Evenwel werden ook ditmaal de studentenclaims niet ingewilligd. Bovendien begon een overlegmodel reeds vorm te krijgen, wat sommigen niet zomaar op de helling wouden zetten. De belangrijkste reden voor het uitblijven van een grote studentencontestatie ligt evenwel in het feit dat deze actie niet op zoveel bijval kon rekenen als voorgaande stakingen. Tijdens deze actie werden de studenten veel minder gemobiliseerd. Gedurende de vorige studentenacties werd het protest immers mede georganiseerd vanuit de werkgroep *Inspraak*, die nu niet meer bestond. Anderzijds waren heel wat studenten begin september nog niet geïntegreerd in het schoolgebeuren (voornamelijk de eerstejaars). Daar een groot deel van de studenten niet deelnam was deze actie in omvang niet te vergelijken met voorgaande acties. Bijgevolg heeft deze staking zich ook niet weten te ontpoppen tot een langdurige actie, laat staan tot een bezetting van de schoolgebouwen.⁴¹⁴ Bijgevolg dienen we deze commotie eerder te beschouwen als een uitvloeisel van de woelige jaren '70.

Tijdens het directeurschap van Dirk Heene werd van start gegaan met een overlegmodel, gebaseerd op een systeem van klassenraden en klasafgevaardigden.

⁴¹¹ Verslag van de vergadering (1979)

⁴¹² Verslag Plenum 24 sept. 14u (z.d.)

⁴¹³ Idem

⁴¹⁴ Verslag Plenum 24 sept. 14u (z.d.); Aan de studenten. Betreft brief dd.24 september II. (1980); Brief aan de studenten van het 1ste, 2de en 3de leerjaar (1980); Nota betreffende het overleg met de studenten (Klasvergaderingen, klasafgevaardigden) zoals besproken en gewijzigde ingevolge vergadering dd.6 okt. II. (1980)

De klassenraad was een bijeenkomst van alle studenten van één bepaalde klas. Één maal per maand werd op het uurrooster een lesuur voorzien voor de klassenraad, waar onder begeleiding van de klastitularis informatie vanuit de klas naar de klastitularis werd doorgegeven, en omgekeerd. Op zijn beurt kon de klastitularis informatie doorgeven van de directie en de staf. Daarnaast waren er ook nog klasafgevaardigden: in elke klas werden een aantal studenten democratisch verkozen. De bedoeling van deze klasafgevaardigden was het doorgeven van informatie en besprekingen van punten die de hele schoolgemeenschap aanbelangden. Het was het communicatiekanaal van directie naar studenten, van klastitularissen naar studenten, van docenten naar studenten, en omgekeerd. Zo konden de klasafgevaardigden steeds een bespreking aanvragen met de directie, de klastitularissen en de docenten. Bovendien kon een bijeenkomst gepland worden voor één bepaalde klas, een jaar of de drie jaren.⁴¹⁵ Door dit overlegmodel verliep de communicatie een stuk gecoördineerder dan bij het plenum het geval was, en trachtte de directie bovenstaande uitwassen te vermijden. Uit ervaring wist men immers dat met een hele groep studenten niet te overleggen viel. Bijgevolg werd de structuur van de studentenwerking - het plenum en de werkgroepen - radicaal afgewezen door het beleid. Het is dan ook daar waar het schoentje knelde voor sommige studenten. Volgens hen was het plenum de enigste vorm van democratisch overleg, sowieso democratischer dan het systeem van klassenraden en klasafgevaardigden. Ondanks de negatieve ontvangst door enkele studenten, is het duidelijk dat het nieuwe overlegmodel een impact had op het dagdagelijkse schoolleven.⁴¹⁶ Voor bepaalde cursussen werd de inhoud gedeeltelijk mee bepaald door de studenten en werd de zelfwerkzaamheid aangemoedigd. Ook de examenspreiding werd bespreekbaar. Dit betekende dat de betrokkenheid van de studenten met de cursus groeide, en dat bijgevolg - zo hoopten immers de docenten - de inzet van de studenten zou toenemen. Daarnaast werd de medezeggenschap effectief toegepast, weliswaar in beperkte mate. Zo kon het tweede jaar bijvoorbeeld zelf beslissen of ze de cursussen groepswork en groepsdynamica al dan niet in internaatsverband volgden. Dit alles wijst op een positieve houding van (sommige) docenten ten overstaan van de wensen van de studentengroep.⁴¹⁷

We kunnen besluiten dat een aantal zaken verworven en gerealiseerd werden op initiatief van de studenten. Op termijn werd een klimaat van overleg geschapen, en werkten studenten en docenten nauwer samen rond materies die beiden

⁴¹⁵ NOTA betreffende klassenraden en klasafgevaardigden (1979)

⁴¹⁶ Werktekst shiss gent (z.d.)

⁴¹⁷ "Medezeggingschap" toch geen ijdel begrip? (z.d.)

aanbelangden. Het duidelijker stellen van de communicatielijnen tussen studenten en docenten, droeg bij tot deze ontwikkeling. De jaren '80 verliepen dus weer in een sfeer van samenwerking tussen docenten en studenten. Een uiting hiervan was dat de leraars en de directrice (opnieuw) werden aangesproken met hun voornaam.⁴¹⁸

Om deze woelige periode zou het Stedelijk Instituut nog lange tijd bekend staan. Bovendien hadden deze acties op middellange termijn een positief effect op de leerlingenwerving, daar het progressieve etiket van de school een enorme aantrekkingskracht was voor heel wat jongeren.⁴¹⁹ Op middellange termijn, aangezien in het schooljaar 1976-1977 – het jaar na de eerste grote studentencontestatatie – het leerlingenaantal terugviel van 196 naar 153. - zie grafiek p.107. De vierdaagse bezetting was hier ongetwijfeld de oorzaak van. Nochtans waren de revoltes aan het SHISS in deze periode geen uniek gebeuren. Ook in andere sociale scholen werd er geageerd tegen het beleid, en gestreden voor een betere opleiding, zoals in het KVMW. Ook daar eisten de studenten overleg met de docenten inzake de opleiding, en werd een zwartboek gepubliceerd over de wantoestanden in de school. Deze actie vond plaats in het najaar van 1975. Was er misschien iets van de Bevelandstraat overgewaaid naar het Arteveldeplein?

Opvallend is wel dat het KVMW – ondanks haar elitair en autoritair imago – qua inspraakorganen in deze periode veel verder stond dan het progressief geachte SHISS. Immers, vanaf eind jaren '60 waren er klassenraden en klasafgevaardigden in werking op het KVMW, maar deze verdwenen plots in het niets.⁴²⁰ Daarentegen werd overleg tussen docenten en studenten in het SHISS pas ná en door de studentencontestatatie van de jaren '70 verworven, en wel doormiddel van een overlegmodel bestaande uit klassenraden en klasafgevaardigden. Vooral de nasleep van de tweede grote revolutie uit 1978 was hierbij van belang.

⁴¹⁸ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie p.16

⁴¹⁹ Interview Michiel Callaert, 21 februari 2008, Transcriptie pp.12-13, 16

⁴²⁰ FLEURBAEY, J. (2001), pp.173-181, 201-204

3. De Opleiding

Hierboven werd reeds besproken hoe de studentenrevoltes leidden tot een aantal veranderingen in het dagdagelijkse schoolleven. Maar wat was nu de invloed van deze contestaties op het lesprogramma? En meer concreet, werd de studenteneis tot medezeggenschap op inhoudelijk gebied, ingewilligd?

Dit was echter moeilijk na te gaan, daar we slechts beschikten over de programma's en de D2 documenten, en niet over inhoudsbeschrijvingen. Wel is zeker dat de dialoog tussen studenten en docenten een stuk vlotter verliep in de jaren '80, en dat langs het overlegmodel inhoudelijke zaken besproken werden. Wanneer we de programma's van begin jaren '70 vergelijken met die van begin en midden jaren '80, zijn er een aantal wijzigingen waarneembaar.⁴²¹ Vermoedelijk hadden deze wijzigingen nauwelijks iets te maken met de contestaties, daar deze niet plotseling werden doorgevoerd, maar eerder geleidelijk aan. Bovendien wezen deze veranderingen eerder op de actualisering van de opleiding, dan op directe invloed van de contestaties. Dit brengt ons bij andere ontwikkelingen die van invloed waren op de opleiding, onder meer de kritische stromingen van de hulpverlening en de daarmee samenhangende invloed van humanistische ideeën in de psychologie en de therapie.⁴²² Meer nog dan radicale politieke begrippen, werd de opleiding beïnvloed door de psychosociale methoden.

3.1 De Theoretische scholing

Wanneer we de lesprogramma's over 15 jaar beschouwen, van begin jaren '70 tot midden jaren '80, springen een aantal dingen in het oog die erop wijzen dat de vernieuwingen in het sociaal werk wel degelijk in de opleiding werden opgenomen. Vooral in de zeventiger jaren werd het programma stapsgewijs aangepast.

Globaal genomen, bleef het urenaantal ongewijzigd. In vergelijking met de jaren '50 en zelfs '60, werd het eerste jaar een stuk minder algemeen vormend opgevat. Vakken als biologie, (sociale) aardrijkskunde, administratie- en kantoortechnieken werden van het lessenrooster geschrapt. Evenwel bleef het eerste studiejaar een oriënteringsjaar, en de inleidende vakken als recht, sociologie en psychologie bleven zwaar doorwegen. Ook de sociale wetenschappen bleven populair, en dan vooral

⁴²¹ Opleidingsprogramma (overzicht 79-80); Opleidingsprogramma 1976-77 1977-78; Aangepast programma 1^e leerjaar 1971/72 – Programma 2^e leerjaar 1971/72 – Programma 3^e leerjaar 1971/72, 4p.; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Opleidingsprogramma's

⁴²² BENZWI, A. en BRAUNS, H.J. (1986), p.66

sociologie en psychologie, al dan niet met een kritisch tintje. Eind jaren '70 verschenen twee nieuwe vakken op het toneel: inleiding tot welzijnszorg en agogiek. De agogiek was overgewaaid vanuit Nederland, waar een tiental jaar voordien de nood gegroeid was tot een eigen academische fundering. Deze hele ontwikkeling werd in België overgenomen, onder meer door een aantal Vlaamse universiteiten. Zoals de afstudeerrichting Sociale agogiek aan de RUG, waar we het reeds over hadden.⁴²³

Ook het tweede jaar onderging een aantal wijzigingen, gerelateerd aan de vernieuwingen binnen het veld van het sociaal werk. Begin jaren '70 werd de cursus psychopathologie aan het lessenrooster toegevoegd, wat onder meer duidt op de eigenheid van het maatschappelijk werk als psychosociale hulpverlening binnen het geheel van de hulpverlenende activiteiten, maar ook op de toenemende aandacht voor geestesstoornissen in de samenleving, dat nog eens in de ver werd gezet door de opkomst van de alternatieve psychiatrie.

Het vak Bijzondere Methodologie werd opgedeeld in Psychosociale problemen van de arbeid en de werkloosheid, Actuele problemen sociaal recht, Maatschappelijk werk en sociale categorieën en Sociale administratie. Een aantal vakken klinken zeer tijdsgebonden.

Het derde jaar bleef het jaar van de opties. Evenwel zijn hier een groot aantal wijzigingen waarneembaar. Ten eerste werd het maatschappelijk opbouwwerk als optievak toegevoegd in het schooljaar 1976-1977.⁴²⁴ De klemtoon lag vooral op de politiserende en bewustmakende taak, en op een meer structurele aanpak.

De drie opties werden behouden, en wijzigden midden jaren '70 van naam in Algemeen Maatschappelijk Werk (Individuele en Gezinsproblematiek), Socio-Cultureel Werk (Sociaal Cultureel Werk) en Socio-Economisch werk (Sociaal Economische Problemen). Mits die enkele naamswijzigingen, bleven de cursussen min of meer hetzelfde.

Bovendien werd in het schooljaar 1973-1974 van start gegaan met de optie psychiatrisch maatschappelijk werk. In deze nieuwe optie werden volgende optievakken onderwezen: klinische psychiatrie, sociale psychiatrie, dynamische psychologie, rapportage en milieutherapeutische benadering. Deze laatste was goed voor zo'n 2 uur per week, en is alweer een goede illustratie van het toenemend belang van de psychotherapeutische benadering in de opleiding. Evenwel werd deze optie midden jaren '80 reeds afgeschaft.⁴²⁵

⁴²³ De Nederlandse andragoog T.T.ten Have, bezig met volwassenopvoeding, ontwikkelde eind jaren '60 de agologie – gericht op volwassenen werd dat dan de andragologie – en de agogiek. Hij gaf de agologie het statuut van een wetenschap met een wetenschappelijk onderzoek, een daarvan afgeleide handelingstheorie: de agogie en een informatief gebonden praktijkoriëntatie, de agogiek. VERZELEN, W. (2005), p.114

⁴²⁴ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 76/77

⁴²⁵ Opleidingsprogramma (overzicht 79-80); Opleidingsprogramma 1976-77 1977-78; Aangepast programma 1^e leerjaar 1971/72 – Programma 2^e leerjaar 1971/72 – Programma 3^e leerjaar 1971/72, 4p.; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Opleidingsprogramma's

Zoals beschreven in vorig hoofdstuk, stelden de scholen deze opties via keuzevakken zelf samen. De opties zijn een goede weerspiegeling van het werkveld, en het werkveld is op zijn beurt een goede weerspiegeling (of zou er een moeten zijn) van de maatschappelijke noden. De opleiding aan het SHISS evolueerde dus mee met het werkterrein. Ook de gebeurtenis uit het schooljaar 1974-1975 illustreert dit mooi. Wegens te weinig belangstelling werd de optie socio-economisch werk tijdelijk afgevoerd. In het schooljaar 1977-1978 werd deze opnieuw ingericht, maar de daaropvolgende twee schooljaren waren er geen geïnteresseerden.⁴²⁶ De dalende populariteit van het socio-economisch werk had hoogstwaarschijnlijk te maken met de nieuwigheden in het sociaal werk. Het socio-economisch werk leek nogal oubollig tegenover het 'modieuze' psychiatrisch maatschappelijk werk. Bovendien vatten heel wat jongeren in de sfeer van de kritische jaren '60 en '70, sociale studies aan uit idealistische overwegingen. Daarentegen leidde het socio-economisch werk veelal tot jobs in de nijverheid, wat allesbehalve aansloeg.

Desondanks zou het socio-economisch werk vanaf de jaren '80 aan belang winnen. Ook hier weer was het veranderende werkterrein verantwoordelijk voor deze evolutie. Zo stelt Verzelen dat *'een zeer duidelijk exponent van de trendbreuk tot 'verzaking' (social profit) eind jaren '80, begin jaren '90 het toenemend belang van het personeelswerk, is.'*⁴²⁷ Het personeelswerk ontwikkelde zich immers langs twee wegen. Enerzijds verbonden met de arbeidersbeweging, ging het om de concrete ondersteuning van arbeiders, ook op de werkvloer. Anderzijds was er het individueel maatschappelijk werk in bedrijven: het zogenaamde bedrijfsmaatschappelijk werk. Met aandacht voor persoonlijke problemen en hun effecten op de prestaties.

Vanaf de jaren '80 verschoof dit soort werk in de praktijk steeds meer van het bedrijf naar de opvolging van het personeel als productiefactor, het personeelsmanagement.⁴²⁸

Ook het SHISS ging, weliswaar onbewust, mee in deze evolutie. Reeds begin jaren '70 werd de cursus Problemen in het bedrijfsleven, behorend tot optie socio-economisch werk, omgedoopt tot Personeelsbeleid. Deze naamswijziging werd als volgt verantwoord:

*'Meer en meer heeft het sociaal werk in de nijverheid te maken met personeelsbeleid, omdat de functie M.A. in de toenemende mate de tendens vertoont in het bredere kader van personeelsbeleid opgenomen te worden, en niet meer in een afzonderlijke sociale dienst.'*⁴²⁹

⁴²⁶ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1978/79 en Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 1980-1981

⁴²⁷ VERZELEN, W. (2005), p.109

⁴²⁸ VERZELEN, W. (2005), p.110

⁴²⁹ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Voorstellen wijziging programma 71/72

Dat het personeelswerk aan belang won, blijkt ook uit het feit dat midden jaren '80 de optie socio-economisch werk werd omgedoopt tot Personeelswerk.

In deze periode werd de toenemende verzelfstandiging van de 'opties' in de basisopleidingen, doorgezet. Dit leidde tot specifieke beroepsidentificaties bij sociaal werkers, zo was sociaal-cultureel werk iets totaal anders dan maatschappelijk werk. Deze ontwikkeling was verbonden met de groeiende verscheidenheid in de praktijk tussen hulpverlening, vormingswerk en opbouwwerk.⁴³⁰

Als laatste willen we nog wijzen op een aantal programmaveranderingen tijdens de jaren '80. Evenwel was het opvallend hoe weinig dit er waren, zeker in vergelijking met het voorgaande decennium. Voornamelijk werden cursussen veranderd van naam en geactualiseerd. Slechts een paar vakken werden toegevoegd. Onder meer media – gebruik van video en computer in het maatschappelijk werk – en reportage, vulden de methodologie van het sociaal cultureel werk aan. Midden jaren '80 zouden de opties nog eens van naam veranderen in maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk en personeelswerk.⁴³¹

3.2 De praktische scholing

De alternatieve (deels politiserende) lijn in de hulpverlening en het vormingswerk, kwam het duidelijkst naar voor in de praktijkopleiding, vooral in de aard van de stages, van de scriptieonderwerpen, van de bezoeken en van de congressen bijgewoond door de stafleden.

Door de staf werden zoveel mogelijk nieuwe stageplaatsen gezocht teneinde mee te zijn met de nieuwe stromingen in het sociaal werk. Het doel van de oriënteringsstage in het tweede jaar, was het grondig verkennen van een bepaalde stageplaats. De derdejaarsstage vond plaats in dezelfde organisatie, en werd beschouwd als een verdere groei naar professionele houding en vakkundigheid. Vooral het methodisch handelen werd hier benadrukt.⁴³²

Reeds in het vorige hoofdstuk hebben we besproken dat het aantal bezoeken aan tentoonstellingen, voordrachten en congressen door de directie en de staf aanzienlijk

⁴³⁰ VERZELEN, W. (2005), p.115

⁴³¹ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Opleidingsprogramma's ('86-'87)

⁴³² Brief aan de Heer Ondervoorzitter, aan de Leden van de Bestuurscommissie (1979)

toenam, dat het opbouwwerk en het groepswerk aan belang wonden en dat de aard van de stageplaatsen veranderende. Deze trends zetten zich in de jaren '70 radicaal verder.

Zo werd in volgende organisaties meermaals stage gelopen: oxfam wereldwinkels, centra voor geesteshygiëne, psychotherapeutisch centra, zelfmoordpreventie centra, jeugd- en buurthuizen, Elcker-ik (alternatieve volkshogeschool), diensten voor sociale psychiatrie, kinderboerderijen, buurtwerken, vrouwenhuizen, JAC, een centrum voor informatie en actie, samenlevingsopbouw Heverlee, de sleutel, De andere weg, Vrede, Sjalom, vrouwen- en wijkcomités, wetswinkels, wereldscholen en ga zo maar door. Meer nog dan in de jaren '60 werd voor 'alternatieve' en nieuwere organisaties gekozen. De traditionele stageplaatsen als OCMW's, tehuizen en bedrijven werden nog wel aangedaan, maar in veel mindere mate.⁴³³ Ook in de jaren '80 zette deze trend zich voort; crisisinterventie De Schelp, belangengroep minderjarigen Antwerpen, vluchthuizen, migrantenwerking, preventie zelfmoord, centrum begeleid wonen, actieonderzoekscentrum thuisloosheid, socialistische solidariteit en de kindertelefoon zijn slechts een paar van de vele voorbeelden.⁴³⁴ Deze diverse stageplaatsen wijzen vooral op het zich steeds verder specificerende werkterrein (o.m. jeugd en preventie), nieuwe noden (o.m. drugs) en nieuwe doelgroepen (o.m. migranten en jongeren). Maar ook het in zwang raken van een aantal nieuwe (alternatieve) organisaties tijdens de jaren '70 als het JAC en Elcker-ik.

Meer nog dan in de jaren '60 was dit bovendien waarneembaar in scriptieonderwerpen als: Gedwongen cliënt zijn, Alternatieve hulpverlening, Democratisering van hulpinstellingen, Migranten, Inspraak en wonen, Psychiatrisch maatschappelijk werk, Politiseren vormingswerk, De taken van de maatschappelijk werker enzovoort.⁴³⁵ Evenwel opvallend is dat er pas midden jaren '70 een wijziging optrad in de scriptieonderwerpen, terwijl de aard van de stageplaatsen reeds begin jaren '70 wijzigden.

In tegenstelling tot de jaren '60 waar vooral congressen en/of studiedagen inzake het buurtopbouwwerk en het groepswerk werden bijgewoond, werden in de jaren '70 voornamelijk studiedagen omtrent de 'nieuwe' psychotherapeutische benaderingen

⁴³³ Stages IIIe jaar (1979); 3de jaar Stageinstellingen, '71/'72; Stages derde leerjaar – schooljaar 1973-1974; Lijst stages IIe jaar: schooljaar 1975-1976; Stages III e jaar 1975; Stages IIe jaar 78/79; Stages IIe jaar: schooljaar 1979-1980; Stages IIIe jaar: schooljaar 1979-1980

⁴³⁴ Schooljaar 1984-85, Stages derde jaar; Lijst stageplaatsen tweede jaar, Schooljaar 1985-1986; Lijst stageplaatsen 2^e jaar / 88-89

⁴³⁵ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 76/77; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 77/78; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1978/79; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 1980-1981

aangegaan.⁴³⁶ Zo bijvoorbeeld congressen en studiedagen aangaande de client-centred benadering, de chaos in de hulpverlening; omtrent de verschillende hulpverleningsmodellen, de vernieuwingen in de psychiatrie, de maatschappelijke oorzaken van geestesstoornissen,...

Ook de studiereizen, en dan vooral die van de derdejaarsstudenten, gingen steeds vaker door in Nederland. Bedoeling van deze studiereizen was het bestuderen van 'de andere aanpak'. In de jaren '80 zet deze trend zich verder door. Evenwel ging er gaandeweg steeds meer aandacht naar andere ontwikkelingen in het maatschappelijk werk, als het toenemend belang van de media, computers enzovoort.⁴³⁷

We kunnen besluiten dat de vernieuwingen in het sociaal werk, ingezet tijdens de jaren '60, radicaal tot ontplooiing kwamen in de opleiding tijdens de jaren '70. Deze evolutie zette zich in de jaren '80 verder door, om eind jaren '80 en begin jaren '90 een ommezwaai richting social profit te maken. Bovendien bereikte het zelfbewustzijn van de sociaal werkers een hoogtepunt in de zeventiger jaren.

We hebben proberen aan te tonen dat deze ontwikkelingen in de opleiding niet zozeer het gevolg waren van de studentencontestaties, als wel het resultaat van het veranderende werkkterrein. Dat werkkterrein was onderhevig aan de maatschappelijke realiteit, en vormde grotendeels de aanzet voor de harde acties.

Dat het SHISS zich engageerde om mee te blijven gaan met de actuele ontwikkelingen, blijkt uit een kleinschalig kwantitatief onderzoek dat de school uitvoerde in 1977-1978, met betrekking tot de tewerkstelling van de afgestudeerden in verschillende sectoren. De tewerkstellingssituatie raakt immers het opleidingsprogramma vanuit diverse invalshoeken, en was van belang voor het kennen van de 'aard van de functies'. Om dit bijgevolg in de opleiding te integreren.⁴³⁸

⁴³⁶ Het belang van de psychotherapeutische benadering nam steeds meer toe, met een intense uitgroei van allerlei verschillende stromingen en opvattingen. Zoals de client-centred benadering van Carl Rogers, die aansloot bij het aanvoelen van heel wat sociaal werkers op dat moment. Een reactie die rijmde met het feit dat men genoeg had van sturende, controlerende en belerende interventiestrategieën. VERZELEN, W. (2005), p.114

⁴³⁷ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1971/1972; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 76/77; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 77/78; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1978/79; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 1980-1981; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Jaarverslag aan de Inspectie met betrekking tot het schooljaar 1984-1985; Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Jaarverslag aan de Inspectie met betrekking tot het schooljaar 1985-1986

⁴³⁸ Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 77/78

Besluit

De directe inbedding van de sociale scholen in België had te maken met de vraag naar gevormde arbeidskrachten voor de katholieke en socialistische arbeidersbeweging. Aangezien het K.B. tot oprichting van sociale scholen heel wat vrijheid bood qua programma-uitbouw, bleken de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon ideaal te zijn voor de vorming van hun leiders. Parallel met de groeiende sociale sector aan het begin van de 20ste eeuw, was er ook een toenemende vraag naar getrainde sociaal werkers. Illustratief hiervoor is de wet op kindbescherming uit 1912. Overeenkomstig met Engeland tekende zich ook bij ons een omwenteling af in de bijstandsgedachte; het accent verschoof van een empirische aanpak van de noodsituatie naar preventie en individualisering.⁴³⁹ De hulpverlening ontgroeide zijn liefdadige roots en begon zich te professionaliseren.

De internationale conferenties in de Verenigde Staten en (later) in Europa zorgden voor een andere belangrijke impuls. Een aantal (vrouwelijke) kopstukken van het Belgische sociaal werk, zoals Victoire Cappe en Maria Bears, kregen via deze conferenties zicht op de nieuwe opleiding ginder. Op internationale conferenties, studiedagen en zomercursussen werden ideeën, ervaringen en nieuwe inzichten van over heel Europa en de VSA uitgewisseld. De theorie- en methodiekvorming in het Belgische sociaal werk werd bijna allemaal vanuit het buitenland ingevoerd. Vanaf de jaren '50 richtte het Belgische sociaal werk zich hoofdzakelijk op Nederlandse voorbeeldpraktijken en theorievorming.

In de beginperiode (1920-1952) bezat de Belgische opleiding sociaal werk de allures van een typische beroepsscholing. De studie bestond uit een algemene vorming van menswetenschappen die sterk ideologisch gekleurd was, en praktijkvorming. Kenmerkend was de zwakke wetenschappelijke en methodologische onderbouwing. Naar buitenlands voorbeeld lag de klemtoon op twee methodische sporen: de individuele hulpverlening en de sociale actie. Deze twee afzonderlijke benaderingswijzen die aan de grondslag lagen van het ontstaan van de Belgische sociale scholen, zouden de opleiding van het sociaal werk blijven beïnvloeden. Door het K.B. van 1952 werd de opleiding meer wetenschappelijk en methodologisch onderbouwd, in functie van een meer geprofessionaliseerd maatschappelijke werk.

⁴³⁹ VAN SEVEREN, L. (1974), vol 1, pp.36-39 en DE BOCK, G. (z.d.), p.20

Uit deze studie blijkt dat het ontstaan van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie kadert in de toenmalige politieke context. Meer nog dan enkel de behoefte aan maatschappelijk werkers te Gent, speelde de schoolstrijd op federaal en lokaal niveau. De socialisten en liberalen te Gent hadden reeds een lange traditie inzake de verdediging en uitbouw van het officieel onderwijs. Daarbij ging bijzondere aandacht naar het stedelijk technisch- en beroepsonderwijs. Toen de tweede schoolstrijd losbarste in 1950, was er een homogeen CVP college aan de macht in Gent. Ten koste van het stedelijke onderwijs bouwden de katholieke machthebbers het vrije (katholieke) onderwijs verder uit. In de kiesstrijd van 1952 moest de CVP het onderspit delven, en begon de paarse coalitie onder leiding van de liberaal Laurent Merchiers aan een inhaalbeweging inzake onderwijs. Zo werd het SISS in 1953 opgericht als tegenhanger van het KVMW. Bovendien droeg het SISS bij tot de uitbouw van het voortgezet onderwijs, dat de stad Gent belangrijk achtte.

Overigens bleek dat de juriste Gerda De Bock een belangrijke rol speelde bij de uitbouw van de opleiding in de beginperiode. In tegenstelling tot de directies van andere sociale scholen - voornamelijk personen uit de arbeidersbeweging - werd zij vooral omwille van haar verstandelijke capaciteiten in 1953 door de stad aangesteld. In haar functie van directrice bouwde zij de opleiding volledig uit: zij werkte het curriculum uit, sprak lesgevers aan, regelde de stages enzovoort. Evenwel diende zij zich te houden aan het voorgeschreven programma uit 1952. Dat Gerda De Bock voor kwaliteit ging, blijkt ook uit het toenmalige docentenkorps waar men heel wat (toekomstige) prominente figuren aantrof.

Ook zorgde zij ervoor dat reeds in 1954 een preselectiejaar van start ging. Deze voorbereidende afdeling kaderde volledig in de toenemende professionalisering van het sociaal werk, en het bijgevolg zwaarder geworden programma (cf. optrekking van de opleiding van A2 tot A1 niveau door het K.B. van 1952). Bovendien behoorde de sociale school tot één van de weinige uitwegen voor mensen die geen middelbaar onderwijs diploma bezaten om toch hoger onderwijs aan te vatten.

Het preselectiejaar aan het SISS werd algemeen vormend aangepakt. Bovendien werd datgene onderwezen wat bij de verdere studie tot maatschappelijk assistent van belang was. Zo ging veel aandacht naar taal, naar algemene en actuele vraagstukken en werd de zelfwerkzaamheid aangemoedigd. Daarnaast werden praktische seminaries, bezoeken en een (vrijwillige) stage ingericht. Deze manier van lesgeven sloot nauw aan bij de studie tot maatschappelijke assistent. Wegens het dalende leerlingenaantal werd de preselectie cursus eind jaren '60 opgedoekt.

Naast het noodzakelijke theoretische gedeelte bestond de opleiding in de beginperiode voornamelijk uit sociale vorming, gesteund op eigen ondervinding tijdens bezoeken en stages in de industrie. Het eerste jaar werd nagenoeg volledig gewijd aan theoretische leergangen, wat vrijwel volledig overeen kwam met het opgelegde programma. Evenwel werden de facultatieve uren meermaals aangewend om bepaalde vakken dieper uit te werken. Daar het eerste jaar een oriënteringsjaar was, wogen de sociale wetenschappen als psychologie en recht zwaar door. Bovendien was er nog geen stage voorzien tijdens het schooljaar. Het praktijkgedeelte bestond slechts uit geleide bezoeken (elke woensdagnamiddag) en een zomerstage. Het tweede jaar daarentegen bevatte een half jaar theorie en een half jaar stage. Het theoretische gedeelte bestond uit een gemeenschappelijke stam theorievakken en keuzevakken in functie van de specialisatie: Kinderzorg en Bijstand, Maatschappelijke en Economische vraagstukken of Volksopvoeding. In dit tweede jaar werden de sociaal werk methoden geïntroduceerd en vervolgens uitgewerkt in de specialisatievakken. Het laatste jaar was enorm praktijk gericht en bijgevolg werd er nog nauwelijks lesgegeven. Naast de stage werd een groot aantal uren besteed aan voordrachten en de eindverhandeling. Evenwel zou na verloop van tijd, het aantal lessen in het derde jaar toenemen.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat het programma in de beginjaren heel wat wijzigingen onderging. Zoals bijvoorbeeld in het tweede jaar, waar in de mate van het mogelijke, vakken uit een bepaalde specialisatie werden overgeheveld naar de gemeenschappelijke stam en omgekeerd. Reden hiervoor was dat men de methodiekvakken in het gemeenschappelijk vormend programma beter aan bod wilde laten komen. Het belang van de stage in het tweede en derde jaar, was de klemtoon die gelegd werd op het methodische handelen. In vergelijking met het eerste jaar werden de stages meer afgestemd op de rechtstreekse praktijk en bepaalde de gekozen specialisatie de stageplaats. Dit zou het basiscriterium blijven voor de keuze van de stageplaatsen.

In de beginjaren droeg het kleinschalig karakter van het Stedelijk Instituut bij tot een optimale sfeer tussen docenten en studenten, maar ook tussen de studenten onderling. Naar aanleiding van die goede sfeer werd de oud-studentenvereniging VEMAS opgericht. Al snel legde deze vereniging zich toe op de organisatie van bijscholing en nascholing. In de jaren '60 en '70 groeide VEMAS uit tot een bloeiende vereniging die zich bezighield met het inrichten van studiegroepen, het uitgeven van publicaties, het organiseren van studieavonden enzovoort. Vanaf de jaren '50 was de roep naar bijscholing van afgestudeerde maatschappelijk werkers om bij te blijven

met de nieuwe ontwikkelingen in het werkkterrein, toegenomen. Het was VEMAS die zich als oud-studentenbeweging op deze taak toelegde.

Onder meer als reactie op de toenemende rijkdom ontstond de zogenaamde tegencultuur in de jaren '60, die de gevestigde zekerheden in vraag stelde en maatschappijkritisch was. Tevens kwamen de vernieuwingen in het sociaal werk, ingezet in de jaren '50, in een stroomversnelling. Eind jaren '60 drong het maatschappijkritische denken en het antipaternalisme door in het brede sociale werkveld en de (sociale) opleidingen te België. Terwijl aanpassing en bemoeizucht taboe werden; werden verzet, emancipatie en zelfontplooiing het nieuwe credo. De paternalistische praktijk werd verbannen en de nieuwe methodische norm was terughoudendheid. In discussies over opleiding en beroep werden democratisering en politisering sleutelwoorden. Als reactie op de bevoogdende individuele hulpverlening (traditionele hulpverlening) ontwikkelde zich de alternatieve hulpverlening. Dit alles bracht een veranderende taak voor de sociaal werkers met zich mee.

In deze periode raakte ook het maatschappelijk opbouwwerk als nieuwe sociaal werk methodiek in zwang. Bij het Belgische streekopbouwwerk lag de klemtoon vanaf het begin op een structurele aanpak.

Het doel van deze masterproef was te onderzoeken op welke wijze de kritische jaren '60 en '70 zich uitten in het dagdagelijkse schoolleven en in de opleiding.

Een eerste ontwikkeling die deze studie heeft aangetoond, is dat het kritische denken haar intrede deed op het Stedelijk Instituut. De woelige jaren '70 werden reeds midden jaren '60 ingeluid. Aan de hand van buitenlandse en binnenlandse voorbeelden, stelden de toekomstige sociaal werkers de maatschappelijke ordening in vraag. Voor de studenten waren er aanleidingen genoeg om in tal van proteststoeten mee te lopen met een spandoek van het SHISS op kop, niet in minst voor meer inspraakmogelijkheden. Alhoewel deze beroeringen niet altijd enthousiast onthaald werden, leefde en manifesteerde het SHISS zich, en getuigde het van maatschappelijke betrokkenheid.

Het veranderende gedachtegoed werd onder meer geïntroduceerd door de goed georganiseerde Vlaamse Vereniging voor Studenten (VVS), en was vanaf midden jaren '60 waarneembaar in het denken van de studenten. Dit denken werd onderzocht aan de hand van de (deels) bewaard gebleven studentenbladen. De studentenbladen werden maatschappijkritischer en de studentenbeweging (THSV-SISS) ging zich steeds vaker bezighouden met maatschappelijk geëngageerde thema's. De onzekerheid inzake het niveau van de opleiding (cf. herstructurering van het hoger onderwijs) was bovendien een belangrijke mobiliserende factor.

Dit onderzoek heeft bovendien aangetoond dat het verzet (voorlopig) enkel betrekking had op zaken buiten de schoolmuren, zoals het NUHO, het antimilitarisme enzovoort.

Een andere belangrijke ontwikkeling die werd vastgesteld, was de invloed van de vernieuwende hulpverlening op de opleiding. Zo won het groepswork aan belang en werd het opbouwwerk binnengehaald. Evenwel zou het tot midden jaren '70 duren vooraleer het opbouwwerk in het lesprogramma op gelijke voet kwam te staan met het casework en het groepswork.

De vernieuwingen in de hulpverlening weerspiegelden zich vooral in de veranderende aard van de stageplaatsen en de scriptieonderwerpen. Het aantal stages in de traditionele sector als COO's en bedrijven daalden ten voordele van nieuwere organisaties als vrouwenopvangtehuizen en buurthuizen. In deze organisaties werden meestal de nieuwe methoden als groepswork en opbouwwerk gehanteerd. Bijgevolg had dit alles ook invloed op de scriptieonderwerpen, die de maatschappelijke evoluties weerspiegelden.

Bovendien nam het aantal bezoeken aan tentoonstellingen, voordrachten en congressen door de directie en het personeel vanaf de jaren '60 aanzienlijk toe. De nieuwe stromingen in de hulpverlening, het groepswork en het opbouwwerk, en de toename van het aantal (nieuwe) taken voor maatschappelijk werkers (cf. een steeds in ontwikkeling zijnde professie), zorgden ervoor dat het lerarenkorps zich steeds weer opnieuw diende bij te scholen.

Een andere evolutie was het feit dat studenten steeds vaker werden ingezet voor enquêtes en (universitaire) onderzoeken. Wat wijst op het toenemende belang van het toegepast wetenschappelijk onderzoek in de opleiding.

De mentaliteitswijziging van de zestiger jaren had dus indirect - via het veranderende werkterrein - invloed op de studie. Toch was er geen sprake van een directe beïnvloeding. Zo werden er geen expliciete maatschappijkritische vakken onderwezen. De wijzigingen in de opleiding tijdens de jaren '60 moeten vooral gezien worden als reactie op het veranderde werkterrein en de verdere uitbouw van het beroep. Dit uiteraard in wisselwerking met de het maatschappelijk veld waarin de sociaal werkers opereerden.

De vernieuwingen in het sociaal werk zetten zich radicaal verder in de jaren '70, en alsmear meer alternatieve hulpverleningsorganisaties zagen het licht. Bovendien gingen welzijn en zorg steeds meer tot het domein van de staat behoren. Illustratief hiervoor is de wet van 8 juli 1976 op het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW). Deze wet, die een weergave is van de algemene sociale en politieke

ontwikkelingen, kan worden gezien als een radicale kentering in de transformatie van de welvaartstaat naar een verzorgingstaat. Deze evolutie bracht een veranderende taak voor de sociaal werkers met zich mee. Hulp werd immers een recht van elke burger (algemene ondersteuning) in plaats van alleen voor armen.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat vooral de tijdgeest van de kritische jaren '60 en '70 bepalend waren voor de studentenrevoltes aan het SHISS. In het voorjaar van 1968 hadden overal in West-Europa studentenmanifestaties plaats. Waar studenten aanvankelijk de universitaire structuren in vraag stelden, sloeg de studentencontestatie in bepaalde middens om tot verzet tegen de toenmalige maatschappij. Na een paar maanden kwamen ook de structuren van het niet-universitair hoger onderwijs onder vuur te liggen. Deze beweging sloeg ook over naar het SHISS. De onvrede inzake de toenmalige maatschappij, inspraakmogelijkheden en het lesprogramma was waarneembaar in de studentenbladen. De studentencontestaties werden dan ook ingeleid door een aantal directe aanleidingen wat betrof medezeggenschap in de opleiding en het schoolgebeuren. Bovendien ontstond er wrijving tussen de 'nieuwe generatie' studenten die inspraak normaal achtte, en het 'verouderde beleid' dat dit niet zomaar normaal vond. Over inspraak, maatschappijkritiek en dergelijke zaken werd wel gedoceerd, toch bleek het in de praktijk nog een hekel punt te zijn.

Bijna alle studentenacties aan het SHISS draaiden rond medezeggenschap in het schoolbeleid en in de opleiding. Meerbepaald ageerden de studenten tegen een school die de theorie scheidde van de praktijk. Vaak in de vorm van een ultimatum, werden vergaande eisen gesteld.

De eerste grote actie in de herfst van 1975 zorgde ervoor dat de studenten zich wisten te organiseren, en dat de werkgroep inspraak van de grond kwam. Deze werkgroep zou zich verregaand engageren in de coördinatie van verschillende prikacties. Bovendien werkten een aantal subgroepen (zgn. werkgroepen) rond bepaalde maatschappelijke en schoolgebonden thema's. Op deze manier bleef het bewustzijn en de onvrede leven onder de studenten, wat bijdroeg tot de tweede grote actie in 1978.

Vervolgens werd in deze masterproef de impact van de contestaties op het dagdagelijkse schoolleven en de opleiding onderzocht. We konden besluiten dat een aantal zaken werden verworven en gerealiseerd door de studenten. Zo werden op korte termijn een aantal materiële eisen ingewilligd, als het studentensecretariaat. Op lange termijn was de tendens tot overleg en constructief samenwerken tussen

docenten en studenten, waarneembaar. Zo werd er begin jaren '80 van start gegaan met een overlegmodel gebaseerd op een systeem van klassenraden en klasafgevaardigden. Het duidelijker stellen van de communicatielijnen tussen studenten en docenten droeg bij tot deze ontwikkeling. De jaren '80 verliepen dan weer in een gemoedelijkere sfeer.

Vervolgens werd onderzocht welke impact de studentenrevoltes hadden op het lesprogramma. Meerbepaald of de studenteneis tot medezeggenschap op inhoudelijk vlak werd ingewilligd.

Bij de vergelijking van de lesprogramma's van begin jaren '70 met die van begin, en midden jaren '80, waren een aantal veranderingen waarneembaar. Omdat deze wijzigingen geleidelijk werden doorgevoerd, en niet plotseling, hadden deze nauwelijks iets te maken met de contestaties. We konden al vlug besluiten dat er andere ontwikkelingen impact hadden op de opleiding, en wel de kritische stromingen in de hulpverlening en daarmee samenhangend de invloed van de psychosociale methoden. De veranderingen duiden dus eerder op de actualisering van de opleiding.

Meer nog dan in de jaren '60 kwam de alternatieve (deels politiserende) lijn in de hulpverlening en het vormingswerk, het duidelijkst naar voor in de praktijkopleiding. En wel in de aard van de stages, van de scriptieonderwerpen en van de bezoeken en congressen bijgewoond door de stafleden. Zo werden de alternatieve hulpverleningsorganisaties populaire stageoorden in de jaren '70. Bovendien nam het belang van de psychosociale methoden in de theorie onderrichting toe.

De weerspiegeling van het werkveld in de opleiding werd het best geïllustreerd door de verschillende opties in het derde studiejaar. Zo werd begin jaren '70 van start gegaan met de optie psychiatrisch maatschappelijk werk. Ook de fluctuerende populariteit van de optie socio-economisch werk is hier een goed voorbeeld van.

Overigens kunnen we stellen dat de vernieuwingen in het sociaal werk, ingezet eind jaren '50, tot volle ontplooiing kwamen in de jaren '70 en '80, en het sociaal werk blijvend zouden veranderen.

Bibliografie

A. Literatuur

BENZWI, A. en BRAUNS, H.J. (1986), "Social work education in Belgium", in: H.J., BRAUNS en D. KRAMER (eds.), *Social work education in Europe: a comprehensive description of social work education in 21 European countries*, Frankfurt, pp.65-89

BOUVERNE-DE BIE, M. (2007), "Laat ons de geschiedenis meenemen, 30 jaar OCMW.", in: *OCMW-visies*, Jaarg.22(4), pp.8-13

CARRETTE, G. (1995), "Van gisteren naar morgen. Kijken naar de geschiedenis van 'de Poststraat'", in: *De Poststraat 75 jaar. Lustrumnummer ter gelegenheid van het 75jarig bestaan van de sociale hogeschool Brussel*, Brussel, 1995, pp.3-14

DE BOCK, G. (z.d.), "De opleiding voor het maatschappelijk werk", in: *Bijna 50 jaar onderwijs voor maatschappelijk werk in België. Proeve van onderzoek naar de huidige toestand*, Brussel, pp.19-49

DEFERME, J. (2001), "De schuld van het toeval. De Belgische Wet op de arbeidsongevallen (1903) als een breekpunt in het parlementaire sociale denken", in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, Jaarg.1, pp.57-76

DE GROOF, R. en TYSENS, J. (1994), *De schoolkwestie in België (1830-1958)*, Syllabus 1994 (RUG. Departement voor lerarenopleiding), Gent

DENECKERE, G. (1997), *Sire, het volk mort*, Gent, 415p.

DE SWAAN, A. (1989), *Zorg en de staat: welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd*, Amsterdam, 340p.

EILERS, K. (2003), "Social Policy and Social Work in 1928. The First International Conference of Social Work in Paris takes Stock", in: S. HERING en B. WAALDIJK (eds.), *History of social work in Europe (1900-1960): female pioneers and their influence on the development of international social organisers*, Opladen, pp.119-128

FLEURBAEY, J. (1996), *Markante episoden uit vijftig jaar geschiedenis van de Sociale Hogeschool-Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk te Gent (1944-1995). Delen I en II : 1944-1964*, onuitgegeven Jubileumboek, 109p.

FLEURBAEY, J. (2001), *Markante episoden uit vijftig jaar geschiedenis van de Sociale Hogeschool-Katholiek Vormingscentrum voor Maatschappelijk Werk te Gent (1944-1995). Deel III : 1944-1995*, onuitgegeven Jubileumboek, 344p.

HEALY, L.M. (2001). *International social work: Professional action in an interdependent world*, New York, 314p.

HERMAN, S. (1996), *Maatschappelijk werk tussen gisteren en morgen*, Leuven, 168p.

HOOGHE, M. en JOORIS, A. (1999), *Golden sixties: België in de jaren zestig 1958-1973*, Gent, 207p.

- HORTULANUS, R.P., SPRINKHUIZE, A.M.M. en LIEM, P.P.N., (1993), *Domeinen van welzijn: welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*, 's-Gravenhage, 299p.
- KEYMOLEN, D. (1997), "Terugblik op beginjaren Centrale Hogeschool voor Christelijke Arbeiders", in: *De Gids op Maatschappelijk Gebied. Themanummer: 75 jaar Sociale Hogeschool Heverlee*, Jaarg.88(6-7), pp.603-620
- KEYMOLEN, D. (2000), *Victoire Cappe (1886-1927): een sociaal apostel op de bres voor vrouwen*, Leuven, 500p.
- KEYMOLEN, D. (2001), *Victoire Cappe (1886-1927): une vie chrétienne, sociale, féministe*, Leuven, 483p.
- MATTHIJS, K. (2001), *De mateloze negentiende eeuw: bevolking, huwelijk, gezin en sociale verandering*, Leuven, 296p.
- MELS, S. (2001), *Een geschiedenis met de armsten. Van Aide à Toute Detresse tot de ATD Vierde Wereldbeweging (1957-1998)*, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, hfst. I, 2. a) De sociale situatie in het naoorlogse België (licentiaatverhandeling, uitgegeven op www.thesis.net)
- MESSIAEN, P. (1996), "Maatschappelijk werk: historiek", in: *Leren en werken als maatschappelijk assistent. Maatschappelijk werk. Sociaal-cultureel werk. Personeelswerk. Maatschappelijke advisering*, Vereniging van Vlaamse Sociale Hogescholen, Leuven, pp.15-18
- MESSIAEN, R. (1966), *Enkele aspecten uit de evolutie van het onderwijs in maatschappelijk dienstbetoon*, Licentiaatverhandeling (R.U.Gent, Faculteit der Rechten), Gent, 119p.
- ROOSE, R. (2007), *Agogische theorieën*, onuitgegeven cursus UGent, academiejaar 2007-2008
- SCHOLLIERS, P. (1985), *De Gentse metaalbewerkers in de 19de eeuw: de enquête van L. Varlez*, Brussel, 184p.
- SPITAEELS, R. (1983), *De actuele opleiding voor maatschappelijke assistenten, in het bijzonder in de Vlaamse gemeenschap*, Licentiaatverhandeling (R.U.Gent, Faculteit der Rechten), Gent, 134p.
- STEYVAERT, J. (2007), "Gluren bij de voorvaders", in: *Alert*, Jaarg.33(nr.5), pp.82-91
- TYSENS, J. (1993), "Een Vlaamse inbreng in de vrijzinnige actie rond de schoolkwestie in de jaren '30: Van de Vrienden van het Officieel Onderwijs naar het Algemeen Verbond ter Bevordering van het Officieel Onderwijs.", in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, vol. XXIV (nr.3-4), pp.353-397
- TYSENS, J. (1998), *Om de schone ziel van't kind... Het onderwijsconflict als een breuklijn in de Belgische politiek*, Gent, 194p.
- VANDENBROECK, M. (2004), *In verzekerde bewaring. Honderdvijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang*, Amsterdam, 383p.
- VAN DER LAAN, G. (1991/1992), "Barsten in de Spiegel", in: *LVMW-nieuws*, winter 1991/1992, pp.7-11
- VAN DER LINDE, M. (2007), *Basisboek geschiedenis sociaal werk in Nederland*, Amsterdam, 287p.

VAN GINDERACHTER, M. (2005), *Het rode vaderland*, Gent, 493p.

VAN KERCKHOVEN, E. (2001), "De geschiedenis van de opleiding in sociaal werk", in: *Leren en werken als maatschappelijk assistent. Maatschappelijk werk. Sociaal-cultureel werk. Personeelswerk. Maatschappelijke advisering: beroepsprofiel, opleidingsprofiel, basiscompetenties*, Vereniging van Vlaamse Sociale Hogescholen, Leuven, pp.13-27

VANSCHOENBEEK, G. (1995), *Novecento in Gent: de wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, Antwerpen, 269p.

VAN SEVEREN, L. (1974), *De scholen voor maatschappelijk werk in Vlaams België en Nederland.*, Licentiaatverhandeling (K.U.Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen), Leuven, 2 vol., 571p.

VERZELEN, W. (2005), *Sociaal werk: in- en uitzichten*, Antwerpen, 319p.

B. Elektronische bronnen

<http://www.canonsociaalwerk.be>

<http://www.mks.nl>

<http://www.wikipedia.org>

<http://www.liberaalarchief.be>

<http://www.sociale-agogiek.ugent.be>

<http://www.julierenson.be>

<http://www.ethesis.net>

<http://www.vvs.ac>

<http://www.knack.be>

<http://oralhistory.be/mondelingegeschiedenis>

C. Mondelinge bron

Transcriptie: Interview Michiel Callaert, door: Liesbet Van Crombrugge, afgenomen op 21 februari 2008, 35p. (zie bijlage)

D. Amsab - Instituut voor Sociale Geschiedenis

Biografisch document Armand Hacquaert, pp.182-185

E. Stadsarchief van Gent

Alle jaarverslagen van de stad Gent; van 1953 tot 1980

Gemeentebblad van Gent, Over het Stadsbestuur van Gent, Jaargang 1952

Gemeentebblad van Gent, Over het Stadsbestuur van Gent, Jaargang 1953

F. Niet ontsloten archiefmateriaal van het toenmalige Stedelijk Instituut (Campus Schoonmeersen - Gebouw A, Voskenslaan 362, 9000 Gent)

Krantenartikels

(MAP: Sociale School in de media – Afscheid van het SHIPPS)

DE CALUWÉ, I. (2003), "*50 jaar geschiedenis*", in: In-krant: 50 jaar Sociaal Werk, 13p.

GERMIS, M., "*Nog onrust op de SHISS te Gent*", in: De Nieuwe, 10 oktober 1975

P.B., "*Studenten Sociale School in staking*", in: Vooruit, 19 september 1975 (a)

P.B., "*Studenten Sociale School in staking. Hun eis: meer inspraak in schoolbeleid*", in: Vooruit, 19 september 1975 (b)

P.B., "*Protest tegen aangekondigde ontslagen in Sociale School*", in: Vooruit, 1975 (c)

S.V., "*Beroering in Gentse school*", in: Spectator, 27 september 1975

VAN DER POEL, C., "*Sociale School van Gent is na 35 jaar klaar voor 'een nieuwe lente'*", in: De Morgen, 18 november 1988

Vdm. W., "*Sociale school viert sober doch waardig jubileum*", in: Het Laatste Nieuws, 21 november 1988

Z.n., "*Het feest van het Voortgezet Onderwijs*", in: Vooruit, 25 februari 1957

Z.n., "*Gravensteenstoet loop weer uit op gevecht met politie*", in: Vooruit, 18 november 1965

Z.n., "*Tram 4 door studenten SHISS bezet*", in: Vooruit, 24 september 1975

Z.n., "*Sint met zwartboek sociale school voor gesloten schependeur te Gent*", in: krant onbekend, 10 december 1975

Z.n., "*Sociale School viert 35 jaar*", in: De Gentenaar, 21 november 1988

Z.n., "*De Babbelaar*", in: Vooruit, 16 januari 1989

Z.n., "*Hogeschool Gent van problemen naar kansen*", in: De Gentenaar, 28 december 1995

Studentenbladen/Studentenkranten

1. MAP: Studentenbladen/Studentenkranten

Inhoud van deze bundel

Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent, oktober 1956(a)
Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent, november 1956(b)
Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent, Jaarg.1(4), januari 1957(a)
Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent, Jaarg.1(6), maart 1957(b)
Studentenblad 6 maart 57, nr.6
Studentenblad 7-8 april-mei 1957, nr.7
Studentenblad 9 juli 1957, nr.9

"Het Hanteren van principes", in: *De SISSER*, Orgaan van de S.I.S.S. - CLUB, december 1963

"Studentenstoet van het Gentse Studenten Korps", in: *De SISSER*, Orgaan van de S.I.S.S. - CLUB, december 1963

"De waarde van het algemeen beschaafd Nederlands en standpunt van de maatschappelijke assistent", in: *De SISSER*, Orgaan van de S.I.S.S. - CLUB, 1964 nr.3

"Het nut van een studentenklub", in: *De Prikkel*, Orgaan van de T.H.S.V. - sissklub, 1965-1965 nr.2

BECKERS, P., "Kan de maatschappelijke assistent meewerken aan een opbloei der maatschappij?", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS Gent, Jrg. 1966-1967 nr.2

"Een nabeschuiving naar aanleiding van gesprekken met een twaalfstal Provoos in Arteveldestad", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS Gent, Jrg. 1966-1967 nr.2

"ontwikkelingshulp - community development", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.1

"Indrukken uit Canada en de USA", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.1

"Over cactussen en andere prikkels", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.1

"Populorium Regressio" of requiem van een stukadoor', in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.3

"Kontakt door communicatiemiddel", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.3

"NUHO", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.3

"De Student", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS - Gent, 1967-1968 nr.3

KETELS, J. (ed.), "Voorwoord", in: *Zonder Filter*, oktober 1973

"Brief aan de Huisvrienden", door Dette, in: *Zonder Filter*, 1973/3

"Activiteiten van Ons Huis", in: *Zonder Filter*, 1973/3

"Schoolkomitee", in: *Zonder Filter*, 1974-5

"Het Huis", door Frank, in: *Zonder Filter*, 1974-5

"Groene kabouters: voor een beter leefmilieu", in: *Zonder Filter*, 1972

"Wijkgezondheidscentrum", in: *Zonder Filter*, 1972

"Samenvattend verslag vergadering "Vorming: Front sociale scholen" 12/10/74', in: *Zonder Filter*, 1974

"Woord van de Redactie", in: *Zonder Filter*, 1974-5

"Brief van Mieke Verschure: 'het schoolgaan'", in: *Zonder Filter*, 1973/3

"Antwoord aan Mieke Verschure", in: *Zonder Filter*, 1973/4

"Sociologische benadering van de psychiatrische patiënt", in: *Zonder Filter*, 1973/3

"Honderduizenden doden in Ethiopië - Ethiopische regering laat "opstandige bevolkingsgroepen" verhongeren!", in: *Zonder Filter*, 1973/4

"Open brief" door Jos Lievens, in: *Zonder Filter*, 1974/6

"Persoonlijke bewustwording of bevrijding en sociale verantwoordelijkheid" door Paulus Beckers, in: *Zonder Filter*, oktober 1974 nr.1

"Omtrent de school nu en misschien straks", in: *Zonder Filter*, 1974/5

"De arbeiders van ACEC hebben de fabriek bezet", in: *Zonder Filter*, 1974/5

"Oorzaken van de misdaad", in: *Zonder Filter*, 1972

"Elker-ic Antwerpen sticht "vzw contactgroep sociale scholen" (?) (?) of de ballade van de geldchantage", in: *De SHISS-Krant*, Jaarg.1 nr.6 1976-77

"Achter de schermen van de stagebeurs", in: *De SHISS-Krant*, Jaarg.1 nr.7-8 1976-77

BECKERS, P., "Een lentebrief aan de SHISS-krant", in: *De SHISS-Krant*, z.d.

Gi., "Noot van de redactie of beter antwoord van de redactie", in: *De SHISS-Krant*, z.d.

ZWARTBOEK, een uitgave van werkgroep inspraak SHISS, z.d., 72p.

2. ZWARTE KAFT

"Verzoek om vrijstelling militaire dienst", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS Gent, 1965-66 nr.4

"Onze tijd schenkt een ruime plaats aan groeps- en ploegactiviteiten", in: *De Prikkel*, Orgaan van het hoogstudentenverbond SISS Gent, 1965-66 nr.4

Andere

Organiek reglement van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, 13 juni 1955, MAP 20: Organiek reglement

Schoolraad van het Voortgezet Onderwijs, Organiek Reglement, z.d., MAP 20: Organiek reglement

Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent, Voorwerp: Uw aanvraag tot voorerkenning van de "Stedelijke School voor Maatschappelijk Dienstbetoon" in categorie A8/A2, van: Ministerie van Openbaar Onderwijs, 2 oktober 1953(a), MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent, Voorwerp: Toelating tot de subsidiëring van een afdeling, van: Ministerie van Openbaar Onderwijs, 19 januari 1957, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1953-1954, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Brief t.a.v. De heer Guy Aelterman, Algemeen Directeur Hogeschool Gent, Betreft: Verhuis afdeling Maatschappelijk assistent, van: Het personeel van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Gent, 23 juni 1955, MAP: Sociale School in de media – Afscheid van het SHIPPS

Verslag: eerste vergadering van de toneelgroep van het S.I.S.S., Vrijdag 12 maart 1955, ZWARTE KAFT: DDT-KLUB 1955/56-58/5?

Brief aan de Heer Nuytens, van: het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, 19 februari 1957, ZWARTE KAFT: DDT-KLUB 1955/56-58/5?

D-D-T. Vergadering, 16 mei 1955, ZWARTE KAFT: DDT-KLUB 1955/56-58/5?

Gezellige avond voor de ZELZAATSE oudjes door de D.D.T.-klub van het Instituut voor Sociale Studie van GENT..., z.d., ZWARTE KAFT: DDT-KLUB 1955/56-58/5?

Eerste vergadering DDT-klub, 22 september 1960, ZWARTE KAFT: DDT-KLUB 1959/60

Brief aan Mejuffrouw D. Cauwe, Directrice van het Vormingscentrum voor Maatschappelijk Dienstbetoon Arteveldeplein, van: L. Van Dijck, 23 maart 1959, MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie – programma / Briefwisseling en verslagen

Brief aan De Heer A. Vanhove, Schepen Onderwijs 4^e Directie Gent, Betreft: naamswijziging van het SHISS – gemeenteraadszitting van 18.01.88, van: Trees

Duym, Directeur, 28 januari 1988, MAP 3: Naamswijzigingen SHISS – Fusie Tweebruggen

Brief aan mevrouw Duym Th., Directrice, Betreft: Opgave in chronologische volgorde der feiten rondom de naamswijziging van de school, van: Dirk Inghelbrecht, Opsteller, 25 november 1988, MAP 3: Naamswijzigingen SHISS – Fusie Tweebruggen

Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent, Betreft: Wijziging van benaming, van: J.P. Adams, namens de minister, 9 februari 1989, MAP 3: Naamswijzigingen SHISS – Fusie Tweebruggen

Openbaar onderwijs – Instituut Edward Anseele – Instelling voor Hoger Onderwijs buiten de Universiteit – Wijziging van benaming goedkeuring., André Vanhove (verslaggever), april 1988, MAP 3: Naamswijzigingen SHISS – Fusie Tweebruggen

Voorstel naam Instituut – voorgelegd aan Mw S. Mannekens-Fecheyr op de vergadering van 16.12.88, MAP 3: Naamswijzigingen SHISS – Fusie Tweebruggen

Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent, Voorwerp: Uw aanvraag tot voorerkenning van de “Stedelijke School voor Maatschappelijk Dienstbetoon” in categorie A8/A2. Uw schrijven 4e Afd. Nr 23.108, dd.31.1.1953, van: J. Grauls, namens de minister, 2 oktober 1953(b), MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Brief aan de Heer Burgemeester van en te Gent, Voorwerp: Voorerkenning van de afdeling “Maatschappelijk Dienstbetoon” van het Stedelijk Instituut voor sociale studiën, van: R. Lamoral, namens de minister, 28 april 1954, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Brief aan de Heer J. Crauls, Directeur-Generaal – Algemeen Directeur van het Technisch Onderwijs, van: De Directrice, 28 november 1955, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs, Betreft: Verzoek om toelating: 1. tot het uitreiken van door de Staat erkende diploma's, 2. tot de subsidiëring van een afdeling, van: Hacquaert, namens de Schooloverheid, De burgemeester, De schepen, 16 augustus 1956, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Formulier aan: Ministerie van Openbaar Onderwijs Bestuur van het Technisch Onderwijs, Betreft: Verzoek om toelating: 1. tot het uitreiken van door de Staat erkende diploma's, 2. tot de subsidiëring van een afdeling, van: Hacquaert, namens de Schooloverheid, De burgemeester, De schepen, z.d., MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Brief aan De Heer Minister van Openbaar Onderwijs, van: 4e afdeling openbaar onderwijs, Gent, 31 december 1953, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Brief aan De Heer Minister van Openbaar Onderwijs, van: 4e afdeling openbaar onderwijs, Gent, 8 september 1954, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Brief aan de Heer Burgemeester van de stad Gent, Voorwerp: Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, Bevelandstraat 22, te Gent (Stamboeknummer 3950 – 4.069.046) – Toelating tot de subsidiëring van een afdeling, van: M. Ulens, namens de minister, Brussel, 23 mei 1961, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch Onderwijs

Inwendig reglement van het Technisch Hoogstudentenverbond "SOCIA", z.d., MAP: Contactbladen VEMAS 1960/66, kaft: SOCIA-CATENA

Brief aan het presidium van T.H.S.V. S.I.S.S., van: Hoogstudentenbond SOCIA, Gent, 6 oktober 1964, Contactbladen VEMAS 1960/66, kaft: SOCIA-CATENA

Statuten van de Vereniging voor Studenten en Oud-Studenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studie te Gent, 18 november 1955, 4p., Contactbladen VEMAS 1960/66, kaft: SOCIA-CATENA

Vereniging voor Maatschappelijke Assistenten Oudstudenten van het Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho- Pedagogische Studie, Gent (V.E.M.A.S.), z.d., Contactbladen VEMAS 1960/66, kaft: U.B.A.A.S.-N.U.V.E.M.A.

Nieuwsbrief voor de studenten van het derde jaar van het SISS, 13 november 1956, In: *Studentenblad Instituut voor Sociale Studie Gent*, z.d., MAP: Studentenbladen/Studentenkranten

T.H.S.V. – Projekt van Statuut, z.d., ZWARTE KAFT

Open brief van de THSV-SISS, aan: Mevrouw de direktice, Dames en Heren Leraars, ex-kommilitoneskes en dito-kommilitones, senior-pro-preses, geacht presidium, kommilitoneskes, kommilitones, z.d., ZWARTE KAFT

P. Roskam, "Het grote SHIPPS-afscheid", VEMAS Nieuwsbrief, november 1995, MAP: Sociale School in de media – Afscheid van het SHIPPS

Rapport betreffende de Preselectie, 21 januari 1960, MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie – programma / Briefwisseling en verslagen

Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Verslag betreffende het schooljaar 1954-1955, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Brief aan Mlle De Bock, Directrice van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studien, van: Institut d'études sociales de l'état – école centrale de service social, Brussel, 27 februari 1954, MAP 15: Preselectie

Toegang tot de Studien in Maatschappelijk Dienstbetoon van de leerlingen die niet voldoen aan de eisen bepaald in artikel 7, 1e lid, van het Koninklijk Besluit van 28 februari 1952 tot regeling van het onderwijs van Maatschappelijk Dienstbetoon, z.d., MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie – programma / Briefwisseling en verslagen

Praktische Seminarie, Preselectie, D. Heene, z.d., MAP 15: Preselectie

Verslag over de Werking van de Preselectie, 1956/57, MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie – programma / Briefwisseling en verslagen

Brief aan De Heer Ulens, Inspecteur Technisch Onderwijs Gent, van: G. De Bock, Directrice, 5 september 1961, MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie – programma / Briefwisseling en verslagen

Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent, Voorwerp: Minimale schoolbevolking - schooljaar 1962/63, van: Ministerie van Nationale opvoeding en cultuur, Brussel, 20 mei 1963, MAP 15: Preselectie, Kaft: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur / Structuur Schoolbevolking

Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent, Voorwerp: Minimale schoolbevolking - schooljaar 1963/64, van: Ministerie van Nationale opvoeding en cultuur, Brussel, 27 april 1964, MAP 15: Preselectie, Kaft: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur / Structuur Schoolbevolking

Brief aan de Heer Burgemeester van de Stad Gent, Voorwerp: Minimale schoolbevolking voor het schooljaar 1966/67, van: Ministerie van Nationale opvoeding en cultuur, Brussel, 23 augustus 1967, MAP 15: Preselectie, Kaft: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur / Structuur Schoolbevolking

Stedelijk Instituut voor Sociale Studien, Verslag betreffende de wenselijkheid van een voorbereidend jaar, door: G. De Bock-dir., z.d., 4p., MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie - programma / Briefwisseling en verslagen

Programma voorbereidend jaar, 67/68, MAP 15: Preselectie, kaft: preselectie - programma / vastgelegd programma + projecten

Brief aan Mejuffer De Bock, Bestuurster van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, Betreft: Studieprogramma - Lesroosters, van: Ministerie van Justitie, Brussel, 26 augustus 1954, MAP 14: Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Brief aan Mevrouw de Bestuurster, van: Ministerie van Justitie, Brussel, 8 augustus 1953, MAP 14: Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Huidige stand van lessen: 1e jaar, 1961/62, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Lesrooster voor de cursussen van het eerste jaar 1954-1955, Aan: Ministerie van Justitie 18 september 1954, van: G. De Bock, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1953-1954, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1954-1955, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1955-1956, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1957-1958, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1958-1959, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1959-1960, Programmamainhouden, kaft: Programma - oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1961-1962, Afdeling psychologische assistenten – in instantie van erkenning, Programmainhouden, kaft: Programma – oude lesinhouden

Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestuur van het Technisch Onderwijs, Document nr. 2, In te richten prestaties, schooljaar 1961-1962, Afdeling pedagogische assistenten, Programmainhouden, kaft: Programma – oude lesinhouden

Lesrooster voor de cursussen van het tweede jaar 1954-1955, Aan: Ministerie van Justitie 18 september 1954, van: G. De Bock, Programmainhouden, kaft: Programma – oude lesinhouden

Ministerie van Justitie, STAGES, z.d., Programmainhouden, kaft: Programma – oude lesinhouden

Stedelijk Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1960-1961, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1961-62, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1962-1963, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1963/1964, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Instituut voor Sociale en Psycho-Pedagogische Studie, Jaarverslag 1964/1965, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1965/1966, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1968/1969, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1969/1970, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1970-1971, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 1971/1972, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag schooljaar 76/77, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 77/78, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag 1978/79, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 15: Preselectie

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Jaarverslag Schooljaar 1980-1981, voorgelegd aan de Bestuurscommissie, MAP 5: Jaarverslagen 1981-82, kaft: 1984... [tot 1989-1990]

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Jaarverslag aan de Inspectie met betrekking tot het schooljaar 1984-1985, MAP 5: Jaarverslagen 1981-82, kaft: 1984... [tot 1989-1990]

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Jaarverslag aan de Inspectie met betrekking tot het schooljaar 1985-1986, MAP 5: Jaarverslagen 1981-82, kaft: 1984... [tot 1989-1990]

Brief aan Mijnheer Hirsch, van: Prof. Dr. G. De Bock, directrice, 23 november 1961, MAP 1: Briefwisseling contacten directie 1960-1977

Overzicht Programma-Inhouden der drie studie jaren, uitgewerkt volgens de instructies van het Ministerie van Justitie, Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Bevelandstraat 22, Gent, z.d., MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Bevelanstraat 22-24, Gent, Opleidingsprogramma 1e en 2e jaar, z.d., MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

S.I.S.P.S., Leerplan 1e studiejaar 1962/1963, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Voorstel uurrooster 2e jaar 1963/1964, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Voorziene wijzigingen 1965/1966, Eigenlijke sociale school, (Onder voorbehoud van te verkrijgen instructies van het Ministerie van Justitie in verband met de vermeerdering technische vakken beroepspraktijk in de 3 studie jaren), MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Voorstellen wijziging programma 71/72, MAP 5: Programmawijzigingen

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie, Voorstellen wijziging programma 1973/1974, MAP 5: Programmawijzigingen

Aangepast programma 1e leerjaar 1970/71, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Programma 2e leerjaar 1970/71, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Programma 3e leerjaar 1970/71, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Programma 3e leerjaar 1967/68, 1968/1969, 1969/70, MAP 14: Programmainhouden (inventaris in kaft)

Brief aan Mejuffrouw De Bock, Voorwerp: Onderwijs inzake maatschappelijk werk. Leerplannen voor het schooljaar 1965-1966, van: Ministerie van Justitie, Brussel, 9 juni 1965, MAP 1: Briefwisseling contacten directie 1960-1977

Clubhuis DE LOODS, Bevelandstraat, 79, Gent, Stageoord S.I.S.S., Clubjaar 1963-64, 4p., MAP 1: Briefwisseling contacten directie 1960-1977

Brief aan De Heer V. Geens, Directeur Generaal van het Technisch Onderwijs, van: G. De Bock, directrice, 24 november 1965, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan Mevrouw G. De Bock, Betreft: Benaming van uw inrichting, van: V. Geens, Directeur-Generaal, z.d., MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan De Heer Burgemeester van de Stad Gent, Betreft: Algemene herklassering van afdelingen voor technisch onderwijs met volledig leerplan. Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën, van: V. Geens, Directeur-Generaal, januari 1965, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan Mevrouw de Directrice, Betreft inlichtingen over de opleidingen aan uw inrichting, van: P. Van Ursel, Voorzitster, Voor de documentatiedienst, Brussel, 13 november 1963, MAP 1: Briefwisseling contacten directie 1960-1977

Brief aan Mevrouw P. Van Ursel, Voorzitster van de Documentatiedienst van de C.S.B.O., van: G. De Bock, Directrice, 19 november 1963, MAP 1: Briefwisseling contacten directie 1960-1977

Union Belge des associations d'assistants sociaux, Activiteitenverslag van U.B.A.A.S. met betrekking tot de jaren 1962/63, ZWARTE KAFT: U.B.A.A.S. – N.U.V.E.M.A.

Nota betreffende de herwaardering van het barema: maatschappelijk assistent, Voor de Commissie der Direkties der Sociale Scholen (Scholen voor Maatschappelijk Dienstbetoon), z.d., ZWARTE KAFT: U.B.A.A.S. – N.U.V.E.M.A.

Nationale Beroepsvereniging van maatschappelijke assistenten ontwerp van statuut, BeVeMa Nationaal, VT/1.12.70, ZWARTE KAFT: BeVeMa Nationaal

BEKE, J. (1969), "Waarom een pluralistische beroepskamer voor maatschappelijke assistenten?", in: *Mededelingen Oostvlaamse Beroepskamer van Maatschappelijke Assistenten vzw*, Jaarg.1 (oktober 1969), pp.6-8, ZWARTE KAFT: BeVeMa Nationaal

SMET, M. (1969), "Wat met de opleiding van maatschappelijke werker???", in: *Mededelingen Oostvlaamse Beroepskamer van Maatschappelijke Assistenten vzw*, Jaarg.1 (oktober 1969), pp.13-16, ZWARTE KAFT: BeVeMa Nationaal

Brief aan De heer Roland Deswaene, Voorzitter, Oostvlaamse Beroepskamer voor Maatschappelijke Assistenten, van: G. De Bock, Dir., 19/02/70, ZWARTE KAFT: BeVeMa Nationaal

Gents studentenkorps, plaatselijk centrum van de vereniging der vlaamse studenten (v.v.s. – studentensindikaat), academiejaar 1965-1966, Brochure, 13p., MAP: Studentenprotest SHISS

Niet Universitair Hoger Onderwijs, brochure, Sekretariaat VVS, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Waarom? Daarom!, brochure VVS, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Brief aan de Voorzitters van de studentenverenigingen van de hoger scholen in de Gentse Agglomeratie, van: Wim Castelyns Algemeen-Sekretaris G.S.K., Gent, 19 januari 1965, MAP: Studentenprotest SHISS

Verslag vergadering NUHO van 8 januari 1966, V.V.S. Vereniging der Vlaamse Studenten, Brussel, 1966, ZWARTE KAFT: Clubjaar 1965-1966

V.V.S.-bulletin, aan Presidium, van: Basil Van Dromme Ondervoorzitter van NUHO-VVS Verantw. voor de Soc. Scholen, Rijmenam, 9 januari 1966, ZWARTE KAFT: Clubjaar 1965-1966

Roskam, P., "Het grote SHIPPS-afscheid", VEMAS Nieuwsbrief, november 1995, MAP: Sociale School in de media – Afscheid van het SHIPPS

Brief aan de Heer voorzitter van het A.C.O.D., door: 17 full-time personeelsleden, Gent; 6 maart 1978, MAP: Studentenprotest SHISS

Perscommuniqué over de situatie op het Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studies (SHISS), 1978, ZWARTE KAFT

Wat gebeurde er op 't SHISS?, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Verslag van het gesprek van een afgevaardiging van de studenten met de schepen van onderwijs Piet Van Eeckhaut, Bijlage 3, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Een overzicht van het verloop van de dagelijkse gebeurtenissen tijdens de stakingsaktie op het Shiss in februari en maart 1978, MAP: Studentenprotest SHISS

Reaktie op de brief van de docenten, Bijlage 2, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS
Brief aan Mevrouw Van Dyck, Directrice S.H.I.S.S., van: P. Van Eeckhaut, Schepen van Openbaar Onderwijs, Gent, 1 maart 1978, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan de Dames en de Heren leraars, van: P. Van Dyck, Directie, Gent, 2 maart 1978, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan de Directie, de leerkrachten en de studenten van het S.H.I.S.S., van: Piet Van Eeckhaut, schepen, Gent, 9 maart 1978, MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Verslag toespraak Dhr. Schepenen van Openbaar Onderwijs tot studenten, directie en personeel S.H.I.S.S., in aanwezigheid van Dhr. Hoofdinspekteur, en de heren Inspecteurs, dd. 09 maart 1978., MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Basistekst voor discussie (vanwege studenten) dd. 14.03.78, MAP: Studentenprotest SHISS

Verslag van leraarsvergadering van vrijdag 24 maart 1978, MAP: Studentenprotest SHISS

Brief aan de Heer Schepen, van: het overlegorgaan, Gent, z.d., MAP 17: Ministerie van Openbaar Onderwijs – Technisch onderwijs

Brief aan Mevrouw Van Dyck, Directrice S.H.I.S.S., van: P. Van Eeckhaut, Schepen van Openbaar Onderwijs, Gent, 24 mei 1978, MAP: Studentenprotest SHISS

De studentenwerking, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

De opkomst en het verval van het SHISS met vooruitzichten op de wederopstanding, Gerda De Bock, 22.10.1988, 3p., ZWARTE KAFT

NOTA betreffende klasseraden en klasafgevaardigden: besproken tijdens vergadering van 19-10-79 met klasafgevaardigden, directie + klastitularissen, MAP: Studentenprotest SHISS

"Medezeggingschap" toch geen ijdel begrip?, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Werktekst shiss gent, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Vooruit met de studentenbeweging!!!!!!, verslag van jo, dirk, martine en adriaan, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Verslag Plenum 24 sept. 14u, z.d., MAP: Studentenprotest SHISS

Aan de studenten. Betreft brief dd.24 september II., van; Directie en Stafpersoneel, 30/9/80, MAP: Studentenprotest SHISS

Brief aan de studenten van het 1ste, 2de en 3de leerjaar, van: Directie en Stafleden, Gent, 25 september 1980, MAP: Studentenprotest SHISS

Nota betreffende het overleg met de studenten (Klasvergaderingen, klasafgevaardigden) zoals besproken en gewijzigde ingevolge vergadering dd.6 okt. II, 10/10/80, MAP: Studentenprotest SHISS

Plenum 28/09/78, MAP: Studentenprotest SHISS

Brief aan de Heer Voorzitter en Ondervoorzitter, aan de vertegenwoordigers van de inrichtende macht, aan de leden van de bestuurscommissie, Verslag van de vergadering dd. 4 april 1979, van: D. Heene, Secretaris, MAP 8: Bestuurscommissie [1954-1985] vanaf 1989-90 [tot 1991], kaft: Bestuurscommissie 1954-1985

Stedelijk Hoger Instituut voor Sociale Studie Edward Anseele, Opleidingsprogramma's, MAP 10: In te richten prestaties, kaft: Ministerie van Nationale opvoeding en Ned. Cultuur [1975-76 tot 1977-1978]

Brief aan de Heer Ondervoorzitter, aan de Leden van de Bestuurscommissie, door: D. Heene, Directie, Secretaris, Gent, 19 maart 1979, MAP 8: Bestuurscommissie [1954-1985] vanaf 1989-90 [tot 1991], kaft: Bestuurscommissie [1954-1985]

Stages IIIe jaar, 1979, MAP 8: Bestuurscommissie [1954-1985] vanaf 1989-90 [tot 1991], kaft: Bestuurscommissie [1954-1985]

3de jaar Stageinstellingen, '71/'72, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Stages derde leerjaar – schooljaar 1973-1974, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Lijst stages IIe jaar: schooljaar 1975-1976, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Stages III e jaar 1975, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Stages IIe jaar 78/79, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Stages IIe jaar: schooljaar 1979-1980, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Stages IIIe jaar: schooljaar 1979-1980, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Schooljaar 1984-85, Stages derde jaar, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Lijst stageplaatsen tweede jaar – Stage van 3 februari 1986 – 27 maart 1986, Schooljaar 1985-1986, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Lijst stageplaatsen 2^e jaar / 88-89, MAP 4: Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur – Briefwisseling verificateur

Opleidingsprogramma (overzicht 79-80), MAP 14: Programmainhouden, kaft: Programma huidige stand van vakken.

Opleidingsprogramma 1976-77 1977-78, MAP 14: Programmainhouden, kaft: Programma huidige stand van vakken.

Aangepast programma 1^e leerjaar 1971/72 – Programma 2^e leerjaar 1971/72 – Programma 3^e leerjaar 1971/72, 4p., MAP 14: Programmainhouden, kaft: Programma huidige stand van vakken.

Bijlagen

TRANSCRIPTIE

Interview Michiel Callaert 1.wav – 8min 47sec

(21 februari 2008)

Interviewer: Liesbet Van Crombrugge

Geïnterviewde: Michiel Callaert

De afkortingen I en G staan voor Interviewer en Geïnterviewde. Deze afkortingen, samen met de witregels in de tekst, duiden wie er aan het woord is.

De interviewer zegt vaak al knikkend: 'ja', om aan te tonen dat ze het gesprek volgt. Deze handeling wordt niet elke keer vermeld. Ook de (niet relevante) euhm's, hé's en é's worden niet telkens vermeld, zodat de transcriptie nog leesbaar blijft.

(Om het leesbaar te houden niet altijd dialectvorm gebruikt, voorbeeld 'da', 'zegde' en zovoort. – Stopwoordjes als of en dus ook vaak weggelaten, om leesbaarheid te vergroten)

Het non-verbale gedrag van de respondent wordt in de tekst cursief beschreven.

I: Vertel eens kort wat eigenlijk u relatie is tot de stedelijke sociale school. Daarmee bedoel ik; hoe ben je daar terechtgekomen? Welke opleiding heb je daar genoten?

G: Ik heb daar die opleiding genoten van drie jaar, en dat was dus schitterend natuurlijk. Nu geef ik al een waardeoordeel. Dat was een heel kleine groep. Je moet je voorstellen dat we daar in '53 begonnen zijn met 12 of 13 leerlingen. Studenten eigenlijk. En euhm, dus meer docenten eigenlijk. En dat was een heel goede sfeer van in het begin. Nu die 13 hebben dat niet allemaal vol gehouden. Er was er ééntje bij die dat wou combineren met criminologie. Maar dat kon dus niet, want daar slaagde ze dus niet in, want het was wel een volledig dagprogramma die sociale school. En er was er dan één die een job heeft gehad als studiemeester en dan de school verlaten heeft. Maar verder was dat dus een ongelofelijke aangename, plezierrijke en leerzame tijd geweest.

I: Mm, ja.

G: Het jaar daarna.

I: Mm, ja en...

G: Het jaar daarna is er dan een soort voorbereidende afdeling bijgekomen. Want het is dus zo dat een sociale school was één van de weinige uitwegen voor mensen die dus geen humaniora diploma hadden. Maar dus wel bijvoorbeeld een A2 diploma

hadden. Je kon dus toen bijvoorbeeld met je A2, dat heette toen zo, van de A2 naar de A1 overstappen zonder examen. De anderen moesten dus, ofwel een toelatingsproef doen ofwel een voorbereidende afdeling. (*hoest*) En dat is er dan bij ons gekomen in '54 die voorbereidende afdeling.

I: Mm, ja.

G: En dat was dus ook eigenlijk een beetje mensen om toch wel mensen te toch wat te recupereren want mm, ja, ja... ge hoort mijn betrokkenheid al. (*lachje*) We moesten ons aantal studenten hebben natuurlijk om euhm ja,

I: ja

G: (*lachje*) om gesubsidieerd te worden natuurlijk. En het was dus zo dat in het landschap van de sociale scholen van toen, dus in de jaren '50, '53 waren er dus, wacht é (*denkt na*) als ik me goed herinner vier vrije, vrij onderwijs, dus Antwerpen en Gent. Gent was dus Artevelde plein he.

I: Mm

G: Maar die dus alleen voor meisjes waren. Antwerpen ook. En dan was er Heverlee, was dus ook euhm... Heverlee was dus... (*denkt kort na*) vrij onderwijs naar mijn gevoel.

I&G: Ja

G: Maar was dus vanuit de vakbond. Want de vakbonden hadden ook elk hun school. Heverlee voor de katholieke euhm christelijke vakbond en de arbeidershogeschool in Brussel voor de socialisten.

I: Mm, ja

G: Maar die socialisten volgens mij was dat ook vrij onderwijs, maar niet confessioneel.

I: Mm, ja.

G: Terwijl Heverlee euhm was vrij confessioneel onderwijs. Zoals Antwerpen en zoals Gent, vrij. Dan daarnaast had je dan nog van de stad had je Antwerpen stad en dat was gemengd. Dan zijn wij er bij gekomen. En wij waren dan in de Belgische kader de eenentwintigste school, want het grapje deed dan de ronde dat wij dus de sociale scholen volwassen hebben gemaakt. Eenentwintig.

I: Ah, ja.

G: Euhm! Daarnaast had ge dan nog, maar dat is dus weer niet duidelijk (*fronst*) Roeselare. Maar heb daar nog gisteren aan zitten denken, Roeselare had ook een sociale school. Maar hoe dat nu in elkaar zat? Volgens mij was dat ook katholiek, maar dat heeft niet zo lang geduurd denk ik. Dat weet ik dus echt niet meer.

I: Mm, ja.

G: En dan later is daar Diep euhm!... in Limburg nog één bijgekomen. In Diepenbeek?

I: In Geel, of zoiets?

G: (*denkt na*) Diepenbeek denk ik. Neen, dat is niet Diepenbeek, dat is een andere plaats. Diepenbeek is de universiteit é. Het is een andere plaats in Limburg maar ik weet niet meer waar. En is er ook nog bijgekomen in de Haan een euhm... een sociale school, maar dat was een beetje raar naar mijn gevoel was dat vooral om opvoeders te hebben euhm voor het zeepreventorium. In de Haan was een zeepreventorium.

I: Mm

G: En dat werd dus. De directeur dat was een zekere dokter Alexander. En die moest natuurlijk opvoeders hebben. En dat was dus niet zo moei, niet zo makkelijk om mensen van? (*onverstaanbaar*) naar de Haan te trekken. En die vond dus niet beter dan een sociale school op te richten zonder veel begrip te hebben voor wat er dus allemaal moest in zijn in dat curriculum. En die gasten, dus al... tot internaat te verplichten, dat is toch afgelegen de Haan

I: Mm

G: en opvoeder, hun opvoeders taken te doen dan. Euhm, ik weet dus niet wat daar van geworden is, dat weet ik dus eigenlijk niet.

I: Ja

G: Dat zal waarschijnlijk verdwenen zijn of opgeslorpt in de hogeschool West-Vlaanderen, dat weet ik niet.

I: Mm ja

G: Geen idee. En dan had je daarnet nog de vraag naar de relatie met de sociale, met de katholieken, met de vrije sociale school. Nu, ik kan dus eigenlijk, ja... Voor Gent was het zo dat die eerste jaren verliep dat dus toch wel een beetje stroef met die juffrouw. Dat was juffrouw Cauwe dan dat directrice was (*lacht*). En juffrouw Cauwe was nogal, eigenlijk nogal rigide moet ik heel eerlijk zeggen. Zij was trouwens ook de nicht de bisschop (*mompelt*) dat er iets mee te maken heeft. En daarna is een man gekomen, euhm... ik zie hem voor mij maar kom op zijn naam niet meer. En dan is dat veel, veel verbeterd. Dan waren er uitwisselingen van bibli, die gasten kwamen bij ons in de bibliotheek en omgekeerd. Euhm, jaja, dan was er een soort samenwerking op beperkt gebied. Maar toch wel schrik hebben dat allebei van u

I: concurrentie

G: ge gaat ons studenten toch niet afsnoepen.

I: ja, en wanneer was dat toen dat die man aan het hoofd kwam?

G: (*denkt na*)

I: Welk jaar was dat ongeveer? Was dat jaren '50? '60?

G: Dat moet toch jaren '60 geweest zijn hé.

I: Ja

G: Ja (*hoest*)

I: Waarom hebt u eigenlijk als jonge student voor die school gekozen? En, euhm, waren er eventueel andere opties, euhm?

G: Wel er was niet veel van optie. En er was dus euhm, dus gesteld dat ik nu, allé ja, een vrije school zou willen gaan zijn dan kon ik dus niet binnen in Gent, want daar namen ze geen jongens aan.

I: Ja

G: op Arteveldeplein

I: Ja

G: Dus dan bleef er eigenlijk niet veel over, behalve Kortrijk staatschool. De staatschool van Kortrijk hé. Dat heb ik toch wel gezegd hé dat er ook een staatschool was? Of ben ik dat vergeten?

I: (*denkt na, aarzelend*) euhm dat kan ja...

G: Kortrijk was de staatschool. En Kortrijk was de éniigste school waar studenten hun eindwerk niet moesten verdedigen voor de middenjury in Brussel. Maar wel op de school zelf. Want die, die... euhm, euhm... Maatschappelijk werk, dat hing toen af van het ministerie van Justitie en dus niet van onderwijs.

I: mm, neen.

G: Dus dat betekende, euhm, dat dus alle opstellen van de curricula en zo verder dat dat allemaal van justitie kwam. En de thesis in derde jaar, moest verdedigd worden in Brussel, voor een middenjury voor alle scholen behalve voor de staatscholen. Die waren dus vrijgesteld om één of andere reden. Zo zat het.

I: Ja, en wat...?

G: Dus voor mij was er alleen maar Kortrijk, waar ik trouwens ingeschreven was. Ik was al ingeschreven, maar toen hoorden we, enfin dat was een kameraad en ik toen, dat er in Gent ook een school zou komen. Hebben we geïnformeerd en dat ging komen. Maar we hadden dan toch een paar weken uitgesteld, want we zijn niet begonnen 1 september of 15 september, dat moet dus al diep in oktober geweest zijn als ik me nog goed herinner dan.

I: Jullie? Of alle leerlingen.

G: Alle leerlingen. Van dat eerste jaar he. Omdat de infrastructuur waarschijnlijk nog niet in orde was. De infrastructuur.

I: Mm

I: En wat was eigenlijk voor u de aanleiding om maatschappelijk assistent te gaan studeren?

G: euhm, pff zo'n soort vage idealistische opvatting van dat is toch hulp verlenen. (*onverstaanbaar, gemompel*) Maar dat was toen zo'n beetje... Ja

I: jaja

I: Hoe bent u eigenlijk op de hoogte gekomen van de nieuwe school sinds de jaren '50?

G: Dat was in de krant denk ik. Heb toch de indruk dat ik dat in de krant gelezen heb, dat dat ging geopend worden. Maar ik weet dus niet meer welke krant, dat weet ik niet.

I: Mm

De opname wordt hier tijdens het interview stopgezet om na te gaan of voorgaande verstaanbaar is opgenomen.

Vervolg zie TRANSCRIPTIE: Interview Michiel Callaert 3.wav – 1u 49min

TRANSCRIPTIE

Interview Michiel Callaert 3.wav – 1u 47min

Interviewer: Liesbet Van Crombrugge

Geïnterviewde: Michiel Callaert

De afkortingen I en G staan voor Interviewer en Geïnterviewde. Deze afkortingen, samen met de witregels in de tekst, duiden wie er aan het woord is.

De interviewer zegt vaak al knikkend: 'ja', om aan te tonen dat ze het gesprek volgt. Deze handeling wordt niet elke keer vermeld. Ook de euhm's, hé's en é's worden niet telkens vermeld, zodat de transcriptie nog leesbaar blijft.

Het non-verbale gedrag van de respondent wordt in de tekst cursief beschreven.

I: Dus de stad Gent nam in '53 het initiatief tot de oprichting van het Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën. - G: In '53 he!

I: Ja, in '53. Wie waren hiervoor eigenlijk de initiatiefnemers?

G: Wel dat was dus eigenlijk, heb ik altijd horen vertellen, Hacquart. De schepen Hacquaert.

I: Van onderwijs. Was die schepen van onderwijs?

G: Ja, die was schepen van onderwijs Hacquaert. Was ook prof, euhm, wat gaf die nu weeral? Geologie. Gaf die denk ik aan de unief, ja. Ja, geologie of geografie, maar ik denk geologie. En euhm, die was prof, die was dus schepen, socialistisch schepen, en die heeft (*hoest*) Sorry, het initiatief genomen.

I: Ja, en hoe kwam nu dat dit initiatief, als u daar zicht op heeft he, want u was toen nog student, daar is gekomen? Was er vraag naar, of...?

G: (*hoest*) Geen idee.

I: Geen idee.

G: Geen idee neen. Ik weet wel dat toen twee scholen opgericht zijn. Namelijk de sociale school en de school van paramedische beroepen. Die zijn gelijktijdig opgericht.

I: Ja. En volgens u heeft het éne met het andere te maken? Of kan het gewoon toeval zijn geweest?

G: Euhm? Dat weet ik niet, ik denk het eigenlijk niet.

I: Neen.

G: Maar de school wou gewoon twee nieuwe richtingen in haar hoger onderwijs. Of wou de school, euhm de stad gewoon hoger onderwijs? Want wat was er dan van hoger onderwijs in de stad? Dat zal dus niet veel geweest zijn é.

I: Mm

G: Stad architectuur misschien? Ik weet het niet goed. Volgens mij was er niet veel hoger onderwijs. En dat was natuurlijk een mogelijkheid om hoger onderwijs te creëren in de steden en gemeenten.

I: ja, mm.

I: Heeft u daar ook enig idee van of er... Als ik me zo inlees in de literatuur, wordt er vaak bij de vrije scholen, zoals de katholieken. Dan blijkt dat er serieus wat gelobbyd is om die school tot stand te krijgen. Bij het stedelijk onderwijs heb ik daar niet zo'n zicht op. Maar denkt u dat er een zeker algemeengoed was bij de gemeenteraad, of?

G: Ik denk dat eigenlijk niet. Ik denk dat eigenlijk niet. Om de eenvoudige reden dat er goede motieven waren om, omdat er dus geen, geen euhm, geen gemengde school in Oost- en West Vlaanderen was. En geen school van het officieel onderwijs in West-Vlaanderen. Het was dus, é, het was dus voor de twee provincies zagezegd. We hebben bijvoorbeeld ook altijd veel studenten gehad van het Brugse en omgeving hoor. Zeer veel. Maja dat is nu ook nog zo he.

I: mm, ja.

G: Dus ik denk, ik denk niet dat er zoveel lobbywerk mee euhm, ik heb daar nooit iets over gehoord, maar ik denk niet dat dat zo erg is. Ik geloof ook dat dan socialisten en liberalen samen waren in het stadsbestuur, dus dat was levensbeschouwelijk, zeker al geen obstakel.

I: Waar ik ook beetje een beeld over probeer te krijgen is de rol van Gerda De Bock? Vroeg ze daar zelf naar of wie heeft haar aangesproken? En waarom zij juist? Want zij was nog redelijk jong als ik me niet vergis.

G: Zij was redelijk jong ja.

I: Allé, als u daar een idee van heeft he.

G: Ze heeft toen aangesproken geweest om euhm de leiding daarvan te nemen. Want ze was dus juriste. Rechten. Ze had zich gespecialiseerd in jeugdrecht toen. Of toch een aanzet daartoe. (*denkt na*) Euhm, dus zij is daarvoor aangesproken geweest. Euhm, door wie dat nu precies gebeurd is, dat weet ik niet meer. Allé, ja ik heb dat niet echt geweten (*lach*) Dat weet ik echt niet. Er is in elk geval daarvoor gesolliciteerd geweest en zovoort. Dat is een feit.

I: Aja.

G: En zij is dan later, ook vrij vlug een belangrijke rol gaan spelen in die vereniging van directies van sociale scholen natuurlijk he. Waarschijnlijk omdat zij daar veruit de verstandigste was. Dat denk ik toch. (*glimlach*) Want ik had de indruk dat de sfeer van de directeurs van die andere scholen wel uit de beweging kwamen, zij het socialisten zij het euhm vaak ook katholiek. Dus die mensen, die dus wel aja, veel verwezenlijkt hadden en wel zo. Maar niet het niveau van Gerda De Bock die twee jaar nadien of een jaar nadien al docent jeugdrecht geworden is he.

I: ja.

G: Dus dat was wel euhm... (*onverstaanbaar*) Allé ja, als ge dat moogt zeggen he.

I: Dus ze hebben haar echt aangesproken omwille van haar kunnen om zo te zeggen?

G: Ja.

G: Ze zal daar zeker niet voor gelobbyd hebben, dat denk ik helemaal niet... maar gewoon.

I: 'T is gewoon een beetje om een zicht...

G: En dan natuurlijk ge moest wel een beetje van de goede kant zijn he. Ge mocht waarschijnlijk niemand zijn die bij wijze van spreken twee keer in de week in de kerk zat he. Ik denk niet dat zou gegaan zijn, dat denk ik dus niet.

I: ah, jaja. Dat speelde enorm mee?

G: Dat speelde een rol, dat speelde zeker mee. Dat speelde zeker in de jaren '50 een rol. Alleszins, ja. Niet dat daar ooit in de sociale school moeilijkheden over gebeurt zijn hoor, want euhm ja, kijk. Ik weet ook nog dat daar euhm, meisjes kwamen met een kruisje als dingen. Dat daar euhm, op feesten zelfs ne minuut stilte voor het gebed werd. Wat ge nu niet meer zou vinden denk ik. Dus daar was heel veel respect eigenlijk. Heel veel respect voor mensen van een ander idee, zeer veel.

I: Ja.

I: Hebt u ook enig idee, u heeft dat er juist eigenlijk al een beetje geschetst hoor. Maar waarom deze school juist dan is opgericht? Want dat was eigenlijk wel redelijk laat, als ge ziet. Zo in '53. De eerste school was in 1920 dan zijn er 8 scholen ofzo opgericht en dan na de tweede wereldoorlog nog weer een paar. Terwijl de katholieke school, ja de sociale school...

G: Ja, het katholieke net is altijd sterker geweest natuurlijk he. Die zijn ook altijd veel vroeger bij geweest. Maar dit is redelijk laat, daar ben ik het met u eens. Ik weet ook niet waarom dat dat pas in de jaren '50 gebeurd is.

I: Het doel van die opleiding in te richten? U zei er juist omwillen van het hoger onderwijs in de stad Gent uit te bouwen. Maar waren er nog andere redenen? Dat er bijvoorbeeld zo mensen op de gemeenteraad iets hadden van we hebben misschien wel sociaal assistenten nodig in de stad? Of zegt u dat had daar niet zoveel mee te maken had?

G: Ik denk dat dat daar niet veel mee te maken had, neen.

I: Neen, oké ja.

I: Heeft u enige idee van een oprichtingsakte?

G: Wel dat moet er natuurlijk wel zijn he. Dat moet dus nu zitten in het archief van de stad want dus die sociale school is inmiddels deel geworden van de hogeschool he.

I: *(knikt)*

G: En dat moet dus zitten in euhm de zwarte doos. Dat is het archief van de stad Gent in euhm...

I: Gentbrugge.

G: Jaja, dat zal daar zitten. Dat moet een gemeenteraadbesluit zijn he.

I: Wat waren zo'n beetje, het is misschien een wat moeilijkere vraag, maar de statuten van de school? In de beginjaren? Daarmee bedoel ik van waren er duidelijk omschreven regels door de stad opgericht, of kwamen die eerder van het ministerie van Justitie?

G: Die kwamen van het ministerie van Justitie.

I: Ja?

G: Het curriculum kwam dus bij de regelgeving bepaald door het ministerie van Justitie. Het was dus wel zo dat je in het curriculum een aantal vakken, je had dus verplichte vakken en vrije vakken en half verplichte vakken en zo verder. Dat je een aantal vakken zelf kon invullen.

I: Mm

G: En daar kon dus de school, casum de stad, dus een keuze maken he.

I: Ja, en was dat de stad die dat deed of was dat vooral directie en leerkrachten?

G: Dat was directie, dat was directie.

I: Ja.

G: Dat was directie, niet directie en leerkrachten. Jaja, zo democratisch waren we toen nog niet.

I: Ja, oké.

I: en is dat een juist indruk of is die helemaal verkeerd. Namelijk de stad richt die school op, die zorgt dat er bekwame mensen aan het hoofd staan,

die financiert die en voor de rest zegt die een beetje van 'jongens gelle hebt de capaciteiten aan leerkrachten en directie ga nu maar jullie gang'? Dat daar niet teveel controle op was ofz?

G: Wacht he, dat moet je nog ééns herhalen.

I: Is dat ne juiste indruk dat ik heb van de stad richt een school op.

G: Ja.

I: Die stelt directie en leerkrachten aan.

G: Ja.

I: De wetgeving komt van het ministerie van Justitie.

G: Ja.

I: En dat directie en leerkrachten daar eigenlijk heel vrij in zijn hoe dat ze dat verder invullen? Of had de stad daarin zeker een oogje in?

G: Neen. Dat werd dus heel vrij ingevuld, en dat euhm het noodzakelijke euhm hoe moet ik dat nu zeggen? Dus het hebben van een cursus of van een syllabus dat is pas jaren en jaren nadien verplicht gesteld voor de leeraars. Men was daar zeer, zeer vrij in. Met het gevolg dat je daar hele goeie leeraars had, en mensen die ja, op dat punt misschien minder goed waren... Alhoewel ik moet nu eerlijk zeggen, dat waren dus allemaal specialisten. Dus die eerste jaren dat waren dus schitterende namen, als ik u... euhm, als ik daar nu nog aan denk. Euhm, allé bijvoorbeeld in mijn jaar, ik kreeg biologie van Jan Hublé. Die is dus prof biologie geworden. Filosofie van Tibo, die is prof filosofie geworden. Euhm, statistiek dat weet ik al niet meer. Oh neen, die heeft geen grote carrière gemaakt, Van Herk, dat is juist. Recht van Willy De Clerq. Recht ook van Gerda De Bock. Arbeidsrecht van een hele hoop mensen van de vakbond. Die niet zo goed les gaven, mar ze wisten allemaal waarover ze het hadden. Euhm sociale geneeskunde, want je kon het zo gek niet bedenken, was dokter sociale geneeskunde van de stad. Wat hadden we daar dan nog, van die rare vakken, dat ik nooit begrepen heb wat we daar moesten aanvangen. 'Stedenbouw'. Ik zeg dat nu zo'n beetje omdat die man Franssprekend was en dat die binnenkwam hij is euhm saffer (*onverstaanbaar woord*) een sympathieke man en hij zei 'Stedenbouw is een kisse zaak'. Dat weet ik nog, en de man was dus de man van de stedenbouw in Gent. Maar waarom dus alle... Dat waren dus allemaal stuk voor stuk mensen, ook in die. Want je werd dan direct ingedeeld in afdelingen, groepen euhm secties in het tweede jaar al moest je dus kiezen tussen individuele gevallen, en dan arbeids, arbeids, arbeidsgevallen denk ik.

I: Arbeidsvraagstukken

G: En sociaal cultureel werk. En ik had sociaal cultureel werk genomen en ik heb daar Jan Briels gehad. Wie was er toen nog een naam in Vlaanderen op vlak van bibliotheekwerk? Euhm, een man die al jaren weten gestorven is Piet Varisel. Maar dat

waren dus allemaal mensen die dus wel, die kwamen dat allemaal 15 uurtjes of 30 uurtjes geven. Dus je kreeg heel veel specialisten. En de éne gaf goed les en de andere gaf minder goed les. Maar ze wisten dus allemaal wel waarover dat ze bezig waren, ja dat is waar.

I: En dat was directie ook weeral dat die leerkrachten uitkoos?

G: Ja.

I: Een klein vraagje. De school werd dus opgericht in '53, ze verwierf haar voorlopige erkenning in '54 en definitieve erkenning in '57. Twee vraagjes: Hebt u enige idee, wat mij lijkt dat laat omdat daar een paar jaar tussen zit?

G: Mij ook...

I: Maar bij de katholieke school zag ik ook dat daar heel wat jaren tussen zat, omdat via heel wat...

G: Ik heb geen idee.

I: Neen.

G: ik heb geen idee waarom dat je een school opricht in '53 en pas een definitieve toegang krijgt bij wijze van spreken pas in '57. Dus vier jaar nadien. Ik heb geen idee. Was dat misschien de gang der administratie? I done know.

I: en euhm, u bent dan afgestudeerd in '56.

G: '56

I: maar u hebt dan ook meteen het diploma gekregen? Omdat de school toen eigenlijk...

G: Jaja, dat was geen enkel probleem, je kreeg meteen een diploma. Dat diploma was wel van Ministerie van Justie of van euhm... (*hoest*)

I: Jaja

I: En euhm...

G: Ik weet nu ook natuurlijk niet goed wanneer die overgang is gebeurt van Justitie naar onderwijs.

I: Oh, dat is...

G: Want het zou wel kunnen dat dat in de jaren '56-'57 is, en dat dat te maken heeft met die definitieve besluit. Dus...

I: Mm

G: Dus dat zou kunnen. Of was? Nu ja, volgens mij heeft dat toch niet zo lang geduurd die Justitie, dat was... Nuja, ik weet het niet meer... '55, of '56, '57... want we moesten toch een paar keer naar Brussel. Jaja, wat altijd een heel gezellig gebeurtenis was. We moesten dus naar Brussel op het ministerie van Justitie of een andere plaats en dan euhm... dat was dus één of twee studenten per dag bij ons, en

dan 's avonds dan spraken wij dus af, heel de studentengroep en al de leeraren, in één of ander café aan het station. Om dus op die student te wachten, en dat dus te vieren. Of niet te vieren, moest het mislukt zijn.

I: Mm, ja.

G: En neen, dat was dus altijd wel een euhm... Dat geeft een idee over de sfeer van de school van in die tijd hé.

I: Mm.

G: En men heeft dat toch een jaar of... Ja jaar of vier, vijf meegemaakt. Dus dan kan in '57 nog geen ministerie van onderwijs geweest zijn.

I: Ja.

I: Euhm, financieel? Was dat enkel de stad? Of waren er nog? Waarschijnlijk werd het ook wel gesubsidieerd door euhm...

G: Ik denk dat niet. Euhm, ik denk alleen de stad en de staat ja. Ik zie geen andere (*onverstaanbaar*) Geen instellingen, geen bewegingen, neen alleen de stad en de staat.

I: Een ander vraagje nog. Opvallend is dat als ik mij niet vergis, dat de school zich bevind in de Muide? Kan dat?

G: Ja. De voormuide, eigenlijk de voormuide, voor de brug.

I: Ja. De voormuide. Naar wat ik daarover gehoord heb is dat dat vroeger een echte volksbuurt was.

G: Ja. (*knikt*) Nu nog.

I: Bewoond door... Waar arbeiders leefden.

G: Ja en nadien dus de eerste migranten ja.

I: Dus sociaal werkers bevonden zich als het ware daar waar de problemen zich voordeden. Was dat wat toevallige? Of denkt u dat eerder...

G: Euhm, ik denk dat dat eerder vrij toevallig was. Omdat daar was dus een sted... lagere school gevestigd. Euhm, met twee gebouwen: één voor meisjes, één voor jongens een middenruimte. En dan een vleugel meisjes een vleugel jongens. En dat was dus heel makkelijk om één van die vleugels gewoon te sluiten en dus de andere vleugel voor de sociale school te besteden. Met ook nadien met de uitbreidingsmogelijkheden, in die zin dat in die middenruimte dat dan de turnzaal was dan aanvankelijk in het concept van de lagere school om daar een trap te maken, zodanig dat we daar met der tijd ook de, bovenruimte van de tweede vleugel hadden.

I: Ja.

G: En dan vele jaren nadien alles natuurlijk he. Dus ik denk eigenlijk wel dat dat ja,... een soort praktische oplossing was hoor. En misschien heeft daarbij ook wel

meegespeeld in de redenering van sommige mensen van, van... het rode kabinet ja dat is een volksbuurt daar kan nog één en het ander gebeuren. Alhoewel ik niet geloof dat het enthousiasme van de rode gemeenteraadsleden zo groot was omdat zij natuurlijk al Heverlee hadden een school hé! Euhm, euhm... Brussel had een school he.

I: Ja.

G: Dus hun militanten die dan vooral naar Brussel werden gestuurd. Bij ons was er ook ééntje in het eerste jaar dat herinner ik mij nog goed. Een man die ouder was, die dan een arbeidersongeval heeft gehad in de fabriek. Die dus niet gestudeerd had en die dan bij ons met een toelatingsexamen dan de les is kunnen beginnen volgen ja.

Maar ik denk dat dat... Nu dan, dat had natuurlijk ook een beetje een verkeerde effect die ligging, ik heb dat heel vaak meegemaakt. Dat dus ouders, in de tijd dat ouders nog meekwamen om hun kinderen in te schrijven. Dat was eerst zo. Daarna kwamen de kinderen alleen, daarna kwamen de ouders dan weer terug mee. Maar in de periode dat de ouders meekwamen dat die moeders dan zeiden van 'oeioei, dat is hier toch maar een rare buurt hoor voor een school.' Jaja, dat is euhm dat was niet altijd positief hoor, allé voor de inschrijvingen bedoel ik he.

I: Jaja.

G: Als ze dan binnenkwamen dan zagen ze die ingerichte want dat was geen turnzaal meer maar een grote ruimte, een zwarte ruimte of grijze ruimte. Met een vrij mooie tuin daarachter. De eerste passen, dan nog hadden ze niet verwacht dat een school voor hoger onderwijs zich in zo'n buurt zou vestigen. Neen, neen.

I: Ja.

I: Heb jij, of hebben jullie daar tijdens jullie opleiding gebruik van gemaakt? Omdat ik heb gelezen dat er wel heel wat praktijk, bezoeken en zo waren. Bezochten jullie dan vooral bijvoorbeeld andere industriesteden? Of...

G: Het was zo in den begin. En dat heeft jaren meegegaan. In het eerste jaar had je dus elke week bezoek. Elke woensdagnamiddag als ik mij goed herinner, was er bezoek. En dat was dus zeer afhankelijk. Dat kon dus een weeshuis zijn, dat kon een psychiatrische instelling zijn, dat kon een fabriek zijn. Dat kon de brandweer zijn, dat kon van alles en nog wat. Maar elke week was er een bezoek en dan moest daar een verslag van worden gemaakt.

I: Ja.

G: Ja. En dan moest één van de studenten bedanken dat weet ik ook nog, dat was een beetje zo he. Hartelijk bedanken, ja dat weet ik ook nog.

I: Mm (*lach*)

(*papijergeritsel*)

G: Dan was het zo dat euhm... Wacht ze, in begin he, dat tweede jaar... Na het eerste jaar was er geen vakantie... Na tweede jaar. Euhm, dat was drie maanden stage.

I: Mmm.

G: Maar met die verstande dat één van die maanden stage mocht doorgebracht worden in een matreantere omgeving. Zo ben ik bijvoorbeeld op stage geweest in een jeugdherberg in Zuid-Frankrijk. Dus dat was dan een halve vakantiestage.

I: Jaja.

G: Maar verder was er dus geen vakantie. En dan ik denk het derde jaar, tussen twee en drie. Één, twee, drie. Dan hadden we wel vakantie. Daar ben ik niet meer zo zeker van. Ik weet dat er één periode was zonder vakantie en één periode met een maand vakantie. En dan was er praktisch geen les meer in dat derde jaar he, in den beginne. Dan had je nog een paar cursussen onder meer deontologie maar verder was dat dus euhm, was dat dus niet zo veel.

I: Dat kan wel he. Ook met de eindverhandeling.

G: En dan ging je dus dingen he, aan de eindverhandeling hé.

I: Ja.

G: Ja want die moest goed zijn, want die moest verdedigt worden in Brussel dus. En dat was dus een jury. Die dus volgens (*onverstaanbaar*) ik denk een ambtenaar. Maar waar dan toch ook wel afgevaardigde van de verschillende scholen inzaten. Om dan elkaars, allé ja, studenten te beoordelen.

I: Ja.

G: En dat is, ik weet niet meer wanneer, afgeschaft is. En dat we dat op school zelf mochten doen. Ook met een mondelinge verdediging maar dan op school zelf.

I: Ja.

G: (*snuif de neus*)

I: Ik las over het laatst in een gemeenteverslag dat in de begin jaren een vierde jaar werd ingericht. Was dat zo? Of was dat op de vooropleiding?

G: Dat moet dan de preselectie geweest zijn? Want wij noemden dat de preselectie de voorbereidende afdeling. Dan moeten ze dat in het vierde jaar genoemd hebben. Want dat was dus voor het begin van de drie jaar. Want een vierde jaar is er nooit geweest, zeker niet want we waren toen nog niet zo lang euhm... we hadden nog niet zo lang het statuut van A1 diploma he. Het was jarenlang A2 diploma. We gingen daar geen vierde jaar bijplakken. Het is wel zo dat op een bepaald moment, in de jaren '60 ook, een aantal opleidingen bijgekomen zijn. Eerst en vooral is er een opleiding geweest voor koloniaal sociaal werk. Hoe gek dat nu ook mogen klinken. Dat was dus de koloniale sociale hogeschool. Dat was dus voor mensen die naar Congo wilden. Nu ja, Kinshasa was dat toen zeker. Of was het nu Congo? En euhm, die konden dus met een

jaaropleiding, die konden dus het diploma krijgen van koloniaal sociaal werk. En dat was een Brusselse uitvinding natuurlijk he. En dan is er ook, dat vond ik al interessanter, op een gegeven moment zijn de pedagogische assistenten gekomen en psychologische assistenten. Dat was ook een opleiding van een jaar nadien. Nu, ik weet niet goed wat... Ik heb dus nooit goed begrepen wat dus een psychologische assistent? Ja, dat kon ik nog een beetje plaatsen. Want een psychologische assistent, kon bijvoorbeeld een psycholoog bijstaan in het afnemen van testen. In den tijd was dat zo, in het pms deden ze testen. En dan kon je dat. Maar dus een pedagogisch assistent dat heb ik nooit goed begrepen want je hebt toch die opvoeders. Dat zag ik niet goed. En dat heeft niet lang geduurd, een jaar of twee drie. Dat die opleidingen daarbij genomen werden, dat was dus eigenlijk...

I: En dat was een aparte opleiding?

G: Dat was apart, dat was erna. Dat was een avondopleiding. Ja, een avondopleiding. En dat was een jaar denk ik. Of zes maand, dat ik het niet meer weet. En dan kreeg je dus een attest van euhm.

I: Wat voor mij nog niet helemaal duidelijk is. Je hebt dus in het eerste jaar algemene vakken.

G: Ja.

I: In het tweede jaar had je optievakken zoals bijvoorbeeld... (*G: hoest*) Waarom hebt u sociaal-cultureel werk gekozen?

G: Ja. In het eerste jaar had je dus algemene vakken hé. Dat waren geen... Ja en dat was dus een beetje van alles he. Dat was sociaal aardrijkskunde, euhm... dat was aardrijkskunde, dat was... noem het maar op. Het tweede jaar kreeg dat allemaal een sociaal accent. Dan kreeg je sociale filosofie, sociale biologie, sociale geografie euhm sociale ik weet niet wat. Je krijgt het etiquette sociaal voor geplakt. En dan waren er al een aantal vakken die per afdeling werden gegeven. Je had dus drie afdelingen, dus individuele gevallen, en gezinsvraagstukken want dat heb je in de loop van de jaren een beetje veranderd van benaming hoor.

I: Mm, ja.

G: Individuele gevallen en gezinsvraagstukken. Dan had je de tweede was dan het sociaal-cultureel vormingswerk toen heette dat volksopvoeding. Volksopvoeding ja, dat dan daarna sociaal-cultureel vormingswerk geworden is. En dan had je dus als het derde de arbeidsvraagstukken of sociaal economische. (*hoest*). Sociaal-economisch vraagstukken, SEV, ja. En dan in het derde jaar had je dus die hoofdbrokken van die stage. En dan had je nog een paar vakken waaronder deontologie. Maar verder herinner ik me niet zoveel van vakken meer in dat jaar.

I: Ahja.

I: En u studeerde dan af en u kreeg u diploma dan van maatschappelijk assistent. Maar stond u optie dan daarop?

G: Ja. En elk vak dat je had dat stond daar op, ja.

I: Ah ja?

G: Ja.

I: Het Stedelijk Instituut voor Sociale Studies, SISS, dat veranderde in '62 al van naam eigenlijk. In dertig jaar tijd, ik heb dat zo eens uitgerekend, gebeurde dat +/- vier keer.....

G: Wel het is dus eerst euhm... We zijn begonnen als Stedelijk Instituut voor Sociale Studiën.

I: Ja.

G: Dan is Anseele erbij gekomen denk ik. Wat een zeer ongelukkige iets was natuurlijk, want dan kleef je meteen een etiket op je opleiding he. Ik bedoel je gaat niet iemand of die nu rood, blauw, oranje of groen is allé, ja je moet mij niet overtuigen. Dat doe je niet. Dat heeft de stad dan toch ingezien na een jaar of twee, drie. En dan is er iets gekomen van studies geloof ik.

I: Ja.

G: Wat dus wel wat erg vond. Studies, er is maar één studie, ze moesten dus niet over studies beginnen.

I: Ja.

G: En dan uiteindelijk is het dan euhm ook zoiets was het nu stedelijk of socialen en...

I: Wacht ik heb het hier anders ergens. Was het niet iets met psychologie of orthopedagogie erbij?

G: Sociale en psychopedagogische studie. Juist

I: Ahja.

G: Juist zo is het. Maar dat was dan in die periode van die twee, die twee uitwassen daar nog bij, ik zal het nu maar uitwassen noemen. Dus die psychologische assistenten en die euhm pedagogische assistenten. Dus sociaal en psychopedagogische studies.

I: Ja.

I: En hebt u daar een verklaring voor waarom die zo veel van naam is veranderd?

G: Neen. Ik denk dat gewoon euhm Neen, ik heb daar eigenlijk geen verklaring voor. Men heeft dat willen toedekken waarschijnlijk van die twee euhm aparte opleidingen. Men wou waarschijnlijk een titel krijgen van de school dus pedagogische en

psychologische studie. Anseele is gewoon een grilleke geweest van het toenmalige gemeentebestuur, die vonden dat er een rode touch moest komen. En dat ander weet ik dus niet meer.

I: Ja. Dus dat was eigenlijk volledig daar de stad zelf weer...?

G: Ja.

I: Als het niet meer gaat kunnen even een korte pauze nemen he.

G: Neen, neen het gaat wel hoor. Neem een chocolaatje, anders heb ik die voor niets uitgehaald.

(geritsel en gesmul)

G: Hoeveel interviews moet u zo doen?

I: Wablief?

G: Hoeveel interviews moet u zo doen?

I: Euhm, normaal... Ik ging ervan uit om u te interviewen en Gerda De Bock. Maar omdat ik eigenlijk niet zoveel archiefmateriaal meer vind ga ik er misschien nog meer doen. Maar dat moet ik eens bespreken met mijn promotor.

G: Met Maria De Bie?

I: Gita Deneckere.

G: Ah, Gita Deneckere, juist ja.

Nu ja, Gerda De Bock is natuurlijk de persoon die er het meeste van weet.

I: Ja.

G: Allé, alleen vrees ik, en dat heb ik ook aan Maria gezegd en denk ook aan Gita weet niet meer goed. Dat zij euhm, dat zijn een beetje, pas op hé zij is ook een paar jaar ouder dan ik hé.

I: Mm.

G: Dat zij dus erg filtert in haar euhm, in haar euhm

I: Ja.

G: Dingen. En ik denk dat de zaken die zij verteld, die van mij moet je waarschijnlijk al eens checken, maar die van haar zeker, ja.

I: Mm, ja.

G: Jaja, maar zij is natuurlijk de de ja... en misschien, 't is een tijdje geleden dat ik haar gezien heb, misschien werkt dat geheugen dan toch wel. Maar allé ja, in de tijd terug.

I: Mm.

I: Het eerste academiejaar. Ging de opleiding toen vlot start? Of waren er een aantal moeilijkheden...

G: Er waren moeilijkheden he, maar euhm dat waren dus euhm, dus euhm, hoe moet ik dat noemen? Structurele, dus van materiaal. Dus materiële moeilijkheden. Van infrastructuur. Er waren geen wc'tjes. 't is te zeggen er waren wc'tjes ja. Er waren er van een lagere school! Ziet gij daar al gasten van 18, 19, 20 jaar al op die lage potjes zitten? (*lach*) Zonder deurtje, allé ja...

I: Mm.

G: Er waren dus wel infrastructurale problemen.

I: Jaja.

G: Dus daardoor zijn we een aantal jaren, euhm aantal jaren, een aantal weken later opengegaan. Maar ik denk dan dat er geen, geen noemenswaardige problemen meer geweest zijn op dat gebied en ik zie ook eigenlijk niet... We zijn eigenlijk vlot van start gegaan dan.

I: Ja.

I: Het aantal leerlingen in de loop der jaren. Euhm...

G: Ja, dat wisselde geweldig. Wel 13 om te beginnen. Dan het jaar daarna, denk ik, in die preselectie stuk of 10, 12. En in het nieuwe eerste jaar, ja toch wel een stuk of 16 dacht ik. Dat ging dan een tijdje goed. Dan is er natuurlijk wel (*lacht*) een terugval gekomen op het moment, dat euhm het Arteveldeplein jongens ging toelaten hé.

I: Ja.

G: Ja, dat is logisch natuurlijk hé.

I: Mm.

G: Bij ons zaten er heel veel jongens die in feite, euhm... zouden geopteerd hebben voor het vrij onderwijs maar die dus om één of andere reden niet konden. En nu kon dat wel. Dus dan zijn we achteruit gegaan. En nadien is dat dan wel weer vollebak voortgegaan en zelfs niet meer bij te houden.

I: En is er zo'n periode geweest dat het leerlingenaantal echt daalde?

G: Er zijn momenten geweest dat het leerlingenaantal zodanig daalde dat dus de collega's lesgevers euhm ergens anders moesten les gaan geven dan. Jaja.

I: En hoe kwam dat dan dat dat leerlingenaantal daalde?

G: Ewel dat komt dus voor een stuk. Ja omdat er geen belangstelling genoeg meer was waarschijnlijk voor. Dat fluctueert een beetje hé. Voor euhm... sociaal hoger onderwijs. En dan het feit van, denk ik ook, dat er op Arteveldeplein jongens... Ik kan het anders niet goed duiden. Want je zou dan denken, ja met al die troebels en al die moeilijkheden die we twee keer meegemaakt hebben. Maar dat was helemaal geen

negatieve reclame! Als je niet op de deur klopt om daar te, want het waren de euhm, zij die het nekeer gingen komen vertellen, de euhm de vrij gevochten maatschappelijk werkers die daar een opleiding kregen. Dus dat was helemaal niet euhm... dat was wel moeilijk voor ons maar een aantrekkingskracht voor de studenten!

I: Aja.

I: Hoe werden studenten in die eerste jaren gerekruteerd? En in de loop van de jaren?

G: PMS. Wij deden de beurzen.

I: Ja.

G: Dus de jaarlijkse onderwijsbeurzen. De PMS centra schreven we aan. Ik denk dat dat het belangrijkste is. Euhm... publiciteit ook. De tram ook, bordje op de tram. In de krant, ja. Maar we hebben dus nooit huisbezoeken gedaan.

I: Nooit...?

G: Huisbezoeken. Dus we gingen, dat werd dan wel gedaan. Ik weet niet of in die vorm van onderwijs dat gedaan werd. Maar men ging dan aanbellen bij de mensen en zeggen: 'Ja mevrouw ik heb gehoord dat u een zoon of dochter heeft die die leeftijd heeft, denk er eens over na...' Dat hebben we nooit gedaan.

I: Vroeger werd dat gedaan?

G: Ja, vroeger werd dat gedaan.

I: En werd dat door de katholieke school gedaan?

G: Ik weet het niet, sorry. Ik denk niet dat die dat moesten doen. Zelfs niet. Wij hebben het nooit gedaan. En ik denk ook de katholieken nooit, dat denk ik niet.

I: Ja.

I: Wat was zo'n beetje de sociale achtergrond in de beginjaren van de leerlingen?

G: Euhm, dat waren. Dat was eigenlijk vrij verschillend hoor! Maar toch wel overwegend goede middenklasse.

I: Ja.

G: Ja.

I: Daarmee bedoel ik dus vader was onderwijzer of directeur en zo van die dingen.

I: Ja.

G: Goede middenklasse noemden men dat.

I: En hoe evolueerde dat dan?

G: Dat is dan wel gedemocrateerd als ik dat dan zo mag zeggen. Ja, dan is dat wel euhm. Dan is er alles, allé alles, uit alle andere, uit andere milieus zijn er dan studenten gekomen. Ja, dat is dan wel goed.

I: En in welke periode was dat weer?

G: Dat moet dan toch wel einde van de jaren '50 geweest zijn.

I: Toch toen al?

G: Ja.

De troef was natuurlijk ook wel van dat stedelijk onderwijs dat het voor niets was hé. Allé, ik weet het niet goed maar ik denk dat je op het Arteveldeplein toen nog een soort inschrijvingsgeld moest betalen en moest betalen voor de boeken en zo, denk ik hé.

I: Ja. En bij stedelijk was dat niet? Geen inschrijvingsgeld?

G: Neen, bij ons niet. Dat was een beetje de troef die de stad uitspeelde, of die wij uitspeelde om euhm... ronselen is misschien een te groot woord maar euhm jaja. Arteveldeplein of het vrij onderwijs, ik zal het zo uitdrukken, heeft beschermende neigingen. Was dan een beetje te zien als elitair onderwijs, je moet daarvoor betalen dat moet dus goed zijn. En je moet ook betalen voor het lenen van de boeken en zo. Terwijl bij ons was dat dus euhm niet.

I: En ook geen cursussen? Amai, dat is de eerste keer dat ik daarvan hoor.

G: Ja?

I: Maar in de loop der tijd is dat toch wel gekomen inschrijvingsgeld?

G: Op een bepaald moment is er dan wel beslist om een soort schoolgeld te vragen maar dan was dat nog niet veel hoor. Bijzonder weinig.

I: Ja. En wanneer is dat dan volwaardig. Allé, als ik mij nu zou gaan inschrijven in het stedelijk, in euhm de Hogeschool Gent voor sociale assistent dan zou er wel een inschrijving zijn?

G: Dat weet ik niet. Geen idee. Ik heb geen idee. Waarschijnlijk wel maar dat weet ik niet.

I: Ja.

G: Nuja, dat zal zo'n beetje als op de unief zijn neem ik aan hé. Ik denk niet dat dat veel verschilt.

I: De motivering van de meeste studenten om deze studies aan te pakken? Of is dat nogal een moeilijke vraag... Was dat...

G: Een paar bevlogenen, een paar die dat eigenlijk wel wat gemakkelijker vonden dan een andere opleiding. Dat was nieuw, dus een beetje van alles. Het was zeer, heel verschillend hoor. Enfin.

**I: De toelatingsvoorwaarden. Ik denk dat u er juist al ééns hebt opgesomd.
De toelatingsvoorwaarden?**

G: Jaja. Dus je moest een diploma hebben van secundair onderwijs en dat mocht dus ook een A2 diploma zijn.

I: En was er een toelatingsexamen? Of alleen in bepaald gevallen?

G: Dat volstond om binnen te komen hoor. Voor mensen die dat niet hadden die moesten dus een toelatingsproef doen...

I: Ja.

G: *(denkt na)* Nu moet ik dus wel zien dat ik je geen futiliteiten vertel hoor. Die moesten een toelatingsproef doen... *(even stil)* Nu moet ik opletten hé. De toelatingsproef. Ik begin te twijfelen of dat nu voor het eerste jaar was of voor die fameuze voorbereidende afdeling? Ik weet dat Nederlands was, en Frans en wiskunde. Dat weet ik nu niet meer.

I: Ja.

G: Dat weet ik nu echt niet meer.

I: 'T was niet zo dat er bijvoorbeeld een toelatingsproef was en als je daar dan niet voor slaagde een voorbereidend jaar...

G: Neen, het was gewoon een toelatingsproef om binnen te komen. Maar was dat nu voor het eerste jaar als je dus geen diploma had? Of was nu, voor die preselectie? Dat moet ik nu eens vragen eh.

(haalt pen en papier om vraag op te schrijven om navraag te doen)

I: En aan wie zou je dat dan vragen als ik zou nieuwsgierig mag zijn?

G: Euhm, aan de, aan iemand vanuit die tijd. Ik kan het eventueel vragen aan de directeur van de hogeschool van nu. Maar ik weet niet of die zich dat nog herinnert want die was toch veel meer na mij begonnen. Maar ik kan het ook gewoon vragen aan een collega van mij van in den tijd.

I: Ja.

G: Dus ge moet dat wel te weten kunnen komen.

(onverstaanbaar binnensmonds – geïnterviewde schrijft aantal dingen op en gaat zich weer zetten)

I: U sprak er. Neen, ik dacht er ineens aan... Hoe zat het een beetje met de taal? Werd er lesgegeven in het Nederlands? Of waren er ook vakken in het Frans?

G: Uitsluitend in het Nederlands.

I: Het Nederlands.

G: Uitsluitend in het Nederlands.

I: En hebt u daar een idee van hoe dat bij Artevelde was?

G: Uitsluitend Nederlands.

I: Ook in 't Nederlands.

G: Jajaja.

I: En was dat als statement of was dat toen reeds ingeburgerd?

G: Dat was ingeburgerd toen hé, ja in '53. Jaja, ik herinner mij dat iemand dat in het tweede jaar zat bij ons dat die nog een Franstalige lagere school gedaan had in Gent. Maar dat is, dat was een grote uitzondering hoor. Ja, het meeste was wel, jaja.

I: Ja. Oké, euhm.

G: We hadden wel enkele van die Frans wat euhm, een wat elitaire school te noemen als Sint-Pièrre en wat weet ik allemaal. Maar ja, die gingen naar het Arteveldeplein hé.

I: Ja.

G: Het enige probleem was natuurlijk dat die dan in het Arteveldeplein gebuisd waren en dat die dan bij ons kwamen hé. En dat was een beetje... een kans voor die meisjes, maar euhm als zij dan bij ons er door waren ja dan kreeg je de naam dat het makkelijker was en begin van state dat dat niet was. Dus dat was een beetje

I: Ja.

G: twee kanten.

I: En gebeurde dat vaak zo?

G: Neen, dat gebeurde niet vaak.

I: U hebt al gesproken van de sfeer dat er heerste. Dat er zo nogal heel ja, een kleine...

G: Een familie, ja een familiale sfeer.

Is dit in de loop der tijd met het stijgend aantal studenten geëvolueerd?

G: Ja dat is helemaal veranderd natuurlijk he. Dat was goed de eerste, drie, vier, vijf jaar. Maar nadien is dat dan wel, jaja, dan konde niet anders he. Dan is dat wel een beetje formeler geworden allemaal. Maar 't is toch nog heel euhmeuhmeuhm een heel goede. Ja denk ik als je dus mensen zou vragen over die tijd die waren dus uitsluitend positief, positieve antwoorden zou je krijgen. Ik bedoel over de sfeer hé. Misschien niet altijd over de vakken, want ik denk dat een aantal mensen dan toch in de loop der jaren zullen gevonden hebben dat dat vak dan toch eigenlijk niet beantwoorde aan hun verwachtingen, om het even welk vak.

I: Mm.

G: Dus dat zal misschien minder positief geweest zijn. Maar de sfeer daar ben ik zeker van in dat eerste, ja zeer goed. Zeker, zeker.

I: Ja. En dat was waarschijnlijk ook wel anders dan op Arteveldeplein?

G: Dat was helemaal anders (*snuit zijn neus*) en dat kwam omdat je dus euhm die directie had, die verstandig was en die heel de boel coördineerde. Maar waar je eigenlijk, ja die eerste jaren wel maar daarna eigenlijk niet meer, zoveel contacten mee had. Maar dat was dan euhm wat men dan noemde een monitrice. Ja, (*lach*) een monitrice. Dat zou nu een lerares beroepspraktijk of een praktijkdocente zijn. Maar dat was toen, men noemde dat toen een monitrice. Dat waren maatschappelijke assistenten trouwens, van Antwerpen. Een dame die al een stuk ouder was Elly Courtain. En die heeft daar dus een enorme sfeer gebracht door het inrichten van allerlei clubs en van allerlei activiteiten. En er was daar een dansclub, een toneelclub en euhm wat weet ik allemaal. Sint-Niklaas feesten. Er was daar altijd van alles te doen. En dat bracht een enorme sfeer in die school.

I: Jaja.

G: Dus dat is eigenlijk persoonsgebonden ja.

I: U sprak er juist over. U hebt profs... ik weet niet of dat toen genoemd werd. Docenten? Je hebt dus praktijkleerkrachten hé.

G: Ja, dus euhm de leeraars beroepspraktijk of de praktijkleerkrachten. Dus docenten, allé ja, praktijkdocenten van nu. En dan heb je dus de euhm...

I: Die geven dan de praktijkvakken? Begeleiding van stages.

G: Die waren er dus voor de praktijkvakken en voor de begeleiding van de stages en de scriptie. Vanuit de school dan he. Want je had ook altijd wel, je had ook altijd wel een begeleider van buiten de school voor de scriptie. Want dat was dus een beetje specialisten, soms ook een beetje een deelgebied. Dus die mensen van die praktijkdocenten die konden niet alles kennen. Dus voor de vorm was dat dan praktijkdocenten en voor het inhoudelijke was dat dan iemand van het veld die begeleidde. Ja zo was dat.

I: Inhoudelijk dan bedoelt u echt zoals wij dat nu noemen professoren of docenten? Of hoe werd dat dan genoemd?

G: Wat?

I: Hoe werd dat genoemd, iemand dat? U maakt verschil tussen praktijkleerkrachten of beroepsleerkrachten. Maar hoe werd bijvoorbeeld Gerda De Bock als die les gaf, hoe werd die genoemd? Een professor of docent? Of...

G: Euhm, neen dat was gewoon lerares. Ze was toen nog geen docente. Docente is ze pas geworden in het jaar daarop of ik geloof twee jaar nadien hé die vijftien uurtjes jeugdrecht. Denk dat ze trouwens één van de eerste, was het niet allereerste vrouwelijke prof is aan de unief is he.

I: Mm.

G: Ik weet het niet. Neen, neen dat was een lerares euhm. Professor, ik kan mij niet herinneren dat wij professor zeiden.

I: Ja. Hoe noemden jullie elkaar? Als wij een leerkracht aanspreken doen we dat met mevrouw...

G: Mevrouw, mijnheer. Gewoon mevrouw, mijnheer.

I: Mevrouw, mijnheer ja.

G: Tot op het moment van de euhm van de volle democratie. Allé, ik bedoel op het moment dat we dus terug allemaal met onze voornaam aangesproken werden. Behalve enkele uitzonderingen, maar de meeste werden dan terug Jean, Jef of Pol.

I: Mm, ja.

G: Allé, voor mij in ieder geval terug. Want ik was dat al gewend van in begin...

I: In begin spraken jullie ook met voornaam aan?

G: Aja, mijnheer. Maar ik werd dan van den dag op den andere mijnheer zozegzegd he. Van studenten en dan paar maanden nadien toen ik studiemeester werd, dan was ik ineens mijnheer. Maar men stond daar nogal op. Jaja, daar stond men eigenlijk een beetje op. Ik herinner me nog dat we ééns op studiereis gingen gaan naar Denemarken en dat ik daar ook bij was, zijnde mijnheer dan wel. En dat ik dat toch niet alles vond van mijnheer, mijnheer. En dat men dan een compromis gevonden heeft door mij één of andere naam een Lapse of een Samische schilder te geven: Scoen. Ik was dan Scoen. Dat weet ik nog, want heb in Stockholm nog van de week zijn tentoonstelling gezien van Scoen. Dus het was wel mijnheer. Het was wel mijnheer, en dan na een aantal jaren zijn we dus allemaal terug Robert, Janine, noem maar op.

I: Jaja, oké. Mm...

G: *(hoest)*

I: In de begin jaren was de opleiding die aangeboden werd aan het SISS, was die vernieuwend? Was die vernieuwend? Of ja...

G: Ik denk het wel! Ik denk dat men in het kader van het curriculum... Jaja, dat was zeker euhm. Jaja, tenslotte was Gerda De Bock verstandig en ook met euhm... frisse ideeën. Ja, ik denk dat dat vernieuwend was. Ja ik denk het wel.

I: En was dat de bedoeling?

G: Ja dat moest een beetje jong zijn, dat moest een beetje van de tijd zijn. En niet zoals het, zoals wij dan heel degelijk vonden, maar heel vermolmd namelijk Heverlee of zoals Gent. Voor ons moest daar een beetje meer sjoem.

I: Jaja. En was dat op die manier dat er meer studenten...?

G: Ik weet eigenlijk niet of dat dat een rol heeft gespeeld. Ik denk eigenlijk niet, dat is gewoon fluctuatie. De belangstelling van de tijd voor dat beroep. Maar van die degelijkheid van onderwijs...? Ik weet dat eigenlijk niet. Ik denk het niet.

I: Oké.

I: Hoe werden jullie voorbereid op de examens?

G: Voorbereid op de examens.

I: Was dat gewoon jullie lessen?

G: Niet. Er was geen voorbereiding in de jaren '50-'60. Je moest je stof kennen dat was alles.

I: Ja

G: Geen idee, dat bestond niet. Studiebegeleiding dat was iets dat wij niet kenden.

I: Mm

I: Hoe verliep de, u eindverhandeling? Dus hoe was dat een beetje concreet? Was dat een grote impact op u studie? Daarmee bedoel ik van... was dat een serieus iets voor die periode, of viel dat goed mee?

G: Ik vond dat als gebeuren vrij, vrij serieus en eigenlijk een beetje bedreigend ge komt als onnozel studentje zo van, van achttien, neen het zal wel ouder geweest zijn. Neem nu dat je 21 was, komt ge zo binnen euhm op het Ministerie van Justitie voor een enorme tafel waar dat zo'n een aantal mensen zitten die van alle vragen stellen. Ik vond dat euhm, ik was daar enorm onder de indruk moet ik heel eerlijk zeggen hoor.

I: Jaja. En dat was dan in functie van een stage dat je een eindverhandeling moest maken?

G: Ja. Euhm, ja van een stage. Ja, dus ge moest iets schrijven. Der waren heel goeie werken bij. Daar waren dus werken bij die euhm ja die een beetje ineengeflanst waren natuurlijk. Dat was wel de periode voor internet, want ik geloof dat ook dingen in elkaar geflanst. Neen, neen ik vond dat serieus. Ik moet zeggen dat ik blij was voor die gasten, dat dat afgeschaft werd, en dat ze dat in hun eigen vertrouwde omgeving konden doen.

I: Jaja

(klik, cassette springt af)

I: Ik ga eens omdraaien.

I: Op een bepaald moment zie je dat uit Amerika de methodes komen van social casework, groepswerk...

G: Casework, groupwork en community organisation.

I: Ja

G: Dat waren de drie pijlers, die dus op een gegeven moment, dat was toch wel al in de jaren '50 hé? Jaren '50 hé, ja. Zelfs midden '50.

I: Dat was toen in België geïntroduceerd, maar ik had ergens gelezen dat da in '50-'60 of '60-'70 pas aan de scholen werd gegeven. Maar, is dat zo?

G: Social Casework. Social casework. Ik denk in de jaren... toch in de jaren '50 al.

I: Ja

G: Of 60? Het moet toch 60 geweest zijn. Ik denk dat eerst in de cursus psychologie gezeten heeft als behandeling, euhm benadering van de cliënt, social casework. En dat dat dan afzonderlijke vakken zijn geworden. Dus nu dat casework voor die Individuele en gezinsmaatschappelijk werk. Community organisatie, wat dan eigenlijk meer community work is geworden voor Volksopvoeding, en euhm...

I: Groepswork nog.

G: Groupwork zowel voor euhm Arbeidersafeling, allé ja en euhm... ja, die hadden alle twee dat vak. En die hadden veel uren hoor. En daar waren ook stages aan verbonden en zo. Jaja, dat was wel goed.

I: Ja.

I: Hoe gebeurde nu eigenlijk die 'introductie' als ik het zo mag noemen. Werd dat door, allé als u daar een zicht op heeft, werd dat door leerkrachten goed ontvangen? Of waren ze daar eerder weigerachtig tegenover?

G: Die euhm?

I: Die introductie van social casework, dat was ineens een methode van...

G: Jaja! Ja, dat werd. Dat was iets nieuws en men sprong daarop! Ja! Jajajaja.

I: Ja

G: Vooral casework en groupwork. Dat Community organisation daar kon men eigenlijk geen goeie blijf mee. Ik denk dat ook echt wel te Amerikaans was volgens. Dat was dus voor organisaties die wij niet meteen kennen. Dat was nogal voor buurthuizen en... Maar toch, ik denk dat dat vreemder was. Maar dat casework en groupwork dat is dus direct met enthousiasme omhelst geweest, ja.

I: En die bijscholing van die. Gebeurde er dan een soort bijscholing?

G: Die leraren zijn dan zich gaan moeten bijscholen in Nederland.

I: In Nederland.

G: Ja, vooral naar Nederland gegaan denk ik.

I: En Marie Kamphuis werd die dan veel...

G: Kamphuis ja. Kamphuis was één van de eerste dame van de... Een Nederlandse dame he.

I: Jaja.

G: Kamphuis jajaja.

I: Die heeft volgens u wel ne grote invloed gehad?

G: Wat zeg je?

I: Dat die ne grote invloed heeft gehad?

G: Ja, zeker! Zeker, ja.

I: Ja

G: En we hebben er dan ook eentje bij ons op bezoek gehad. Maar was dat nu Kamphuis? Ik denk het niet (*onverstaanbaar*) Ik denk dat dat iemand anders was. Ook ne grote naam van casework, maar ik weet niet meer wie. Jaja, zowel voor casework als voor groupwork waren er opleidingen in euhm Nederland. Ja, Nederland.

I: Over het laatst las ik ergens dat soms op bepaalde scholen, als ik het juist geïnterpreteerd heb, opleidingen. Zo nascholing of bijscholing werd georganiseerd op het niveau, want vroeger was er A2 niveau en dat is naar A1 niveau gegaan. Om eigenlijk het A1 niveau te halen.

G: Jaja, maar dat hebben wij dus eigenlijk nooit gedaan, omdat wij nooit een A2 hebben gehad.

I: Jaja

G: Dus euhm. Maar dat zal wel bestaan hebben. Maar daar weet ik niets van, want dat is bij ons, dat was bij ons, allé ja we hadden dat dus niet vragen.

I: En ook bijscholen of nascholing in casework ofzo?

G: Jaja! Ja, dat was er veel! Jajaja! Ja! En van alle mogelijke dingen. Dan werd dan voornamelijk euhm georganiseerd door de oud-studenten vereniging, die VEMAS heette. En we hebben van alles gedaan. Want ik was dan een beetje euhm. Het feit dat ik op die school werkte, was ik natuurlijk de aangewezen man om dat dan te organiseren. En dat ging dus zowel over casework, groupwork euhm noem maar op alle mogelijke euhm, alle mogelijke bijscholing werd daar gedaan hoor.

I: Ja

G: Jajaja

I: De evolutie van de opleiding. Zo'n beetje om dat in kaart te krijgen. Der zijn vanaf de jaren '50 tot zeker de jaren '70, '80, '90 zelfs toch wel... Is die opleiding wel geëvolueerd, zowel op vlak van nieuwe methodes dat geïntroduceerd werden euhm ja maatschappij veranderingen als ik het zo mag noemen. Ziet u daar zo grote pijlers in? Zo overzichtelijk, dat u zo zegt van dat en dat?

G: (*denkt na*) Wel, ik weet het niet goed. Ik denk dat het betuttelende een beetje weg is. Dat er in de eerste jaren toch tamelijk veel betutteld werd hoor. En dat men het wel wist, voor de cliënt wat de beste oplossing was. Terwijl het euhm dan nadien toch wel helemaal anders is geworden. Dat vind ik een grote, een grote verandering.

I: Jaja

G: Dan weet ik het niet zo direct.

I: Mm

I: Had het SISS een zogenaamde voortrekkersrol? Een pilotschool? Daarmee bedoel ik zo, werd er naar 't SISS gekeken of? Ik kan mij goed voorstellen dat scholen naar elkaar kijken voor de opleidingen te...

G: Wel euhm naar ons werd gekeken naar de figuur van Gerda De Bock. Dat wel. Ja. Want zij was dan voorzitter van die euhm commissie, en ze had nogal veel te zeggen in Brussel en zo. Ze had daar, dan eerst op het Ministerie. (*hoest*) Dus er werd nogal gekeken wat zij deed. Jaja.

I: Mm

G: Dat wel. We hadden dus minder een voortrekkersrol... denk ik met het programma maar veel meer met een paar figuren. Ja.

I: Mm, ja

G: Ja

I: En euhm welke commissie was dat juist, dat ge zei, was dat die commissie van...

G: Ewel ja, de commissie van de scholen. De commissie van de sociale scholen. Dus al die directies daar van die euhm... van die euhm 21 sociale scholen van België. Want het was dus zo dat het communautaire (*snuif zijn neus*)

I: Was er heel wat interactie met andere scholen? In het verband met het programma, of?

G: Neen

I: Neen

G: Neen, dat kan ik nu niet zeggen dat er veel interactie was met andere scholen. Neen. Euhm, wij hadden contacten met Nederland. We hadden contacten met de federatie buurthuiswerk in euhm Nederland, die regelmatig bij ons kwamen. We hadden contacten met het clubhuiswerk in Nederland. Maar eigenlijk met andere Vlaamse scholen... was het toch wel een beetje, een beetje... Ja, der werd wel, er werd wel nekeer gepraat met elkaar. Maar toch altijd vanuit z'n eigen eilandje denk ik.

I: Jaja

G: Ik ga effen een zakdoek halen.

I: Als u efjes wilt pauzeren?

G: Neenneeneen.

(Michiel Callaert gaat zakdoek halen)

I: Was er euhm een zekere euhm. Ja, ik heb altijd zo het beeld van maatschappelijke assistenten, houdt ook sociaal engagement vaak in. Was er zoiets dat je punten ziet dat echt het maatschappelijk gebeuren invloed had op de opleiding?

G: Ja, ik weet het niet. Ik vond het probleem altijd dat maatschappelijke assistenten zo weinig... identificatiefiguren hebben. Wie kunnen nu. Zo weinig referentiepunten eigenlijk ook wel. Ze zijn wel altijd assistenten, ze assisteren. Ze assisteren wie? Assisteren dan de psychologen? De psychiater? De, de euhm bedrijfsleider? Ik vond allé dat eigenlijk, daarom ben ik eigenlijk altijd veel meer geweest voor de term maatschappelijk werker he. Dat wouden de Franstalige niet, want die hadden hun 'Assistent Sociaux Com' zoals in Frankrijk.

I: Mm, jaja

G: Maar dus dat vond ik altijd een beetje. Maar dus ook door het feit dat mensen van alles kregen in die opleiding he. Zeker in die eerste jaren. Dat men dacht van allé ja we kennen van alles een beetje. En dan toch gemakkelijk een dik nekske krijgen als maatschappelijk assistent, dat vond ik wel. Dat zal nu waarschijnlijk of hopelijk veranderd zijn. Maar dat was dus wel zeker het geval, dat vond ik wel. Ja.

I: En euhm u sprak over de naam. In begin werd er gesproken van maatschappelijk dienstbetoon.

G: Ja, maar dat was dus helemaal verouderd natuurlijk hé. Dat is een term uit de jaren. Maatschappelijk dienstbetoon dat is dus...

I: In de jaren '50 was dat al maatschappelijk...

G: Jaren '20 - '30.

I: ...assistent?

G: Ja

I: Jaja

G: Ja, want dan sprak men al van maatschappelijk werk. En die dat dan deed was een maatschappelijk assistent. Maar maatschappelijk dienstbetoon... tja, misschien in de jaren '50 dat dat nog een beetje meegegaan is, maar dat leek ons zo... zo in de sfeer van de filantropie te zitten.

I: Mm

G: Waar we juist uitwilden hé. We wilden professioneel mensen helpen, maar niet vanuit het filantropische. Enfin geen, geen mantelzorg euhm bieden, wel wat meer dan dat. Dus die dat dienstbetoon dat vond ik wel een beetje...

I: Zo over de professionalisering. Als ik daarover wat gelezen heb, dan is vooral dat debat begin 20ste eeuw in Amerika op gang hebben. Hebt u daar zelf iets van gemerkt over? Euhm, ja jaren '50 is wel redelijk laat natuurlijk.

G: Ik was daar al weg he. Begin 20ste eeuw...

I: Begin 20ste eeuw zie je zo debat...

G: Ah ja, 1900 dan?

I: Ja 1905 of 13 zo.

G: Oh ja, sorry.

I: Debat over is maatschappelijk assistent een beroep, dat zie je in Amerika.

G: Ja

I: Ik weet niet of je daar jaren '50 nog in... (*Michiel Callaert schudt zijn hoofd*) Neen.

G: Ik heb daar... Neen

I: Maar dat is ook al een stuk later natuurlijk.

G: Neen, ze waren toen al. In de jaren '50 waren ze toch toen al vrij goed georganiseerd hé. De Amerikaanse 'social workers'. Zij hadden ook verschillende publicaties. Euhm het was een opleiding die euhm zoals alles in Amerika aan euhm de hogeschool euhm universiteit zat. Terwijl wij daar nog stonden met ons opleiding in de euhm de ja...

I: Ja

G: In het... Niet aan de universiteit.

I: Ja

G: En dat was wel heel belangrijk denk ik. En dat is nu toch wel opgevangen door die hogeschool hé. Die toch wel een beetje, dingen geeft... Ja, dat is toch wel waar hoor. Dat dat was een soort edele beroepsopleiding zo he.

I: Mm

G: Men verstond dat toen ook niet goed in Amerika dat dat aan de universiteit was.

I: Euhm, vanaf de jaren, kan dat zijn 1974? Is de opleiding aan de unief doorgegaan, agogiek?

G: Dat weet ik niet meer? 74? Dat zou kunnen.

I: Ik denk 74, maar ik ben niet zeker. Euhm, was dat een vraag vanuit euhm de opleiding van jullie zelf voor meer...

G: Zeker niet van ons uit! Zeker niet! Want wij hadden daar een beetje schrik voor, wij vonden dat ook een beetje allé ja, gaan ze nu al vormingswerkers opleiden aan den unief? En wij dan?

I: Mm

G: Zeer onterecht hoor. Maar dat was de realiteit. Ik weet nog dat wij daar een beetje, en dat Gerda De Bock dat toch wel goed is moeten komen verdedigen voor dat wij dat konden accepteren. Euhm, maar ook een beetje makkelijk in de hoek. We voelen ons ook makkelijk in de hoek gezet hoor maatschappelijk werkers heb ik de indruk. (*lach*) Van oeioei euhm... een universitair diploma, die gaat natuurlijk meer verdienen dan wij en die gaan onze banen afsnoepen.

I: Ahja, zo

G: Dus in die zin. Dus het was zeker geen vraag van ons uit.

I: Neen

G: Het was een logische uitbreiding van het seminarie van bij euhm Gerda De Bock, maar niet van ons.

I: Want ja, unief. Euhm, sociaal assistent die opleiding aan de universiteit kregen vaak veel meer theorie, zo onderbouw.

G: Ja

I: En euhm.

G: En dat is wat men ontbreekt natuurlijk. Dat ontbreekt heel vaak. Dat is juist. Dat merk je ook direct als je dus iemand euhm allé ja aanneemt in een staf met euhm gewoon (*onverstaanbaar*).

Die beroepspraktijk, op een gegeven moment komen daar dan mensen binnen die geen diploma hebben van maatschappelijk assistent hé. Ja. Toen begonnen de klokken ook te rinkelen natuurlijk hé. Zeker. Ja, dat kan toch niet euhm, we kunnen ons al zo moeilijk identificeren en nu krijgen wij hier mensen binnen orthopedagogen en wat weet ik allemaal. Die, die niets kennen van ons opleiding, en die gaan ons het hier eens vertellen. Euhm en dat is soms, allé meestal goed afgelopen, maar soms ook zwaar tegen gevallen. Die dan alleen die theoretische aanpak boden he.

I: Mm, ja

G: Euhm, en geen oog hadden of heel weinig oog voor het veld. En dat af en toe eens tegen gevallen. En dat was een moeilijk punt ook in onze relatie dan. (*onverstaanbaar*) Met het seminarie van Gerda De Bock. Nochtans dat ik altijd zeer goed overeengekomen ben met haar.

I: Mm

G: Maar ja, allé ja ik bedoel, dat was toch een beetje. Daar was ik niet veel mee. Ik zal het nu maar heel rechtuit zeggen, waar ze geen goeien blijf mee wist. En dan werd die euhm bij ons gestuurd. Euhm, ja maja.

I: Mm

G: En dat is zo een keer of twee, drie gebeurd met mensen die euhm. Ja, met hun diploma konden die, konden zij een aantal beroepspraktijkvakken geven. Maar dat is niet altijd vlot verlopen, neen.

I: Neen

G: Nadien natuurlijk zijn de mensen van onze eigen, mijn collega's dat maatschappelijk assistent waren, dan ook allemaal naar den unief gegaan. Ik niet want ik had daar al geen zin meer in. Euhm, van het feit dat ik het verstand zou hebben om dat te halen. Een diploma te gaan halen aan de unief om benoemd te worden als bibliothecaris, want daar kwam het voor mij op neer. *(snuif zijn neus)* Omdat dus in mijn, ik was dus formeel... euhm, studiemeester, dan leraar beroepspraktijk. Maar eigenlijk, wat ik dus heel mijn leven gedaan heb, is bibliotheek.

I: Mm

G: Heb het eerste boek daar geplaatst. Tot dan dat Maria De Bie het daar van mij overgenomen heeft. Euhm, Marie De Bie.

I: Caroline

G: Caroline euhm, het van mij overgenomen heeft. Dus ik heb daar, allé ja, ik denk... allé ja, dat ik daar heel veel gedaan heb, denk ik.

I: Jaja

G: Het laatste jaar misschien minder. Maar dan was ik ook een beetje... En, je kon dus wel bibliothecaris benoemd krijgen, gesubsidieerd krijgen door de staat als die persoon een academisch diploma had, gelijk wat. Psychologie, talen noem maar op. Euhm, universitair diploma plus een diploma van bibliothecaris. Nu dat tweede had ik, maar dat eerste niet!

I: Mm

G: Maar elk jaar had dat dus ook, zeer pijnlijk, de eerste vergadering voor het verdelen van de uren. Ja, ik werd altijd als eerste genomen, want ik was daar het langst, dus ik had het meeste anciënniteit. Maar ik slorpte dus altijd uren op van de collega's. En ik werd dus niet gesubsidieerd. Dus dan heb ik gezegd: "Jama, dat klopt niet he, vraagt dat aan Caroline. Caroline is euhm, is euhm... sociologe en zij heeft het diploma, dan kan zij veel beter gesubsidieerd worden en bibliothecaris worden officieel. En ik blijf gewoon leraar beroepspraktijk, dat is geen wedde verlies voor mij he."

I: Mm

G: Alleen natuurlijk was het dan wel zo dat daarmee mijn identificatie ook weg was.

I: Mm

G: Mja, *(onverstaanbaar)* Jaja. Tijdschriftje ga ik nog doen, van alles en nog wat ga ik doen. Maar eigenlijk was het dan de tijd voor mij om ermee op te houden. *(hoest)* Dat moet ik eerlijk zeggen. En Caroline die dan zo'n bedrijvige bij is, die zich daar in vloog. Neen, dat is euhm allé, ja dat is zo mijn persoonlijk historie en mijn relatie met Caroline. Niets tegen Caroline, op dat moment was dat het beste voor Caroline ze vroeg ook niet liever, op dat moment zeker niet.

I: Mm

G: Want ze was zelf ook vele uren kwijt hé.

I: Nog ééns over die theorie. Dus in '74 (onverstaanbaar door gehoest) Was daar dan ook vraag naar? Of hoe komt dat daar in éne keer, een theoretische onderbouw was? Hoe komt dat eigenlijk vroeg ik mij af?

G: In maatschappelijk werk?

I: Ja

G: Ik denk toch, door het feit van de publicaties he. Euhm, ik denk dat er dus heel veel euhm ik denk dat niet ik ben er zeker van (*hoest*) dat er heel veel Nederlandse publicaties waren. Zeer veel euhm Engelse en Amerikaanse. Duits ook, maar Duits dat kocht ik zelfs niet, want dat lezen ze niet, praktisch niemand las dat. Dus kocht ik maar in heel beperkte. Frans moest ik niet kopen of dat was nog van in de jaren, dat was 30, 40 jaar achter. Dat er dus een literatuur onderbouw gekomen is die de nood heeft euhm eigenlijk gevestigd aan toch wel diepere theoretische basis.

I: Jaja

G: Ja

I: Ja, oké.

I: Euhm, zijn der nog zo'n, dat je zegt in de loop der jaren dat je daar toch wel lang hebt gewerkt. Dat je zo evoluties zag. Dingen dat je zijn opgevallen, dat je zegt van daar zou ik je toch nog wel willen op wijzen?

G: Niet direct, direct natuurlijk. Nu ben je nog niet aan die vraag toen van euhm de moeilijkheden hé.

I: Ja, inderdaad.

G: Of komt die nog

I: Ja, we zijn er bijna (*lach*)

G: Dat is dus de moeilijkste vraag omdat ik vrees dat ik daardoor een beetje. Er zijn dus twee perioden geweest van moeilijkheden hé. Euhm, de eerste periode..... (*denkt na*) was denk ik met Paulus Beckers, of was dat de tweede periode? (*denkt na*)

I: Paulus Beckers was in '75. Kan dat?

G: Mm

I: Paulus Beckers was in '75.

G: In '75?

I: Denk ik.

G: Jawel dat kan best zijn. Paulus Beckers was. Het verhaal van Paulus Beckers is dus natuurlijk vanuit mijn subjectieve beleving. Paulus is dus, euhm was een oud-student van bij ons, kwam uit Nederland: Beek. Euhm, was euhm heel welbespraak zoals de meeste Nederlanders. Had dus wel wat te zeggen, en had heel veel euhm invloed en euhm euhm respons bij studenten.

I: Mm

G: Dus die werd dan euhm na een jaar of twee studeren, of drie jaar, werd die daar dus in triomf binnengehaald. En de collega's, dus wij waren zeer content van Oh, Paulus, Paulus! Dat zagen wij dat allemaal zitten. Maar dat was toch een beetje tegengevallen want Paulus had er toch wel zijn eigen, zijn eigen opvattingen over. Zijn eigen opvattingen over relaties met studenten. Waardoor... wij dat eigenlijk niet altijd zo correct vonden. Waarbij er al enige fractie ontstond. Waarbij dan nog een relatie kreeg, maja dat was helemaal, met één van onze collega's. Dat maakt dat dan nog moeilijker natuurlijk.

I: Mm

G: Euhm, enfin ja... Paulus krijgt dus die twee jaar dat hij er is een schitterend rapport en het derde jaar slecht rapport, van de directie Polly Van Dyck. Wat niemand van ons begreep (*hoest*), want waarschijnlijk, waarschijnlijk hebben zij mekaar wat wijs gemaakt. Waarschijnlijk verwachtte Polly Van Dyck van hem, dat hij dus nekeer ging vertellen wat wij allemaal euhm uitspookten en dat wij allemaal onze cursussen opvatten. Ik denk dat dat zo een beetje was. En euhm. En hij verwachtte van Polly Van Dyck ook een aantal dingen. Dus ik denk dat dat een totaal verkeerd, totaal verkeerd gelopen is op menselijk vlak. Ja, ik denk dat inderdaad ook zo, het is totaal verkeerd gelopen op menselijk vlak, om wat dan ook de reden mogen zijn. Ik weet het niet, het gaat mij ook niet aan. Maar euhm, natuurlijk als je dus twee, drie jaar of vier jaar weet ik het, een vijf krijgt op alles op u rapport. Want dat was alles op vijf punten op u beoordelingsrapport. En plotseling een nul of een één of een min één, ja dan is dat natuurlijk wel een beetje raar hé.

I: Mm

G: Dus dan heeft Paulus, denk ik terecht gereageerd. En dan euhm, is hij dus naar dingen getrokken he. Naar de... wat is dat ook alweer? Euhm, Europa. De Raad van Europa denk ik. Of de Raad van State eerst? Ik weet het niet, de Raad van Europa, want ik denk de Raad van State dat dat juridische moet zijn, dat weet ik dus eigenlijk niet. Hij is dan naar één of andere Raad getrokken. En euhm men heeft haar dan van de stad uit Polly Van Dyck wel in de kou laten staan. Men heeft haar dan niet gesteund. Als zij zei van 'Ik wil hem niet meer zien, ik wil hem niet meer hebben.' Dan euhm, hebben zij gezegd van 'Ja, als het dan zo is dan moet gij eigenlijk op... euhm oprotten' bij wijze van spreken.

I: Mm

G: Dus zij heeft dan ook. Zij is dan ziek geworden. Dus dat vond ik een rare, allé een heel moeilijke periode. En de tweede periode, maar nu weet ik niet of dat ervoor of daarna was. Was dus de, de euhm wat late, wat late euhm mei '68 reactie.

I: Mja

G: He. Waarbij dus geen enkele leraar niet meer deugde. En dien, euhm ik bedoel (*gemompel*) de relaties waren niet goed tussen leraars en studenten zagezegd. Euhm, het trok allemaal op niets niet meer, en euhm, dan moest daar nekeer verandering in brengen. En, mm. Dat vond ik een minder moeilijker periode voor mijzelf. Ik vond dat. Ja, dat was zo'n beetje een late mei '68 euhm. Dat was ook niet leuk om mee te maken hoor. Wat dan op een gegeven moment zeiden ze dan van 'Ja als het zo zit dan gaan we de school sluiten.' Als je dat dan moet horen is dat natuurlijk niet leuk. Ik denk ook niet dat ze dat dan zouden gekund hebben, maar dat wist ik dus niet. Of dat weet ik nog altijd niet. Dus dat zijn de twee moeilijke periodes. Maar ik kan dat dus niet meer situeren in tijd.

I: Ja

I: Ik heb eigenlijk uit de literatuur wat ik al over het SISS weet gehaald, het kan verkeerd zijn, euhm de woelige periode dacht ik van '67 tot '75.

G: '67?

I: Ja, maar natuurlijk...

G: Dan zou ik u toch niet kunnen zeggen dat het een late mei '68 was.

I: Nee, maar ik kan verkeerd zijn hé.

G: Ja maar, ik kan ook verkeerd zijn he, pas op.

I: Ik weet het echt niet, 't is dermee dat ik het eens navraag. Maar euhm...

G: (*onverstaanbaar gemompel, overloopt zijn gedachten*)

I: Want mijn idee er een beetje over was dat je zo uitloper van mei '68, misschien iets later begin jaren '70. Democratisering en participatiegedachten, dan vooral in het onderwijs wordt uitgespeeld door studenten.

G: Mm

I: Vraag naar meer inspraak.

G: Ja

I: Hoe uitte zich dat in het SISS een beetje?

G: Wij hadden dan inspraakraden he. Wij hadden dan. Volgens mij was dat een beetje later.

I: Ja, dat kan wel.

G: Wij hadden dan overleg, overlegorganen. Van die ingewikkelde dingen. (*denkt na*)
Dat was met Trees Van den Borre. Wat dat eigenlijk ook niet slecht werkte. Maar ik dacht dat dat later was.

I: Ja. Dat kan.

G: Dat moet ik ook nog eens navragen he.

I: Het zou wel logischer zijn dat het later is, want meestal duurt dat.

G: Komt dat wel wat later he.

I: Jaja

G: (*onverstaanbaar*)

I: En euhm was dat ook in andere scholen, zo vraag om participatie?

G: Euhm, neen dat geloof ik niet. ik denk dat dat vooral een verschijnsel was van het SISS. Omdat daar ruimte werd voor geboden enerzijds, en omdat er ook een grote mate van onzekerheid was anderzijds. Er werd dus niet euhm kordaat op gereageerd.

I: Ja

G: Welja, dat hoefde waarschijnlijk ook niet he. Maar ja toch wel overleggen en bespreken en nog nekeer vergaderen en nog nekeer vergaderen. Er werd dus ruimte gecreëerd. Terwijl dat in andere sociale scholen moest dat door, neen. Neen, neen want dat kon, neen, neen. Dat bestond niet he. Neen.

I: Neen

G: Absoluut.

I: En euhm, hoe is dat dan zo'n beetje gegaan inspraak? Waren studenten dat dat zelf.

G: Ja, dat heeft zich dan euhm vertaalt in uiteindelijk een paar euhm adviesorganen over euhm over euhm inhouden van vakken. Over materiele dingen, zoals de lengte van de euhm, hoe heet het? Van de euhm syllabussen en al die dingen dus. Dus eigenlijk weinig, allé weinig inhoudelijk hoor.

I: Ja, mm. Als ik zo'n beetje de krantenartikels en zo heb gelezen, dan kwam er ook tot uiting met die periode van Paulus Beckers.

G: Ja

I: Dat vaak ja studenten dan al meer euhm ja participatie kregen. Dat ze dan op straat kwamen voor Paulus Beckers zagezegd.

G: Ja

I: En dat dan de reactie van de directie was om die raden af te schaffen. Is dat zo?

G: Om die wat af te schaffen?

I: Om die raden. Die adviesraden.

G: Dat weet ik niet meer. Dat zou mij verbazen. Dat zou niet euhm. Dat zou mij nu wel verbaast hebben. Dat zou kunnen. Dat weet ik nu eigenlijk niet meer. Er zijn zeker protestacties geweest voor Paulus Beckers. Op straat, op school, in de pers.

I: Ja

G: Ja, zeker. Maar daar konden wij dus als collega's niet achter gaan staan. Euhm, omdat wij eigenlijk niet akkoord waren met zijn manier van aanpakken van Paulus. Maar eigenlijk ook niet met de directie. Dat was een heel moeilijke affaire. En ik herinner me dan wel dat er een euhm, hoe heet dat een benefietavond was in Sint-Paulus ofzo. Weet ook niet meer waar. Euhm, ten voordele van Paulus Beckers, voor zijn kosten van dat proces. En dat euhm, ja dat wij toch wel met een paar leraars een kaart hadden gekocht ofzo. En dat dat bij Gerda De Bock in absoluut heel slechte aarde viel hoor.

I: Mm

G: Ja. Dat kon gezien als het ondermijnen van het eigen, van het eigen beleid.

I: Mm

G: Dus ik denk dat de studenten hadden iets in de pap te brokken, maar de leraren nog niet. De leraren, daarmee bedoel ik de vaste staf dan natuurlijk hé. Natuurlijk niet de mensen van recht en andere vakken die daar hun uren kwamen geven. Maar dus de dagelijkse staf die had dus eigenlijk ook niet veel. Daar was zij nogal euhm, zeer rechtlijnig in. Dus dat moest niet.

I: Mm, neen.

I: Mm, ja. En ge hebt. We hebben zo eens '74, '75, dat is met de zaak Paulus Beckers laat ons het zo noemen. De periode daarvoor begin jaren '70, waren toen ook al studenten op straat gekomen voor... in verband met de school, of sociale acties? Of euhm. Maar ook echt zo tijdens de schooluren zo? Of was dat alleen met de euhm Paulus Beckers?

G: Dat zou dan die eerste actie kunnen geweest zijn.

I: Mm

G: In de jaren '70. Dat zou wel kunnen natuurlijk he. (*denkt na*) Dat weet ik niet meer.

I: Mm. Geen idee.

G: Ik weet het niet.

I: Oké. Euhm.

G: Maar dan moet dat dus toch eigenlijk wel in die studentenblaadjes staan, die bij Caroline euhm zitten.

I: Ja. Ja, want ik heb zo'n een zwart, een zeker 'zwartboek' teruggevonden.

G: Ja. (*lach*)

I: Waar studenten hun grieven tegen de directie aangaven.

G: Ja dat is just, het zwartboek.

I: Maar was dat nu als aanleiding van de zaak Paulus Beckers, of?

G: Ik denk dat dat zwartboek van de zaak Paulus Beckers was.

I: Ja.

G: Ik denk dat. Dat waren ook wel reacties als ik me goed herinner van instellingen waar hij dus contacten mee had om stagiaires te begeleiden. En die dus allemaal zeer positief waren over Paulus. En dat dus allemaal gepubliceerd hebben. Dat was het zwartboek.

I: Jaja. Want in een ander artikel las ik dan. Je had het zwartboek van het SISS zozegd,

G: Ja

I: en dan hadde de... Oh, ik weet niet meer. Ik zou zeggen de 'stencilgrieven', maar ik ben niet zeker. Maar je had dus zoiets in vergelijkbaar van dat zwartboek van eigenlijk de Artevelde Hogeschool.

G: Ah? Dat weet ik niet.

I: Euhm, dat zij eigenlijk ook die periode... ik weet niet hoezeer.

G: Ah, dat heb ik blijkbaar euhm onderschat dan. Ah ja.

I: Ik heb daar een klein zinnetje van gelezen. Kan zijn dat ik het verkeerd heb.

G: Het zou kunnen, het zou kunnen. Dan heb ik het verkeerd ingeschat.

I: En het SISS kwam dan. De studenten stapten dan naar de media en zo. Kwam die daar negatief uit? Of positief? Rood nest?

G: Ah, positief.

I: Ja

G: Positief. Oh! Ik ken ze nog de journalisten van de euhm de Vooruit of De Morgen. Euhm, die dan schreven dat wij euhm dus ook euhm, allé ja, bij wijze van spreken wij dus in fout waren, en dat de directie in fout was. En de studenten hadden gelijk. Jajaja.

I: Ja, dat was ook een beetje de tijdsgeest.

G: Dat was de tijdsgeest en zeker van de toenmalige ik denk dat het toen Vooruit was of, of euhm. Ik weet ook niet of De Gentenaar er over schreef, waarschijnlijk wel. Maar ik herinner mij vooral dat ik die gasten kende van De Morgen, De Vooruit. En dat ik dan zei: 'Jongens alstublieft, ge kunt toch een beetje, nu zij je toch wel een beetje éézijdig ingelicht.'

I: Ja. Ewel ik heb zo'n paar artikels doorgelezen. En ik vond dat heel euhm, mijn indruk was dat het heel zwart, wit was en nogal euhm ideologisch is misschien niet het woord. Maar euhm nogal, studenten die opkomen voor participatie en democratisering en ik vroeg mij af of het nu zo groots was? Of dat je het met een korreltje zout moet nemen?

G: Wel het was toen vrij groot. Ik moet eerlijk zeggen dat het toch wel enige weerklank had. Ik herinner mij ook, als ik mij nu goed herinner, ook op de ra... euhm

televisie niet geloof ik. Maar op de radio daar toch dingen over gehoord te hebben, over die, die moeilijkheden. Dat wel een zeker, ja. Dat was één van de weinige concrete acties denk ik in het euhm Niet Universitair Hoger Onderwijs. Ik denk dat wel, ik denk dat het zo is.

I: Ja. Euhm, werd dat door stad gezien.

G: Neen. De stad stak liefst euhm zijn ogen in 't zand. Ja.

I: Ja. Die zei 'laat dat aan de directies en leraars.'?

G: De stad euhm zei euhm van 'Wij organiseren dat hier. Nekeer babbelen?' Allé ja. De schepen was toen, hoe heet hij? Piet Van Eeckhaut. En ik zie het nog altijd gebeuren, in die grote zwarte zaal. Dus de oude turnzaal, een grote ronde. En daar werden stoelen geplaatst, en euhm ja. (*lach*) Van Eeckhaut kwam binnen, en hij had geen stoel. De schepen had geen stoel, en er wou dus niemand rechtstaan om een stoel aan te bieden. Dat is pijnlijk natuurlijk he. Uiteindelijk heeft hem dan wel ne stoel gepakt of dat weet ik nu niet meer.

I: Mm

G: Dat was in elk geval dus zeer slecht begonnen dan. Nu, Piet Van Eeckhaut had het minste, euhm neen, zeer euhm... Heel euhm, neen heel euhm (*denkt na*) assertief, agressief. Heel euhm... Neen, een aanpak die ik absoluut niet zou verwacht hebben van een euhm ja een pleitbezorger van zijn kaliber.

I: Mm

G: Neen, dat was werkelijk der enorm in ontgoocheld wel, als ik dat nu. (*hoest*) Piet Van Eeckhaut. Dus de stad die liefst euhm geen problemen, laat dat maar allemaal dicht en euhm geen problemen. Lost dat maar zelf op tegen directie en tegen. En wij moesten dan allemaal op appel verschijnen in de vierde directie. En dan kregen we onder ons voeten omdat we het niet goed hadden gedaan. En dan euhm, dan werd een brief voorgelezen. En daar mochten we toen niet op reageren. Jongens toch! Daar konden, mochten we niet op reageren, dat was een brief van de schepenen die toen door de hoofdinspecteur is voorgelezen, door Marcel Bots. Dat dat moest gedaan zijn, en dat moest zo en zo. En dat dus euhm dat anders de school ging gesloten worden. En dat we dan naar huis konden. Dat dat niet van onze discussie was.

I: Mm, ja. Dus daar werd echt wel een beeke mee bedreigd.

G: Dat was dus werkelijk, allé ja. Dat kunt ge u nu niet meer voorstellen. Dat kan je nu niet meer. En dan nog ne keer euhm de verband ging er dan opzitten, de vakbond jaja die vergaderingen van de vakbond. Maar de vakbond wou dan. Dat was dan in de zaak van Paulus Beckers, wou dan concrete dingen. Maar dat konden wij dus niet geven concreet. Dat lag toen zo persoonlijk. Dat konden wij dus niet. De vakbond

heeft ook niets gedaan. Wij hebben dat dan overleefd. Maar het was geen leuke periode. Geen leuke periode.

I: En werd dat dan gezien als een groot probleem? Toch wel als ge hoort. Het was dus duidelijk wel iets.

G: Ja. Dat was een groot probleem ja.

I: Maar je spreekt dus van twee periodes. Paulus Beckers en.

G: Dat was een groot probleem, ik denk dat het een groot probleem was. Zeker voor mij ja. Ik heb dan, moet ik eerlijk zeggen, eigenlijk toch zeer goed van afgebracht met de studenten toen. Niet dat dat veel verdiensten heeft hoor. Helemaal niet. Maar ik heb mij altijd nogal neutraal opgesteld. En euhm, dat was ook een beetje mijn karakter natuurlijk. Ze hadden mij een beetje nodig die gasten voor hun bibliotheek. Dus euhm dat was al jaren dat ze mij gewoon waren dus. Ik had een goede band met de studenten. En dat is dus, daardoor eigenlijk niet verslecht. Dus dan kwamen mij verwittigen op voorhand als ze de bibliotheek gingen bezetten en zo van die toestanden. Maar dan van die periode met Thomas euhm Paulus Beckers daar heb ik geen goede herinneringen aan. Zeker niet, zeker niet.

I: En is. U spreekt nu over die bibliotheek bezetten. Voor wat was dat dan?

G: Dat was de bibliotheek van maatschappelijk werk.

I: Ja

G: En dat was euhm. Nu zal ik misschien stoeven, maar Maria de Bie zal dat bevestigen, veruit de beste bibliotheek in Gent op gebied van sociale wetenschappen.

I: Ja

G: Ja. Daar kwamen ze dus van de unief, van alle mogelijke diensten. Kwamen ze daar werken lenen. En dat is nu ook niet speciaal mijn verdienste, komt ook gewoon door het feit, ik volgde dat natuurlijk wel, maar komt vooral door het feit dat we geld genoeg hadden.

I: Ja

G: En waarom hadden we geld genoeg? Omdat wij geen machines nodig hebben. De euhm, hoe heet dat daar? De euhm Para! De Hogere Para. Die opgericht is samen met de sociale school, die hadden allerlei toestellen nodig he.

I: Ah jaja

G: Voor hun massage en voor hun wat weet ik allemaal. Voor hun bewegingen (*lach*). En wij hadden dus niets nodig. Dus al het geld bij ons werd gestopt in die bibliotheek. En dat was allé ja, een schitterende bibliotheek.

I: Ja. En wat.

G: Ik heb ze niet goed beheerd, maar ik heb wel een schitterende bibliotheek opgebouwd.

I: En waarom hebben ze die toen bezet?

G: Oh, dat was zo bij wijze van. Ze moesten de bibliotheek nekeer bezetten, de klassen nekeer bezetten, de bureau van de directie nekeer bezetten. Dat was toen zo.

I: En waarom, waarom deden dat juist zo?

G: Dat hoorde bij de sfeer. Men bezetten toen een aantal euhm dingen. Euhm.

I: Was dat.

G: Een beetje zoals arbeiders nu nog doen, denk ik he.

I: Ja

G: Ik hoor toch, of ik lees of ik zie wel nekeer dat arbeiders nen bureau van de directie bezetten. Dat was zo. Dat is in dezelfde.

I: En dat was zo om, om dingen te...

I&G: Te bekomen.

G: Dus van hun de raden en wat weet ik nog allemaal he. Of vooral de terugkeer van Paulus natuurlijk he. Euhm.

I: Dat is niet daarvoor gebeurd die bezetting?

G: Daar zit ik dus altijd een beetje mee in de rats. Dat moet ik dus echt wel nekeer. Dat moeten we nu toch wel goed weten van die twee perioden.

I: Jaja

G: Ik zal het nekeer vragen. Van volgende week of vroeger.

I: Ja, dat maakt niet zoveel uit.

G: De twee periodes. Nekeer vragen.

I: Euhm, deden eigenlijk alle studenten hier aan mee? Of waren dat maar een aantal? Want ik kan mij wel.

G: Euhm, aan meedoen? Wel toch wel... Ja! Toch wel! Behalve diegene die op de euhm over en weer naar huis gingen he, met de trein. Die niet. Maar de rest wel hoor. Ja. Dat was leuk, dat was studentikoos, dat was. Jajaja! Die hadden de overtuiging, maar dat was om er bij te zijn. Jajajaja.

I: Ja. En, ge zegt dan 'studenten dat over en 't weer gingen', was er dan. Er was geen internaat aan de school he?

G: Er was geen internaat, neen.

I: Maar dan wel al op kot werd er gegaan? Of?

G: Wel op kot. En er waren er een paar op euhm, euhm (*lach*) twee of drie, en dat was een internaat van de stad. Internaat van de stad waar ze terecht konden. En er was ook voor twee of drie meisjes, die waren op het katholieke internaat Sint-Bavo als ik mij goed herinner. Allé ja, dat dat zo heette. Dat heette zo.

I: Mm, ja

G: Waar nu dat nieuw gebouw is. Dus tegenover de kathedraal. Euhm, naast het hotel 'Novotel' heb je een nieuwbouw sinds een paar jaar.

I: Mm, ja

G: En daar was vroeger een euhm, hoe heet dat? Dat heeft een andere naam nu hé. Een Menza? Neen Menza niet.

I: Ne peda?

G: Ne peda! Ja. Ne peda.

I: Ja. Jaja.

G: Ja, en daar waren er ook een paar. Neen, dat kon. Dat was geen enkel probleem blijkbaar.

I: Ja

I: Had dat nen enorme invloed op de normale gang van zaken in de school? Bijvoorbeeld lessen volgen (gehoest)

G: Die moeilijkheden?

I: Ja

G: Ja. Euhm, ja dat had nen tijdelijke invloed hé. Dat de lessen niet afgewerkt waren en euhm dat men dus niet goed wist over welke stof er moest examen afgelegd worden en zo. En dan had ge leraren die zeiden van 'Jamaja, alles moet gekend zijn.' En anderen zeiden 'Neen, ik zal nog een paar uren bijgeven.' Allé ja. Ja dat was wel moeilijk.

I: Jajaja

G: Het zorgde voor moeilijkheden.

I: Euhm, heeft dat nu eigenlijk iets opgeleverd die. Heeft dat toen iets opgeleverd?

G: Euhm, ik weet niet of dat veel opgeleverd heeft. Maar ik zie dat als een uiting van de tijdsgeest. En het heeft misschien wel voor iets opgeleverd, voor die studenten, misschien hebben ze leren actie voeren. Als ik dan zie van die actievoerders. Iemand die nu voorzitter is in de provincieraad. Euhm, van de SPA. (*lach*) Dan denk ik 'Ja, hij heeft dan misschien toch nog iets geleerd.' Allé ja, ik denk wel persoonlijk, op persoonlijke vlak. Maar eigenlijk naar de studie en de instelling toe, neen. Neen, ik geloof het niet.

I: En euhm.

G: Het heeft veel verbittering achter gelaten ook.

I: Ja

I: Werd er nadien strenger opgetreden naar studenten toe? Of zo van 'Oei, we moeten hier oppassen'?

G: Neen. Dat heeft dus eigenlijk euhm. Neen. Dan werd er misschien een beetje, dan werden we natuurlijk terug allemaal Jan, Pol en Piet. En dan gingen we misschien een beetje makkelijker met de studenten om. Dat zou kunnen, dat we dat dan wel van Paulus hebben geleerd. Want Paulus was zo de grote man van de studenten. En Paulus ging ermee op café en dit en dat. En ik denk dat een aantal van ons dat ook zijn beginnen doen uiteindelijk. En in die zin...

I: Dat was.

G: Ja?

I: Dat was die periode dat ge dan weer met de voornaam werd aangesproken?

G: Ja. Jaja

I: Waren er nog andere... Het voorbeeld van Paulus Beckers. Maar zijn er nog andere dingen waarvoor de studenten zijn op straat gekomen? Oh, die periode? Atoombommen ofzo? Allé de.

G: Ze kwamen gemakkelijk op straat onze gasten! Gelukkig. Jaja, tegen de... Allé voor de atoommarchen en. Jaja, ze kwamen dus gemakkelijk ook, jaja.

I: Ja. Maar dat was niet tijdens de lessen? Dat daarvoor de lessen werden gestaakt?

G: Neen. Euhm, dat kan nekeer of twee, drie gebeurd zijn. Maar eigenlijk weinig.

I: Ja

G: Neen. Ja eigenlijk in mijn herinneringen is dat niet zo vaak gebeurd neen. Nu er werd dan ook niet zo streng, er werden geen absenties afgenomen ofzo, praktisch niet hoor. Een paar leraars deden dat, die wilden allé ja.

I: Mm

I: Had dat invloed op de studentenbevolking nadien? Dat ge het jaar nadien bijvoorbeeld het studentenaantal zag dalen?

G: Neen

I: Neen, totaal niet.

G: Neen, dat denk ik niet. Neen. Ik heb ze altijd vrij objectief geholpen. Allé objectief dat is een verkeerd woord. Maar ik heb ze wel, allé ja dus hun motivaties wel goed gevonden. Soms was het nekeer niet objectief. Maar voor het algemeen ja, jaja.

I: Ja

I: Is dat nog blijven doorleven? Ik bedoel daarmee zo die...

G: Neen. Dat is helemaal, helemaal euhm. Als ik wegging dus in '94, was daar dus niets nimeer van over.

I: Ja

I: Had dat ook te maken euhm die periode maatschappelijk? Neen, dat was dan de jaren '80 zaagde zo opkomst. Neen jaren '75, '80 van de maatschappijkritiek. Vooral ook het beroep maatschappelijk assistent wordt in vraag gesteld. Je hebt bijvoorbeeld Achterhuis 'De markt van welzijn en geluk'.

G: Jaja, dat waren de bestsellers bij ons. Achterberg inderdaad, maar dat werd dus allemaal geïntegreerd in de euhm de cursussen sociale psychologie.

I: De opleiding.

G: welke onmogelijke soorten psychologie had ge daar allemaal en onmogelijke soorten sociologie. Dus dat werd daar allemaal mooi in

I&G: geïntegreerd

G: Dus dat heeft dat zodanig. Ja, maar dat is dus deel uitmaken van het euhm bestaan.

I: Ja

I: En is dat die periode, van Achterhuis, de bewustwording van maatschappelijk. Hoe is dat? Heeft dat veel invloed gehad? Of was dat ook weer zo? Hoe zeggen ze dat?

G: We hebben eerst Foudraine gehad he. We hebben daarna Foudraine gehad. Foudraine heeft ook euhm veel dingen teweeg gebracht he. Weet je wie ik bedoel?

I: Neen

G: Die Italiaanse psychiater, euhm! Die Nederlandse psychiater Foudraine. Maar die dan een beetje gebaseerd was op die Italiaanse psychiater. Die dus vond dat dus mensen die labiel waren dus zeker niet mochten in een instelling opgesloten worden. En die moesten dus euhm, euhm thuisbehandeling krijgen of wel natuurlijk gelijk de behandeling in Geel. En dan Jean Foudraine heeft daar dan verder op geprodeerd. Dus die Nederlander, Nederlandse psycholoog. Dat heeft toch ook heel veel invloed gehad. Ja, jaja.

I: Jaja

G: Want dat werd dan ook allemaal besproken in euhm, euhm bijscholing als je wilt. Dus studieavonden en zo he.

I: Ja

G: Dus dan ja. Dat deden we wel goed.

I: Hing dat samen met die participatie en democratiseringsgedachte, Maatschappijkritisch? Ja, was dat ook weer de periode of ja?

G: Ik weet het niet, ik ben die periodes kwijt, dus ik kan er niet op antwoorden he.

I: Mm

G: Ik weet het dus niet meer. Ik moet dat nekeer terug opzoeken die periodes.

I: Ja

G: Ik zou, zou het begot niet weten.

I: Mm

G: Echt niet.

I: Had die gedachte een invloed op maatschappelijk handelen? Allé, maatschappelijk assistent die handelen?

G: Ik denk dat het wel een invloed had. In die zin ten aanzien van de stages bijvoorbeeld, dat dat wel veranderd is. Dat dus vroeger, ik herinner me nog als ik in het eerste jaar zat, en we moesten dus zo'n bedrijf bezoeken op ne woensdagnamiddag. Dat je dus vooral niets negatiefs mocht schrijven over de bedrijfsleiding, of over de omstandigheden of over de weet ik de werkvoorwaarden weet ik allemaal. Neen, neen, je moest dus altijd trachten het positieve te zien.

I: Ja

G: En dat is gelukkig wel helemaal veranderd. Euhm, na een aantal jaar. Jaja, dat was dus heel euhm jaja. Heel erg euhm. Misschien nog vanuit het idee van dienstenbetoon, we staan ten dienste van patroon en van de werkgever, en we kiezen geen kant. Terwijl dat dat nu allemaal gelukkig wel euhm, gelukkig wel veranderd is.

I: Ja, Oké

I: Euhm, een laatste item dat ik nog wou behandelen dat was eigenlijk. Dat is ook al doorheen al de vragen aan bod gekomen. De relatie eigenlijk met weer de katholieke tegenhanger.

G: Euhm, ja ik weet daar dus niet zoveel van he.

I: Was er zoiets als een concurrentie gevoel?

G: Bah, ik denk het wel. Ik weet niet of dat nu zo bewust was. Ik geloof niet dat eigenlijk bewust was, euhm. Ik denk dat dus niet. Ik geloof het niet, noch van hen, noch van ons waarschijnlijk. Ik herinner mij dus die juffrouw Cauwe, dat dat dus een, vond ik een vreselijk triestig mens. (*lach*) Dan had ge daar nog zo'n triestige dat weet ik nog, in Antwerpen van de stedelijk onderwijs. Mevrouw, ik weet niet meer hoe die heette. En ik herinner me nog in Rotterdam op een studiedag, dat ik op de trein zat met die twee dames. Wel jawel, dat was nu ook niet mijne leukste namiddag. Want die hadden natuurlijk, die waren al een beetje concurrerend op ter... Allé, die juf, mevrouw, die (*onverstaanbaar*) was nogal strijdende socialist. En juffrouw Cauwe die

was helemaal niet socialist, integendeel. Dus dat was niet direct een leuke namiddag. Euhm, maar bij ons. Neen, De Bocks, Gerda De Bock stond daar eigenlijk boven hoor.

I: Ja

G: Boven die beschouwelijke dingen en euhm. Neen, dat was dus op dat punt euhm. Allé.

I: Ja. Want ik las in een gemeenteverslag of ergens terug, van dat Gerda De Bock de bedoeling had om een pluralistische school.

G: Ja! Dat was ook. Allé, dat heeft ze getracht te doen. En ik denk dat ze daarin geslaagd is. Dat was euhm.

I: En wat bedoelt ze daar concreet mee? Meerdere opinies dan of euhm?

G: Ja, dat je dus mocht uitkomen voor je opinie. Dat je dus mocht euhm nen hoofddoek dragen bij wijze van spreken.

I: Ja

G: Daar was ook geen sprake van. Maar dat zou nu dus moeten kunnen in principe. Euhm, het kruisje dragen. Euhm, de, euhm het fakeltje van de euhm vrijzinnigen. Allé, ja ik bedoel dus euhm. En dus in de lessen ook vanuit verschillende invalshoeken euhm dus problemen belicht krijgen. Nu weet ik dus niet of daar altijd zo goed in geslaagd is, in de lessen. Dat weet ik dus niet. Geschiedenis... heb ik een beetje m'n twijfel. Alhoewel dat die mevrouw toch wel heel erg openstond, maar ge moest het wel goed gemotiveerd zeggen. Maar dat was af en toe niet. En die is daar voor een groot stukje in geslaagd is, ja!

I: Euhm, zag je duidelijk een verschil qua leerlingen? Voorbeeld, u zei in begin van: 'Ik heb die school gekozen SISS. Omdat in de vrije school waren geen jongens toegelaten.' Maar stel nu dat dat wel zo was. Zou je daar dan naartoe geweest zijn naar de vrije school? Dat er wel jongens zouden.

G: Euhm, wel ik denk dat eigenlijk wel. Ik denk dat ik in euhm dat ik in de, dat ik in de jaren '53, dat voor mij het enige wat telde, was de euhm geen onkosten te hebben. Of zo weinig mogelijk onkosten te hebben.

I: Ja

G: Ik denk dat wij financieel, en daar bedoel ik mee mijn moeder en mijn zuster, want mijn vader was toen al lang dood he. Dat wij dus financieel niet zo ruim hadden, en dan vervoer. Allé ik zou dat wel moeten uitrekenen hebben he. Het treinticket naar Kortrijk of de inschrijvingsgeld in Gent dat weet ik dus niet. Ik zou dat dan vergeleken hebben.

I: Ja

G: Maar op principieel zeker geen bezwaar euhm geweest zijn. Neen, zeker niet.

I: Het speelde niet zoveel mee.

G: Neen, neen, neen.

I: En was, speelde dat bij andere leerlingen wel mee of?

G: Euhm, ik denk dat dat allemaal een beetje, bij de meeste toch wel euhm nuja, niet mee speelde. Dat dat dus.

I: Ja

G: Ik denk niet dat het levensbeschouwelijke, dat dat zo sterk was in die tijd.

I: En zag de daar dan zo verschil, bijvoorbeeld vooral de burgerij naar.

G: Jaja! Ik vond toch wel ook altijd, dus als ik die meisjes van het Arteveldeplein zag, vond ik dat dus altijd wel een beetje euhm bourgeois trientjes.

I: Ja

G: Jaja. Waarschijnlijk totaal ten onterecht van mij. Maar ik weet (*onverstaanbaar*) 'de bourgeois trientjes zijn daar.'

I: Ja

G: Jaja

I: Hoe doel van de opleiding, was die anders denkt ge dan op Artevelde? Euhm, ja je had alle twee maatschappelijke assistenten.

G: Ja, ze moesten alle twee de euhm de curriculum volgen, dus ik zie geen grote. Behalve dat er bij ons geen godsdienst was. Maar euhm, moraalfilosofie en dat denk ik het Arteveldeplein waarschijnlijk wel godsdienst was euhm. Dat zou nogal logisch zijn. Dus ik denk dat het daar niet enorm veel toe deed. De enige, de enige, de enige euhm dingen is de euhm

I: Het is zo. Dus u bedoelt dus dat er een euhm qua opleiding, qua vakken dat dat redelijk parallel liep?

G: Dat dat redelijk parallel liep ja.

I: Ja, oké. Euhm, ook qua focus? Bijvoorbeeld. De focus op de opleiding. Euhm, ja.

G: Ik denk dat zij toch wel een betere, ja omkadering mag ik niet zeggen. Maar dat zij in het kader van het euhm vrij onderwijs euhm toch wel meer euhm reflecties hadden.

I: Mm

G: Terwijl dat bij ons natuurlijk, we moesten, naar wie moesten wij reflecteren? Ik bedoel ja, wij hadden het stad, maar.

I: Jaja

G: Terwijl ik denk, ik kan mij daarin vergissen. Maar ik denk dat m'n dus in het vrij onderwijs toch wel af en toe nekeer de directie bij elkaar roept en zegt van 'Kijk euhm, wat denkt ge daar van? Dat zijn onze doelen.' En die willen dat bereiken.

I: Ja

G: Ja. Ik denk dat dat meer euhm, dat denk ik wel.

I: En was er een verschil in opties? Euhm, of was dat ook ongeveer hetzelfde?

G: Euhm, ik weet niet of ze die arbeidersvraagstukken hadden. Ik geloof dat niet.

I: Ja

G: Ik denk dat zij maar twee opties hadden.

I: Ja

G: Denk ik

I: Ja

I: Euhm waren er contacten? Ja, ik heb dat al gevraagd ze. Maar waren er zo contacten met docenten, directie van de twee scholen? Of bleef dat heel op een euhm.

G: Euhm, de sociale scholen bedoel je nu hé?

I: Ja

G: Neen, eigenlijk heel weinig.

I: Ja

G: Zeer. Zelfs met die van Antwerpen hebben wij misschien één, twee keer. Neen, die bleven altijd in hun eigen. Ook als... als studentenbeweging hadden wij daar moeilijk contact mee met Antwerpen. Met Antwerpen die zeiden, die deden hun ding. Neen, neen dat was wel moeilijk. Neen, daar waren geen contacten bij.

I: En gebeurde da.

G: Wel! We hadden wel contacten met euhm, in het kader van de, hoe heet dat nu weer? Maar dat was dus, oud-studenten hoor. De 'Union des assos' Neen. 'Union des associations des assistants sociaux' et ecetera, et ecetera. Hadden we veel contacten met de scholen van Chalerloi en de school van Luik. En euhm... ook de school van Kortrijk. Ja, dat is juist ja. Ja. Maar Antwerpen speelde daar weinig in mee.

I: En gebeurde dat op andere scholen wel, denkt u? Zo meer contacten?

G: Ik denk dat niet.

I: Neen

G: Ik denk dat niet.

I: Waren er uitwisselingen?

G: Neen

I: Naar buitenland ofzo? Stages?

G: Buitenlandse studenten heb ik daar nooit... Heb ik daar nooit geweten, dat zal waarschijnlijk wel nadien gekomen zijn, na '93 dan.

I: Ja

G: Want dat heb ik daar nooit. Heb nooit (*hoest*). Wij hadden wel een aantal Nederlandse docenten, maar dat waren dus geen uitwisselingen, dat waren gewoon mensen die, die, die vakdocenten.

I: Ja

G: Die hun vak kenden he. Maar dat waren dus geen uitwisselingen.

I: En leerlingen? Bijvoorbeeld u zei: "Ik heb stage gedaan in Frankrijk."

G: Ja, dat was dus die werkstage, werkstage. Euhm studie-uitwisselingen waren der niet. Ik kan mij geen enkel studie-uitwisseling euhm.

I: Dat gebeurde gewoon toen niet?

G: Neen. Er waren wel regelmatig euhm, maar dat was in het kader van het (*onverstaanbaar*) comité daar, dat er mensen kwamen om wat uitleg te vragen op een studiereis over euhm de organisatie van het maatschappelijk werk euhm onderwijs in België. Maar dat waren geen echte uitwisselingen.

I: Ja. Ja.

I: Op een bepaald moment las ik ergens in een artikeltje, dat de rekrutering van leerlingen door het vrij onderwijs soms nogal, ik weet niet meer hoe geformuleerd, soms. Dat euhm de principes die toegepast werden niet altijd euhm ethisch waren tussen aanhalingstekens. Weet u juist wat ze daar mee bedoelde?

G: Dus euhm?

I: Dat het vrij onderwijs.

G: Ja

I: Omdat jullie door de stad.

G: Jaja!

I: Dat het vrij onderwijs eigenlijk op andere manieren leerlingen rekruteerden.

G: Jajaja. Vrij, nu vrij. Dat weet ik niet goed meer. Ik zie dat niet goed zitten. Ik zie dat wij gemakkelijker studenten vrij stelden van euhm, van euhm, van betaling, van inschrijvingsgeld om één of andere reden. Maja, dat is, ethisch is daar niets mis mee, als dat een serieuze reden is. Neen, ik zou het echt niet weten. Ik heb altijd euhm.

I: Oké

I: Denkt u, jullie zijn door het stad ingericht, dat jullie daardoor meer gemeentewetgeving ofzo moest volgen?

G: Hoe zeg je?

I: Gemeentewetgeving of euhm, richtlijnen uitgeschreven door de stad ofzo. Of heeft u daar allemaal niet veel van gemerkt?

G: Wacht even hé. Dat wij dus meer?

I: Gemeentewetgevingen of gemeenterichtlijnen.

G: Ah ja.

I: moesten...

G: Neen, dat geloof ik niet.

I: Neen

G: Neen, dat geloof ik niet, neen. Neen.

I: De sociale acties in de katholieken? Lagen die anders?

G: Wel ja. Sociale actie lijkt mij vooral een begrip te zijn van, van, van vakbonden en arbeidersbewegingen. Bij ons was daar geen sprake van van sociale actie. Als we sociale actie, als we al sociale actie wouden doen, dan gingen onze gasten dat doen in hun vakbond waar ze actief waren of in de beweging waar ze actief waren. Maar dat werd dus niet euhm, niet vanuit de school gepusht of beleid of wat dan ook. Neen, neen.

I: Neen. Want in sommige scholen, vooral die dan die door christelijke arbeidersbewegingen of socialistische, las ik dat ge twee vormen had: individuele hulpverlening en ook sociale actie. Maar dat was niet zo?

G: Dat zal dan wel ééns veranderd zijn. Dat weet ik niet. Maar sociale actie euhm dat heb ik in den tijd niet.

I: Neen

I: Euhm, nog een laatste vraagje om af te sluiten. Euhm, ik las dat u nogal enorm actief bent geweest in de oud-studentenvereniging, VEMAS. Kunt u zo eens schetsen euhm, als ik euhm. Nen indruk van mij is, dat die wel een redelijk grote euhm ja invloed, maar dat is dan wel een redelijk stevige werking was op vlak van bijscholingen en euhm.

G: Dat was zo. Het was een euhm. Het was een bloeiende vereniging, vond ik. Euhm, ik heb ze ook opgericht euhm.

I: Mm

G: Euhm, denk in '58 of? Mm, zou kunnen. Ik weet nog het cafeetje waar we het opgericht hebben. Dat was aan Sint-Baafs daar. Maar euhm we hebben dus veel, ja publicaties uitgegeven en zo. Veel gedaan voor studieavonden. Daar is nooit, en dat vind ik nog altijd spijtig, er is eigenlijk nooit vanuit het beleid die eerste jaren dus met professor De Bock, met mevrouw Van Dyck, nooit rekening gehouden met VEMAS.

I: Mm

G: Dat was dus euhm, dat was dus, jaja. Ik mocht dat wel doen, ik kreeg daar geld voor als ik wou. Ik mocht... ik daar (*snuif neus*) alles en nog wat voor doen. Maar eigenlijk luisteren naar standpunten van VEMAS hebben ze nooit gedaan! Ook niet in de tijd van de moeilijkheden. Ook niet. Tot we dan dus, op een gegeven moment ook nekeer een brief hebben geschreven met ons standpuntbepaling. Maar ook dat, neen dat euhm neen.

I: Mm

G: Dat was toch niet onze zaak hoor, dat.

I: Ja

G: Niet de zaak van oud-studenten he. Dus ik zat daar af en toe wel een beetje moeilijk.

I: Ja

G: in die functie van euhm. Ja, der was waardering voor. Zeker! Maar er is nooit naar geluisterd. Dat werd niet au serieux genomen. Dat is maar pas later gekomen.

I: Ja. En is VEMAS opgericht. Welk doel hadden die juist?

G: VEMAS was dus van studenten, omdat we op dat moment die goede sfeer hadden natuurlijk, wou een beetje van die sfeer bewaren. En dan euhm hebben we een vereniging opgericht voor alle afgestudeerden en dan doen we dus, elk jaar doen we dan euhm een bijeenkomst of een banket. Een bijeenkomst en een banket denk ik ja.

I: Mm

G: En euhm we richten euhm hoe heet dat? Studiegroepen op. We geven, trachten publicaties uit te geven, we geven een tijdschrift uit. Dus dat euhm, heb ik dus allemaal tot in zeker hoogte gedaan.

I: Mm

G: Maar euhm. Maar ja, dat was.

I: Dus als ik het goed begrijp, dat aspect van bijscholing en nascholing.

G: Was dus heel euhm ama... allé ja, amateuristisch. Ja vanuit euhm, mag ik dat nu zo zeggen? Ja, vanuit euhm de oud-studentenvereniging. Wel soms met euhm met steun, financiële steun van de school.

I: Ja

G: Er zijn een paar opleidingen geweest of bijvormingen waar, als ik me goed herinner, toch subsidies voor gekregen hebben van de school ja.

I: Dus die bijscholing en nascholing werd veel minder vanuit de school georganiseerd?

G: Het was op school zelf hé.

I: Ja. Maar vanuit de school bedoel ik.

G: (*hoest*) Niet vanuit de school.

I: Neen

G: Dus uitsluitend. Dat vond men dus alweer een taak voor VEMAS.

I: Ja. En ze rekende daarop op jullie?

G: En daar werd op gerekend, werd op gerekend ja.

I: Ja

I: Dan bent u hartelijk bedankt.

BIJLAGE 2: Grafiek leerlingenaantal preselectie

